DIVINE COMEDY • A GUY CALLED GERALD • CHARLES TRENET • ZEYNEP ORAL

ROLL

nisan sayı 2001/04
1 500 000 TL

jim white

ROLL 52

eminem

emir kusturica
& the no smoking orchestra

MOE JOE • ENRICO MACIAS • SAVAŞ ÇAĞMAN • İSTANBUL FİLM FESTİVALİ • ROBERT "ONE MAN" JOHNSON

Morfin Abla

İşte burada, bu hastane yatağında yatıyorum
Söylesene Morfin Abla ne zaman geleceksin yanıma
O kadar bekleyeceğimi sanmam
Görüyorsun işte o kadar güçlü değilim
Ambulansın çığlığı kulaklarımda
Söylesene Morfin Abla, ne zamandır yatıyorum burada?
Ne arıyorum burada?
Neden doktorun suratı yok?
Yerde sürünemeyeceğim
Görmüyor musun Morfin Abla, kafamı bulmaya çalışıyorum
Olayların göründüğü gibi olmadığını göstermek için
Lütfen Morfin Abla
Karabasanımı rüyalarımla değiştir
Görmüyor musun hızla soluyorum
Bu yüzden bu son vuruşum olacak
Sevgili kuzenim kokain
Serin ellerini başıma koy
Hey Morfin Abla, yatağımı toplasan iyi olur
İkimiz de biliyoruz ki, sabaha çıkmayacağım
Burada oturup seyredebilirsin
temiz beyaz çarşafların kırmızıya boyanışını

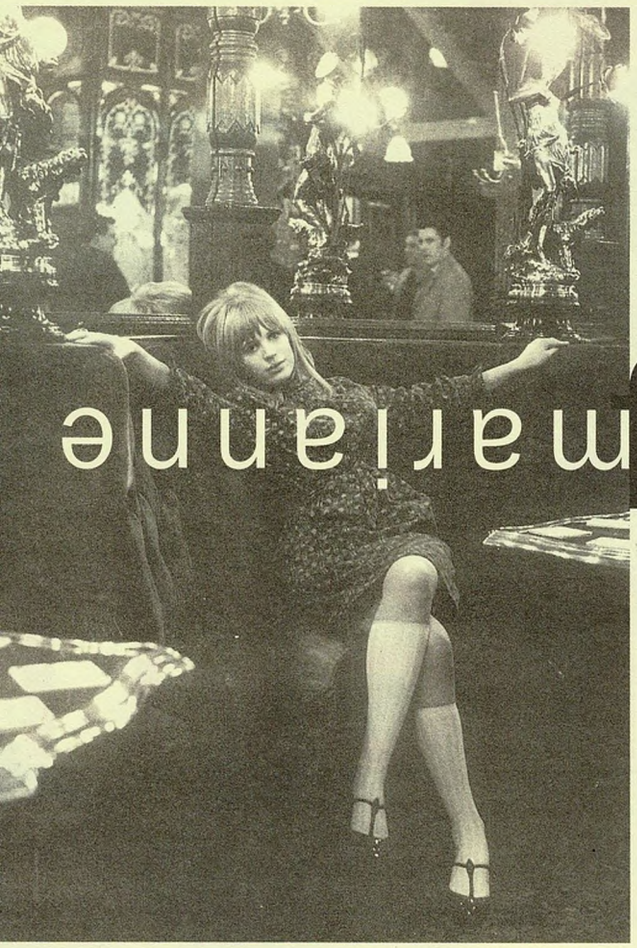

Suç

Suçu hissediyorum
Suçu hissediyorum
Bir hata işlemedim ama, suçu hissediyorum
Kötü hissediyorum kendimi, bayağı kötü
Bir hata işlemedim ama, kendimi kötü hissediyorum
Asla sevgilime yalan söylemedim
Ama söyleseydim, bunu kabul ederdim
Yakalanmadan atlatabilseydim bir cinayeti
Silahımı alır yapardım yapacağımı
Hiç zengine vermedim, hiç fakirden çalmadım
Mütecessis bir çocuk gibiyimdir: Daha çok ver, daha daha daha...
Kanı hissediyorum
Kanı hissediyorum
Damarlarımda hissediyorum ama yetmiyor
Kanı hissediyorum
Damarlarımda akıyor ama yeterli değil
Harrods'dan hiç eşarp çarpmadım
Ama yapsaydım gözünden kaçmazdı
Lovercraft'dan hiç oyuncak bebek çalmadım
Ama yapsaydım, biliyorsun, öperdim onu

Niye böyle yapıyorsun

Küçük kuş yuvamızdan bir çırpı parçası aşırıp
Gagasında bir şey olmayan bir kuşa verdim diye
Taşaklarım ve beynim tukaka oldu
Ve allahın belası bir hafta boyunca etrafta dolandım durdum
Niye böyle yapıyorsun, dedi kadın. Niye bu pisliğe müsaade ediyorsun?
Gel malafatınla uçuşa geç apışaramda
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Niye o kadına emdiriyorsun kendini?
Bana bir iyilik yap, beni bu karanlığa koyma
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Bütün o mücevherlerin benim
Beni aptallar gemisinin direğine bağladın.
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Canımı acıttığını bile bile
Çünkü kadının bacakarası örümcek ağıyla kaplıydı
Ve ben fakire vermek gerektiğine inanıyorum.
Niye böyle yapıyorsun, dedi kadın. Niye üzerime tükürüyorsun?
Aşık değil miyiz artık? Bu sadece berbat bir yama mı?
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Neden bunu yapıyorsun?
Egomu varoşlara sürgün ettin
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Öyle gülünecek bir şey değil bu
Canına okudun öpüşmelerimizin
Niye böyle yapıyorsun, dedi kadın ve sonra çığlık atmaya başladı
Ne zaman çükünü görsem, o kızın yarığını görüyorum yatağımda
Niye böyle yapıyorsun, dedi kadın
İhanet et bana küçük istiridyem, o sakil orospu için
Oda girdap gibi dönüyordu
Kadının dudakları alay ve nefretle bükülüyordu
Niye böyle yapıyorsun, dedi. Neden bunu yapıyorsun?
Kurşuni anneciğim, seni sonsuza dek seveceğim
Yüksek gerilim hatlı yarığınla, iyi ve kötü havanla

marianne faithfull

Elektra

Aynadaki o kadını tanıyorum, ne tam sensin, ne tam benim
Kim olduğunu söyleyemem, başka bir zamandan biri olabilir
Sheba'nın kraliçesi o, babamın annesi
Yüzü alçaklardan Afrika'yı uçuyor
Bana ben olmadığını söylüyor, peki söyleyin kim o?

Dublin sokaklarının sahibi olduğunu düşünürdüm
Torquay adasının kralı olduğunu söylüyorlar
Günahkârlık ve korsanlıkla iştigal eder
Akşam nereye gittiğini bilir
Ne zaman sonunda ona ulaştığını düşünsen,
güler ve "bebek, her şey yolunda" der sana

Aynadaki o kadını tanıyorum, o yaratık benim düşüncelerime sahip, gözlerimiz gibi
Adam onu bir defa gördü ve unuttu oysa kadın tüm yalanlarını hatırlıyor
Gizli saklı konuştu, Almanca konuştu, öpüştüler, iç çekişlerle uyudular
Kadın bana diyor ki: Senin baban değilim. Söyleyin peki, kim o?

Times Meydanı

Şehrin bitap düşmüş bir bölgesinde
Ayaküstü konuşmalardan saklanarak
'Yürümeyin'in 'yürüyün'e dönüşünü izle
Düşleyince kolay
Sinemalara bakarak
Bir çemberin içinde ayakta durmak, yanlış zamanda gülerek
Eğer alkol beni alıp götürürse, dakikasında bir tek atar ve bir saate kadar
orada olurum. Times Meydanı'nda şöyle bir dolanıyorum
Valizimde bir tabanca ve gözlerim televizyonda
Arabadayım, arka koltukta
Pencereden dışarısını izliyorum, tehlike hakkında düşünerek
Yanlış bir dünyada oynuyorum. Savaşıyorum –ama özgür değilim
Telefonda konuşuyorum. İkimiz hakkında konuşuyorum
Eğer İsa Mesih beni alıp oraya götürürse dizüstü çökerdim ve hiç sorum olmazdı cevaplarına.
Duyularımı kazanmış olarak ölürsem eğer, bir otelde gözlerimi açarım
bakışlarımı tavana dikmiş

Türkçesi: Daşkan Görkem

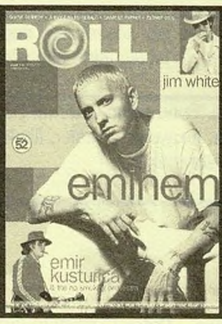

sayı **52** nisan '01

4 Ajans

10 Eminem

16 Manic Street Preachers

18 Divine Comedy

20 A Guy Called Gerald

22 Jim White

26 Charles Trenet

30 Zeynep Oral

36 İstanbul Film Festivali

44 Emir Kusturica

47 Enrico Macias

50 Savaş Çağman

52 Moe Joe

54 Kıraathane

56 Gayd

58 Albümler

64 Liste

65 Robert Johnson

70 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Alişan Çapan, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Çem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Görkem Daşkan, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Kerem Doğrar, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Meriç, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Pınar Ataoğlu, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Şule Uslutekin, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Yıldız, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Büyükparmakkapı sok. Tuna Apt. No 21/4 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 245 56 06 **yıl** 5 **sayı** 52 **nisan**'01 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazıişleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 41)

AYDA BİR YAYINLANIR

ROLL OVER

Farkında mıyız, yılan yılındayız. Çin takvimi öyle dediğine göre, var demek ki yılanın bir hikmeti.

"Orgazm" sözcüğünün literatüre yeni yeni girdiği zamanlardan bir hikaye; aynıyle vaki: İki işgüzar, bir kaldırım yosmasını almışlar arabaya, müşteri olduklarından değil, sırf meraktan. Kız bakmış mesai boşa gidecek, tava getirmek için oğlanları, başlamış dilbazlığa: "Yılan gibi sevişirim, acayip organize olurum."

Yıllardan yılan, aylardan nisan. "En zalimi ayların" demiş şairin biri. Her şey zıddıyla kaim ne var ki, nisandır ayların en devrimcisi. "Davetsiz misafirdir, pat diye gelir", Can Yücel'in şiiri gibi:

ÇİN İŞİ

Şıpıtık terliklerini çıkarınca gördüm
Amma da küçükmüş ayakları şu nisan yağmurunun!
Şimdi pekiy

Ç i n c e k o n u ş m a s ı n a n e b u y r u l u r ?

n o inden a di Ç
e n l n e İ
B u i l d M
n d ıyorum

Ve tahtaboş kahkahasından kaçmayıp demin
Bile bile bu âfete tutulduğum için
Bi temiz yıkandı içim

İnce uzun bir hayvan
Çarpıyor
Çarpıyor
Çarpıyordu kendini taşlara
Canı mı sıkılıyor
Can mı çekişiyordu yoksa?
Yok efendim dedi yanımdaki adam
Gömlek değiştiriyor yılan
Bu hallerden anlarız dedi azçok
Biz de sınıf değişmiştik bizaman

Can Yücel

Çağımızda geçmiş yüzyılların bilmediği, kısa ömürlü bir yaratık yaşıyor. Sinemadan çıkmış insan. Gördüğü film ona bir şeyler yapmış. Salt çıkarını düşünen kişi değil. İnsanlarla barışık. Onun büyük işler yapacağı umulur. Ama beş-on dakikada ölüyor. Sokak sinemadan çıkmayanlarla dolu; asık yüzleri, kayıtsızlıkları, sinsi yürüyüşleriyle onu aralarına alıyorlar, eritiyorlar. **YUSUF ATILGAN**, Aylak Adam

Yaşam, yazarın önünde hasırcıarnavut karpuzu gibi koskoca ve dopdolu durur. Yazarın onu kütletmesi, kütürdetmesi ve bıçağı eline alıp yüreğine saplaması yetişir. **SALAH BİRSEL**

Herkes bir başkası olmak ister aslında, dedi. Bunu sakın unutma! Bu yüzden kimse kendisi kalamaz. Bütün romanlar, hikayeler, piyesler, filmler bunun içindir; insana bir başkası olma imkanı sunmak için.
MURATHAN MUNGAN, Üç Aynalı Kırk Oda

Delikanlı Perulu

Aktüel dergisinden öğrendiğimize göre, Leman dergisi çizerlerinden Soner Günday, "Orçun Kunek" takma ismini kullanarak bir albüm çıkarmaya hazırlanıyormuş. Albümün ismi de "Peru'dan Adam Çıkmaz" olacakmış. Ama sonra "Perululara ayıp olur mu" diye günlerce düşünmüş ve albüme "Delikanlı Perulular Hariç" şeklinde bir altbaşlık koymaya karar vermiş. "Niye Peru?" şeklindeki soruya, "uzaklığı ve bize alakasızlığı yüzünden" diye cevap veriyor Günday. "Ya kapına Perululer siyah çelenk bırakırlarsa?" sorusuna cevabı ise şu: "Ne özürler dilerim biliyor musun? Yaa, korkmaya başladım, yazılı bir izin alsam mı acaba? Olmazsa bir özür şarkısı yazarım; 'Hastasıyım İnkaların' diye mesela..."

Doğrusu, espriyi pek anlamış değiliz. Niyetimiz polemik yaratmak değil, Peru'dan adam çıktığını ispatlamak da üstümüze vazife değil ama, tam da Perulu bir şarkıcıdan, Susana Baca'dan bahsetmek istiyorduk, üstüne geldi.

Susana Baca 40'lı yaşlarında Perulu bir kadın şarkıcı. Eski Talking Heads'çi David Byrne'ün keşfi. New Yorklu merakıyla yıllardır Latin mağmelerinin peşinde dolaşan "dünya vatandaşı" Byrne, İspanyolca hocasından ödünç aldığı bir video kaset sayesinde haberdar olmuş Susana Baca'dan ve onun eşsiz müziğinden. Önce 1995 yılında şirketi Luaka Bop'tan "Afro-Peruvian Classics: The Soul Of Black Peru" isimli derlemeyi yayınlamış. 1997'de Baca'nın "Susana Baca" adlı ilk albümü, sonra da 2000'de "Eco de Sombras" adlı ikinci albümü yine Luaka Bop etiketiyle dünya dolaşımına çıkmış. Bu iki Susana Baca albümü de şu sıralar Türkiye'de bulunabiliyor. Ayrıca Peter Gabriel'in şirketi Real World'den yayınlanan "Gifted - Women Of The World" derlemesinde onun iki şarkısına rastlamanız mümkün. Gözucuyla da olsa takip edenler bilirler, "Eco de Sombras" albümü, dergilerin geçen seneki "en iyi world music albümleri" değerlendirmelerinde hep üst sıralarda yer almıştı. Bu albümü değerli kılan unsurlardan biri de katılımcılar: Marc Ribot, David Byrne, John Medeski gibi isimler Susana Baca'nın albümünde enstrümanlarını konuşturuyorlar.

Baca, Afro-Peru müziğinin kraliçesi. Pasifik okyanusuna tepeden bakan sıradağların diyarı Peru, Afrika'nın uzağına düşüyor gibi görünse de, vaktiyle çok sayıda siyah kölenin yerleştirildiği bir memleket. Afro-Peru müziği de And dağları havalarının, İspanyol türkülerinin ve Afrika perküsyonlarının hiçbir yerde rastlanmayan mükemmel bir birleşimi. Susana Baca, dinleyince fark edeceksiniz, Omara Portuondo, Cesaria Evora gibilerinin hamurundan bir şarkıcı. Romantik, ama kararlı ve dik sesli. Albümlerinde hem geleneksel şarkılara yer veriyor, hem yeni bestelerle karşımıza çıkıyor, yıllar boyunca ülkesinde unuttturulmak istenen bu müziği bütün dünyaya dinletmeyi biliyor. Kendisine kulak verelim: "Bazen konservatuara gidememiş olmama hayıflanıyorum. Ama gitmiş olsam, memleketimin sosyal gerçekliğini bu denli yakından göremeyecektim. Gençlik dönemlerimde, Peru kültüründeki Afrikan kökler inkar ediliyordu, yoğun bir sessizlik tabakasının altında boğuluyordu. Genel bakış açısına göre siyah nüfus mevcut değildi: Sanki serap görüyorduk. Ders kitaplarında izlerimizi arıyordum, ama boşuna. Afro-Peru müziği evlerde, aile çevreleri dışında hiç çalınıp söylenmiyordu, adeta yeraltında yaşıyordu. Kölelerin soyundan geldiğini düşünen birçokları bundan utanç duyuyordu zaten. Yaşlı insanlar bu sırlarıyla gittiler mezara. Ne mutlu ki, siyah Amerikalıların politik hareketlenmesi, soul müziğin ve Karayib müziğinin gelişmesi, insanların bilinçaltındakileri açığa çıkardı. Araştırmalar ve arşiv çalışmaları bu mirası günışığına kavuşturdu. Bugün artık Perululer geçmişlerine bilinçle sahip çıkar gibi görünüyorlar..."

Beck'in yeni arkadaşı **Joseph Arthur**... Peter Gabriel'in şirketi Real World'ün gözde Amerikalısı Joseph Arthur, şubat ayında Beck'le birlikte New York'un küçük barlarından birinde konser verdi. Ertesi gün de bir televizyon şovuna katılıp birlikte şarkılar söyleyen ikili, gelecekte bir projelerinin olup olmadığı konusunda ser verip sır vermedi.

Grunge yıllarının gözde kitabı **"X Kuşağı"** sinemaya aktarılıyor. Yazarı Douglas Coupland'dan hakları satın alınan romanın senaryoya dönüştürülmesi bu yıl içinde gerçekleştirilecek, çekimler önümüzdeki yıl tamamlanacak.

Naim Amor ve Thomas Belhom'dan oluşan **Amor Belhom Duo**, Calexico elemanlarıyla birlikte ABBC (Amor, Belhom, Burns, Convertino) isminde bir proje grubu oluşturarak "Téte à tête" albümüne imza attı. Uzun süredir Amerika'da yaşayan Fransız ikili esasında dört senedir Calexico'yla birlikte çalışmalar yapıyor.

Elektronik müziğin Las Vegaslı ikilisi **The Crystal Method**, ikinci albümü "Tweekend" için Rage Aainst The Machine'in gitaristi Tom Morello ve Stone Temple Pilots'ın şarkıcısı Scott Weiland'dan destek görüyor. Beck'le çalışan pikap sihirbazı DJ Swamp'ın ve mültienstrümantalist Jon Brion'ın da (Fiona Apple, Aimee Mann'in prodüktörü) yeni albümde emekleri var.

Prefab Sprout'un yedinci stüdyo albümü "The Gunman and Other Stories" önümüzdeki aylarda piyasada olacak.

Dedikodular gerçekmiş: **Bruce Springsteen** "Live In New York City" isimli double konser albümünü nisan ayında yayınlama kararı aldı. Grubu E Street Band'le geçen sene New York'ta verdiği son iki konserden yapılan seçmeler arasında elbette ki "American Skin (41 Shots)" şarkısı da var.

Pink Floyd'un ilk dönemlerdeki beyni **Syd Barrett**'ın ilk 'best of' albümü nisan ayında yayınlanıyor. İki solo albümü "Madcap Laughs", "Barrett" ve 88'de yayınlanan "Opel" isimli toplamadan yapılan seçimlerin yanısıra albümde iki özel şarkı da var: John Peel'in radyo programında kaydedilen "Two Of A Kind" ve David Gilmour'un bugüne kadar dolabında sakladığı "Bob Dylan's Blues". Barrett 'best of'u, "Wouldn't You Miss Me" ismiyle yayınlanacak.

Düseldorflu elektronikçiler **Mouse On Mars**'dan yeni bir albüm... "Actionist Respoke" ismindeki son single'ın da yer alacağı "Idiology" albümü mayıs başlarında piyasaya verilecek.

80'li yıllardaki Til Tuesday grubunun şarkıcısı **Aimee Mann**, "Manolya" filminin soundtrack'indeki başarısının ardından "Bachelor no.2" adındaki üçüncü albümünü yayınladı.

Çizgiromancı **Enki Bilal** "Fin de piège" ismindeki yeni filminin hazırlıklarıyla meşgul oluyor. Hedefi, filmi 2003 yılına kadar bitirmek... Bilindiği gibi Bilal daha önce "Bunker Palace Hotel" ve "Tykho Moon" ismindeki filmleriyle sinemaya bulaşmıştı.

"Amerikan Sapığı"nın yazarı **Bret Easton Ellis**'in bir romanı daha sinemaya uyarlanıyor. Türkçe çevirisi Can Yayınları'nda bulunabilen "Çekim Kuralları"nın senaryosu, filmin yönetmeni Roger Avary tarafından yazılacak.

Garanti Caz Yeşili
Alfredo De La Fê
Etkinlik sponsoru

Louis Sclavis Trio
Etkinlik sponsoru

DJ Food (Patrick Carpenter)
Etkinlik sponsoru

Mavi Müzik
The Russian Percussion featuring Blu Rom 13,
Kela, Mr Thing, DJ Vadim, John Ellis
Etkinlik sponsoru

Şehbender Sok. No:3 Asmalımescit
Tünel Beyoğlu 80040 İstanbul
Tel: (212) 292 73 68
e-mail: babylon@turk.net

babylon Nisan'01

www.babylon-ist.com

Yeni Caz Istanbul-2
New Jazz Line Festival

Der Rote Bereich / Jazz Trio (Berlin)

4 Nisan Çarşamba

Louis Sclavis Trio (Paris)

5 Nisan Perşembe

İngiliz Modern Müzik Günleri #5

DJ Spice (Londra)

6 Nisan Cuma

DJ Food (Patrick Carpenter)

7 Nisan Cumartesi

Garanti Caz Yeşili

Alfredo De La Fé (Havana)

13 Nisan Cuma > 14 Nisan Cumartesi

Beyoğlu Beat (Mor ve Ötesi & Duman)

20 Nisan Cuma

Beyoğlu Beat (Replikas & Baba Zula)

21 Nisan Cumartesi

Mavi Müzik

**The Russian Percussion featuring Blu Rum 13,
Kela, Mr Thing, DJ Vadim, John Ellis (Londra)**

27 Nisan Cuma > 28 Nisan Cumartesi

(İstanbul)

Zip İstanbul 1. Yıl Partisi / Kangroove > 10 Nisan Salı

Laço Tayfa > 11 Nisan Çarşamba

Urban Grooves by Radio Oxi-Gen Vol.9 > 12 Nisan Perşembe

Sibel Kasapoğlu Dans Projesi > 17 Nisan Salı

Telvin (Erkan Oğur) & Yarkın > 19 Nisan Perşembe

Velvele - Oğuz Büyükberber Sextet > 24 Nisan Salı

Hüsnü Şenlendirici ve Saz Arkadaşları > 25 Nisan Çarşamba

Kompania Ketencoğlu > 26 Nisan Perşembe

Radikal
TOTAL İletişim
TURK•NET
RADIO XI-GEN FM 95.9 ISTANBUL
"Açık Radyo." 94.9
MAS

What's the difference between USA and Turkey?

They have George W. Bush, Bob Hope, Stevie Wonder, Johnny Cash

We have Bülent Ecevit, No Hope, No Wonder, No Cash

On liranın üstünde dimdik ayakta duran, yüz liranın üstünde yan gelip yatar. Bin lira sonsuz bir saadettir. Aslında bir işe yaramaz. Geçici bir ahlâksızlıktır. **ÖZDEMİR ASAF**

Yaşama katlanmaya başlamadan önce, narkozla uyuşturulmalı insan. **KARL KRAUS**

Arkadaşlıklarımdan hep hayal kırıklığına uğradım. Bugün arkadaşlarımı, Django Reinhardt'ın sol elinin parmaklarıyla sayıyorum. **SERGE GAINSBOURG**

"Nasıl gidiyor" diye sormuş kör topala. "Gördüğünüz gibi" demiş topal. **GEORG CHRISTOPH LICHTENBERG**

Her eve bir darbuka

Roll bürosunun karşısında, sokağın öbür yakasında, bizimle cam cama bir büro var. Her gün beş-altı darbukacı toplanıyor, Allah ne verdiyse vuruyor, Büyükparmakkapı sokağını gümbürdetiyor. Bizim burdan harfler, ordan ritmler havada birbirine karışıyor. Son günlerde denkleştik, karşılıklı atışıyoruz, biz de onlara Okay Temiz çalıyoruz, "Çayırda Buldum Seni"den girip "Lingo Lingo Şişeler"den, "Silifke'nin Yoğurdu"ndan çıkıyoruz. Zira piyasadaki Temiz albümlerine ciddi bir koleksiyon eklendi, "Klasikler" adı altında toparlanan Okay Temiz ansiklopedisinin ilk cildi çıktı. Birinci albüm, Türkiye'de şimdiye kadar gün yüzü görmeyen, yurtdışında çıkarılmış bir çalışma. Keman, klarinet ve udda bir başka üstad, Saffet Gündeğer var. Okay Temiz 60'ın üzerinde albüm yapmış, hepsini bir araya getirmek her babayiğidin harcı değil. Atlas Müzik, en azından derli toplu bir Temiz diskografisi hazırlamayı üstlenmiş. Her eve bir darbuka, bir de bu seriden lazım...

Björk'ten rötar haberi var... Mayıs ayında yayınlanması beklenen "Vespertine" albümü sonbahar başlarına kaldı.

American Music Club'ın şarkıcısı **Mark Eitzel** mayıs ortalarında yeni solo albümü "Invisible Man"i yayınlayacak. Single'ının ismi gayet ilginç: "It is important throughout your life to proclaim your joy".

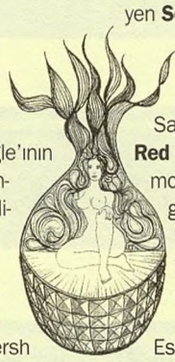

Kristin Hersh'ün yeni yayınlanan albümünün adı, "Sunny Border Blue". Hersh böylece, Throwing Muses grubuyla geçirdiği hızlı yılların ardından beşinci solo albümüyle melankolik folk tarzına devam ediyor.

REM, Yo La Tengo gibi grupları vaktiyle çok etkileyen **Soft Boys**'un (Robin Hitchcock'un grubu) 1980 tarihli "Underwater Moonlight" albümü yeniden basıldı.

San Francisco'nun depresif folk gruplarından **Red House Painters**'ın yeni albümü "Old Ramon" bu ay içinde yayınlanacak. Bu arada grubun beyni ve şarkıcısı **Mark Kozelek**, "What's Next To The Moon" isimli çok enteresan bir albüme imza attı ve Bon Scott döneminin AC/DC şarkılarını cover'ladı.

Eski Silverfish grubunun şarkıcısı **Ruby** (ya da gerçek ismiyle Lesley Rankine), "Salt Peter" isimli ilk solo albümünün üstünden altı sene geçtikten sonra müzik dünyasına geri dönüyor. Bu ay içinde yayınlanacak albümünün adı "Short Staffed At The Gym Pool."

Jerry Garcia, önümüzdeki ağustos ayında, ölümünün altıncı yılında bir belgesel filmle anılacak. Filmin özellikle Garcia'nın hayatının son yıllarına ve bluegrass mandolincisi David Grisman'la arkadaşlıklarına odaklanacağı söyleniyor. Filmi gerçekleştirecek kişi de zaten Grisman'ın oğlu. Filmin adı "Grateful Dawg".

Cowboy Junkies yeni stüdyo albümleri "Open"ı mayıs ayının ortalarında yayınlayacak.

Neo-country grubu Tarnation'ın solisti **Paula Frazer**, ilk solo albümü "Indoor Universe"ü bu ayın ortalarında yayınlamayı düşünüyor. Albüm, Frazer'in zevkleri doğrultusunda, büyük ihtimalle Ortabatı country müziğiyle 60'ların Swinging London tarzının karışımı bir sound içerecek.

Radiohead'in 7 Temmuz'da yayınlanacak "Amnesiac" albümünde yer alacak birkaç şarkının adını öğrenmek ister misiniz: "Packt Like Sardines in a Crushed Tin Box", "Pulk/Pull Revolving Doors", "You and Whose Army?", "I Might Be Wrong", "Knives Out", "Amnesiac/Morning Bell", "Dollars & Cents", "Hunting Bears", "Like Spinning Plates", "Life in a Glass House." Ayrıca "Pyramid Song" isimli ilk single mayıs ayından itibaren serbestçe dinlenebilecek.

Temmuz ayında **Wilco** yeni albümü "Yankee Hotel Foxtrot"u yayınlıyor. Bilindiği gibi grup 1999'da "Summer Teeth" adlı albümü yayınlamış, ayrıca 99 ve 2000 yıllarında Woody Guthrie şarkılarından oluşan iki albüme ("Marmeid Avenue" ve "Marmeid Avenue Volume 2") Billy Bragg'le birlikte imza atmıştı.

New Yorklu beat şairi ve müzisyeni **Eden Ahbez**'in ünlü standardı "Nature Boy", **David Bowie-Massive Attack** işbirliğiyle yıllar sonra yeniden seslendiriliyor. (Daha önce bu baladı Nat King Cole, Frank Sinatra ve John Coltrane gibi isimlerin yorumladığını hatırlatalım.) "Na-

DAVID MURRAY

Sonny Rollins'ten sonra...

Babylon'u bir caz devi ziyaret etti: Tenor saksofon ve bas klarinetin parmakla gösterilen adamlarından David Murray, dörtlüsüyle beraber küçük bir caz kılavuzu hazırladı ve İstanbul'a bıraktı. 1988'de "Blues For Coltrane: A Tribute To John Coltrane"le ustaya borcunu ödeyen, 96'da Grateful Dead şarkılarını yorumlayan Murray'ın son albümü "Playes Trane" de geçen sene yayınlandı. Konserden sonra, birinci ağızdan caz tarihi dinledik...

Uzun yıllar Cecil Taylor, Antony Braxton gibi free cazcıların tedrisatından geçtiniz, şimdi kendi grubunuzla çalıyorsunuz. Müzikte ilk yıllarınız nasıldı?

David Murray: Beş yaşındaydım, annem Catherine Murray sayesinde müziğe alıştım; müziği okumayı, öğrenmeyi, çalmayı kilisede bana o öğretti. Bu eğitimden sonra altı-yedi yaşlarımda müzik öğretmenim Mrs. Kinon'dan piyano dersleri almaya başladım, bu beni baladlara ve blues'a yöneltti. Dokuz yaşımdayken alto saksofon edindim ve her gece kendi kendime çalmaya başladım. Abim Ruben klarinet, kuzenim Eddie de trompet çalıyordu o sıralar kilisede. Müzik eğitimimden sonra r&b gruplarında öğrenciler

için çalmaya başlamıştım, ta ki bir gün Sonny Rollins'i Berkeley'de caz festivalinde solo dinleyene kadar... Sonny Rollins'i böyle tenor saks çalarken duymak beni inanılmaz etkiledi ve cesaretlendirdi, babamdan hemen bana tenor saksofon almasını rica ettim. Böylece caza yöneldim, Rollins dışında Coleman Hawkins, Lester Young, Charlie Parker gibi o dönemde beğendiğim kim varsa plaklarını bulup dinlemeye başladım. Çalışmalarımı bilen komşumuz Bob Barrett, St. Mary College'da müzik öğretmeniydi, bir gün bana "okul değiştirip bize katılmak ister misin" diye sordu, dediğini yaptım. Bob trombon çalıyordu, çevredeki birçok caz müzisyenini tanıyordu, bana çok güzel fırsatlar yarattı

6→

Mumların parası pastadan fazla tutmaya başladığı zaman yaşlandığınızı anlarsınız. **BOB HOPE**	Zaman, kimi insanlarda bazı kopamamalarla, gidememelerle akıp gitmişti. **MARİO LEVİ**, İstanbul Bir Masaldı		Her şeyi başardım hayatım hariç. **SERGE GAINSBOURG**	Ah sen ölüm denen topal köfte Buluştuk bak cenabette İçim rakı dışım su Bu mahmur cinayette **CAN YÜCEL**
Kum saatleri insana sadece zamanın hızla aktığını değil, günün birinde dönüşecek olduğumuz bir avuç tozu da hatırlatır. **GEORG CHRISTOPH LICHTENBERG**	Çok kavunlar yenmiştir çok beyaz peynirler Çok içkiler içilmiş Çok utançlar geçilmiştir **BEHÇET NECATİGİL**	Bir insanın dürüstlüğü, bir işi başaramayışından gelebilir mi hiç? Genellikle evet, bana kalırsa. **FLANNERY O'CONNOR** *("Bilge Kan"ın önsözünden)*		

ture Boy"un 2001 versiyonu, Baz Luhrmann'ın yeni filmi –başrollerde Ewan McGregor ve Nicole Kidman var– "Moulin Rouge" için kaydedilecek. Mayıs ayındaki Cannes Festivali'nde açılış filmi olarak gösterilecek "Moulin Rouge"un soundtrack'inde yer alacak bir diğer cover da en az "Nature Boy" kadar enteresan: Bowie'nin "Diamond Dogs"u **Beck** ve **Timbaland** tarafından seslendiriliyor.

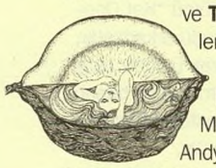

Bryan Ferry, gitarist Phil Manzanera ve saksofoncu Andy MacKay bir araya gelerek **Roxy Music**'i yeniden kurdular. Grup 9 Haziran'da Dublin'de dünya turnesine başlıyor.

Rhythm & blues divası **Mary J. Blige**, efsanevi caz saksofoncusu Lester Young'ın hayatını konu alan bir filmde Billie Holiday rolünü oynayacak.

Fransa'nın siyasi rocker'ları **Noir Désir** yeni albümünü tamamladı sayılır. Eylül'de yayınlanması düşünülen albümdeki şarkılara son dokunuşlar, önümüzdeki aylarda Sonic Youth ve Public Enemy'nin prodüktörü Nick Sansano tarafından New York'ta yapılacak.

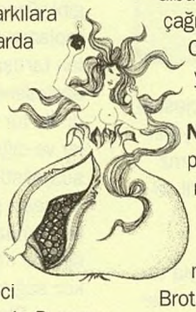

Marianne Faithfull henüz adı ve ne zaman yayınlanacağı belli olmayan albümü için genç arkadaşlarından destek istiyor. Faithfull'un hem şarkıcı hem besteci olarak müracaat ettiği isimler Beck, Damon Albarn (Blur) ve Billy Corgan (Smashing Pumpkins).

Beko için bir türkü

Nizamettin Ariç, Kürt müziğinin yaşayan en büyük seslerinden biri. 70'lerde burada yaptığı plakları sahaflardan topluyorduk, 80 sonrası albümlerini, filmlerini el altından edinmek mümkündü, ama gidip de plakçıdan bir Ariç albümü isteyememek içimizde yaraydı. Bir ayıp ortadan kalktı: Ariç'in bütün eserleri nihayet Türkiye'de. Şivan ve Civan'ın toplu albümlerini yayınlayan Ses Plakçılık, Nizamettin Ariç serisinin ilk beş albümü "Çiyayên Me" (1985), "Cûdî" (1986), "Dayê" (1987), "Zînê" (1988) ve "Wênêyên Xewnan / Images Dreams" i (1993) geçtiğimiz günlerde yayınladı... 1956 Ağrı doğumlu Ariç, 1970'lerde plak yapmaya başladı, 1979 yılında bir konserde Kürtçe söylediği için tutuklandı. 12 Eylül 1980'den sonra Suriye'ye gitti. 1984 yılından itibaren politik mülteci olarak Almanya'da yaşamaya başladı. Bu tarihe kadar Türkçe albümler yayınlayan Ariç, bu tarihten sonra tamamen Kürtçe albümler yayınlamaya başladı. Albümlerini adeta tek tabanca yaptı, pek çok enstrümanı (saz, tar, kaval, zurna, mey, perküsyon, klavye) kendisi çaldı. Son dönem albümleri, genellikle belli bir konseptin etrafında kuruldu. Ariç'in müziğine "psychedelic" sıfatını kondursak, rahat kaldırır... Aynı zamanda filmler çeken, senaryolar yazan, oyunculuk yapan Ariç'in uzun yıllarını sürgünde geçirmek zorunda kalması, albümlerinin bulunmaması 12 Eylül'ün Türkiye'ye yaptığı büyük kötülüklerden biriydi. Şimdi Kürtçe müzik için büyük bir atılım sayılacak müziğine düzenli olarak kavuşuyoruz. Bu berbat zamanlarda oralardan beş güzel nefes...

Billy Corgan'a davetiye çıkaran yalnız Marianne Faithfull değil. Dedikodulara göre New Order da bitti bitiyor denilen albümlerine sesini ödünç vermesi için Corgan'ı stüdyoya çağırmış. Joy Division ve New Order dinleyerek büyüyen Corgan'ın bu davete çok şaşırdığı ve sevindiği söyleniyor.

New Order haberlerine devam edelim... 1993'deki "Republic"ten bu yana albüm yayınlamayan New Order, yeni şarkılarını prodüktör Steve Osbourne'a emanet etti. Daha önce Happy Mondays, U2 ve Doves'la çalışan Osbourne, mevcut New Order bestelerini "rock'laştırmak" için seçilmiş bir isim. Albümde ayrıca Chemical Brothers tarafından yapılan mikslere de yer olacak...

Joy Division'ın Paris'te 1979'da verdiği bir konserin kayıtları "Joy Division: Les Bains Douches" adıyla yayınlanacak. 1981'de intihar eden solist Ian Curtis'in ardından karısı Deborah tarafından yazılan "Touching From a Distance" isimli biyografinin de sinemaya adaptasyonu düşünülüyor.

Terry Callier'nin London Jazz Cafe'de son dört yılda verdiği konserlerden seçilen kayıtlar "Alive" isimli albümde toplandı. Geçtiğimiz ay içinde yayınlanan albümde üç de yeni beste bulunuyor.

James'in Brian Eno'nun prodüktörlüğünde kaydettiği yeni albümü "Space" yaz aylarında yayınlanacak. Albümde yer alacak birkaç şarkının adını sıralayalım: "Space", "Falling Down", "Saving Grace", "Coffee and Toast", "Fine", "Gaudi", "Junkie", "The Shining."

bu durum. Artık 16 yaşındaydım ve müzik, hayatımın en önemli konusu haline gelmişti. Bu dönemde her yerde çaldım, blues, r&b, funk, hard rock, hangi türde olursa. Bir gün tromboncu Ray Anderson'la tanıştım, bana Pomona College'da profesör Stanley Crouch'dan bahsetti. Onun çalıştırdığı kişiler arasında Bobby Bradford, James Newton, Charles Tyler, David Baker, Mark Dresser, Antony Brown gibi birçok müzisyen vardı. Pomona'da okuduğum iki yıl boyunca black music, free jazz ve avantgarde müzik konusuna iyice yoğunlaştım. Bence bu zamanlama çok iyi oldu, daha önceki okulda öğretmenim Barrett'dan kompozisyon, müziğin toplamı, farklı konseptleri konusunda çok şey öğrenmiştim zaten. Burada da Butch Morris, Arthur Blythe, James Newton ve Bobby Bradford'dan çok şey öğrendim caz hakkında. 1975'te New York'a taşındığımda artık iyi bir seviyeye gelmiştim. New York'ta birçok kişiden beraber çalma teklifleri gelmeye başladı. Bu dönemde Don Pullen, John Hicks, Eddie Blackwell, Phillip Wilson, Fred Hopkins, Billy Higgins, Olu Dara, Butch Morris, Hamiett Bluiet, Oliver Lake, Julies Hemphill gibi müzisyenlerle çaldım. 1978'de menajerim Kunte Mwanga'nin desteğiyle octet, big band gibi gruplar kurdum, plak kayıtları yapmaya ve Avrupa turnelerine çıkmaya başladım.

İstanbul ve İzmir'e farklı projelerinizle on yıldır birkaç kere geldiniz, bu müzikal yolculuklarda sizi neler etkiliyor?

Sanatsal görüşümün odak noktası bu müzikal seyahatler ve aldığım etkileşimlerdir; bilgilerimi yazıya dökmek, pratikte uygulamak, en sonunda da plaklara aktarmak harika bir duygu. Dünyanın her yerine müziğimle seyahat etmek de.

Bugünlerde neler yapıyorsunuz, yeni projeleriniz neler?

Şimdi Küba'da big band'le kayıt yapıyorum. Nisanda çıkacak olan albüm için Cuban Big Band'e uygun besteler yaptım. Gelecek yaz turne yapacağız. Ayrıca yine bu yaz World Sax Quartet'le ve Johnny Dyani'ye adadığım yeni projem "Mbizo"yla da turne yapacağız. Quartet olarak dünya müziği kategorisindeki projelerimden Valery Malot ve benim seçtiğim kayıtları "The Kiss That Never End" adıyla CD olarak Justin Time'dan çıkaracağız.

John Coltrane'i çok sevdiğinizi biliyoruz, onun dışında en sevdiğiniz müzisyen kim?

Duke Ellington. Çünkü yaptığı swing müzik, onun, cazın gelmiş geçmiş en zeki müzisyenlerden biri olduğunu düşündürüyor bana.

Günümüz popüler müziğini, MTV gibi müzik kanallarını sık sık eleştiriyorsunuz...

MTV kanalı günümüz gençliğinin eğlence gezegeni, tamamen suçlamıyorum, gençliğin hepsi kendini böyle ifade etmiyor. Ama şunu da anlamalıyız: Eğer çocuklar sadece birbirini öldüren insanları izlerse, onlar da bunu kopya edecek ve birbirlerini öldüreceklerdir. Ben bu kanalın daha düşünceyi geliştirici ve daha yaratıcı müziği de göstermesini isterim, çünkü ancak bu şekilde genç insanlar daha pozitif ve yaratıcı yetişkinlere dönüşebilir.

Söyleşi: **Şule Usluтekin**

Beden denilen bu köhne şehirlerarası otobüsün gerçek marşı, paylaşılmış orgazmdır –aşk sanatının önemi buradan gelir. **LAWRENCE DURRELL**, Monsieur

Aşk kördür, değneği güldür. **SERGE GAINSBOURG**

Ben, aşkta da, mutluluğu değil, aşkı aradım. **ANDRE BRETON**

iki aydır sayfalarımızda sanatını konuşturan Aysel Tanju'ya sonsuz teşekkürler

İş savunmaya dökülünce kimsenin haksız çıkamayacağını düşünmüştüm. Haksız çıkamamak. Az acı mı bu? **VÜS'AT O. BENER**, Ihlamur Ağacı

Kişinin, kendisiyle meşgul olduğu bir yalnızlık, gerçek yalnızlık değildir henüz. **KARL KRAUS**

NICK CAVE

9 Temmuz Pazartesi,

Açıkhava tiyatrosunda...

İster inanın ister inanmayın.

Cebelitarık blues

Akdeniz'in bütün seslerine ve titreşimlerine açık radyo: Radio Tarifa. Hatta bu sefer Akdeniz de kâfi gelmemiş, "Gujo Bushi" adındaki geleneksel Japon şarkısını İspanyolca sözlerle seslendirmişler. 1997 senesinde İstanbul Caz Festivali'nin en doyumsuz konserlerinden birinde izlediğimiz Radio Tarifa'nın üçüncü albümü "Cruzando El Rio" birkaç ay önce yayınlandı. Gitarist ve perküsyoncu Fain S Duenas, üflemelici Vincent Molino ve şarkıcı Benjamin Escoriza'nın önderliğindeki ekip yüzyıllar ötesinden İspanyol, Endülüs ve Arap ezgilerini yine mükemmelen bir araya getiriyor, bugüne bağlıyor, içli, hüzünlü ama ferah ve "deniz kokulu" şarkılar söylüyor her zamanki gibi. "Rumba Argelina"nın cümbür cemaat havasından biraz uzakta, "Temporal"in akademikliğindense çok çok uzakta, dört başı mamur bir albüm "Cruzando El Rio"... Albüm kapaklarına meraklıysanız, bir tüyo verelim: Türkiye'ye de ithal edilen İspanyol baskısının kapağı son derece sıradan, vasat, hatta denilebilir ki grubun aleyhine işleyen bir nevi intihar kapağı: Üç as eleman bir kafenin masasına oturmuş, neşeli bir muhabbete dalmışlar. Belki güzel bir hatıra fotoğrafı ama, o kadar. İngiltere'de basılan yeni kopyada ise yukarıda gördüğünüz güzelim çizimler var. Hangisini isterseniz edinin, ama illa ki edinin. "Zarf" ayrı ama, "mazruf" aynı: Avrupa'yla Afrika'nın "birleştiği" noktada, canı gönülden çalınıp söylenmiş bir Akdeniz kültürel manifestosu.

Pet Shop Boys'un 15 şarkı yazdığı "Closer To Heaven" isimli müzikal mayıs ayında tiyatro izleyicileriyle buluşacak. Gösterinin konusu seks, uyuşturucular, kulüp kültürü ve müzik endüstrisi.

Bob Dylan için Japonya'da çok özel bir albüm yayınlandı. 1961'den 2000'e kadar 39 yılda verdiği çeşitli konserlerden seçilmiş 16 şarkı "Thirty nine years of great concert performances" adındaki albümde toplandı. Şarkıların yarıya yakını hiç yayınlanmamış ya da artık hiçbir yerde bulunamayan kayıtlardan oluşuyor.

Çiçek çocukları, ailenin en önemli ferdini toprağa verdi, "California Dreamin" yetim kaldı: The Mamas and Papas grubunun "Baba"sı John Phillips, 18 Mart'ta 65 yaşında kalp krizinden öldü. O hızlı zamanlarında Monterey Pop Festivali'nin düzenleyicileri arasında yer alan, ünlü "California Dreamin"in yanısıra "Monday Monday", "I Saw Her Again Last Night", "Creeque Alley" gibi Mamas and Papas hitlerine imza atan, Grateful Dead, Beach Boys gibi gruplara şarkı veren, Scott MacKenzie'nin ünlü "San Francisco" şarkısını (Eğer San Francisco'ya gidiyorsan, muhakkak çiçek tak saçlarına) besteleyen Philips, son aylarında "Slow Starter" ismini verdiği solo albümüyle meşgul oluyordu. Yakında piyasaya verilecek bu albümde 25 yıl öncesinden Mick Jagger-Keith Richards'la yaptığı bir kayıt da yer alacak: "Pay, Pack and Follow".

Goldie, 90'ların başında takıldığı The Metalheadz projesine yeniden hayat veriyor... Rufige Cru kod ismiyle bu ay yayınlanacak "Stormtroopa VIP" single'ı da, 98'deki "Saturnz Return" albümünden bu yana Goldie'nin ilk ciddi çalışması olacak.

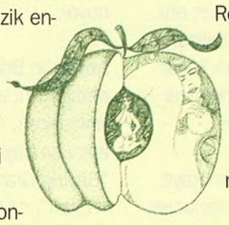

Özellikle "I'm Gonna Be (500 Miles)" şarkısıyla tanınan İskoç ikili **Proclaimers** yedi sene sonra "Persevere" albümüyle müziğe geri dönüyor. Albüm mayıs ayında yayınlanacak.

Auteurs, Baader Meinhof ve Black Box Recorder gruplarının reisi **Luke Haines**, ilk solo albümü "The Oliver Twist Manifesto"yu bu yılın sonlarına doğru yayınlayacak. Ancak daha öncesinde, önümüzdeki mayıs ayında, Haines'in "Christie Marly's Own Double-entry" ismindeki Paul Tickell filmine yazdığı müzikler piyasaya verilecek.

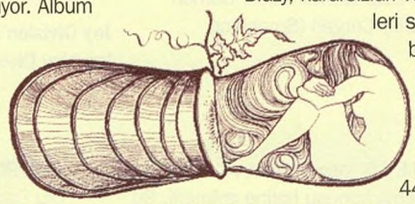

Travis, 99 senesinde dünya çapında üç milyon adet satan "The Man Who" albümünün ardından üçüncü albümü "Afterglow"un kayıtlarını tamamladı. Yine Nigel Godrich'in gözetiminde New York'ta çalışan grup, mayıs ayında bir single'la hayranlarının karşısına çıkacak, haziran ortalarında da albümü yayınlayacak.

Ani Difranco yeni albümü "Revelling/Reckoning"i nisan ayında satışa arz ediyor. Adından da tahmin yürütülebileceği gibi bir duble albüm söz konusu. "Revelling" ismindeki ilk CD alışık olduğumuz akustik folk şarkılarından oluşurken, Maceo Parker'in de katkıda bulunduğu "Reckoning" daha "groovy" bir anlayışla hazırlanmış.

Ramones'dan **Joey Ramone** (gerçek adıyla Jeffrey Hyman) kanser tedavisi görmek için New York'ta bir hastaneye yattı.

Felsefe hocası Rodolphe Burger'in 80'lerin ortalarından bu yana sürdürdüğü **Kat Onoma** grubu, yedinci albümü "Kat Onoma"yı yayınladı. Strasbourglu arkadaşlar, yine sözel ve müzikal olarak Fransız aşığı New Yorklular gibi davranmışlar ve başarılı bir depresif-endüstriyel-entellektüel bir rock albümüne imza atmışlar.

Zebda'cıların girişimi Motivé-e-s cephesinden haberler maalesef iyi değil. Daha önce de duyurduğumuz gibi, Zebda grubu, Motivé-e-s adını verdikleri alternatif bir liste hazırlayarak, yaşadıkları Toulouse kentinde yerel seçimlere katılmıştı. Salah Amokrane'in başı çektiği bu alternatif liste, seçimlerin ilk turunda, daha önceki kamuoyu yoklamalarından da beklendiği gibi yüzde 12.38 gibi kayda değer bir oy toplamayı başardı. Motivé-e-s'ciler yaptıkları tartışmaların ardından, ikinci turda seçimlere sosyalistlerle katılma kararı aldı. İki tur arasında, Fransa'da basın Yeşiller ve diğer sol grupların da desteklediği sosyalistlerin seçimleri almasına neredeyse kesin gözüyle bakıyordu. Ama anlaşılan henüz vakit gelmemiş. Aşırı sağla kesinlikle ittifak yapmaya yanaşmayan merkez sağın adayı UDF'den Philippe Douste-Blazy, kararsızları ve oy vermeyenleri seferber etmeyi başararak yüzde 55.13'le Toulouse'da seçimleri kazandı. Yüzde 44.87'yle yarışı kaybeden sosyalistlerin adayı François Simon, "korku oyları" nedeniyle kaybettiklerini, "sağın anti-Arap duyguları körüklediğini" söylüyor. Ama yaptığı ittifaktan hiç pişman olmadığını da tekrarlıyor. Salah Amokrane'ın yorumuysa ilginç: "Bize pitbull muamelesi yaptılar."

Bu ay gene Havana'dayız. Eller havaya, Manics şerefine üç defa viva! viva! viva! Karl Marx salonundaki tarihi konsere tanıklık eden NME muhabirlerinin izlenim ve röportajları →16'da...

İletişim'den

iletisim.com.tr

ÖZDEN SOYALP

Asmalar Artık Ağlamıyor

Roman, 203 sayfa

Gazetelerin üçüncü sayfalarındaki iştah kabartan, dedikoduların temel gıdası olan zina olayı hakkında, zengin tiplemelere, sağlam bir arkaplana, sahici bir dramatik gerilime yaslanan 'temiz' bir roman. Bir kadının hayatla hesaplaşma anlatısı.

EMİNE ÇAYKARA

ABUD YALISI'NIN GÖLGESİNDE

Melek Annem ve Ben

Anı-Anlatı, 292 sayfa, 18 sayfa albüm

Hayat kadar sürprizlerle dolu bu kitap, Kandilli'deki tarihî Abud Yalısı'nın dekorunda yaşanan, başrolünü bir anne ile oğulun paylaştığı bir yüzyılın ilginç hikâyesini anlatıyor.

INGRID NOLL

Sevdiklerimin Kelleleri

Çeviren Erol Özbek

Roman, 240 sayfa

"Erkeklerle ve hayatla dalga geçen" iki kız arkadaşın maceraları... Mutsuz çocukluklarından ve ailelerinden kurtulmak isteyen iki kafadar, geçmişlerinden kaçarken yollarına çıkan erkekleri kendilerine özgü (!) yöntemlerle 'hal' ederler... Almanların ünlü yazarı Ingrid Noll'ün kaleme aldığı cinayet romanları alışıldık tarzın oldukça dışında...

NATHALIE SARRAUTE

Yönelişler

Çeviren Mükerrem Akdeniz

Roman, 139 sayfa

Çağdaş Fransız romanının dünya edebiyatına armağan ettiği "Yeni Roman" akımının öndegelen temsilcisi Nathalie Sarraute'un *Yönelişler*'i , ünlü yazarın bütün eserlerinin başına konabilecek bir "uvertür" niteliğinde...

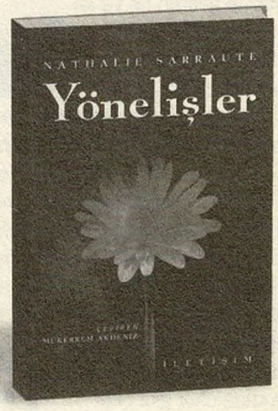

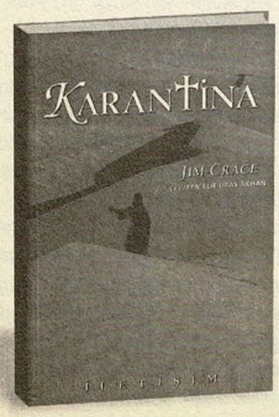

JIM CRACE

Karantina

Çeviren Elif Uras Akhan

Roman, 264 sayfa

İsa peygamber gerçekten yaşadı mı? Havarilerin yazdığı metinler o çağa ait söylencelerden mi ibaretti? *Karantina*, İsa'nın yaşamını farklı bir bakışla anlatan tarihsel bir roman.

"Okuru derinden sarsan bir kitap... Sanrılar yaratmayı ve kötülüğü anlatmayı iyi bilen bir yazar."

John Updike, *New Yorker*

İletişim Yayınları A.Ş. Klodfarer Caddesi İletişim Han 7, 34400 Cağaloğlu - İstanbul Tel. (0212) 516 22 60-61-62 • Fax: (0212) 516 12 58
E-MAIL: iletisim@iletisim.com.tr • **DAĞITIM: İlda - İletişim Yayın Dağıtım ve Satış Ticaret A.Ş. İstanbul**
Tel. (212) 638 55 45 - 638 55 71 - 638 55 75 • Faks: (212) 517 71 57 • **Ankara** Tel. (312) 417 78 35 • Faks: (312) 425 06 82

Eminem

Müsadenizle biraz gevşetelim civataları. Eminem, Eminem, çakır Eminem, göbeğinin altı çukur Eminem... Siyaseten eğri belki, ama güzel, ve de zaten şu "siyaseten doğruluk" da çetrefilli bir mesele, aynen Eminem gibi. Yaman çelişkiler diyarındayız. Bir yanda tasvip edilemeyecek bir söylem, diğer yanda şapka çıkarılacak bir şiirsellik ve müzikalite. İkisi bir arada. Ve herkes açmazda. Fenomenin üç adı var: Marshall Mathers, Eminem, Slim Shady... Üçü de aynı kişi, üçü de ayrı kişilik. Elton John'la düet yapan hangisi? Eşcinsellere hakaret eden kim? Karısına ve annesine galiz küfürler yağdıran hangi kişilik? Sorular uzayıp gidiyor. Cevaplar, açıklamalar en az sorular kadar düşündürücü. Kimilerine göre maşist filan değil, kimilerine düpedüz faşist, kimilerine göre bir "ayna", kimilerine göre zamanın ruhu, kimilerine göre şairin hası, kimilerine göre Bush'un kopyası, kimilerine göre bir Pulp Fiction karakteri, kimilerine göre Tarantino'nun rapçi versiyonu. Öyle veya böyle, müzik dünyasının en tartışmalı şahsı. Medyumunuz Roll, daha fazla dayanamadı ve hadiseye el attı...

SLİM SHADY, DUBYA VE BAĞDAT

Canki bir anneyle birlikte büyüdü. Babasını hiçbir zaman tanımadı. "Ne zaman iyi bir şey olsa arkadan mutlaka kötü bir şey gelir, işte benim hayat hikayem, doğduğumdan beri böyle..." İlkgençliğini yaşadığı 80'lerde, Reaganist Amerika ileri kapitalizme geçiş programını uygularken bulunulabilecek en kötü yerdeydi. Amerikan endüstri devriminin dinamosu Detroit kenti, Ford ve General Motors'un insan emeğini robotlarla ikame etme kararından sonra dalga dalga gelen işsizlik furyasıyla bir hayalet şehre dönüşmüştü. Eminem, yoksul ve umutsuz kitlelerin neo-liberalizmin çizdiği yeni toplumsal modelden dışlanarak kaderine terkedildiği post-endüstriyel gettoda, otomobil mezarlığıyla içiçe geçmiş bir siyah mahallede yetişti. Bir zamanlar lumpen proleterya olarak adlandırılan, artık "proleter" vasfını da yitirmiş bu sınıfsal tabanı "risk grubu" veya "potansiyel kriminel" haline getiren ne varsa yanıbaşındaydı. Çevresi Slim Shady'lerle doluydu... Masum yüzlü cani ya da kendi ifadesiyle "Jason maskesi takmış bir tecavüzcü" olarak Eminem, pop gündemin şu günlerdeki en büyük tartışma nesnesi. Şarkılarında katil Slim Shady karakterine bürünerek dile getirdiği kadın düşmanlığı, homofobi, erkek şovenizmi, şiddet arzusu ve toplumsal nefret buna muhatap olan kesimlerin doğal tepkisini çekiyor. Öte yandan Tarantino'nun "Pulp Fiction" gazının son demlerini yaşayan pop kültür, Eminem'i çizgi roman okur gibi okumaktan yana. Müzik yazarları ağız birliği etmişçesine Eminem'i destekliyor. Daha önce benzer şeyler söyleyen sanatçıları eleştiren yazarlar bile ona "okey" verdi. Bir gece kulübünde başkasıyla öpüşürken gördüğü eski karısını öldürmeye teşebbüs etmesi, daha sonra depresyona giren karısının başarısız intiharından sorumlu tutulması, hemen ardından "bir de baktım, annem benden daha çok cank yapıyor" dediği için annesine tazminat ödemeye mahkum edilmesi ve başrolünde yer aldığı bütün öteki skandallar, üstündeki medyatik odaklanmayı kalıcı kılıyor. Sanki herkes şimdi ne söyleyecek diye ağzının içine bakar gibi. Hayran potansiyelini teşkil eden orta sınıf beyaz gençlikse, Eminem'le açılan yeni kulvara dört elle sarıldı. Kid Rock, Limp Bizkit gibi rap-rock'çılar mainstream'e bu kulvardan girdiler. Böylece pop müzikte Eminem'den başkanlık seçimi gecesi verdiği konserde Amerikan bayrağı yakan Marilyn Manson'a uzanan link kurulmuş oldu.

George "Dubya" Bush'un seçim kampanyasında Cumhuriyetçiler hiphop sanatçılarına saldırma geleneğini Eminem üstünden devam ettirdi. Muhafazakâr üslûp icabı Eminem'in karşısına başkan yardımcısı Dick Cheney'in karısı, Ulusal Hayır Vakfı eski başkanı Lynne Cheney'i çıkardılar. "Mükemmel anne" ideası olarak haddini bilmez Eminem'in kulağını çekecek, ama asıl, çocuğunun bu durumlara düşmesine neden olan sorumsuz anneye bir ders verecekti. Gerçekten de Clinton'ın iki kez üstüste başkan seçildiği dönemdeki "bozulmayı" işlemek için Eminem'den daha iyi bir figür bulamazlardı. Beyaz çocukların da rap yapmaya başlaması, muhafazakârlar için kırmızı alarm vakti demekti. 1998'den itibaren rap, country'yi geride bırakarak Amerika'nın en çok satan formatı haline gelmiş, iyice yaygınlaşmıştı. Cheney "aileler yıkılıyor, kiliseler eskisi kadar iyi işlemiyor, okullar yeterince eğitemiyor" dedikten sonra, lafı resmî ideolojinin kurumsal düzeyde sahiplendiği "politically correctness" (siyaseten doğruluk - PC) kavramına getirdi ve sordu: "Sorumsuzluk örneği liriklerin serbestçe yayılmasına göz yummak, ulusal sorumlulukla nasıl bağdaşabilir?.." PC, bu durumda müstakbel bir sansür anlamına geliyordu. Nitekim Cumhuriyetçiler 1992 seçimlerinde Ice-T'nin "Cop Killer" şarkısının dolaşımını Warner Bros'u boykotla tehdit ederek engellemişti. Cheney'in saldırısı demokrat kesimlerin de tepkisini çekti, ama esas olarak radikal pop filozofu Camille Paglia tarafından göğüslendi: "Eminem'in istediği her şeyi söylemeye mükemmel bir hakkı vardır diye düşünüyorum. Ne kadar şoke edici veya iğrenç olursa olsun, sanat ve pop hiçbir demokrasi tarafından sansürlenmemelidir. Eminem, PC öğretmenleri ve danışmanlarının baskısından boğulan bu çocukların zorla beslendiği sakarin bayatlığını ve softalığı enema yoluyla dışarı atmasıdır. Geniş popüleritesinden de anlaşılacağı gibi, Eminem, konserveleştirilmiş, antiseptik olarak insancıllık verilen, kültüre aç okullarından yorgun ve bıkkın olan orta sınıf beyaz gençliğin yükselen gelgitli isyanına hafifçe dokundu." Derin toplumsal sorunlara yama yapmak için kullanılır hale gelen PC, 2000 seçimlerinde sık sık zikredilen bir kavram oldu. Ama artık ihmal edilemeyecek bir muhalefet cephesi vardı. Doom, Quake gibi virtüel silahların kullanıldığı bilgisayar oyunlarını popüler bir tutkuyla seven yeni kuşak, en son "Fight Club" filminde ifadesini bulan anti-PC cephesinde yer almayı seçti. "American Sapığı"nın yazarı Bret Easton Ellis, PC döneminin kapanışını ele aldığı "PC Post-mortem" başlıklı makalesinde şöyle diyor: "Gangsta rap ilk çıktığında, alt sınıftan gelen şoke edici hikayelere, yurttaşlık hakkı geri alınmış azınlıkların sosyal adaletsizliği dile getirmesine karşı ürkek bir tepki vardı. NWA gerçekten polisi vurmak istedi. Daha yakınlarda, beyaz gangsta özentisi fenomeninin bir parçası olarak rapçi Eminem, 'Bonnie and Clyde '97' videosunda eski karısını küçük kızlarının önünde öldürmek istedi, şakayı anlayan herkesi güldürdü. Gangsta rap'te asıl şoke edici olan, hareketin kendi kültürüne otantik olarak ayna tutması değil, beyaz mainstream kültürün rap hikayelerine entegre olmuş şiddet ve erkek şovenizmini kendine mal etmesiydi; Eminem'in, Kid Rock'un ve sayısız beyaz hiphop etkinliğinin yolu böyle açıldı. Bu, ırkçı bir toplumda azınlık olarak yaşamanın

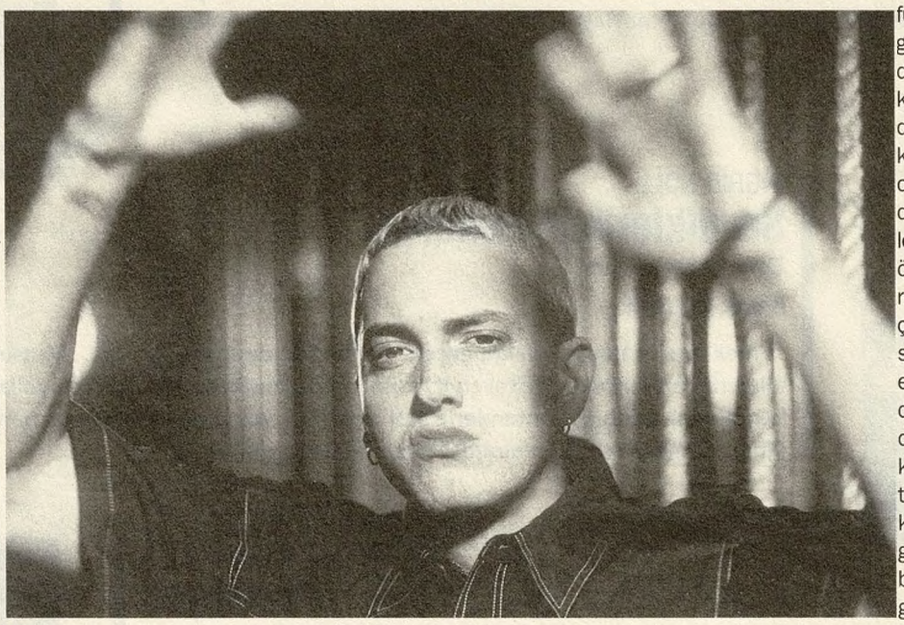

Bir zamanlar lumpen proleterya olarak adlandırılan, artık "proleter" vasfını da yitirmiş sınıfsal tabanı "risk grubu" veya "potansiyel kriminel" haline getiren ne varsa Eminem'in yanıbaşındaydı...

öfkesiyle aynı değildi. Tehlike ve şiddetin, seksüel caka ve kolay paranın çekiciliğiydi; beyaz çocukların odalarında güvenle girip deneyimleyebildiği bir fantezi dünyasıydı. Eminem ve Kid Rock, rap'i bir tiyatro, bir performans sanatı olarak kullandılar..."

Eminem'in fantastik dünyasında kol gezen kurgusal karakterler, fenomenin kendini ele verdiği noktayı oluşturuyor. Bu karakterlerin başında elbette Slim Shady gelmekte. Slim Shady, Marshall'ın yarattığı bir çizgi roman kahramanı; genel kanıya göre, onun alter-egosu. Bütün hır-gür onun başının altından çıkıyor. Eminem'se sadece onu dillendiren sanatçı; sıkışınca "ben demedim, Slim Shady dedi" diyor. İşte bunu söylerken kabahatini gizlemeye çalışan küçük Marshall'la karşılaşıyoruz. Büyüklerinin kulağına fısıldadığı "yap, ama asla kabul etme" öğüdünü dinlemiş; hassas terazide tartıldığında "masum" çıkacağını biliyor, bunu kanırtarak kullanıyor. Rock tarihi boyunca lirikleri yüzünden mahkemeye düşen sanatçıların kullandığı eski taktik, Eminem'e çalışıyor. Ice-T'nin "Cop Killer"daki savunması gibi: "Dillendirdiğim kişi ben değilim, gettodan çıkma bir psikopat konuşuyor."

Eminem, son albümünün sarsıcı hiti "The Real Slim Shady"de, kabaca Robin Hood efsanesini yeniden işliyor: Kral'ın askerleri halka "Robin Hood kimse ortaya çıksın" diye çağrıda bulunur, kalabalıktan insanlar "benim" diye tek tek öne çıkmaya başlar. Eminem'in versiyonundaysa "gerçek Slim Shady lütfen ayağa kalksın" çağrısı yanıtsız kalır. Kimse sahiplenmek istemez. Sonunda efsaneyi bizzat kendi, Eminem olarak tamamlar: "Hepimizin içinde bir Slim Shady var." O zaman gerçek Slim Shady, "herkesin payıyla yaratılmış" bir canavara tekabül ediyor. New York Post'un editörü Robert A. George, Bush'un başkanlığı kesinleştikten hemen sonra Amerikan demokrasisinin tümüyle sorgulanması ihtiyacını dile getirirken, Eminem'in parmak bastığı noktaya değindi: "Dubya gerçek Slim Shady mi?" Teksas valisi olduğu süre içinde aralarında üç kadın ve bir zeka özürlünün bulunduğu 200'den fazla idam cezasına onay veren Dubya, kendisini sıkıştıran medyaya seri katillerin bıraktığı vahşet görüntülerini hatırlattı. Sonra da Mumia Abu-Jamal davasına gönderme yaparak, idamın kaldırılmasını isteyenleri "bölücü güçlerin karanlık emellerine hizmet etmek"le suçladı. Seçim kampanyası boyunca gittiği yerlerde ordunun çok fazla gevşediğinden yakındı. Ona göre Clinton döneminde iyice tembelleşen Amerikan ordusu, olası bir savaşa hazır değildi. Medyadaki fotoğrafsa bu vurguyu kuvvetlendirdi: Körfez Savaşı'nın iki başoyuncusu, eski Genelkurmay Başkanı Colin Powell ve harekata komuta eden emekli General Norman Schwarzkopf, Cumhuriyetçiler'in siyasetteki yeni ağırtopları olarak bunları söylerken Dubya'nın yanıbaşında durdu. Kabinenin ilk açıklanan ismi Colin Powell'dı; dışişleri bakanı oldu. Bush böylesine önemli bir göreve Afro-Amerikan bir politikacıyı yerleştirerek dünyaya sözde bir jest yaptı. Başkanlık görevine başladığı haftanın bitiminde Amerikan ve İngiliz uçakları Bağdat'ı bombaladı. Operasyon dünya kamuoyuna "rutin" diye açıklandı. Böylece Amerikan dış politikası, Demokrat Albright ve ekibinin başlattığı demokrasi ve insan haklarını temel alan "uzlaştırıcı güç" anlayışını terkedip normal seyrine döndü.

OutKast

Dubya'nın iç politikadaki bombası, sağın en sağında yer alan Senatör John Ashcroft'u Amerikan hukuk sisteminin başına geçirmek oldu. Medya, dinibütün bir hıristiyan olarak tanınan Ashcroft'un masasına koyduğu dosyaların arasında kürtaj yasağının da yer aldığını biliyordu. Buradan sıkıştırdılar. Eskiden beri söylediğini tekrarladı, "kürtaja karşıyım" dedi. Daha da özelleştirip "tecavüz kurbanlarının kürtaj olmasına da mı karşısınız" dediler. Yanıtı yekpare bir "evet"ti. Kadını iki kere cezalandıran bu anlayış, muhtemelen yakın geleceğin feminist gündemini belirleyecek. Ashcroft'un eşcinsellik hakkındaki yorumu da, "İncil'de böyle bir şey yer almıyor" şeklinde oldu. Geleneksel olarak Demokratları destekleyen siyahlar ve Yahudiler, Dubya dönemine Florida'daki oy skandalı yüzünden zaten mağdur edilmişti. Böylece Demokrat Parti'nin oy tabanını oluşturan dört unsur, işçi sınıfı, azınlıklar, kadınlar ve eşcinseller işin başında azarlanmış oldu...

Dubya: Gerçek Slim Shady mi?

Bağdat'ın bombalandığı hafta raflarda bulunan Village Voice'un kapağında, Atlanta-Georgia'lı hiphop ikilisi OutKast vardı. Voice'un Amerikan ve İngiliz müzik yazarlarının oylarına başvurarak yaptığı geleneksel yıl sonu değerlendirmesinde OutKast, rap başyapıtı "Stankonia" albümüyle, PJ Harvey, Radiohead ve Eminem'i açık farkla geride bırakarak birinci olmuştu. DeLa Soul (89) ve Arrested Development'dan (92) beri rap, Voice değerlendirmelerinde böylesine net bir prestij elde etmemişti. Single'larda ise OutKast'in "Ms. Jackson"ı bir, Eminem'in "Stan"i iki ve gene OutKast'in "B.O.B."si üç numaraya yerleşmişti. "B.O.B.", açık yazılışıyla "Bomb Over Bagdad" her yerde bangır bangır çalarken, birkaç gün sonra Bağdat'ın gerçekten bombalanacağı kimsenin aklına bile gelmiyordu. Rap Dubya'dan daha hızlı çıktı, dakik davranarak organik toplumsal muhalefet odağı olduğunu bir kez daha gösterdi. OutKast'in ortaya koyduğu yepyeni ve tamamen güneyli sound ise, Deltron 3030 veya Dead Prez gibi yeni radikal yönsemelerle uyum gösteriyor. Rap'in geleceğinin çok farklı olacağı şimdiden hissedilmeye başlandı. Aslında bu sadece rap için geçerli değil, genel olarak yeraltında "Cumhuriyetçiler iktidara geldi, demek ki iyi müzik yolda" inancı var. Bu mecrada yaratıcı bir lirik yazarı ve MC olarak elbette Eminem'in de bir yeri olacaktır. Ama "Marshall Mathers LP" ile doruk noktasına çıkan Dre-Eminem ikilisinin yaptığı müziği 21. yüzyıl rap'i olarak sunan pop medyası abartıyor. Onlarınki olsa olsa 90'ların sonu olarak değerlendirilebilir. Dr. Dre, Snoop Doggy Dogg ve Tupac gibi iki mega star tarafından hayli eskitilmiş bulunan G-Funk sound'u revize ederek daha fazla idare edemez. Amerika'nın kaotik gündeminden çıkan başıbozuk notlar, şimdilik bu kadar. Bakalım yarınlar ne getirecek...

Slim Shady, Marshall'ın yarattığı bir çizgi roman kahramanı; genel kanıya göre, onun alter-egosu. Hır-gür onun başının altından çıkıyor. Eminem'se sıkışınca "ben demedim, Slim Shady dedi" diyor.

Erdir Zat

Bu yeni Bush'a niye herkes Dubya diyor? "Dubya" ne demek? Bilenler bilmeyenlere anlatsın: Dubya, "W" demek. George W. Bush'un "dabiyu"su...

Racona uygunluk testi

Hiphop'çu olacaksan, racona uygun davranman gerekir. İşte hiphop'un olmazsa olmaz 10 kuralı ve Eminem'in racona uygunluğunu tescil eden sözleri...

Kendine kıyak bir takma isim bul

Eminem sadece bir rap'çi. Slim Shady onun altındaki tavır. Marshall Mathers ise benim. Hiphop benim hayatım, hep öyle oldu. Ama ben de boktan bir insan evladıyım işte. Her şeyden önce Marshall Mathers'im ben. İnandığı şeyler uğruna mücadele eden bir piç kurusu. Slim Shady hiçbir şeyi siklemeyen bir tip, ama bunun da bir sınırı var elbet; dostlarıma, aileme ve çevremdeki diğer insanlara saygı duyarım. Rap oyununu bıraktığım zaman, "o en iyisiydi" gibi laflarla anılmak değil niyetim, saygı duyulsun yeter...

Harbi ol

Fikrin neyse, zikrin de o olmalı. Aklına getirecek kadar hastalıklıysan, söyleyecek kadar da hastalıklısındır. Söyleyebileceğim ve söyleyemeceğim sözler konusunda bir sınır olduğunu sanmıyorum –kafiye uyuyorsa, her şey söylenebilir. Söylemeyeceğim tek laf vardır, o da "zenci" (nigga). Hem benim gibi siyah müziği yapacaksın, hem de o kelimeyi kullanacaksın, olmaz öyle şey. Sözlüğümde bile yer almaz. Bu saygısızlıktır. Arkadaşım bir araba satın almış, ben direksiyona oturuyorum ve "siktir git, ben kullanacağım" diyorum. Onun gibi bir şey...

Kendi kültürünü tanı

Kimsenin müziğini elinden almaya çalışmıyorum. Kültürlerini çalmaya çalışmıyorum. Tek istediğim, bu müziği daha iyi yerlere getirmek. Bu renk doğmuş olmaktan kaçamam. Kimsenin ırkını seçme şansı yok. Siyah ırkın kültürüne zarar vermeye ya da onu çalmaya çalışmıyorum. Rap'in Elvis'i olmak gibi bir niyetim yok. Bana böyle hitap edildiğinde, "siktirin gidin, ben kendi işimi yapıyorum" diyorum. İnsanlar saldırgan olduğumu söylüyorlar. Bence asıl saldırganlık, insanların benim üzerime beyaz olduğum için gelmeleri. Yaptığım işi daha az geçerli hale getirmiyor bu tavır. Amerika'daki herkes kadar zor bir hayat geçirdim. Tamamı beyaz okullara da gittim, tamamı siyah okullara da, karma okullara da... Her açıyı gördüm ve hep fakir oldum.

BEYAZLAR ZIPLAYAMAZ

Bir bara giriyorsun... Ortalık ana baba günü. Dahası, sen de sarhoşsun. Etrafa bakıyor ve yamuk yapması muhtemel suratları kafana kaydediyorsun. Hatta bu listeden birkaç tanesi öyle nadide parçalar ki, gidip doğrudan kafa atmak istiyorsun. Suratlarından piçlik akıyor. İşte Eminem kesinlikle bunlardan biri, kalabalıkta ıskalamak mümkün değil! Gelin görün ki, burada az rastlanır bir durumla karşı karşıyayız; bu piç yetenekli! Fenomen haline gelmesinin ardında yatan da bu. Kafa atma hakkımızı saklı tutarak, Eminem'in hakkını Eminem'e vererek başlıyoruz.

Elvis'in kıçına gösterilen tepkinin asıl hedefi, kıçın kendisi değil, o kıçın uluorta salanabilmesindeki fütursuzluktu. Eminem'e gösterilen tepki de, bastırılmış şiddetin uluorta ifade ediliyor olmasına...

Kim korkar Eminem'den, Slim Shady'den vs.'den

Eminem'in yarattığı tartışmaya uzaktan bakıldığında, politik değil, ahlâkî bir tartışmayla karşı karşıya olduğumuz bariz. Eminem'in şarkı sözlerindeki şiddet, homofobi ve kadın düşmanlığı birçok çevreyi kızdırmış görünüyor. Çocuklarının bu adamı dinlemelerinden korkan anne-babalardan tutun da, eşcinsel ve kadın derneklerine kadar her önüne gelen her fırsatta Eminem'i boykot ediyor. Rap'in geçmişinde de bu tartışmalar oldu, olacak da... Kadın ve eşcinsel düşmanlığı (Yahudi düşmanlığını da ekleyebiliriz) rap'in bir bölümünde her zaman vardı, ama bu konulardaki tartışma hiçbir zaman Eminem'de olduğu gibi kamuya malolmamıştı, çünkü siyah hiphop gruplarının kendilerini konumlandırışı öncelikle politikti, dolayısıyla karşı tarafın önceliği de politik olmak durumundaydı. Bu karşılıklı çatışmanın kamuya en çok yansıyan başlığı "polis düşmanlığı"ydı. Bu da oldukça net bir politik başlık. Bunun dışında kalan kadın, eşcinsel düşmanlığı gibi konularsa, daha çok hiphop camiasının kendi içindeki tartışmalardı. Bu konulara Beyaz Anglosakson kültürün aldırmamasının asıl nedeni ise bu sözleri söyleyenlerin siyah olmasıydı. Zaten onlar uygarlıktan nasibini almamış, getto hayvanlarıydılar! Kadınlarını dövmeleri normal olarak görülebilirdi, eşcinsellerden nefret etmeleri de! (Ne de olsa, eşcinsellik orta sınıf kültüründe, "Philadelphia" filmindeki Tom Hanks olarak aklanmıştı artık.) Şimdi ise, Eminem'le birlikte, politik konumlanışı kaybolmuş, geçmişte tali olan konuların anadamarını oluşturduğu bir tartışma yaşanıyor ABD'de. Tartışmanın bir alt katmanı ise, muhafazakâr kesimi asıl ürkütenin Eminem'in ne söylediği değil, bastırılmış şiddetini ifade ediyor olması. Popüler müzik her zaman kelimeler ve jestler dolayısıyla ifade özgürlüğünü genişlettiği için tartışma yarattı. Kelimeler ve jestler tartışmanın gündem tarafını oluşturur. Elvis'in kıçına gösterilen tepkinin asıl hedefi, kıçın kendisi değil, o kıçın uluorta salanabilmesindeki fütursuzluktu. Eminem'e gösterilen tepki de, bastırılmış şiddetin uluorta ifade ediliyor olmasına... Öbür türlü, söylediği sözlerle Eminem'in kendisi arasında bir bağlantı bulunduğu iddiası o kadar komik kaçardı ki. Eminem herhalde rap dünyasının bugüne kadar gördüğü en karikatürize tip. Rap'çi dediğin, Tupac, Ice-T, Ice Cube, B.I.G. gibi adamdır, baktığın zaman, söylediklerini yapabileceğini düşünürsün. Eniyle boyuyla, kaslarıyla, "kodu mu oturtur!". Eminem ise onların yanında çok "paçoz" kalıyor. Bu yüzden söyledikleri daha çok bir fantezi, bu yüzden çoğunlukla hedef tahtası da kadınlar. Rap yapıyorsan düşmanını belleyeceksin, Eminem'in düşmanları da her nedense kendinden bile daha çelimsiz!

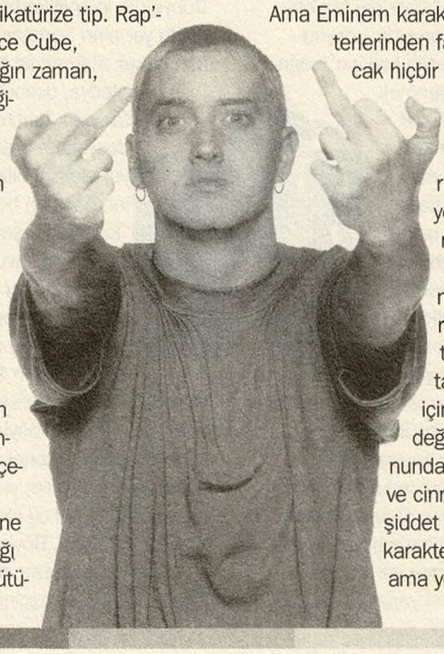

Peki, bütün bu tartışma ne için? Eminem'in de yaptığı gibi, birkaç cümleyle çürütülebilecek ("ben demedim, yarattığım karakter dedi") ya da birkaç ay sonra unutulacak bu tartışma ortamı, Eminem denen fenomenin iri çarkına ilk ivmeyi kazandıran küçük çark gibi yorumlanabilir.

Ak kedi, kara kedi, hangisi vahşi kedi?

Muhafazakâr kesimin Eminem'e gösterdiği tepki, liberal kesimin de tartışmaya girmesini sağladı. Edebiyat eleştirmenlerinden gazetecilere, psikologlardan sosyologlara kadar, kimi zaman sokak ağzı düzeyinde, kimi zamansa akademik düzeyde sorgulanıyor, tartışılıyor Eminem. Liberal kesim, Eminem'in yanında taraf olmak için ihtiyaç duyduğu kriterlere sahip; başta da dediğim gibi, bu adam inkar edilemez biçimde yetenekli. Bu yüzden Roll sayfalarında da okuduğunuz türden edebi eleştiri yazılarında, Eminem "yeni şiir dehası" olarak alkışlanabiliyor. Gerçekten de Eminem'in yazdıkları derinlemesine incelenmeyi hak ediyor. Yeri gelmişken bir katkı da ben yapayım bari: Eminem'in sözleri şaşırtıcı bir biçimde Bruce Springsteen'e yakın duruyor. Springsteen de, çökmüş, sıradan insanların çılgınlık sınırında dolaşmasını anlatır çoğunlukla. Ama Eminem karakterlerinin Springsteen karakterlerinden farkı, tutunacak ya da inanacak hiçbir dallarının olmamasıdır. Yuva, aile ya da aşk onlar için bir şey ifade etmekten uzaktır. Denebilir ki, Springsteen ruhsal ve ekonomik Depresyonu anlatıyorsa, Eminem de ruhsal (ve ekonomik) Nevrozu anlatır (ama acaba Eminem, kendi anlattığı halet-i ruhiyenin ekonomik bir boyutu olduğunun farkında mı, tartışılır). Eminem karakterleri için selamet asla söz konusu değildir, kendilerini eninde sonunda cinnetin kollarında bulurlar ve cinnet Eminem için dışadönük şiddet demektedir. Springsteen de karakterlerine selamet sunmaz, ama yoldan sapana kadar bir şeye

Hiphop'un geçmişini tanı

Dokuz yaşımdayken amcam bana "Breakin' " soundtrack'ini dinletti. İlk dinlediğim parça Ice-T'nin "Reckless"ıydı. LL Cool J'den Fat Boys'a kadar, dinlediğim tüm adamlara bayıldım. LL, "I'm Bad"le piyasaya çıktığında ben de onun gibi kafiye yazmak istedim. Aynanın önünde LL'e benzemeye çalışarak vakit geçirmeye başladım. 16-17 yaşımdayken rap'in bir siyah sanat formu olduğunu idrak ettim. Hiphop bir müzik olarak siyahlar tarafından başlatılmış, ama bence sanat formu olarak hiphop (graffiti'sinden break dansına kadar) sadece siyahların değil, tüm yoksul insanların yarattığı bir şey. Fakir Latinolar, fakir beyazlar, herkes bu formu kullanmış. Yoksul insanlar ezilmişti ve kendi seslerini yaratmak istiyorlardı. Seslerini duyurmak, sisteme ve hükümete karşı bağırmak istiyorlardı. Kafiyeyi tutturduğun sürece fikrini söyleyebilme imkanı veriyor hiphop. Elbette hiphop temelde siyahların egemenliğinde bir müzik. Ama kimi zaman beyazlar da işe renk katıyor. Beastie Boys, 3rd Bass gibi. Şimdi de ben çıktım işte sahneye.

Sistemi sars

İnsanları rahatsız etmek istedim. Bir şeyler söylemek istedim. Söyleyeceğim şey o kadar uç olmalıydı ki, kulak kabartmak zorunda kalsınlar. Eğer sıradan bir tavırla çıksaydım, kimsenin beni kaale almayacağını biliyordum. Ama yaşadığım tecrübeleri alıp, onları biraz eğip bükerek, insanların gülebileceği bir şekle getirirsem beni dinleyeceklerdi. Annemle, çocukluğumla ve gençliğimle ilgili o kadar çok espri yaptım ki, bunlar beni bu konuları düşünmekten alıkoyuyordu. Bu konulardan bahsederken fazla duygulanırsam ağlayabilirim, bu yüzden işi şakaya vuruyorum.

Fikrini söyle

Orospular! Evet, kadınlarla ilişkim hep tuzlu oldu. Kadınlardan bahsederken 'orospu' gibi kelimeler kullanmam, aslında sterotipi en uca taşıdığım için çok komik bir etki yaratıyor. Kadınlardan genel olarak nefret etmiyorum. Kızın biri çok tatlı olduğumu söylüyor ve kucağıma oturuyor. Ben de "eğer ünlü olmasaydım, bana aldırmazdın bile" diye düşünüyorum içimden. İnsanlar şarkı sözlerimde niye kadın düşmanlığı yaptığımı ve onlara karşı niye saldırgan olduğumu soruyor, ama şu günlerde kadınlarla ilgili pek olumlu düşüncelerim yok.

Rap yarışmalarına katıl ve tarzını belli et

İlk defa mikrofonu elime aldığımda üç saniye içinde yuhalanmıştım. Ürktüm, "bu işi başarabilecek miyim" diye düşündüm. Sonra birkaç yerel

inanmaya devam ederler, yoldan saptıklarında da "outlaw" etiğini kuşanırlar, bu yüzden Springsteen karakterleri her daim 'temiz' ve 'muhalif' kalır. Eminem'se böyle ağır mevzulara takılmıyor, bıçak sırtında yaşayan karakterlerin bıçağın üzerinde biten hikayelerinden bahsediyor, gerisiyle ilgilenmiyor. Bu yüzden, bıçağın kestiği noktadan sonra bir şiir problematiği olup olmadığı tartışmaya açık.

Edebi eleştirilere katkıma burada son verip asıl mevzuya döneyim. Derdim Eminem'in şiirinin tartışılmasında değil, doyasıya tartışılsın, ama bu tartışmanın nereye gittiği önemli. İlk defa bir rap sanatçısı, Browning, T.S. Eliot gibi Anglosakson şiirinin ağır toplarıyla yan yana tartışılıyor ve bu durum bahsettiğim iri çarkın bir parçası. Hiphop'un bugüne kadarki konumu, Chuck D.'nin "rap, gettoların CNN'idir" metaforuyla tanımlanmıştı: Günübirlik, mesaj ağırlıklı, ham! Eminem ise bütün büyük Anglosakson şairlerinin yanıbaşında "rafine" olarak kutsanıyor! Hamdan rafineye ve ne tesadüftür ki, siyahtan beyaza geçiş... Buyrun bakalım, kanlı canlı kültürel hegemonya mücadelesi.

Bu durum şaşırtıcı değil. Yaklaşık beş yıldır Amerika'da hiphop, albüm satışları bakımından başat müzik stili. Eminem'e kadar, siyahların ağırlığını koyduğu bir müzik formu olarak ortalığı çalkalıyordu. Hiphop kanalıyla siyahi üslûp, müzikten jestlere ve modaya kadar gündelik hayata nüfuz etmiş durumda. Tam da şu sıralar bu gidişata bir beyaz aşı yapılmasına şaşırmamak gerekir. Üstelik Eminem bu müdahalenin baş oyuncusuyken, Limp Bizkit gibi diğer beyaz versiyonları da mevcut. Eminem, Limp Bizkit'le turneye çıkıyor; konser yazılarının yalancısıyız, seyircilerinin yüzde doksandokuzu beyaz. Hiphop'un birinci kuralı "harbi ol, şov yapma!", bu iki ismin verdiği konserlerde ağdalı sahne şovlarıyla başka bir platforma kaymış durumda. Eminem, Limp Bizkit gibi isimler, hiphop'u sahnede yeniden kurguluyorlar, beyaz kitle için paketliyorlar, bir de üzerine kırmızı kurdela ekliyorlar.

Kültürel hegemonya mücadelesinin Amerikancası biraz kurnazcadır. 2. Dünya Savaşı sonrasında, CIA'nin Abstrakt sanata bütün Amerika ve Avrupa'da yüzlerce farklı kaynaktan milyonlarca dolar yatırdığı geçen yıl belgeleriyle kitap olarak yayınlandı. Niyet elbette, Dada ve Bauhaus gibi bu sanatın öncüllerinin toplumsal mücadeleyle olan bağlarını kesmek ve "alınır satılır", sanat işlevini kaybetmiş bir sanat yaratmaktı. Entelijensiyanın onayının, toplumsal onay için şart olduğunu bildikleri ve "biz değil, onlar onaylamıştı," kanıtını terkiye alabilmek için Eminem de her alandan akademisyenin sevecen kollarına terk edildi.

Liberal onay çarkı dönerken, kamuoyu da medya aracılığıyla Eminem görüntüsüne alıştırılıyor. MTV'nin bir haftasonunu EmTV adıyla Eminem'e ayırması sık rastlanan bir onur değil. EmTV isminin, MTV'nin yanısıra Ed TV filminin ismini çağrıştırması da boşuna değil. Kamuoyuna, karşılarında sürekli seyretmekten hoşlanacakları, onları eğlendirecek, güldürecek, sinirlendirecek ve şarkılarıyla ejakülasyon sağlayacak (katharsis değil, çünkü dışadönük şiddet katharsis sağlamaz. Oidipius'un kendi gözlerini kör etmesidir katharsis'i sağlayan, Eminem an-

Eminem'in bembeyaz, Nazi posterlerinde resmedilen Ari genç suratı, müzik sektörü meclisinde bir kolluk kuvveti çağrışımıyla tekrar ve tekrar çoğaltıldı. Beyaz ideolojisi o gün kendi darbesini meşrulaştırdı!

neyle yatma-babayı öldürme noktasında bir haz sağlıyor. Amerikan Sapığı'ndaki Pat Bateman düzeyinde...) bir figür sunuluyor. Eminem'in elinde hiphop jestleri artık orta sınıf tarafından da benimsenen bir karikatür haline geliyor. Bu sınıf içinde Eminem'in ciddi bir hayran kitlesi yarattığını unutmamak gerek. Hiphop katıksız bir eğlenceye dönüşüyor. Tıpkı Pulp Fiction gibi, şiddet ve saldırganlık burada eğlencenin bir parçası. Müzik ödülleri töreninde sahne alan Eminem, şarkısına salonun dışında, arkasında kendisine benzeyen onlarca Slim Shady'le beraber başladı ve ağır ağır salona girerek neredeyse bir gövde gösterisi yaptı. Eminem'in bembeyaz, neredeyse Nazi posterlerinde resmedilen Ari genç suratı, müzik sektörü meclisinde bir kolluk kuvveti çağrışımıyla tekrar ve tekrar çoğaltıldı. Madem bu kadar ileri gittim, iyice abartayım, beyaz ideolojisi o gün kendi darbesini meşrulaştırdı!

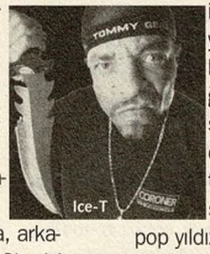

Global renk gri!

Eminem operasyonunun melezleştirici aktörlerinden biri de, prodüktörü ve hamisi Dr Dre. Dre aynı zamanda Eminem'in hiphop camiasındaki bonservisi. Dre'nin kariyeri NWA dönemi üzerine kurulu ama bütün müzik eleştirmenlerinin birleştiği nokta, Ice Cube'un 1989'da grubu terk etmesiyle NWA'in bütün politik kimliğinin de gittiği ve grubun bir parodiye dönüştüğü. Dre tam da o noktada perde arkasındaki sıkı prodüktör olarak sivrilmeye başlamıştı. Dre şimdi Eminem'in kimi zaman arkasında, kimi zaman yanında, mainstream'deki tahtlardan birine oynuyor. Eminem de her fırsatta hiphop'un temelde siyah bir sanat formu olmasına rağmen, kendisinin de gettodan geldiğini, yoksulluk dolayısıyla siyahlarla kardeş olduğunu belirtiyor. Duygusal anlamda eyvallah, ama bütün ırkların yoksulluk temelinde birleştiği açıklaması fazlaca iyimser ve pek de inandırıcı değil. Hispanik, siyah, kızılderili ve beyaz çetelerin, mesela Los Angeles'ta, ayrı ayrı takıldıkları ve birbirlerine düşman oldukları bilinen bir olgu. Beyaz yoksulların bu azınlıklar içindeki konumları daha da farklı, çünkü temelde onlar kendilerini "haksızlığa uğramış ev sahipleri" olarak görüyor. Yeni sağ ideolojinin tamamen "bize haksızlık ediliyor" duygusu üzerine kurulduğunu unutmamak lazım. Eminem siyahları "brother" kabul ediyor olabilir, ama hiphop'u bir ifade biçimi olarak bütün yoksul tabana yaymaya çalışması, melezleştirme çarkına omuz atmaktan başka bir şey değil. Aynı melezleştirme çabası bir tek siyahlara karşı değil elbette. On yıl içinde ABD nüfusunun çoğunluğunu oluşturması beklenen Hispanik camia da, son iki yıldır sayıları hızla artan Latin pop yıldızlarıyla ehlileştirilmek isteniyor. Formül bildiğimiz "imaj her şeydir" formülü: Hiphop=Eminem, Latino müzik=Ricky Martin v.s. Global kültür, beyaz kahramanlarıyla hiphop'un etiyle tırnağıyla kazıyarak kazandığı cepheye taarruza geçmiş durumda. Madalyonun öbür yüzünde, hiphop'un genel olarak bir süredir rehavete gömüldüğünü de atlamayalım. Kimbilir süngüler belki de bu noktadan sonra çekilecek.

Ogan Güner

---

rap yarışmasını kazandım ve Los Angeles'taki Rap Olimpiyatlarına katıldım. Orada Interscope'tan birileriyle tanıştım ve onlara sonu Dre'yle biten bir kaset verdim. Dre dinlemiş ve sevmiş kaseti. Birkaç ay sonra beni radyoda dinlemiş ve aradı. İki gün sonra Interscope'la anlaşma imzaladık.

Kendine bir hami bul

Dre ile benim dünyanın düşünme biçimini değiştirebileceğimize inanıyorum. Stereotip sınırlamalarını kırabileceğimize inanıyorum. Dünyayı değiştirmek gibi bir niyetim yok, ama yardımcı olabilirsem ne mutlu bana. Ben Dre'nin içindeki bir şeyi, o da benim içimdeki bir şeyi uyandırdık. Eğer onu tanımasaydım, bazı şeyleri asla öğrenemezdim. Sesimle, mümkün olmadığını düşündüğüm birçok şeyi yapabilmeyi öğrendim. Eskiden sadece rap yapıyordum, kelimeleri kafiyeli biçimde yan yana koyuyordum. Şimdiyse bunları belli bir tavırla söylemeyi öğrendim... Çok uzun bir süre NWA gibi bir grubun hayalini kurmuştum. Hiçbir şeye aldırmayan bir tavırları vardı. LL Cool J, Beastie Boys, Run DMC... Hepsi büyük sanatçılar. Özellikle Beastie Boys'u çok sevmiştim, çünkü tamamen her şeyi boşvermiş, vahşi bir tarzları vardı. Beyaz olup olmadıkları umrumda bile değildi.

Hedonizmi benimse

19-20 yaşlarımdayken her şeyi birden bıraktım. Ot içmeyi bıraktım ve bütün arkadaşlarımın da kafasını yedim bu konuda. Sonra tekrar başladım ve o kadar komikti ki, eskisinden daha ağır takılmaya başlayıverdim. Şu anda sadece Ecstasy takılıyorum, ki bu da hiphop dünyası için henüz yeni bir madde. Ama genel olarak bakıldığında, uyuşturucu kullanmayın, korunmasız seks yapmayın, saldırgan olmayın! Bütün bunları bana bırakın.

Seni dinleyenleri tanı

Temelde şunu diyorum: Sağduyunuzu kullanın. Çocuğun birine silah çekmesini söylersen, hemen silah çekecekmiş gibi düşünen bir sürü insan var. Bu gençler için bir örnek teşkil ettiğimi inkar edecek değilim, benim CD'mi alanların bana benzemek istedikleri gibi bir olguyu inkar edemem. Ama aynı zamanda bu gençlere, benim yaptıklarımı yapmamalarını da söylüyorum. Beni taklit etmeyin. Veletlere bakıcılık yapacak halim yok. Küçük bir kızım var ve temel derdim o. Onun yanında konuştuklarıma dikkat ederim ancak. NWA ve 2 Live Crew dinleyerek büyüdüm ve halime bak. Onlar bu konularda rap yaptıkları için herhangi bir şey yapmış değilim. Bence gençler, yaşlıların sandıklarından daha akıllı. Onlar meseleyi anlıyor.

DR. DRE DİYOR Kİ: EMINEM KARA MİZAH YAPIYOR

PULP FİCTİON gİBİ

Eminem hiphop'un Elvis'iyse, Dr. Dre de Chuck Berry'si. NWA kültünü, gangsta rap tarzını yaratan o. Sonradan gangsta rap'in kalesi Death Row'daki sıkı prodüktör olarak sivrilen Dre, patronunun içeri girmesinden sonra kendi yolunda yürümeye başladı. Eminem'le artık hiphop'u aşıp mainstream'i silkeledi. Bacağındaki çıkarttırmayı reddettiği 9 mm'lik kurşunla harbi hiphop'çuların asri zamanlardaki şahı... Doktor Dre, Dubya'nın seçilmesinin birkaç hafta öncesinde, bakın neler söylüyor...

İnsanlar değişim olsun istemiyorlar. John Lennon bu durumda tehlikeli adam oluyor. Ben de onun gibi tehlikeli biriyim, Eminem de.

En son sen, Eminem, Snoop Dogg ve Ice Cube Amerika turnesine çıktınız. Tekrarlayacak mısınız turneyi?

Dr. Dre: Ben turneleri sevmem. Stüdyoda olmayı severim. Bu yüzden on yıldır turneye çıkmıyordum. "2001" albümünü yapıp bir sürü ödül toplamaya başlayınca gaza geldim, "ne duruyorsun" dedim. Yeni albüme hazırlanmaya başladım, onun için hiçbir yere kıpırdamam artık. Adını "Detox" koymayı düşünüyorum.

Eminem'in yükselişinde kilit rol oynadın, değil mi?

Kesinlikle, evet.

Eminem'in yarattığı tartışma sana NWA ya da Death Row zamanlarındaki tartışmaları hatırlatıyor mu?

Evet, artık alışmaya başladım bunlara denebilir. İş laf düzeyinde kaldığı sürece beni eğlendiriyor. Umarım stüdyoda ne söylediğimizi gözden geçirmek zorunda kalacağımız tarzda sıkı bir takibe alınmayız. Eminem'le stüdyodayken "şimdi kimi kızdıralım" diyoruz. Sanırım büyükleri korkutan, çocuklarının Eminem zihniyetinde büyümeleri. Oysa bizim stüdyoda yaptığımız gibi, Eminem'i gülerek dinleseler, her şey çok farklı olur. Eminem kara mizah yapıyor. "Pulp Fiction" gibi...

"Siyahların müziğini yapan bir beyaz çıkıyor ve bütün parayı götürüyor" görüşüne ne diyorsun?

Yok öyle bir şey. Siyahlar sadece hiphop yapar, beyazlar da sadece country çalar diye bir şey yok. Dahası, Eminem iyi!

John Lennon gibi CIA tarafından öldürülmekten korkuyor musun?

John Lennon'ı CIA mi öldürmüş? Bunu daha önce duymamıştım. John Lennon vahşi bir kediydi. Yetenekliysen ve bunu kitlelere bir şekilde aktarıyorsan, kimilerinin gözünde yamuk bir adam olursun. Çünkü insanlar değişim olsun istemiyorlar. İnsanların dinlediği ve takip ettiği John Lennon gibi bir adam bu durumda tehlikeli adam oluyor. Ben de onun gibi tehlikeli biriyim, Eminem de... NWA de tehlikeliydi, çünkü gettodaki her çocuk bizim giydiğimizi giymeye ve söylediklerimizi söylemeye hazırdı. Eminem'le ilgili tartışmaların nedeni de bu. Bir sonraki albümümde ben de bunun üzerine gideceğim, ama bu sefer olumlu açıdan. O yüzden albümün adı "Detox".

Bir keresinde, istersen üç yaşında bir veleti alıp star yapabileceğini söylemiştin. Eminem'le ilgili durum buna benziyor mu?

O sadece bir hipotezdi.

Metal dinliyor musun?

Severim ama arabada ya da evde dinleyecek kadar değil. Marilyn Manson'u seviyorum. Görüşlerini paylaşmıyorum, ama müziğini ve kliplerini beğeniyorum. Performansı acayip.

Spice Girls'ü sevmiyorsundur herhalde?

Spice Girls'ü severim, ama müziği için değil. Favorim Sporty Spice, çünkü onunla bir gece bir kulüpte takılmıştık, sıcak sohbetler etmiştik.

Napster'a karşı mısın?

Yüzde 110!

Yirmi yıl önce olsa karşı olur muydun?

Napster taraftarı olurdum ama George Clinton bugünkünden daha fakir olurdu.

Death Row'un patronu birkaç ay sonra hapisten çıkıyor ve seninle ilgili tehditler savuruyor. Ne diyorsun?

Bu gerçekten gereksiz ve çocukça bir durum. Death Row'dan ayrıldığımdan beri, hiç kimseyle ilgili olumsuz bir söz söylemedim ve söylemem. Ben kendi yolumda yürüyorum, onlar da kendi yolunda yürüsün. Bu laflar beni tepki vermeye zorlamak için ama ben aptal değilim.

20 yaşındaki Dre karşında otursa, o herifi sever miydin?

Bak bu kıyak bir soru. Hem evet, hem hayır! Adamı severdim, ama tavırlarından nefret ederdim. O zamanlar çok, ama çok vahşiydim. Şunu gözardı etmemek lazım: Yirmi yaşımdayken Mercedes'im, Corvette'im ve bankada milyon dolarım vardı. Daha alkol alacak yaşa bile gelmeden... Compton gibi boktan bir yerden gelen bir veleti bunların arasına koy ve seyreyle gümbürtüyü. Ama bunları atlattım, büyüdüm.

Şarkı sözlerinde sürekli tekrarlanan iki tema var. Bir yandan NWA ve gangsta rap'le özdeşleştirilmekten sıkılmış durumdasın ve bunlardan sıyrılmak istiyorsun, bir yandan da hâlâ harbi olduğunu iddia ediyorsun. Burada bir çelişki yok mu?

"2001"i yaparken şu anda yaptığım albümü yapıyor olmayı düşleyemezdim. Çünkü o zaman temel hayran kitlemi tekrar kazanmam gerekiyordu. İnsanların benden beklediği hardcore tarzı... Ama artık yeni bir şey denebilirim, çünkü bunu kasıtlı yaptığımı bilecekler. Canım çekerse hardcore yapabileceğimi gösterdim, şimdi bana farklı bir şey yapma şansı tanıyacaklar, çünkü bilecekler ki ben hâlâ Dre'yim.

Sence başkan kim olacak?

Umarım Gore olur.

Ama Gore'un karısı Tipper, rap sözlerini yasaklamak için uğraşan derneğin kurucu üyesi?

Bush'la uğraşacağıma Tipper'la uğraşmayı yeğlerim. Bush herkesi elektrikli sandalyeye göndermeye çalışıyor. Kafayı yemiş!

GUARDIAN GAZETESİ EDEBİYAT ELEŞTİRMENİNİN KALEMİNDEN EMINEM VAKASI

ÜÇ İSİMLİ KEDİ

Eminem bu hafta şehre geliyor ve Nokia'nın mesaj panosu, "Stan" şarkısını cep telefonuna melodi yapmak isteyenlerin talepleriyle dolup taşıyor. Olup bitenler oldukça postmodern ve ilginç bir durum arz ediyor, zira "Stan" şarkısı telekomünikasyonun cesur yeni dünyasına göndermelerle dolu: "Sevgili Slim, sana yazdım ama aramadın beni hâlâ / Cebimi, çağrı cihazımı ve ev numaramı yazmıştım oysa..."

Şarkıcının lanetli hayranıyla iletişim kurmak için kullanabileceği yollar ayrıntılarıyla belirtiliyor, çünkü Slim (Eminem'in persona'sı) hayranının saplantılı mektubuna ilk başta cevap yazmayı reddediyor. En sonunda Slim cevabî bir mektup döşeniyor: "Sevgili Stan, sana daha önce yazmak istedim ama çok meşguldüm, anlarsın ya... / Seni konserde göremediğim için çok üzgünüm, ortalık fazla kalabalıktı, biliyorsun / Sakın maksatlı yaptığımı düşünme bunu."

Bu dizelerdeki ironi inanılmaz bir lezzet içeriyor, ama tamamına baktığımızda Eminem'in lirikleri ne ölçüde iyi? Onunla ilgili tüm konuşulanlar gerçekten doğru mu? İşin aslı, "Stan" şarkısının üstünkörü bir incelemesi bile İngiliz dili şiirinin en büyük örneklerinin derinliğine ve dokusuna sahip bir şiir sunuyor bize. Şarkıcının kendi dilini kullanırsak, Robert Browning kadar "azman" bir şiir bu ve Eminem'in gerçek "underground" eserleri bu Viktoryen ustanın ironi tarzıyla yazılmıştır.

Elbette şarkı sözleriyle ilgili büyük edebi iddialarda bulunmak yeni bir şey değil. 1970'lerde yayınlanan "Rock'n'Roll Şiiri Antolojisi" bugün için banal kaçabilir (mesela Donovan?), ama o günden bu yana Cambridge'li edebiyat uzmanları popüler müziği incelemeye bayılır oldular. Bu akımı başlatan, 1970'lerde Dylan'la ilgili yazılar yayınlayan Christopher Ricks'ti. Son olarak Ricks, radyoda yaptığı bir konuşmada, kendi makalesinin doğurduğu "Keats - Dylan karşıtlığı" argümanına (bu argümanı ortaya atan David Hare'di) cevap verdi ve Dylan'ın yeni şarkılarından "Not Dark Yet" ile Keats'in "Ode to A Nightingale" şiirinin birbirine karşıt olmadığını, aksine bütünlük içinde olduklarını iddia etti.

1980'lerin sonunda ise Eric Griffiths, Cambridge'teki konferanslarında Talking Heads'i William Empson'la beraber işliyordu. Ama kamuoyu sansasyonuyla, metin zenginliğini birleştirme konusunda hiç kimse Eminem kadar ileri gidememişti.

Peki gerçekte o kim? Tıpkı birçok takma isimle yazan Portekizli şair Fernando Pessoa, veya "Prufrock"un Eliot'ı ya da "Kendimin Şarkısı"ndaki Walt Whitman gibi ("Kendimle çelişiyor muyum? Peki o zaman, çelişiyorum... Genişim ben, çokları barındırıyorum içimde."),

Eminem de, ismindeki oyun misali (Marshal Mathers: M'n'M) kendi içine açılan birden fazla tecrübeyi temsil ediyor....
Dolayısıyla "Gerçek Slim Shady"nin kim olduğunu söylemek gerçekten çok zor. TS Eliot'ın dediği gibi: "Kedilerin adlandırılması zordur, / Tatil eğlencesi değildir bu iş, / Deli olduğumu düşünebilirsiniz ama / Bir kedinin ÜÇ DEĞİŞİK İSMİ olmalıdır."
Eminem'in her an birkaç ayrı mazereti ve kanıtı var, bir de yedekte tuttukları... Sanki her an arkasında onu takip eden biri var. Onu eleştirenlerin düştüğü en büyük hata, şarkılarını, ayrı estetik nesneler tarafından değil de, doğrudan şarkıcı tarafından yapılmış direkt ifadeler olarak ele almak. Stan şarkısını yazan adamın "ibne ya da lezbiyensen" seni kafandan bıçaklaması mümkün mü? İlla değil, ama Eminem eleştirmenleri, onun "Stan"e tavsiyeler verdiği bölümde "biraz olsun rahatlamalı". Buradaki, şöhretle hoşa gitmenin kesiştiği noktada oynayan, en sert ifadelerden mankafalı rap'çilerin parodisine atlayıp duran bir sanatçı olabilir.
"Ben" sesi İngiliz ve Amerikan şiirinin değişime açık alanlarından biridir. Browning'in "My Last Duchess" ya da "Porphyria's Lover" gibi büyük dramatik diyalogları bunun klasik örnekleridir. Tennyson, Hardy, Kipling, Frost, Pound ve Eliot bu formu alabildiğine genişletmiştir.
Temel edebiyat terimi olarak dramatik monolog şu şekilde açıklanır: "Hareket halindeki bir ruhun, dramatik bir durum içindeki bir karakterin konuşmasıyla açığa çıkarılışı... Karakter, hayatının dramatik bir anında, tarif edilebilir ama sessiz bir dinleyiciye konuşmaktadır. Konuşmayı saran ortam, 'duyduğumuz' taraf, imayla açığa vurulur ve konuşmacının karakterine nüfuz edilir..."
"My Last Duchess"ta, konuşan, hafifmeşrep karısını öldüren bir İtalyan düküdür ve karısının portresini, müstakbel kayınpederinin gönderdiği elçiye göstermektedir. "Duvardaki resim", "Stan" parçasında Dido'nun seslendirdiği nakaratta olduğu gibi, şiirin ortamını belirler.
Stan'in farklı ve daha karmaşık olduğu nokta (bu karmaşıklık sadece kitlesel medya ve şöhret dünyasının etkinliği dolayısıyla mümkündür), hem gönderenin hem de alıcının konuşuyor olmasıdır. Karmaşıklık, bütün dinleyicilerin Stan rolüne bir şekilde eklemlenmesiyle daha da ileri bir boyuta varır.
"Stan" şarkısı, iki ayrı mektup serisini dramatikleştirerek, dramatik monolog tarzının içinden doğduğu şiir geleneğine yaslanır. İçinde ikinci bir katilin de konuştuğu "Porphyria's Lover" şiirinin tekinsiz anlatımıyla ortak birçok noktası vardır. "Stan"de olduğu gibi ("sabah yağmuru camımda buğu yapıyor ve göremiyorum hiçbir şeyi"), "Porphyria's Lover"daki hava da bir çılgının ruh halini yansıtır. "Porphyria's Lover"ın konuşmacısı, Porphyria'nın onu ne kadar sevdiğini anlatarak devam eder –öylesine sevmektedirler ki birbirlerini, artık beraber olmaları mümkün değildir: "Uzun sarı bir telle yaraladım / Üç kere sarıp boğazını / boğdum onu. Hiç acı hissetmedi..."
Bu noktada Browning'i kadın düşmanı olmakla suçlamıyorsak, aynı kibarlığı Eminem'e de göstermemiz gerekiyor. Aksi halde Stan karakterinin Slim'e duygularını anlatırken düştüğü hataya düşeriz: "Gördün mü, söylediğin her şey gerçek, sana saygı duyuyorum, çünkü konuşan sensin". Buradaki "gördün mü" sözü özellikle çok zekice. Konuşulanları duyabiliyormuşcasına, yüzyüze bir diyalogmuş gibi, kişiselleştirme katmanlarının altından çıkıp gelen otantik bir ses "Görmüyor musun? Bu bir hikaye, aptal" demektedir neredeyse. Ayrıca bu söz, halk ozanlarındaki "heyhat" seslenişine yakın bir işlev de üstlenir. Bir anlamda şair, "bakın, neye sebep oldum" demektedir. Ne bu ses, ne de Stan'e "bazı sorunları olduğunu", psikolojik danışmanlık alması gerektiğini, o ve sevgilisinin birbirine ihtiyacı olduğunu söyleyerek tavsiyeler veren ses, "Marshall Mathers'in gerçek sesi" olarak tanımlanamaz. Nasıl şiddet sözlerinin gerçek ifadeler olduğunu söyleyemezsek... Eminem'in albümlerini satın alan genç kitle muhtemelen bunu içgüdüsel olarak fark ediyor. Tıpkı bugünün sinema izleyicilerinin, film şablonları konusunda bir önceki kuşaktan daha bilgili olması gibi, Eminem'in genç kitlesi de satırların arasını görebiliyor. Magazin dergilerinin bunların üzerine atlamasını da eğlenerek seyrediyor. Asıl oltaya gelenler editörler!
Peki bütün bunları ciddiye alan gençler ne olacak? Bir röportajda Mathers'in söylediği gibi (Public Enemy'den ziyade Paul Johnson edasıyla), "İster inanın, ister inanmayın, dışarda hiçbir şeye sahip olmamak isteyen genç çocuklar var." Mathers'in onlar için, Stan'lerin dünyasına karşı beslediği sempati ya da nefret dozu şarkıya ayrı bir boyut katıyor. Tıpkı onları ne kadar cesaretlendirdiği sorusu kadar... Hangi noktaya kadar sanatçılar eserlerinden sorumludur? Bu, özellikle trajik malzemeler üzerinde çalışan şairlerin yüzyıllardır kendilerine sordukları bir sorudur. Chaucer, "Troilus and Criseyde"yi koca dünyaya bir kağıt gemi gibi uğurlarken "Uğurlar olsun küçük kitap, git, git küçük trajedim" sözleriyle seslenir. Bunun o kadar kolay olmadığını biliyordu, sadece sözlerin eyleme yakınlığı sorunu olmasa da bu durum. Yeats, "The Man and The Echo"da, Paskalya Ayaklanmasına dönerek "Benim oyunum mu neden oldu / Bir sürü İngilizin vurulmasına?" diye sorar. Eminem'in yeteneği bütün bunları eserlerinin ve personasının malzemesi haline getirmesinde yatıyor. Stan "beni boğulmaktan kurtarabilirdin," diye yazdığında, Slim "niye bu kadar kızgınsın, anlamaya çalış," diye cevap verir.
Gerçekten de anlamaya çalışmak gerekiyor. Eminem'in şarkılarında tüm karakterler gibi Stan de, insanlığın en geniş tecrübe alanına sahip: Sadece çılgınlık değil, aynı zamanda korku, melankoli ve dozu bunlardan az olmamak kaydıyla kahkaha. Bu açıdan bakınca Eminem ne "sakatlanmış işçi sınıfı gençliğinin otantik sesi", ne de "piçin teki". Eminem, yeteneği temelde şiirinde yatan bir rapçi...

Giles Foden

Eminem'in tabiriyle mesut aile tabloları: Her akşam iş dönüşünde yatmaktan bıktığı sarışın orospu (karısı) ve kendisinden fazla cank yapan annesi...

Müzik tutkunuz kitaplarla çoğalıyor...

4. KİTAP 5. KİTAP 6. KİTAP

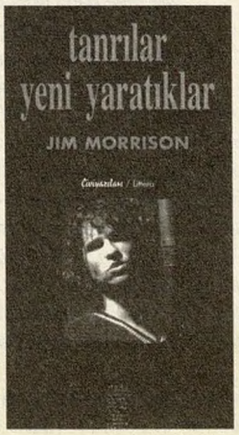

Yolculuğumuz sürüyor... **MÜZİK KİTAPLIĞI** üç yeni kitabıyla yeniden sizlerle buluşuyor. Dizinin dördüncü kitabı **HALİL TURHANLI**'nın kaleminden **ÜTOPYANIN SESLERİ**... Turhanlı sizleri değişik ülkelerin, kültürlerin aykırı isimleriyle tanışmaya çağırıyor... Beşinci kitap **JIM MORRISON**'un şiirlerinden oluşuyor: **TANRILAR YENİ YARATIKLAR**. Ve dizinin altıncı kitabı, **DAVE THOMPSON**'nun çalışması, bir efsane isim üzerine: **KURT COBAIN**. Müzik Kitaplığımız, müzik üzerine kitapları yayınlamaya devam ediyor... Gelecek üç kitabı, üç yeni kitabı merak eden müziksever okurlarımız için bir ipucu: **CAZ** tarihi, **ROCK** tarihi ve **POPÜLER MÜZİK TEORİLERİ**.

ütopyanın sesleri
HALİL TURHANLI
12 x 22 / 208 Sf.

tanrılar yeni yaratıklar
JIM MORRISON
12 x 22 / 96 Sf.

kurt cobain
DAVE THOMPSON
12 x 22 / 192 Sf.

E-mail: civiyazilari@civiyazilari.com
TEL: 0216 330 83 16 - 330 83 99 FAKS: 0216 418 26 01

Çiviyazıları

Manic Street Preachers

Fikri takipteyiz. Geçen ay taze haberleri vermiştik, bu sayıda Karl Marx salonundaki tarihi konsere tanıklık eden NME dergisinin muhabirlerinin izlenim ve röportajlarını naklediyoruz. Evet, Havana'dayız. Eller havaya, Manics şerefine üç defa viva! viva! viva!

YÜZDE ALTMIŞ

14 Şubat 2001, Çarşamba

NME ekibi Havana'nın tarihi oteli Nacional'e vasıl olduğunda, Nick Wire'la James Bradfield'ı barda yol yorgunluğunu atarken buluyor. Otel gazeteci kaynıyor; şaka değil, tarih yazılıyor. 1979'dan bu yana, Küba ilk defa bir rock konserine sahne oluyor. O Küba ki, Asterix'teki Galyalılar misali, 41 yıldır günümüzün Büyük Roma İmparatorluğu'na direniyor.

Kübalı bir DJ, Nick Wire'a heyecanla anlatıyor: *"Paul McCartney ve Robert Plant bizi ziyaret ettiler, ama konser vermediler. Birilerinin Küba'nın aşkını karşılıksız bırakmaması gerekiyordu, o grup siz oldunuz, size müteşekkiriz."*

"Kübalılar çok şairane insanlar" diyor Wire, NME ekibiyle tokalaşırken. Sohbetin bir noktasında da şu yorumu yapıyor: *"Bu konser müzik dünyasında olup bitenlerin anti-tezi. Müzik sanayii, 70'lerin ortasını, punk öncesi günleri hatırlatıyor, rock starlarının Hello! cinsi magazin dergilerinde boy gösterdiği, mankenlerle, modacılarla yanak yanağa olduğu günleri... Biz o fotoğrafın içinde olmak istemiyoruz."*

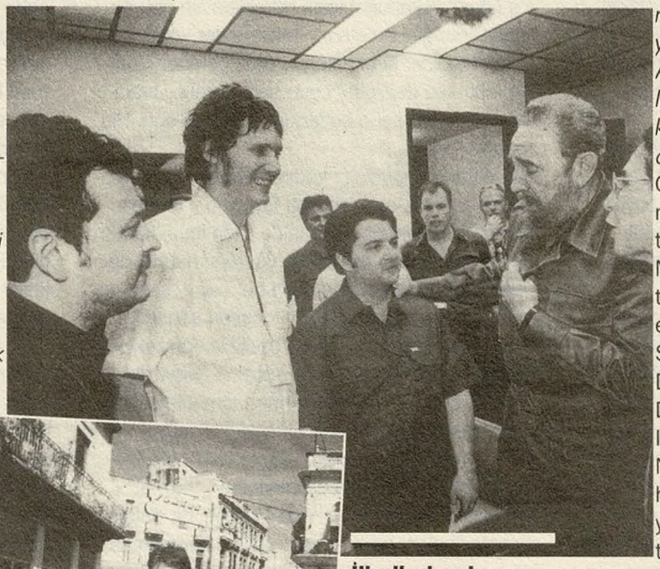

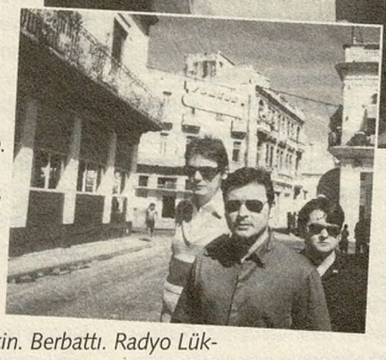

Wire, her zamanki gibi erkenden yatağa girmek üzere odasına yollanıyor, Bradfield biraya devam ediyor: *"Konsere kimlerin geleceğine dair hiçbir fikrim yok. Uluslararası basın ve hükümet yetkililerinden başka kimse olmayabilir belki de. Belki de iki Kübalı çocuk ve bir köpek. Belki de 200 tane Manics fanı. Doğrusu biraz diken üstündeyiz."*

Küba, sosyalizm, derken laf Napster'a geliyor, o arada davulcu Sean Moore katılıyor sohbete: *"Geçenlerde 'If You Tolerate...'i indirdim, kaliteyi görmek için. Berbattı. Radyo Lüksemburg'dan kayıt yapmaya benziyor."*

15 Şubat 2001, Perşembe

Manics güne erkenden başlıyor. İlk durak radyo istasyonu. DJ, coşkuyla Manic Street ve Küba hakkında söylev çekiyor ve topluluğu temsil ettiğini düşündüğü bir şarkıyı çalıyor: "The Everlasting". Manics'in yüzleri buruşuyor. O şarkıdan hazzetmedikleri için bir daha çalmamaya ant içmişlerdi. Radyo seferinden sonra otele dönülüyor, ardından Havana gezisi başlıyor, önde Nuh Nebi'den kalma üstü açık kırmızı bir arabada Manics, arkada medya ordusunu taşıyan otobüs, şehrin tarihi ve turistik yerlerini turalıyor. NME ekibi olarak bu şehir turu esnasında şunu farkediyoruz: En son 1995'te Black Grapes'le birlikte geldiğimiz Havana, o günden bugüne bir hayli gelişmiş görünüyor. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte başlıca ticaret ortağını yitiren Küba, 1995'te yoksul bir üçüncü dünya ülkesi görüntüsündeydi. Şimdilerdeyse turizmin canlanmasıyla birlikte döviz girdisindeki sıçrama sayesinde Havana yeniden imar ediliyor, geçmişteki yıkık dökük halinden hızla sıyrılıyor.

Devrim Meydanı'nda –Plaza De La Revolucion'da– Küba'nın devrimci önderi Jose Marti'nin heykeli ve Che Guevera'nın anısına yapılan etkileyici anıtın önünde Manics fotoğrafçılara ve televizyon kameralarına poz veriyor. Grup biraz tedirgin. James Bradfield *"önemli olan konser, gerisi laf-ı güzaf"* diyor ve ekliyor: *"Devrim Meydanı'nda fotoraf çektirmek de yanlış bir şey değil, ama bir özdeşlik kurulması da inceden huylandırıyor. Hafızamda hayal meyal Clash'in Belfast'taki barikatlarda çektirdikleri fotoğraflar canlanıyor."*

Grubun menejeri Martin Hall, Küba seferinin arka planını anlatıyor: *"Fikir Nick Wire'dan çıktı, İspanya'da albümün kayıtları yapılırken. Aralık ayında Havana'ya gelip Küba Kültür Bakanlığı'nın yetkilileriyle görüştüm. Çok iyi karşıladılar, onlara Manics'in plaklarını ve konser videolarını takdim ettim. Nick'in elbiseyle şarkı söylediği görüntüye takıldılar. 'Burada bu kıyafetle sahneye çıkmaz herhalde' dediler. 'Orasını bilemem, onun adı Wire, sağı solu belli olmaz' dedim."*

Yakın zamana kadar eşcinselliğin Küba'da yasadışı olduğunu hatırlatıyoruz Wire'a. *"Küba'nın mükemmel bir yer olmadığını biliyorum. Birçok sorun var. Son beş senede eşcinsellere yaklaşımlarında çok önemli bir mesafe kattiklerini düşünüyorum. Ancak, komünist idealler bakımından, Küba gelmiş geçmiş en iyi örnek. O ideallerin yüzde 60'ı gerçekleşmiş durumda. Doğu Avrupa'nın çözülüşünden sonraki haliyle, yükselen faşizmle, organize suçlarla kıyasladığınızda, Küba'nın gerçekleştirdikleri takdire şayan."*

Otele dönüyoruz, bir zamanlar Amerikan mafya babalarının uyuşturucu ve fuhuş ticaretini yönettikleri üs olan Nacional'e. Nicky'nin odasındayız. Ortalığın temizliği, tertipliliği dikkat çekici. Televizyon açık, ekranda Nick'in yanında getirdiği The Smiths arzı endam ediyor. Nick'in DVD'leri arasında iki de film var: "Ghost Dog: The Way Of The Samurai" ve "The Insider".

Nicky Wire'ın söylemi, yazıya dökülmüş halinden çok daha cezbedici. Her şeyi yüzünde tatlı bir tebessümle anlatıyor, o tebessüm hem kendine güveni ifade ediyor, hem de hayatta her şeyin makaraya alınabileceğini ima ediyor. Zeki biri, hemen her cümlesine "galiba, sanırım" diye başlıyor.

İlkeli olmak demode sayılıyor. Ve çok az insan siyasi düşüncelerini deklare etme cesaretini gösteriyor. Kim ne derse desin, Küba'ya gelip komünist rejime angaje olduğunu ilan etmek büzük ister.

"Biz beynini kullanan bir grubuz. Kendi tarihimizi aşmak gibi bir derdimiz var. Bu arzu biterse eğer, devam etmenin bir manası yok. Terrorvision niye devam ediyor? Albümleri listelerde 48. sırada! Yaptıkları işi seviyor olmalılar, yoksa devam etmezlerdi. Bu bizim için iki kere geçerli. Riske girmek istiyoruz, bu albümle yaptığımız da o zaten."

"Risk"ten kastı sosyalizme olan inançlarını çok açık biçimde beyan etmeleri: *"Bana haybeci denmesindense iki yüzlü denmesini tercih ederim. Maddi refaha kavuşunca sosyalist fikirlerden vazgeçmek bana göre bir şey değil..."*

"Let Robeson Sing" sosyalist idollerinizden Robeson'a ithafen yazıldı, değil mi?

Nick Wire: *Paul Robeson siyahi bir Amerikalı şarkıcı ve eylemciydi. 50'lerin paranoyak Amerika'sında komünist fikirlerinden geri adım atmadığı için aforoz edildi. Gitar motifinin üstüne yaptığımız sample, Robeson'un bundan 50 yıl önce Galli madencilere yaptığı konuşmadır. Amerika'nın pasaportuna el koyduğu Robeson beş kuruşsuz öldü. Eskisi gibi ilkeli insanlara pek rastlanmıyor artık. Siyasi ilkelere sahip olmak demode sayılıyor. Ve çok az insan siyasi düşüncelerini deklare etme cesaretini gösteriyor. Bizim için kim ne derse desin, Küba'ya gelip başarılı son komünist rejime angaje olduğunu ilan etmek büzük ister. Bu bir savaş kazanmak değil, ama insanın inandığı şeyi söyleyerek bir etki yaratabilmesi fikri bana cazip geliyor.*

Beastie Boys da siyasi düşüncelerini beyan ediyor, ama onlara ateş püskürüyorsunuz. "Freedom of Speech" (İfade Özgürlüğü) adlı şarkıda "Dalai Lama'nın kıçını yalıyoruz, tehlikeli oyuncaklarla oynayan ufaklıklarız biz / Eğilin Beastie Boys'un önünde hepiniz" diyorsunuz...

Amerikan entellektüel camiasının Dalai Lama'yı bir show business ikonu olarak kullanılmasına uyuz oluyorum. Kendileri bir ırkı ortadan kaldırdı, ama Çin'i eleştiriyorlar. Çin'le ticaret yapıyorlar, ama Küba'ya ambargo uy-

guluyorlar. Bu konuda niye şarkı yazmıyorlar? Rage haricindeki Amerikalı grupların Amerika'yı eleştirdikleri vaki değil. Hiçbiri silahlanmanın sınırlandırılması üzerine bir şey yazmadı. Neden acaba? Beastie Boys'un da Avrupa'ya geldiklerinde yemeklerden şikayet eden Amerikalı gruplardan farklı olduklarını sanmıyorum. Uçaklardaki yemeklerden şikayet ettiklerini duydum. Gerçekten! Placebo'nun Brian Molko'sunun siyasi şarkılar yazdığı söyleniyor. Bunu duyunca müzisyen olmaktan utanıyorum. Bu zat, birdenbire Londra sokaklarında nümayiş yapmanın "cool" olduğuna karar veriyor. Onun gibi bir yavşağa kıyasla ben tek kişilik parti sayılırım. Paul Weller nerelerde? Basit siyasi şarkılar yazan bir o vardı. Niye artık bundan kaçınıyor?

Belki aştığını düşünüyordur...

Niçin? Geçenlerde, televizyonda bir John Lennon belgeseli seyrettim. İğrençti. Kimse Lennon'ın şarkı sözleri hakkında tek kelime etmedi. Müzik aşağı, müzik yukarı. "Müzik, birader!" John Lennon o şarkıları yazabilmesini Maocu devrimciliğine borçlu. Maharishi'yle teşrik-i mesaisine borçlu. Noel Gallagher kusura bakmasın, mesele sadece şarkılar değil. Lennon, Yoko'yla beraber boyaya bulanıp soyut sanat yapıyordu! Tek kayda değer şeyi Liam söyledi: "Lennon alfabemdir." Çok şeker! Ama Lennon gibi yazabilmek için Lennon gibi yaşamak lazım. "Let Robeson Sing" gibi bir şarkıyı önemsememizin sebebi de bu: Çünkü popüler kültüre farklı bir kişilik takdim ediyor. Mesela biz "Kevin Carter" diye bir şarkı yapınca fanlarımız onun kim olduğunu öğrenmek istedi. Ben de George Orwell'i, Weller'ın Smash Hits'de elinde tutuğu "1984"ten öğrenmiştim...

Nick Wire'ı "Ghost Dog"la başbaşa bırakıp çıkıyoruz...

17 Şubat 2001, Cumartesi

Fidel Castro, Karl Marx salonuna geliyor. Ön sıradaki yerine doğru ağır ağır ilerlerken bütün salon ayağa kalkıyor, salonu dolduran 5000 kişi, üzerinde Manics'in Cuba yazan kırmızı bayraklarını sallıyor. Castro salonu tıklım tıklım dolduran 5000 kişiyi gururla selamlıyor. Sihirli, huşu veren bir an. Bu, bir diktatöre verilen zoraki selama hiç benzemiyor. Gerçek bir sevgi. Bir rock konserinde böyle bir sevgi gösterisine mazhar olabilecek hiçbir lider yok dünyada.

Birkaç yıl önce Kübalı bir kadınla evlenen 40 yaşındaki Mançurya asıllı Greg, NME muhabirinin kulağına eğilerek *"onu gerçekten seviyorlar"* diyor: *"Amerikan propagandasına kulak asmayın. Burada yoksul insanlar var, ama evsiz kimse yok. Devlet herkese sosyal güvence sağlıyor."*

Soyunma odasında James Bradfield, Castro'nun salona girişini kastederek *"olayı gördün mü?"* diyor Wire'a: *"Tony Blair hiçbir yerde böyle karşılanmıyor, kendi evinde bile."*

Soyunma odasının kapısında, Manics'in adaleli kollarını çaprazlamış koruması Steve Head, ortalıkta dolanan işadamı kılıklı kalabalığı göstererek, *"hepsi Castro'yla tanışmak için can atıyor"* diyor ve sesini alçaltarak ekliyor: *"Bu orospu çocuklarının en az yarısı Muhafazakâr Parti'ye oy veriyordur."* Head'in sözünü ettiği tiplerden biri yanımızdan geçerken bu lafı duyuyor, *"ne demek istiyorsun?"* diyor, *"ben sosyalistim"*. Sonra biraz duralıyor ve gülümseyerek ilave ediyor: *"Üniversitede sosyoloji okudum."*

Konsere 15 dakika kala, bir fısıltı yayılıyor: *"Fidel, Manics'le tanışmaya geliyor."* Derken Kültür bakanı, Manics'in soyunma odasına geliyor: *"Çok, çok önemli birisiyle tanışmak ister misiniz?"* Nicky Wire kaşlarını kaldırıyor: *"Elbette."* Kültür Bakanı, *"lütfen beni takip edin"* diyor. Sahneye paralel koridorda, önde Manics, arkada medya, heyecanlı bir yürüyüş başlıyor.

Sonraki görüntü şu: Aydınlık bir oda, kare biçimindeki bir kanapenin bir ucunda Manics yüzleri ışıl ışıl, öteki ucunda yeşil üniforması ve efsanevî sakalıyla Castro oturuyor, Manics'e bol bol el jestleri yaparak bir şeyler anlatıyor. İngilizcesi mükemmel olduğu halde, o dili kullanmamaya yeminli olduğu için İspanyolca konuşuyor, tercüman İngilizceye çeviriyor: *"Sizinle tanışabilmek için erkenden geldim, ama saat 10'da ayrılmam gerekiyor, iptal edemeyeceğim bir randevum var."* Nicky Wire, *"konser biraz gürültülü olabilir"* diyor. *"Kulaklarımı gürültüye göre ayarlarım"* diye karşılık veriyor Castro ve ilave ediyor: *"Savaştan da gürültülü olamaz ya!"* Nicky Wire hafiften kızararak gülüyor.

Salonun ışıkları kararıyor, büyük çoğunluğu üniversite öğrencisi olan seyirciler nefeslerini tutup bekliyor. Ufak tefek yaşlı bir adam sahneye çıkıyor ve anons ediyor: Manic Street Preachers! Salon yıkılıyor. Manics "Found That Soul"u çalarak başlıyor konsere. Gençler "Motown Junk"la headbang yapıyor, Greg, Kübalı eşi ve arkadaşları "Miss Europa"yla dans ediyor, "Tolerate" esnasında şişirilmiş bir prezervatif balon gibi havada dolaştırılıyor. Işık gösterisi büyük ilgi topluyor. Konserin zirve noktası "Baby Elian". ABD ile Küba arasında diplomatik krize ve hukuk savaşına sebep olan küçük Elian'ın öyküsünü konu alan şarkının finalinde, *"Köşene çekilemezsin / bir devrim inşa etmişsen"* dizesiyle birlikte Castro ayağa fırlıyor, alkışlamaya başlıyor. Salon inliyor. Bis'in ikinci şarkısı "Rock'n'Roll Music" başladığında, Castro salona ve sahneye el sallayarak veda ediyor.

"Anıtsal bir konserdi" diyor Wire soyunma odasında: *"Bazı gruplar Downing Street'e gidiyor, Tony Blair'i ziyaret ediyor. Biz Küba'ya gidiyoruz, konsere Castro geliyor."*

Otele dönüldüğünde, Manics'i iki büyük sürpriz karşılıyor: İki altın madalyalı olimpiyat şampiyonu orta mesafe koşucusu Alberto Juanterino ve altın madalyalı boksör Felix Savon. Savon, yanında pigme gibi kalan Sean Moore'un sırtına dostane şaplaklar atıyor, Wire, Castro'yla buluşmasında olmadığı kadar huşu içinde. *"Sen bir efsanesin"* diyor Juanterino'ya, *"çünkü Amerikalıları hep solladın"*. Juanterino bir kahkaha patlatıyor ve alkışlıyor Wire'ı. Grace Jones'un erkek versiyonunu andıran Savon gülümseyerek başını salıyor.

Parti başlıyor, Karayipler'deki şık balo salonunda Felix Savon sayısız partnerlerinden biriyle salsa yaparken, NME ekibi Manics mürettebatını evsahipleriyle başbaşa bırakıyor. Nicky Wire çoktan odasına çıkmış, telefonda karısına geceyi anlatıyor.

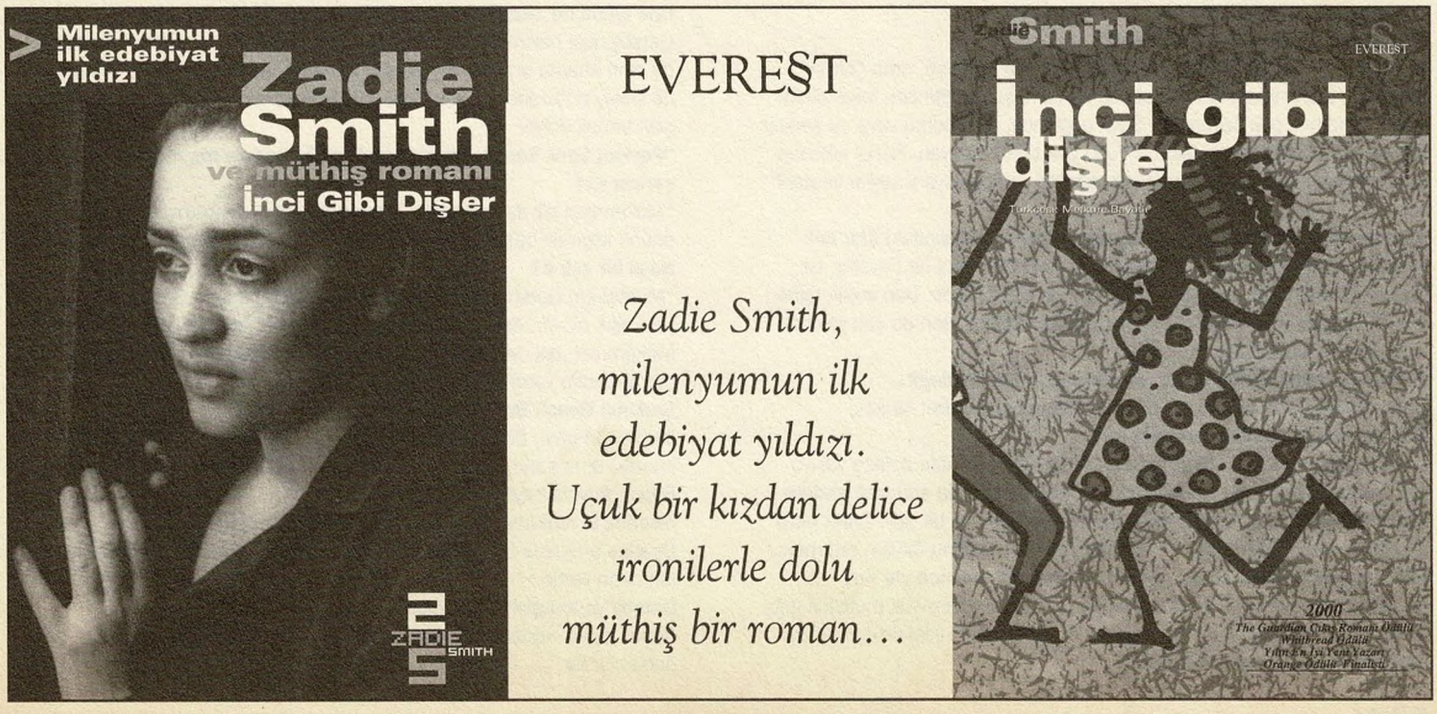

alo! Divine Comedy

Tek kişilik orkestra gibi bir halleri vardı, yeni albümleri "Regeneration" gerçekten bir "grup" olduklarını belgeliyor. Bu kez, "Radiohead'in altıncı adamı" olarak anılan prodüktör Nigel Godrich'in kılavuzluğunda yol alan Divine Comedy'nin perküsyoncusu Rob Farrer'la alo'laştık, "Regeneration"ı konuştuk. Kaptan Neil Hannon söyleşisi içinse, Uncut sağolsun.

BEACH BOYS PEMBESİ

Albümün yedinci şarkısı "Love What You Do"nun sözleri ilgimizi çekti: "Yaptığını sev" diyorsunuz...

Rob Farrer: Nigel Godrich'in stüdyoda sarfettiği bir cümleyle başladı aslında, öyle yüksek perdeden söylenmiş bir şey değildi, laf arasında geçti sadece: İnsanın yaptığı şeyi sevmesi, onu yaparken zevk alması... Şarkı oradan çıktı. Bir işi severek yapmak onun maddi karşılığından daha önemli; "Love What You Do" temelde bunu anlatıyor.

Tersi için ne dersiniz? İnsanın sevdiği şeyi yapması...

O da aynı ölçüde önemli. Ben kendimi bu açıdan talihli sayıyorum, çünkü sevdiğim şeyi yapıyorum. "Sizin için söylemesi kolay, rock müziği yaparak geçiminizi sağlıyorsunuz" denebilir tabii, ama yine de geçerli bir söz bu: İnsanın bir hayatı var ve o hayatı sevdiği şeyi yaparak, yaptığı şeyi severek geçirmesi ideal durum.

Prodüktör olarak Nigel Godrich'i tercih etmenizin sebebi "Kid A"in başarısı mıydı?

Radiohead değildi sebep sadece. Beck'le, Travis'le yaptığı işleri de çok beğenmiştik. "Kid A" mükemmel bir albüm tabii. Nigel, Divine Comedy'ye bayılmıyordu, böyle olması daha iyiydi, zira biz de bir değişim geçirmemiz gerektiğini biliyorduk. Bu albümün öncekilerden farklı olmasını istiyorduk, gruba hayran biriyle çalıştığınızda böyle bir değişim yapmaktan çekinmeleri kaçınılmaz. Nigel'ın Divine Comedy'yle o türden bir bağı olmadığı için, rahatlıkla "şundan vazgeçelim, şöyle yapalım, şunu deneyelim" filan diyebiliyordu.

Beatles'ın bası, Beach Boys'un sound'u... Şarkı aşk üzerine olunca, o rüzgarı içeri almak gerekiyor.

Godrich'le birlikte ne gibi değişimler oldu?

"Secret History"nin sonrasında "biz yedi kişilik bir grubuz, her birimiz bir enstrüman çalıyoruz, her birimizin kendi bakış açısı var" diyerek orkestral bir doğrultuya yöneldik. Nigel'dan önce klavye ve kongo vardı, Nigel "bunlar iyi gitmemiş" dedi, haklıydı. Eklemelerden çok eksiltmeler yaptı. Biz ona cesaret edemiyorduk.

Radiohead ve Beck'le aranız nasıl?

İkisini de çok beğeniyorum. "OK Computer" da müthişti, ama "Kid A" fantastik. Başlangıçta sadece birkaç parça hoşuma gitmişti, fakat dinledikçe tamamını çok beğendim. Beck'e gelince, şu albümü veya şu şarkısı gibi bir şey söyleyemem, fakat bütünü çok takdire şayan. Kendi köklerinden, geleneğinden aldığı sound'ları tornistan edip yepyeni şeyler keşfediyor.

Albüme adını veren şarkının, "Regeneration"ın arkasındaki fikir ne?

Neil onu balayında yazdı... Evlilik rejenerasyondur: Yeni bir hayattır, bir başka insana hayat, can vermektir, yeni bir başlangıçtır. Ben evlilik taraftarıyım, evliliğe inanıyorum, herkese tavsiye ederim. Ben de çok yakında evleniyorum, bu eylülde.

Evliliğe bu zamanda bu inanç, sık rastlanan bir şey değil...

Bence evlilik iyi bir şey, çiftler mutlu olduğu sürece güzel bir şey.

Evli olmadan da mutlu olunabilir mi?

Birlikte yaşamaya karşı değilim, nişanlımla ikibuçuk yıldır birlikte yaşıyoruz. Deftere imza attım diye kız arkadaşıma daha fazla sadakat göstereceğim diye bir şey yok, ama rejenerasyon çok önemli bir şey. Evlilik biraz da aile demektir, öyle değil mi? Çocuk yapmak, soyunu devam ettirmek...

Evli olmayan çiftlerin çocuk yetiştirmesinde bir sakınca var mı?

Mutlularsa mesele yok. Onların bileceği iş. Ama bence evlilik mutluluk getirir, en azından yakınına getirir. Gruptan iki kişi evlendi, ikisi de çok mutlu.

Albümdeki favori şarkınız hangisi?

İki favorim var, biri "Mastermind"... İlk prova ettiğimizde country-western havası vardı, hiç hazzetmemiştim, yaptığımız en kötü şarkı diye düşünüyordum. Sonra biraz temposunu düşürdük, daha "soul"a yakın bir hal aldı, şimdi çok güzel bir şarkı olduğunu düşünüyorum. İkinci favorimse "Eye of the Needle"... "Notes To Self"i de çok seviyorum, ikisi arasında kararsızım aslında.

Bu şarkıları sevmenizdeki temel sebep ne?

İkisinde de boşlukları seviyorum, ses boşluklarını. "Eye of The Needle"da davul çalıyorum, Neil akustik gitarıyla söylüyordu, öyle başlamıştık, şarkıyı tedricen kurduk. Çok dünyevi bir duygusu var; diri, kanlı canlı bir şarkı.

"Eye Of The Needle"ın (İğne Deliği) sözleri dine dair galiba...

Evet. "İğne deliği" kilisenin ta kendisi; kilise tarafından kabullenilmek iğne deliğinden geçmek gibi. Ama bu dini eleştiren bir şarkı değil, zaten dini ve dinî duyguları eleştirmek doğru gelmiyor bana. Ancak şu söylenebilir: Başka dinlere gözünüzü, kulağınızı kapamayın.

"Notes To Self"in hususiyeti ne?

O şarkının üç-dört adı oldu, biri "Heart of Darkness"tı...

Conrad'ın romanından ötürü mü?

Evet, ama sonra Neil beğenmedi, şarkının ismini değiştirdi.

"Karanlığın Yüreği" güzel bir roman...

Romana bir itirazımız yok, "Notes To Self"in daha iyi bir isim olduğunu düşündük. Şarkıya daha uygun çünkü.

En çok sevdiğiniz yazar kim?

Scott Fitzgerald. "Muhteşem Gatsby" de bir numaralı romanım. Fitzgerald, o kitabı o kadar çok elden geçirmiş ki, o kadar ince eleyip sık dokumuş ki, tek bir fuzuli sözcük yok. Bütün renkleri o kadar güzel kullanıyor ki... Çok sade ve çok zekice yazılmış, dolayısıyla muhteşem bir tablo çıkıyor ortaya.

Öne çıkan ne sizce? Tutku, aşk, sınıf meselesi...

Gatsby'deki hakim duygu zenginlik tutkusu, para hırsı. Bunun arkasında da sınıf atlama arzusu var. Gatsby her şeyi kazanmak istiyor, onun için de Daisy'yi kazanmak istiyor, çünkü Daisy onun sahip olmak istediği her şeyi temsil ediyor.

"Perfect Love Song", "mükemmel aşk"ın şarkısı mı, mükemmel bir aşk şarkısı mı?

"Mükemmel bir aşk şarkısı", Gatsby gibi aşkın şarkısını aşkın kendisinin önüne koymak olurdu. "Perfect Love Song", mükemmel bir aşkın şarkısı.

Nasıl bir aşk o?

"Muhteşem Gatsby"deki Nick'in aşkına yakın bir aşk. Gatsby kurduğu hayale aşık oluyor. Asıl romantik olan Nick, çünkü dürüst bir ilişki kuruyor. Mükemmel aşk da bu değil mi? Neil şarkıyı yazarken neler düşündü bilemem, benim yorumum böyle.

Şarkının Beach Boys'u hatırlatan bir tarafı var...

Beatles'ın bası, Beach Boys'un sound'u... Aslında o sound'dan kaçınmak istedik, ama şarkı aşk üzerine olunca, o rüzgarı içeri almak gerekiyor. Beach Boys'a bayılıyorum, bir numaram.

Beatles'la mukayese edersek, aşk şarkıları bağlamında...

Beatles'a kıyasla Beach Boys daha pembe. Beatles daha dünyevî, ayakları daha yerde.

Gatsby'ye hangisi daha yakın?

Beach Boys. Sadece vokaller açısından değil, enstrümantal açıdan da daha cilalılar.

Söyleşi: ***Yücel Göktürk***

NEIL HANNON: BEACH BOYS'UN DEDİĞİ GİBİ "SENİ DAİMA SEVMEYEBİLİRİM"

Realizmi severim

Şarkı yazarlığı zanaatı öldü mü?

Neil Hannon: Biz yaşatmaya çalışıyoruz! Genel kabul gören manadaki pop müziğin yarattığı tahribat üzerinde saatlerce konuşabiliriz, öyle değil mi? Aslında konuşalım da. Son on yılda tedricen içine edildi şarkı yazarlığının. Bugün artık sadece şöhret olmanın bir vasıtası. Zamane gençlerinin akılları fikirleri şöhret olmak. Ve şöhretler de giderek politikacılara benzemeye başladı. O kadar iyi terbiye ediliyorlar ki, zerre kadar ilginçlikleri kalmıyor. Futbolcular bile harbi değil artık. "A, evet, golü ben attım, ama önemli olan kimin attığı değil, takımın kazanması..." Birileri de farklı bir şey söylese; egoistlik etmelerine bile razıyım.

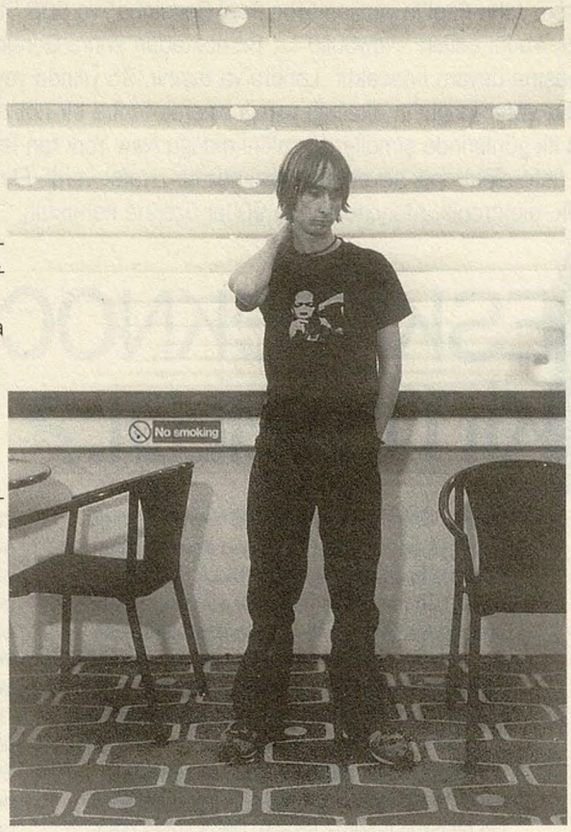

Yeni albümde popüler kültürü yaylım ateşine tutuyorsunuz...

"Dumb It Down" veya "Mastermind" gibi şarkıları, "elitist züppe" suçlamasına maruz kalmadan izah etmek çok zor. Mesele insanların aptallığı değil, tembelliği: Kendilerine sunulanı sorgusuz sualsiz kabullenmeleri. Murdoch ve benzeri medya baronlarının topluma pompaladığı zırvalar insanları mankafa yapıyor. Birkaç yıl önce şunu farkettim: Bir zamanlar alkış tuttuğum 80'lerin popu aslında beş para etmez. Aqua'nın ya da Whigfield'in iyi olması, popüler müziğin kepazelikten başka bir şey olmadığı gerçeğini değiştirmiyor.

O zaman "Regeneration" doğru istikametteki ilk albümünüz...

Daha insani bir yaklaşım söz konusu. "Fin de Siècle" orkestrasyon, koro, büyük fikirler ve kavramlar, müzikal yetkinlik ve burnu büyük şarkı sözleri açısından zirve noktasıydı. Bunların bir mahzuru yok, gayet isabetli şeyler, onlardan vazgeçmiş değiliz. Piste çıktığınızda, o albüm yine çarpıyor, bittiğinde sarhoş ettiğini farkediyorsunuz. Bu albümde bütün bunları yeniden canlandırdık, fazla ince eleyip sık dokumamaya ve müzik yapmamızın asli sebebine dönmeye gayret ettik. Bir grup albümü yaptık, yedi kişilik bir grubun albümü bu. Ön kabuller olmaksızın stüdyoya girdik, Nigel Godrich'in katkısıyla kendiliğindenliğe kapılarımızı açtık ve "daha az daha çoktur" prensibiyle hareket ettik. Nigel bizi gevşetti ve fazlasıyla iyi çalmaya çalışmaktan menetti; ifrata kaçmamızı önledi.

Mesele insanların aptallığı değil, tembelliği: Sunulanı kabullenmeleri. Medya baronlarının topluma pompaladığı zırvalar insanları mankafa yapıyor.

Sadece single'larınızı dinlemiş birisi olsaydım, sizi sevimsiz bir komedi grubu zannederdim ve o müthiş melankolik albümlerinizin yanından bile geçmezdim. Buna ne dersiniz?

Çok iyi anlıyorum. Bu mesele bizim kafamızı çok kurcaladı. Sahnede "National Express"i söyleyen Neil Hannon'a ben de tahammül edemiyorum aslına bakarsanız. Ama "Regeneration" hem karanlık hem de iyimser bir albüm. İrlandalılığımı, tutkulu halet-i ruhiyemi yeniden keşfediyorum. Albümün temalarından biri "zaman"; bir günde yapacaklarımızı yapabilmemiz için niye yeterli miktarda vakit yok?! Belki de 30. yaşımı devirdiğim için böyle düşünüyorum. Hâlâ niye İtalyanca öğrenemedim mesela?

Albümün temalarından biri de din. Ve sizin inanç konusundaki gönülsüzlüğünüz...

Bu benim 15 yaşındayken filan kafa yorduğum bir mesele. İnanmak istiyordum, çünkü çok cool geliyordu. Kilise müziği ve babamın vaaz verme biçimi çok hoşuma gidiyordu. İnanç meselesinden çok bunlardı ilgimi çeken. Genelde kötü bir şey değil din, hayat hakkında bir sürü şey söylüyor. İncili yazan da insanoğlu zaten. Geçenlerde, göktaşı yağmuru olduğunda, oturup onları izledim, boynum sancılanana kadar. O sırada şunu düşündüm: Evrenin basit ve saçma büyüklüğü dikkate alındığında, her şey geçerli olabilir. Her şey mümkün. Kendi kendime dedim ki: Eski zamanların tanrılarına ibadet etmeliyim. O kadar cool'lar ki. Bayağı kafayı takabilir insan, her tanrının farklı vasıflarını inceleyebilir, gözde tanrısı için küçük mabetler yapabilir. Başka her şey kadar anlamlı olur bu.

Bir de "Perfect Love Song" var albümde, "mükemmel aşk" denince ne geliyor sizin aklınıza?

Beach Boys'un "God Only Knows"u. Çünkü şöyle bir mısrası var: "Seni daima sevmeyebilirim". O anda abayı yakmış durumda, ama elli yıl sonra öyle olmayabilir. Ancak şimdi o noktada, çünkü başka türlüsü mümkün değil. Realizmi severim.

ankara'da farklı bir ortam...

atölye sanat
SANATSAL ETKİNLİK•TANITIM

...hem ATOLYE ve SANAT PAZARI,
hem İKİNCİ EL ALIŞ-VERİŞ.

paris caddesi, 62/1 KAVAKLIDERE •ANKARA
tel,fax•467 02 35

2.
İKİNCİ EL

GİYSİ
AKSESUAR
AYAKKABI
ÇANTA,
IVIR ZIVIR
ve eski Roll'lar

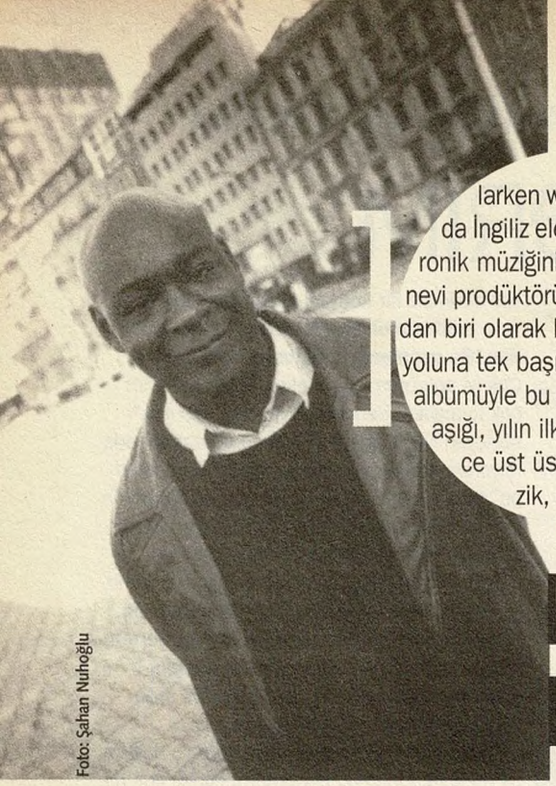

Foto: Şahan Nuhoğlu

A Guy Called Gerald

80'lerin sonunda Manchester'lı genç bir dansçı şehrin sokaklarını arşınlarken walkmen'iyle dinlemek için kendine bir şarkı yapar. "Voodoo Ray" isimli bu şarkı bir anda İngiliz elektronik müziğinin kült şarkılarından biri haline gelir. Böylece Gerald Simpson, İngiliz elektronik müziğinin de tarihini yazmaya başlar. "Hot Lemonade", "Automanikk" gibi klasikler, BBC'nin efsanevi prodüktörü John Peel'la yapılan "The Peel Sessions" ve 808 State'in Brit-tekno'nun kilometre taşlarından biri olarak kabul edilen "Newbuild"i... Bu noktadan sonra Gerald, –kendi deyişiyle A Guy Called Gerald– yoluna tek başına devam edecektir. Londra'ya taşınır, 95 yılında yayınladığı "Black Secret Technology" adlı albümüyle bu sefer jungle'ın akacağı yatağı çizerek tarihe bir not daha düşer. Bu yorulmak bilmez müzik aşığı, yılın ilk günlerinde şimdilerde sakini olduğu New York'tan İstanbul'a uzandı ve Babylon'da iki gece üst üste elektronik severlere inanılmaz bir ziyafet verdi. Elektronik müziğin taçsız kralıyla müzik, elektronik, Manchester ve 90'lar üzerine konuştuk.

ESKİ TEKNOCULARDAN KİM KALDI?

Manchester'lısın, üstelik müzik macerasına atılman 80'lerin sonuna, Stone Roses, Happy Mondays, 808 State gibi sıkı grupların Manchester Sound'a zirve yaşattıkları bir döneme rastlıyor...

A Guy Called Gerald: Manchester'ın hayatımdaki yeri ayrı. Doğup büyüdüğüm yer her şeyden önce. Yaşamak için de güzel bir yer, bağımsız, kendi kişiliği olan bir şehir. Özellikle 80'lerin sonunda, gençliğimde *(gülüyor)* harika bir yerdi. Bütün kulüp müdavimleri, oldukça küçük sayılabilecek şehir merkezinde toplanırdık, her türlü müzik dinleyen vardı. Indie, dans müziği, caz, ne ararsan. Hacienda vardı o zamanlar, çok önemli bir kulüptü. Çok farklı tarzda müzik yapan DJ'ler çalıyordu. Bir kısmı Londra'dan geliyordu. Hacienda kıyak bir yerdi, çok öğretici oldu benim için. Özellikle dans müziği ilaç gibi gelmişti bana, nefes almamı sağladı. Müziğe başladığımda Manchester'dan dışarı adımımı atmamıştım, ama yine de dışa kapalı değildik. Amerika'dan gelen ciddi sayıda plak vardı. Liverpool gibi büyük bir limanın yakınında olmak bir şanstı bizim için, birçok müzik daha Londra'ya ulaşmadan elimizden geçiyordu.

Neler dinliyordun o zamanlar?

Amerika'dan gelen plaklar sayesinde Detroit tekno hareketiyle tanıştım. Envai çeşit elektronik müzik dinledim uzunca bir süre, neredeyse 1986'dan beri. Sonra bir dönem ilk house örneklerini dinledim. O yıllarda dans ediyordum ve orijinal sıkı bir müziğin arayışı içindeydim. Sonunda küçük bir drum machine edinip kendim bir şeyler yapmaya başladım.

80'lerin sonundan ve elektronik müzikten bahsedince, her ne kadar aranız limoni de olsa, 808 State'e değinmeden edemiyor insan. 808 State dönemini biraz anlatır mısın?

Aslında her şey bir arkadaşımızın plak dükkanında başladı. Sürekli orada bir araya gelen bir gruptuk. İçimizden birinin stüdyosu vardı. Bu da benim stüdyo ortamına girmemi sağladı. Bir sürü aletim vardı, irili ufaklı drum machine'ler, bilumum klavyeler... Bir-iki kaset, plak kapıp, onları döndürüp dolaştırıp, kesip biçip çalmaktan ibaretti yaptığımız. Ben kasetleri çalardım, hep beraber remiksler yapardık. Oldukça verimli bir dönemdi. Sonra ilk çalışmamızı "white label" bir single olarak yayınladık. O zamanlar grubun adı 808 State değildi. Hit Squad MCr olarak anılıyorduk. Daha sonra üç farklı grubun katılımıyla bir EP yayınladık. Ben o projede Scratch Beat Masters'la çalıştım. Eastern Block Records'dan da bir takım insanlar vardı. Bir sürü insanın bir araya gelip farklı şeyler ortaya koyduğu bir EP oldu sonunda. MC Tunes'la scratch'e takıldığım dönemde bazı çalışmalar yaptık. Bir süre sonra koptuk diyebilirim. Ben kendi müziğimi yapmaya başladım, rapçiler kendi müziklerini. Biz onlardan farklı olarak daha çok rave'e, teknoya ve house'a yöneldik. 808 State'in meydana gelişinin hikayesi böyledir kısaca. Daha sonra olanlarsa, aslında benim yaptığım bir müziğin sanki ben işin içinde değilmişim gibi gösterilmesinden, algılanmasından duyduğum rahatsızlıktan kaynaklandı. Daha sonra aramız düzeldi. Derdim para filan değildi. Ama sadece müzik aşkına bir müzik yapıyorsun ve sanki öyle bir şey olmamış gibi davranılıyor sana. Neyse, önemsiz şeyler bunlar. Sonuçta aramız iyi.

Bu dönemden sende iz bırakan neler oldu?

808 State'le yaptığım son çalışma 1988'de yayınlanan "Newbuild" LP'si oldu. Bence iyi bir albümdür. Ama o an bulunduğum noktadan memnun değildim, müzikal bir arayış içindeydim. Daha funky, Afro beat'leri bolca kullandığım bir dönemdi bu. "Voodoo Ray" kendime arada dinlemek için yaptığım bir müzikti. Bir anda inanılmaz popüler oldu. O günlerde herkesten kaçtım. Müzik aşkıyla yaptığım bir şeydi bu ve gerisi o kadar da önemli değildi. En azından benim için. Ama bunun başkaları için ne anlama geldiğini, gelebildiğini öğrenmem zaman aldı.

Aynı dönemlerde "Time Waits For No Man", "Rockin' Ricky", "Emotions Electric" gibi klasiklerden oluşan "The Peel Sessions" EP'si de çok aranan bir plaktı. John Peel bu alemin önemli şahsiyetlerinden, onunla ilgili neler söylemek istersin?

John Peel harika bir insan. Gerçek bir müzik aşığı. Birileri kapısına "bak, biz de böyle bir şey yaptık, çalsana" diye plak bıraktığı için onları çalan bir DJ değil. O kendine özgü karanlık müzik tutkusuyla, yeraltının en yaratıcı damarlarını keşfetmekte, onların heyecanını paylaşıp çoğaltmada tam bir ustadır. Delikanlılık yıllarımda radyoyu açıp da hayranlıkla dinlediğim kişilerden biriydi. Onu bir plak dükkanında, plakların arasında dağılmış vaziyette görsem hiç şaşırmam. "Peel Sessions"da yapılan, müzik için müzik. Bu bence özellikle genç kuşaklar için çok önemli. Kimseyi aşağılamak istemiyorum, ama eğer bütün şarkıcı kızlar Britney Spears gibi şarkı söyleyip bütün rapçiler de Eminem gibi rap yapacak olursa, müziğe yer kalmaz. Her şey çöker...

Tek başına çalışmaya başlayınca nelerle karşılaştın?

"Hot Lemonade" ve sonrasında "Automanikk" ticari anlamda da başarı kazanınca, 1992'de Sony'yle anlaştım. Başlangıçta ne istedikleri konusunda bir fikrim yoktu. Benim kafamda, bir prodüktörle kontrat yaparsın, sonra da müziğine bakarsın gibi bir anlayış vardı. "Voodoo Ray"i tamamen müzik, tekno aşkıyla yapmıştım. Ama daha sonra farkına varıldı, radyolarda çalınmaya başlandı, listelere girdi ve bir anda o müzik, sistemin içine çekilmiş oldu. Tabii böyle bir müzik her şeyden önce maddi nedenlerle cazip geliyordu plak şirketlerine. Çünkü kendi promosyonunu yapabilen bir müzikti söz konusu olan. Kontratı imzalamamla, ellerinde çalışma programları, bir takım insanlar belirdiler. Belki komik gelebilir ama sistemin işleyişi böyle. Bu yaratım süreci bana ters geliyor, tamamen karşısındayım. Bir kere istatistikler çok önemli onlar için. "Bu bu kadar sattı, şunun da şu kadar satması lazım" gibi basit bir mantıktan yola çıkılarak oluşturulacak bir çalışmanın müziğin ruhuyla kesişmesi imkansız. İşte bu yüzden pek anlaşamadık prodüksiyon ekibiyle. Aslında insan sevdiği, etkilendiği müziklere kulak kabarttığında, bu sistem içinde müzik yapmanın imkansızlığını daha iyi anlıyor. Ama ben durumun böyle olduğunu bilmiyordum, önceden söyleselerdi hiç bu ortamlara girmezdim. *(gülüyor)* Öyle bir noktaya geldim ki, kendimi kandırmaya çalışmanın anlamsız olduğuna karar verdim. Prodüktörlere öğretilen çalışma sisteminden tamamen farklı çalışıyordum. Onların da sıtkı sıyrılmıştı benden. Prodüktörler sürekli bir yenilik peşindeler, bu nedenle underground sahnesini sıkı takibe almış durumdalar. İyi bir DJ keşfettiler mi, farklı bir ses yakaladılar mı, hemen bir remiks yaptırıyorlar ve o farklılığı sistemin içine alıyorlar. Yıllar içinde bazı hayranı olduğum elektronik müzik üstadlarının remiks yaptığını gördüm ve çok bozuldum. Bu büyük sanatçıların kendi müziklerini yapacakları yerde bu şekilde terbiye edilmeleri beni rahatsız etti açıkçası.

Dans müziğinin de süperstarları var, Under-

20→

world, Chemical Brothers, Prodigy gibi... Bu gibi grupların getirdiği olumlu bir şey yok mu?
Belki demin söylediklerimle çelişecek ama, bu tip gruplara bütünüyle olumsuz bakmıyorum. Elektronik müzikle uğraşmaya başladığımda, ortalığa klasik rock anlayışı hakimdi; aradaki boşluğu dolduracak bir köprüye ihtiyaç vardı ve bu gruplar bu anlamda fazlasıyla iş gördüler. Bu işe ilk heveslendiğimde en çok istediğim şey, yapılan müziğin daha ulaşılabilir olması, paylaşıma yatkın olmasıydı. Teknolojik olanaklar öylesine gelişti ki, bu büyük ölçüde mümkün oldu. Biz yolun başındayken her sesi kendimiz yaratmak ve bu seslerden bir sound yaratmak durumundaydık. Şimdi bilgisayarınıza yüklediğiniz software'lerde yer alan hazır sesleri kullanarak bir sürü şey yapmanız mümkün. Bu tabii bende tuhaf bir duygu uyandırıyor. Bir taraftan, bir bakıyorsunuz, aylarca, yıllarca kafa göz yararak yakaladığınız sesler paketlenmiş, etiketlenmiş bir şekilde bir software'in uzantısı olarak karşınıza çıkıveriyor, ne adınız ne esameniz okunuyor. Ama bir taraftan da siz o müzikte yaptıklarınızla yer alıyorsunuz, bu da güzel, gurur verici bir şey. Tabii insanın yaptıklarını böyle tırtıklamasalar, daha medeni olacak her şey. *(gülüyor)*

Elektronik müziğin başlangıcından bugüne doğru katettiği mesafeye baktığımızda bir eskiler/yeniler ayrımı yapmak mümkün mü ? Yoksa elektronik müziğin, yapısı icabı böyle bir ayrımı gereksiz kılacağı söylenebilir mi?
Belki ayrım yerine farklılıklar demek daha doğru olur. Ben kendimi eski kuşak teknocu olarak görüyorum. Bugün elektronik müzik yapanların büyük bir çoğunluğunun benim 1986'da dinlediğim DJ'lerden haberdar olduğunu sanmıyorum. Bu demektir ki, iki ayrı kuşak sayılabilecek kadar farklı kaynaklardan beslenen bir kitle söz konusu. Bu farklılığı olumsuz bir şey olarak görmüyorum. Yani "biz kimleri dinlerdik, şimdiki gençlerin de hiçbir şeyden haberi yok" gibi bir şey değil söylemek istediğim. Farklı kaynaklardan beslenmek dediğim şey müziğin doğasında var. Ama bunlar da bir bütünün parçası aslında. Piyasanın sürekli yeni bir şeyler peşinde koşturması yapay bir çaba. Müzik sürekli kendini besleyen, geliştiren ve dönüştüren bir sanat. Benim yaptığım yolculuk da bu düşünce etrafında şekillendi. Manchester'dan Londra'ya taşındım, çünkü daha çok insanla tanışmak, daha farklı seslerle haşır neşir olmak istiyordum. Drum'n'-bass bu arayışın sonunda ortaya çıktı. Ama bu yolculuğun sonu yok: Gittiğim yolda yine bazı şeylerin tükendiğini hissettim ve müziğin aslında sarmal bir yapısı olduğunu gördüm. Bu beni Londra'dan uzaklaşmaya itti. Yarattığımız, dönüştürdüğümüz müziğin köklerinin nerede olduğunu araştırmak istedim ve New York'a gittim. Orada kendimi gözlemci gibi hissediyorum. Şimdi CD'ler devreye girdiği için bütün kafeler ve barlar müzik kutularındaki eski 45'likleri yok pahasına elden çıkarıyorlar. Bir süredir onların peşindeyim, her gün oturup saatlerce bu 45'likleri dinliyorum. Geçenlerde 70'lerden bir disko şarkısı dinliyordum, biraz yavaş ama dolgun, funky bir şarkı. "Aa ne güzel şarkı" derken, tam şarkının sonunda daha önce bir house parçasında duyup bayıldığım bir bas çıkmasın mı! Müziğin nerelerden gelip nerelere uzandığını araştırmanın ne kadar heyecan verici olduğunu bir kere daha düşündüm.

İsterik bir şekilde yenilik peşinde koşmayı anlamsız buluyorum. Tekno'da yeni ne yapabilirsiniz allah aşkına? En iyisi yapılmış, bilgisayarınıza yükleyin, kendiniz takılın.

Elektronik müziğin geleceği hakkında neler söyleyebilirsin?
Piyasanın isterik bir şekilde yenilik peşinde koşmasını anlamsız buluyorum. Teknoda yeni ne yapabilirsiniz allah aşkına? En iyisi yapılmış, alın dinleyin, bilgisayarınıza yükleyin, kendiniz takılın. Bence bu noktadan sonra elektronik müziğin olgunluk dönemi başlıyor. Yapılan müziğin daha kökenine inildiği, bahsettiğim sarmal yapıdan beslenen bir dönem bu. Eğer tamamen yeni bir şey yapmak istiyorsak, bütün anlayışımızı baştan aşağıya değiştirmek gerekir.

Son albüm "Essence"da canlı vokallerin ağırlıkta olması da demin sözünü ettiğin anlayışın ürünü olarak yorumlanabilir mi?
Evet. Aslında hikaye şu: Bu işe ilk başladığımda bir loop yaratıp onun üzerine vokali sample olarak yapıştırıyordum. O zamanlar sert sayılabilecek bir tekno yapıyorduk. Vokali sample olarak kullandığınızda, elde etmek istediğiniz duygu ve ifade o sample mantığı içinde şekillenmek zorunda. Bu da ister istemez sizi sınırlandırıyor, ortaya ara ara girip çıkan vokallerden oluşan köşeli bir yapı çıkıyor. Şimdilerdeyse canlı vokale merak sardım. Bir loop üzerine canlı vokalle öyle şeyler yapılabiliyor ki, inanılır gibi değil. Aslında bu vokal meselesinde kendimi bayağı acemi hissediyorum. Ama bu da çok heyecan verici: Canlı vokal müziği alıp sarmalıyor, çevirip değiştiriyor, yepyeni ve sonsuz renkler katıyor.

Londra'yla kıyasladığında kulüp dünyası nasıl New York'ta?
Şu sıralar kulüp kültürünün uykuda olduğunu söylersem yanlış olmaz sanırım. İnsanların gece geç saatlere kadar takılıp dans edecekleri bir mekan işletmek için öncelikle kabare ruhsatınızın olması gerekiyor, ki bu da genelde kulübün değerinden bile pahalı oluyor. Bu koşullar altında küçük, alternatif, kendine özgü bir ortam yaratmış kulüplere rastlama şansınız yok şu sıralar New York'ta. Bu bence kulüp kültürünün karşısına dikilen ciddi bir engel. Londra'da irili ufaklı yüzlerce kulüp vardır ve müzik adına en deneysel, yenilikçi, heyecan verici ortamlar genellikle bu küçük kulüplerdir. New York'ta bunun yerine, demin bahsettiğim sıkıntıları göğüsleyebilecek büyük kulüpler var. Twilow, Central Flame, Limelight gibi büyük gece kulüpleri etrafında dönüyor her şey. Tabii bunun beraberinde getirdiği olumsuzluklar da var; ortam belli bir mekanda yoğunlaşınca herkes oraya akıyor. Bir süre önce bu tip mekanlarda uyuşturucu trafiğinin yoğunlaştığına dair haberler yayıldı ve belediye başkanı "bu pisliği temizleyeceğim" diyerek ortalığı karıştırdı. New York gibi bir şehirde bunların yaşanması saçma tabii ama, bu da bir dönemdir, geçer diye düşünüyorum. Müziğin hakimiyeti en nihayetinde her şeyin önüne geçer.

Bu Türkiye'ye ilk gelişin, değil mi? Nasıl buldun Türkiye'yi, İstanbul'u, insanları?
Burası harika bir yer. Fazla bir şey gördüğüm söylenemez, ama çok sıcak, samimi insanlar olduğunuzu anlamak zaman almıyor. Biraz etrafımdaki seslere kulak kabarttım; Türkçe kulağıma İspanyolca gibi geldi. Biraz Doğu tınısı katılmış bir İspanyolca. Ama esas dün sabah çarpıldım. Otele dönmüştüm, saat beş sıralarında yanılmıyorsam, birden camilerin minarelerinden inanılmaz ezan sesleri yükseldi. Ezan yabancı olduğum bir ses değil, New York'ta da duymak mümkün ama, bir ezan duymak başka, eşzamanlı, birbirini takip eden, yaklaşan, uzaklaşan yüzlerce ezan duymak bambaşka. Pencereleri sonuna kadar açtım, oturdum Haliç'i seyrettim, çok güzeldi. Bu gece de aynı şeyi yapmayı planlıyorum, tabii kayıt aletimle birlikte...

Söyleşi: **Kerem Doğrar - Alişan Çapan**

SUAT YALAZ'dan orijinal, imzalı KARAOĞLAN çizgi roman sayfaları AÇIKŞEHİR'de

AÇIK ŞEHİR
www.aciksehir.com
İstiklal Cad. Elhamra Pasajı No: 258/14
Beyoğlu/İstanbul Tel: (0212) 244 18 11
e-mail: arslan@aciksehir.com

SİNEMA
MÜZİK
RESİM
FOTOĞRAF ve
GRAFİK SANATLAR'dan oluşmuş
görsel bir dünya

alo!

Jim White

Profesyonel sörfçülük, mankenlik, taksi soförlüğü, film yönetmenliği derken 40'ından sonra girmiş müzik alemine. O işlerle iştigal ederken gitarını hiç elinden düşürmemiş ama. Yıllarca hobi kabilinden şarkı yazmış, şarkılarını hatıra defteri misali kasetlere kaydetmiş. Günün birinde bu kasetlerden biri, eski Talking Heads'çi David Byrne'ün eline geçmiş ve... Ve "Wrong Eyed Jesus"la birlikte ustalara parmak ısırtan bir şarkı yazarı doğmuş. Geçenlerde piyasaya çıkan yeni albümü "No Such Place"i vesile edip "alo" dedik, cennetten çıkma bir Amerikalıyla hasbıhal ettik.

İKİ GÖLGELİ ADAM

Parolamız "A Telephone Call From İstanbul"...

Jim White: "İstanbul'dan bir telefon / eve dönüyor sevgilim..." *(gülüyor)* "Frank's Wild Years"da değil miydi? Tom Waits'e hayranım. Favorim "Swordfishtrombones" albümü. Onu ilk defa Amsterdam'da dinlemiştim ve "bu, bugüne kadar dinlediğim en güzel albüm" dediğimde herkes çok şaşırmıştı.

Kaç yaşındaydınız?

25 yaşındaydım, artık yaşlı bir insanım. İki gün sonra 44'e giriyorum, 9 Mart'ta... Türkiye denince benim ilk aklıma gelen Ankara'dır. En iyi arkadaşlarımdan biri Ankara doğumlu, Steve Warner, flamenko gitarcısı. Kişiliğinin egzotik bir tarafı vardır, sebebinin hep Ankara olduğunu düşünmüşümdür nedense. Steve'in babası Ankara'da görevli bir ordu mensubuydu. İlginç bir hikaye anlatayım: Steve'in babası Ankara'da bir gece pokerde 20 bin dolar kazanmış, parayı üzerinde taşımamak için bir taşın altına saklamış, ertesi gün hangi taşın altına koyduğunu hatırlayamamış ve parayı bulamamış. Yani Ankaralılara bir mesajım var: Ankara'da bir taşın altında 20 bin dolar var. *(gülüyor)*

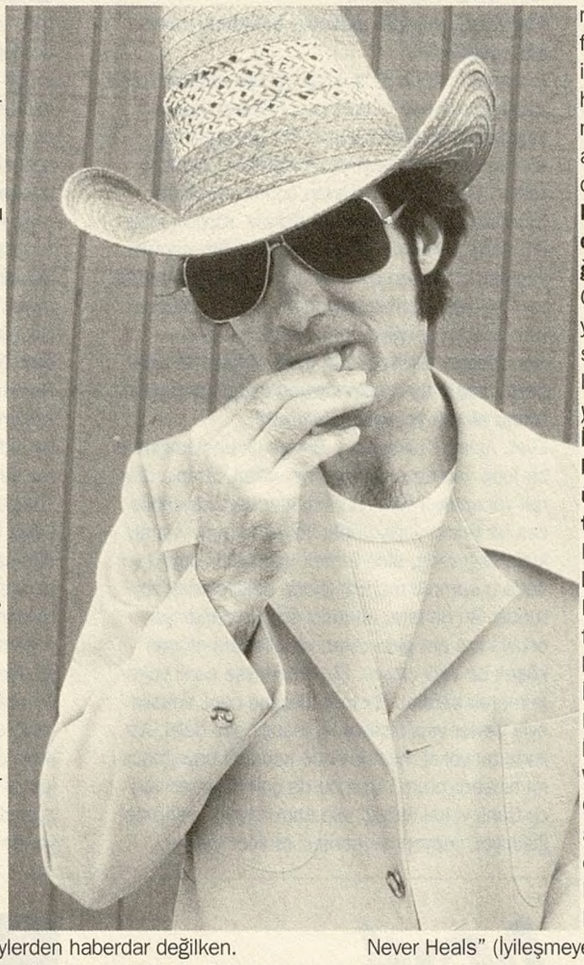

Tom Waits'e hayranım dediniz, en çok sevdiğiniz Waits şarkısı hangisi?

"Gun Street Girl". Galiba "Rain Dogs" albümündeydi. Güzel melodi, sade; komedi ve trajedi bir arada.

Ünlü eleştirmen Nick Kent sizin için, "prodüksiyonunu Tom Waits'in yaptığı bir Will Oldham düşünün, nasıl biri olduğunu anlarsınız" diyor...

Tom Waits'le aynı cümlede adımın geçmesi beni onurlandırır. Güzel bir ruh o, gerçekten güzel bir ruh. Will Oldham'ı da çok seviyorum. Tom Waits yeterince takdir görmüyor bence. Şimdi herkesin yaptığını Tom Waits ta 1984'te yapıyordu. Nine Inch Nails gibi topluluklar bile artık "lo-fi" takılıyorlar, eski radyolar gibi ses veren mikrofonlar kulanıyorlar. Bütün bunları Tom Waits keşfetti, henüz kimse böyle şeylerden haberdar değilken.

Uncut dergisinin yorumu da şöyle: "Gotikle kavrulmuş folk ve yürek burkan bir country blues".

İngiliz gazeteciler yaptığım işi çok iyi tarif ediyorlar. Amerikalılar gibi "alternatif country" deyip geçmiyorlar. Amerikalı gazetecilerin kelime haznesi İngiliz meslektaşlarının yarısı kadar bile değil, dolayısıyla tarif etmekte zorlanıyorlar. İngiliz gazeteciler yaptığım müziğin daha net bir resmini çiziyor.

Amerika'da sizi kimler dinliyor?

Britney Spears dinleyenler değil tabii ki. Beni dinleyenler genelde üniversite eğitimli, ama mainstream'de yer almayan, muhalif, sol eğilimli insanlar.

Albümdeki her şarkı bir öykü ya da kısa film gibi. İlk şarkıdan, "Handcuffed To A Fence In Mississippi"den başlayarak sırayla gidelim mi? "Mississipi'de bir çite kelepçelenmek" nasıl bir şey?

Dünyanın en kötü yerine kelepçelenmiş olmak demek. Mississipi'de polis çok zorbadır. Onların eline düşmek Hırvatistan gizli servisinin eline düşmek gibi bir şeydir. *(gülüyor)* Ama şarkıdaki karakter iyimser bir tip, takdire şayan bir kişilik.

Mississipi denince ilk akla gelen isimlerden biri Mark Twain, ama sizin gözde yazarınız Flannery O'Connor galiba...

Ben Mark Twain'den çok onun esin kaynağı olduğu edebiyatı, Twain'in halefi olan güneyli satiristleri seviyorum, Barry Hannah'ı mesela. Hannah, Mississippi Oxford'lu, güney hakkında sürreel öyküler yazan çağdaş bir yazar. Öykülerde O'Connor, romanda Cormac McCarthy. McCarthy, benim gözümde 20. yüzyılın en iyi yazarı. Romanları genellikle bir rüyadır, bir rüya yaratmak zor şeydir.

Faulkner'la aranız nasıl?

Epey okudum, fakat favorim "Yaban Palmiyeleri"dir, Faulkner denince genellikle "Ağustos Işığı", "Ses ve Öfke" gelir akla, fakat "Yaban Palmiyeleri" sade bir hikayedir. Twain'in zihnime bir şey yaptığını, görür hale getirdiğini hatırlamıyorum, ama O'Connor'ı ilk okuduğum zaman zihnim görmeye başlamıştı. Dans ediyordu, anladığım birini keşfetmiş olmaktan ötürü mutluydum.

Bir söyleşide Flannery O'Connor'ın "Bilge Kan"ındaki Hazel Motes adlı karakterden çok etkilendiğinizi söylüyorsunuz...

Onu severim, sempati duyarım, kendisi olmak istiyor, ama kimse buna müsaade etmiyor. Hakikati söylemek istiyor, fakat kafası karışık, hakikati söylemek istedikçe ağzından kurmaca çıkıyor. *(gülüyor)* Hayatın paradoksu da bu galiba...

İlk albümünüz "Wrong Eyed Jesus" için "benim birçok kişiliğim var, fakat prodüktörüm sadece üç tanesinin ortaya çıkmasına izin verdi" demiştiniz. Hangi kişilikler bunlar?

Masum, suçlu ve müstereddit.

Dışarda bırakılan kişilikleriniz neler?

Eğlendirici tarafım. Eğlendirmeye eğilimli bir tarafım var, onu pek göstermedim ilk albümde.

Bu albümde gösterebildiniz mi?

İlkine kıyasla biraz daha, ama yine de çok değil. Komedyenlere güvenmem.

İkinci şarkı "iyileşmeyen bir yara" üzerine: "The Wound That Never Heals"...

Gerçek bir öykü o. Seri cinayetler işleyen bir caniyi anlatıyor. Şarkının esin kaynağı bir gazete haberiydi, söz konusu katil bir kadındı. Seri cinayetler işleyen katiller genellikle erkekler arasından çıkıyor, kadın canilere rastlanmaz pek. "The Wound That Never Heals" (İyileşmeyen yara) bu konu üzerine düşünürken çıktı.

Morcheeba'nın prodüksiyonu üstlenmesi nasıl oldu?

Onlar talip oldular. Morcheeba'yı canlı dinleyene kadar biraz şüphedeydim. Çünkü albümleri hiphop havasındaydı. Ama canlı dinlediğimde gördüm ki, güney blues'una çok yakın ve yatkın bir duyguları var. Çok iyi bir iş çıkardılar ortaya.

Morcheeba gibi Bristol'lı bir grubun güney blues'una yakınlığını nasıl yorumluyorsunuz?

İlginç bir durum hakikaten. İngilizlerin güney blues'una, delta bules'a filan tuhaf bir bağlılıkları var. Rolling Stones, Beatles gibi ünlü gruplar hep güney blues'unu kopya etmişlerdir, güney rock'n'roll'u da güney blues'undan doğmuştur. Tuhaf bir akrabalık var arada.

"Corvair"de haiku tadı var...

O şarkı 15 dakikada çıktı. Bazen karmaşık şarkılarla uğraşırken birden sade, basit bir şarkı fırlayıveriyor zihnimden... "Corvair"i yazdığım sırada aslında başka bir şarkıyla uğraşıyordum, albüme girmeyen "Stiffed On The Radio"yla. Bir türlü üçüncü dizeyi yazamıyordum, aylarca o üçüncü dizeyle uğraştım, ama bir türlü olmuyordu, bir gün yine o üçüncü dizeyle uğraşırken, "Corvair" çıktı geldi. Doğru, bir haiku tadı var...

Sohichiro Suzuki'nin bunda payı var mı? Suzuki'nin o şarkının prodüktörlüğünü üstlenmesi nasıl oldu?
Suzuki küçük filmler yapıyor, sesle resimler oluşturuyor. O kadar sade bir şarkıydı ki, beraberinde bir film olması gerekiyordu. O da yaptı, çok müteşekkirim. Ona gönderdiğim bantta sadece vokal ve gitar vardı. Onların etrafında bir film ördü.

Suzuki'yle nasıl tanıştınız?
Güzel bir tesadüf oldu. Suzuki ilk albümümü çok beğenmiş, bizimle temas kurmak istiyormuş. Bu arada benim menejerim de "Yellow Magic Orchestra diye bir topluluk var, mutlaka dinlemelisin" diyordu. Bana albümlerini gönderdi, dinlediğimde "haklıymış" dedim, zira çok yakın taraflarımız var. Ben de aslında kısa filmler yapıyorum şarkılarımla. "Corvair"in prodüktörü kim olsun diye düşünürken Suzuki'yi keşfetmiş oldum.

Gerçekten şarkıdaki gibi 15 yıldır kullanılmayan Corvair marka bir araba var mı arka bahçenizde?
Benimkinde değil ama, bir arkadaşımın arka bahçesinde var. Kız arkadaşım o şarkıyı dinledikten sonra, "arka bahçemde bir Corvair olduğunu nereden biliyordun?" dedi. "Stiffed On The Radio"yla uğraşırken gözüm arka bahçeme takıldı, aklıma arkadaşımın arka bahçesi geldi, o görüntü, o Corvair ve şarkı çıkageldi.

Hakikaten artık bir kuş yuvası mı o araba?
Evet, gerçekten öyle. Şarkının arkasında biraz da şu fikir var: Şeylere, kişilere, ilişkilere isimler veriyoruz ve zamanla vasıfları değişse de aynı isimle bahsediyoruz onlardan. Hâlâ araba diyoruz mesela, ama o artık başka bir şey, bir kuş yuvası mesela. Birine aşık olduğunuzda da aynı şey oluyor, ilişki değişiyor, ama siz hâlâ ona aşk diyorsunuz. Halbuki başka bir şey artık.

"Wrong Kind of Love" da o türden bir "yanlış aşk"ı anlatıyor galiba...
Biyografik bir şarkı o. Romantik bir fatalizm. Hayatım boyunca hep kara sevdaya tutulmak istedim. Romantik bir karanlık arıyordum, ama öyle aşklar yaşayınca –ve olgunlaştıkça– yanlış aşkın peşinde olduğumu farkettim. Kabahatin hep sevgililerimde olduğunu düşünürdüm. Halbuki onların bir kabahati yoktu, ben yanlış aşkı arıyordum.

Sade'nin ve Sweetback'in kurucusu Andrew Hale'in bu şarkının prodüktörlüğünü yapması nasıl oldu?
Harika bir insan o: Nazik, cömert, mütevazı. 38 milyon albüm satan birisinden bahsediyoruz. *(gülüyor)* Yan gruplarından birine şarkı sözü yazmamı istemişti, menejerimle temas kurdu, "bize şarkı sözü yazarsa, biz de onun şarkılarının prodüksiyonunu yaparız" dedi. Bana iyi bir teklif gibi geldi bu, çünkü bağlı bulunduğum plak şirketinin pek parası yok. Stüdyoda "neyi, nasıl istiyorsan öyle yap, zaman meselesini hiç dert etme, çünkü bir ödeme yapmak zorunda değilsin, kimse burnuna bir fatura dayayacak değil" dedi. Bunu birçok sanatçı için yapıyor, cömert biri, onu çok takdir ediyorum, çok saygıdeğer bir insan.

Plak şirketinden söz açılmışken, kurucuları arasında David Byrne'ün olduğu Luaka Bop'un tek Amerikalı sanatçısı olmanızı neye bağlıyorsunuz?
Benden başka bir de Amerikalı bir grup var, Geggy Tah. Bana sözleşme teklif ettiklerinde çok şaşırmıştım, çünkü bildiğim kadarıyla Amerikalı müzisyenlerle çalışmıyorlardı, ilgi alanları üçüncü dünya müzikleriydi. Aslına bakarsanız, hâlâ da niye benimle çalışmak istediklerini anlayabilmiş değilim.

David Byrne'le tanışmanız nasıl oldu?
Ben yirmi yıldır odamda kendi kendime şarkılar yazıp söylüyordum, bir hobi olarak... Profesyonel müzisyen olmak gibi bir çaba içinde değildim. Öyle gruplar kurmuş, konserler vermiş, yeni bir ampli alabilmek için arabamı satmış filan değilim. *(gülüyor)* Aslında ilk albümüm çıkana kadar elektro gitarım ve amplim olmadı. Şarkılarımı, hatıra defteri misali kasetlere kaydediyordum. Yıllar içinde onlarca kaset, yüzlerce şarkı birikmişti. Bir arkadaşım şarkılarımı beğendi, "bunlardan bir kaset yapar mısın bana" dedi, ben de yaptım. Götürüp kız arkadaşına dinletmiş, kız arkadaşı da "ben müzik camiasından birilerini tanıyan birini tanıyorum, bu kaseti ona dinleteyim" demiş. Bir gün Bob Dylan'ın prodüktörü Daniel Lanois beni aradı, "sizinle plak sözleşmesi yapmak istiyoruz" dedi. Önce işletildiğimi zannettim, inanmadım, çünkü o güne kadar kimse yaptığım müziği beğendiğini söylememişti, buna arkadaşlarımın birçoğu da dahil. Lanois ile görüşmemizden iki hafta sonra David Byrne'le el sıkışıyorduk.

Byrne'ün müziğini sever miydiniz?
Çok severdim. Müziğin kendisini fazla ciddiye aldığı zamanlarda uçarı bir hava getirmişti. Ancak öyle çok yakından takip etmiyordum, hakkındaki izlenimim "bu tuhaf beyaz herif ilginç şeyler yapıyor"la sınırlıydı. Ama, sağda solda insanlar beni ona benzetiyorlardı, imza istedikleri bile oluyordu. Dolayısıyla, yıllar sonra oturup onunla konuşmak enteresan bir durumdu.

"Loser", bilinçleri değiştirdi. Toplumun daha önce yok saydığı bir kesime bir isim verdi. O kesim hep vardı, ama varolduğunu bilmiyordu. Beck adını koydu, şimdi herkes kendisini o şarkıyla tarif ediyor.

İlk tanışmanızda, "gerçekten de benziyormuşuz" dediniz mi?
Ben onun biraz daha iri versiyonuyum. O 1.80 ben 1.88'im. Dolayısıyla ondan daha uzunum. Aslında pek fazla bir benzerliğimiz yok, hatta bir hayli farklıyız. Belki de genel havamızdan ötürü insanlar bizi benzetiyordu, ikimizin de "yabancı" bir hali var...

En çok sevdiğiniz Byrne şarkısı hangisi?
Talking Heads'in "Burning Down The House"unu çok severim. Ama, albüm albüm takip etmedim.

"10 Miles To Go On A 9 Mile Road"da "mesut olmak akıllı olmaktan daha iyidir" diyorsunuz
Evet... Bu ilk defa soruluyor bana. Her iki halde de gidecek çok yol var. Mesut olmak iyi bir şey, zeki olmak da öyle. Ama ikisi de yolun yarısı demek, öteki yarısını katetmek gerekiyor. Mesut olsanız da, zeki olsanız da gidecek çok yol var. Kendini mükemelleştirmek istiyorsan, ter dökmen gerekiyor. Sağda solda sürtmekle bir şey olmuyor. Uzun vadeli düşünmek gerekiyor. Mesela ben yüzlerce şarkı yazdım bugüne kadar; evet, tesadüfen keşfedildim, ama onun öncesinde yılların emeği var. Ben iş etiğine bi-
at etmiş bir insanım.

"Wrong Eyed Jesus"ın bukletinde de "Nine Mile Road"dan söz ediyorsunuz, gerçekten öyle bir yer var mı?
(gülüyor) Evet, "Dokuz Mil Caddesi" doğup büyüdüğüm şehirdeki bir caddenin adı. Ömrüm boyunca o caddeden geçmişimdir, fakat daha geçenlerde o caddenin bir üst paralelindeki caddenin adının "Ten Mile Road" (10 Mil Caddesi) olduğunu öğrendim. Eğer yanlışlıkla on millik cadde yerine dokuz millik caddeye girsem ne olurdu; cadde bittiğinde daha bir mil yolum varken cadde bitti... Ve işte şarkı. Bir mil daha gitmem lazım, ama ortada yol yok. *(gülüyor)*

Biyografinizde profesyonel sörfçü olduğunuz yazıyor, ama sadece bu şarkıda ve "Corvair"de denizden bahis var...
Ben genellikle doğrudan şeyler yazmam. Ayrıca, okyanusla da pek bir alakam kalmadı. Tom Waits'in şarkısındaki gibi: "Okyanus beni istemiyor." O şarkıda intihar etmek isteyen, ama buna cesaret edemeyen birisi anlatılır. On yıl boyunca çok yoğun olarak sörf yaptım. Bittiğinde ise bitmişti. Üzerinde düşünmedim bile. Öğrenmem gerekeni öğrenmiştim. Şimdi güneyin kültürü içinde sörf yapıyorum. Bu bana dalgaların üzerinde sörf yapmaktan daha cazip geliyor. New York'ta da on yıl sörf yaptım, taksi şoförüydüm, şehir trafiği denilen şeyde sörf yapıyordum.

"Taksi Şoförü" filmini seyretmişsinizdir herhalde...
"Taksi Şoförü"nü yaşadım ben. Bir ara saçımı bile Travis Stickle (Robert De Niro) gibi yapmıştım. Kazayla olmuştu gerçi, saçlarımı kendi kendime kesmeye çalışırken makası kaçırmıştım, oldu olacak mohawk yapayım demiştim. Bir süre öyle gezdim. Fakat kimse arabama binmiyordu. Kapıyı açıp beni gördüklerinde "pardon, başka bir yöne gidiyordum" diyorlardı.

Yıl kaçtı?
1987-88 filan. 86'dan 96'ya on yıl taksi şoförlüğü yaptım.

"Christmas Day"de 1998 noelinden söz ediyorsunuz, o günün sizin için özel bir anlamı var mı?
Çok hüzünlü bir şarkıdır o. O gün hayat hikayemin fotoğrafıdır. İzahata gerek yok, şarkı kendisini anlatıyor. Bu kadar doğrudan şarkım pek yoktur, ama toplumun karşısına çıkıp "benim şarkılarımı dinleyin" diyorsanız, tamamen sizin duygularınızı anlatan hiç olmazsa bir şarkınızın olması lazım.

James Taylor'ın "Fire And Rain"inden söz ediyorsunuz o şarkıda...
Ergenliğimde o şarkıyı dinlerken farketmiştim güzelliği keşfetmenin mümkün olduğunu. Ona müteşekkirim. Hüznü öyle güzelleştiriyor ki... Eğer hüzünde mutluluk bulabiliyorsanız, sizin için umut var demektir. Çünkü o zaman başka şeylerde de güzellik bulabilirsiniz. Ama hüzün sizi mağlup ederse, hayatınız zor olacak demektir.

James Taylor'ın başka hangi şarkılarını seversiniz?
"Soldiers" diye müthiş güzel bir şarkısı var.

Bu şarkıda "mutluluk çok seyrek olarak acısız gelir" diyorsunuz...
Bazı insanlar için öyledir. Ben de o insanlardan biriyim.

Acının ilacı unutmak mı? "Bound To Forget"de "unutma mecburiyeti"nden söz ediyorsunuz...
O şarkıyı yazdığımda, albümün en iyi şarkısı olacağını düşünüyordum. Fakat stüdyoda istediğim gibi olmadı, başka bir şarkı oldu. Evdeki küçük stüdyomda tamir etmeye çalıştım, ama beceremedim. Gerektiği gibi söyleyemedim, bir nota yukarıdan söylemem gerekirdi, "mi"de olması gerekirken "re"de oldu ve bu tamamen değiştirdi şarkıyı. İçimde ukde kaldı, çünkü albümdeki en güzel sözler, en önemli noktalar o şarkıda...

"İnsanın gölgesinden kurtulması"ndan söz eden dize ilgimizi çekti...

Hiç George MacDonald okudunuz mu? "Phantasties" diye bir kitabı var, peri masalı yazarı, İngiliz. "Yüzüklerin Efendisi" ve "Hobbit"in yazarı Tolkien'in esin kaynağıdır MacDonald. Onun öykülerinden birinde, bir adamın iki gölgesi vardır. Ve bunlardan birini geride bırakmak ister. Bence çok güzel bir fikir bu. Çünkü hayatta kendimize gölgeler yaparız. Onların etkisinden kurtulmamız gerekir, kendimiz için iyi bir şeyler yapmak istiyorsak.

İsminizi değiştirip Mike Pratt'ken Jim White yapmanızın sebebi neydi?

İki sebebi var, biri basit, öteki karmaşık. Basit olandan başlayayım: David Byrne'le buluştuğumda adım Mike Pratt'ti. "Eğer bu işi yapmak istiyorsan sahneye, insanların karşısına çıkmaya hazır olman gerekir" demişti. Ben utangaç bir insanım, kalabalık karşısında kendimi rahat hissedemem. Sahneye Mike Pratt olarak çıkamam diye düşünmüştüm. Başka bir isim bulayım, eğer olup biten hoşuma gitmezse, eşe dosta "boşverin, o Jim White adında biri, hayali bir şahıs" diyebilirdim. Yani bir savunma mekanizmasıydı. İkinci sebepse... İlk albümüm karanlık, kederli. Suni keder değil, gerçek keder. Mike Pratt olarak talihimin tükendiğini hissediyordum. Hayata devam edebilmem için yeni bir kişilik yaratmam gerekir diye düşünüyordum. Mike Pratt ölüme mahkûm edilmiş gibiydi. Yolun sonuna geldiğimi düşünüyordum, berbat şeyler oluyordu hayatımda. Hortlaklardan korunmak için tebdili kıyafet gezmek gibi bir şeydi Jim White ismini almam. Zihnimde peşimden gelen hayaletleri kandırmak için...

Steely Dan'in Grammy almasından çok mutlu oldum. Temelde şöyle bir şey söylenmiş oldu: Bu formül müziğinden, bu basmakalıp şarkılardan artık kurtulalım, güzel şarkılara yoğunlaşalım... İhtiyarların hâlâ güzel şeyler yaptıklarını bilmek de güzel bir duygu.

Mike Pratt kurtulmak istediğiniz gölgeniz miydi?

Evet, tam öyle. *(gülüyor)* Gazetecilerle konuşmak hoşuma gidiyor, beleş terapi gibi... *(gülüyor)*

Kız ardadaşınız size Jim mi diyor, Mike mı?

Jim... Çünkü müziğe başladıktan sonra tanıştık. Şimdi Pensacola'da, doğup büyüdüğüm yerde yaşıyoruz ve kafası karışıyor biraz, çünkü insanların yarısı Mike diyor, yarısı Jim. Çok tuhaf bir durum aslında.

Pensacola nasıl bir yer? Amerika'daki "dine dönüş" trendinin başkenti sayıldığı söyleniyor...

Çok tuhaf, çok ilginç bir yerdir. Çok muhafazakâr ve çok turistik bir kenttir. Senede sadece üç ay business vardır, din turizmi, geriye kalan dokuz ay kimse ne yapacağını bilemez pek. Pensacola 20. yüzyılda dine dönüşün en uzun zamandır yaşandığı yer. Beş yıldır her allahın günü, Rusya'dan tutun Güney Amerika'ya, dünyanın dört bir yanından mucizelere ve kıyamet gününün yaklaştığına inanan insanlar Pensacola'ya geliyor. Tuhaf bir zihnî durum...

Pensacola, "pentacostizm" inancının Kabe'si olarak geçiyor... Nasıl bir inanç pentacostizm?

Çok naif ve çok muhafazakâr bir inanç biçimi. Protestanlığın bir versiyonu, ama fanatik bir protestanlık. Havariler insanlara nasıl davranmaları gerektiğini vaaz ederken kutsal ruh onlara görünmüş... Herkes mucizeler yaratabilir, geleceği öngörebilir, o tür şeyler. Mucizelere ve batıl itikadlara dayalı bir inanç. Dışardan bakılınca ilginç gelebilir, ama içeriden boğucu. Eğer ruhunuz pentacostizmle uyuşmuyorsa, o inanç biçiminin ruhunuzu fena halde daralttığını görüyorsunuz. Ne yapacağınızı bilemiyorsunuz, onlar da sizle ne yapacaklarını bilemiyor, benimle ne yapacaklarını da bilemediler.

Pensacola aynı zamanda "UFO gördüm" iddialarının en sık rastlandığı yermiş...

Basında çıkanları bir yana, ben her gün kendi çevremden eş-dost, ahbaptan bir sürü UFO hikayesi dinliyorum. UFO gördüğünü iddia eden birçok tanıdığım var. Hatta kaçırıldıklarını iddia edenler bile var. Tanıdığım bir kız, uzaylılar tarafından kaçırıldığında, bir tür biopsi için kendisinden deri parçası aldıklarını, bileğindeki sıyrığın bu yüzden olduğunu söylüyor. Kaçırıldığını iddia edenlerde, kaçırılmadan mütevellit bir takım psikolojik bozukluklar gözleniyormuş.

Bu UFO hikayelerinde pentacostizmin de payı var mı, mucizelere inançla "UFO gördüm" iddiaları arasında bir paralellik olabilir mi?

(gülüyor) Büyük ihtimalle öyle bir sebebi var. Modern dünyayla ilkel düşünce arasındaki gerilim böyle sonuçlar doğurabiliyor. İnsanlar bazı şeyleri görüyorlar, başka çaresi yok. *(gülüyor)*

Biraz önce pentacostizmi içerden tanıdığınızı söylediniz. Siz bu inanca nasıl ilgi duydunuz?

Çok gergin, huzursuz beyaz bireyler var, kiliseye girince dans edebilir, çığlık atabilir, zıplayabilir vesaire. Pentacostizm kilisesi öyle bir yerdir. Ben çok muhafazakâr bir çevreden geliyorum, hiçbir deşarj kanalı olmayan, "outlet"i olmayan bir çevreden. Pentacostizm kilisesi, benim için insanın içindekileri dışavurmanın çok heyecanlı bir biçimi gibiydi. "Tanrım beni azad et" tarzında bir şey. Fakat bir süre sonra farkettim ki, bu süreçte öğrenilen bir şey yok aslında. Sorun da burada yatıyor zaten. Bir şey öğrenmiyorsun, hep aynı şeyleri tekrar ediyorsun. Bu da iyi bir şey değil.

Hakkınızdaki bir yazıda müziği kilise sayesinde keşfettiğiniz söyleniyor...

Hayır, bu doğru değil, müziği Beatles ve Bob Dylan dinleyen ablam sayesinde keşfettim. Dinle ilgilenmeden çok önce müzikle ilgiliydim.

Sekizinci şarkı "God Was Drunk When He Made Me" (Tanrı beni sarhoşken yaratmış)...

Aslında o şarkının adını "Jim, 3:16" koymayı düşünmüştüm. Amerikan fundementalist hareketinin militanları sağa sola "John, 3:16" diye pankartlar, levhalar asarlar. İncil'den bir alıntıdır o. John'un İncil'i, üçüncü bölüm, 16. dize demektir. O dize özet olarak "İsa, sizin günahlarınız nedeniyle öldü" der. O nedenle, o şarkıyı "Jim, 3:16" diye adlandıracaktım, çünkü eğer İsa bizim günahlarımız nedeniyle öldüyse, bunu ondan isteyen olmadı. *(gülüyor)* Bunu kötücül bir şekilde söylemiyorum. Dindar insanların birçoğu, başka insanların suçluluk duymaları için çaba sarfediyor. Bu yanlış. Suçluluk duygusu iyi bir motivasyon kaynağı değildir.

Bir söyleşide motivasyon kaynağınızın nedamet duygusu olduğunu söylüyorsunuz...

İnsanların doğruyu bulmak için illa önce yanlış şeyler yapması gibi bir şart yok, yani umarım yoktur. Ama nedamet getirmek benim hayatımın tek motivasyon kaynağı.

Albümdeki tek cover şarkı "King of the Road". Onun hikayesi nasıl?

Menejerim bu albümde bir cover şarkı olmasını istiyordu, ben de Steely Dan'in "Show Biz Kid"ini önerdim. Güzel ve sinik bir şarkı olduğunu düşünerek. O "King of the Road'a ne dersin" dedi. Birkaç yıl önce fena halde hastalanmıştım, yorgan döşek yatıyordum. Çok demoralizeydim. Bir arkadaşım beni neşelendirmek için bir parti verdi evimde. Bir bluegrass orkestrasını çağırmıştı. "King of the Road"u çaldıklarında ben de onlara eşlik ettim, David Byrne gibi söyleyerek. Söylemekle de kalmadım, onun kliplerindeki gibi dansetmeye başladım. O anda bana ne oldu, hâlâ bilmiyorum.

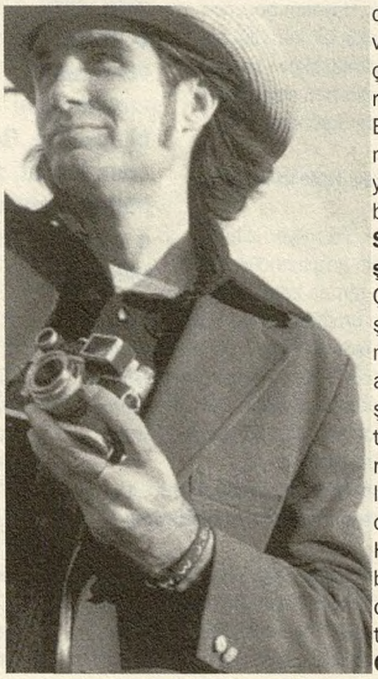

Steely Dan'in Grammy almasını nasıl karşıladınız?

Çok mutlu oldum. Çok! Çünkü temelde şöyle bir şey söylenmiş oldu: Bu formül müziğinden, bu basmakalıp şarkılardan artık kurtulalım, güzel şarkılara yoğunlaşalım. Yeni albümlerini, "Two Against Nature"ı dinleyemedim, nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum, ama geçmişte müthiş işler yaptılar. Onların yaptığını kimse onlardan daha iyi yapamadı bugüne kadar. Hatta yaklaşamadılar bile. İhtiyar herifler, ben de ihtiyarım, anladığım kadarıyla siz de öylesiniz, ihtiyarların hâlâ iyi şeyler yaptıklarını bilmek güzel bir duygu. *(gülüyor)*

Onuncu şarkı "Ghost Town (of My Brain)" (Beynimin hayalet kasabası)...

O şarkı zihnimin bugününden çok geçmişine dair. Yıllarca beynimin hayaletler kentine gitmek zorunda hissettim kendimi. Artık pek öyle yapmıyorum. Şimdilerde hayatım yolunda gibi. 39 yıl boyunca hep hayır, hayır dendi bana, şimdi şimdi kabul görüyorum. Stüdyoya girdiğimizde bir heavy metal şarkısıydı. Sesçileri beklerken vakit öldürmek için banjomu çalmaya başladım, herkes başka bir şarkıyı kaydedeceğimizi sanıyordu, "hayır, bunu kaydedeceğiz" deyince çok şaşırdılar. Banjo duyuluyor o parçada. Benim işlerim biraz böyle.

Bu şarkıda ve "Handcuffed To Fence In Mississippi"nin girişinde bir Arap esintisi var, Arap müziğiyle aranız iyi galiba...

Çok Fas müziği dinlemişliğim var, udu çok severim, özellikle de Anouar Brahem'i. Arap müziğine bayılıyorum. Bluegrass ve beyaz gospel'ine benzetiyorum... Hint müziği de dinlerdim çok, Shakti'yi, Shankar'ı, Zakir Hussain'i... "Ghost Town"da Batı ve Doğu müziğini bir araya getirmeye çalıştım. "Handcuffed"da da banjoyu biraz Arap enstrümanı gibi kullanıyorum. Ama en çok "Ghost Town"da Arap sound'u var.

"Hey! Going My Way" prodüksiyonu size ait parçalardan biri...

O şarkıyı yaparken biraz Beck üzerine düşünüyordum. Keşke onun gibi olabilsem diyordum.

Hangi bakımdan?
Çok cool. Çok iyi bir melodi duygusu var, bende o yok, iyi sözler yazabiliyorum ama o melodi duygusu bende yok.
Favori Beck parçanız hangisi?
En popüler olanı söylemek durumundayım, bundan nefret etsem de. Bence "Loser" toplumun bilincini değiştirdi. Eğer bir şarkı bir toplumun bilincini değiştirebiliyorsa, çok iyi bir şarkı demektir.
Gerçekten öyle bir etkisi oldu mu?
Gerçekten oldu. Toplumsal kültürün daha önce yok saydığı bir kesime bir isim verdi. O kesim hep vardı, ama varolduğunu bilmiyordu. Beck adını koydu, şimdi herkes kendisini o şarkıyla tarif ediyor. Bu çok önemli bir başarı...
Beck'in çok cool olduğunu söylediniz, sizin için de "Cash gibi cool" deniyor...
Johnny Cash?.. Mümkün değil, onun gibi olamam. Onun gibi olabilmek için bir sürü madde kullanmam gerekir. *(gülüyor)* O riske girecek değilim. Cash'i çok severim. Bilmem biliyor musunuz, kariyerinin zirvesindeyken bir televizyon programı yapmaya başladı ve o programa Byrds gibi, Bob Dylan gibi, Joni Mitchell gibi muhalif sanatçıları çıkardı. Cesaret isteyen bir işti o. Bir country'ci olarak bunu yapması bence çok cool bir tavır. Programı yayından kaldırıldı, çünkü yöneticilere göre "yanlış iş" yapıyordu, ama o istediği şeyi yapıyordu, çok takdire şayan bir şey bu. Cash'e hayranım.

Şeylere, kişilere, ilişkilere isimler veriyoruz ve zamanla vasıfları değişse de aynı isimle bahsediyoruz onlardan. Birine aşık olduğunuzda da aynı şey oluyor, ilişki değişiyor, ama siz hâlâ ona aşk diyorsunuz. Halbuki başka bir şey artık.

Demin toplumun bilincinin değişmesinden söz ettiniz, seçim sonuçlarını nasıl karşıladınız?
Kahrolarak karşıladım. Bu kadar çok insanın aldatılabildiği bir ülkede yaşıyor olmak inanılır şey değil. Ama maalesef böyle, burada yaşıyorum. Memleketin en azından yüzde 50'si kör demek ki. Çok üzüntü verici. Bir arkadaşım Bush'a oy verdi. Suratına bakınca hemen anlaşılıyor: Bir yalancı o. Nixon gibi biri.
Irak'ın bombalanmasına ne diyorsunuz?
Bush'un siyasi bir hamlesi olarak görüyorum. Hem dünyaya hem Amerikalılara "bakın, ne kadar güçlüyüz" mesajı veriyor. Ben Arap ülkelerinde biraz bulundum, ayrıca New York'ta taksi şoförlüğü yaptığım günlerde birçok Arap arkadaşım vardı taksicilik yapan. Dolayısıyla Arapları biraz tanıyorum, Bush bunun bedelini ödeyecek, öyle veya böyle ödeyecek. Yanına bırakmazlar bunu.
Hangi Arap ülkelerinde bulundunuz?
Ürdün ve Mısır'da... Mankenlik yaptığım sıralarda çekim için gitmiştik. Taksi şoförlüğü yaptığım sıralarda da onlarca Ürdünlü, Suriyeli arkadaşlarım oldu. Dünya Ticaret Merkezi'ni havaya uçuran adamla aynı taksi durağında çalışıyorduk. Onlarla çok konuşmuşluğum var, onların perspektifinde olayların nasıl göründüğünü anlamak için. Amerikalılar Arap zihniyetini anlamıyor. Arapların gözünde ABD hiç de öyle imrenilecek bir ülke değil. Bunu öğrenmek benim için şaşırtıcı olmuştu.
Mankenlik yaptığınızı söylediniz, nasıl oldu o?
Kazaen. Ablam sayesinde... Ablam çok akıllı, becerikli bir kızdır. Fundamental hıristiyanlıkla hiç alakası olmamıştır. Hukukçu, akademik kariyeri var. Ben kiliseye takılmaya başlayınca kaygılandı, kafayı yemeye başladığımı düşündü ve beni New York'a yanına çağırdı. Öğrenciliğinde mankenlik yapmıştı, o çevrede tanıdıkları vardı. Bana şaka gibi gelmişti önce. Pensacola'da çok bunalmıştım, atlayıp gittim New York'a ve birdenbire kendimi model olarak buldum. Kendiliğinden oldu. Hayatımda hemen her şey kendiliğinden oldu, profesyonel müzisyenliğim de öyle. İlk albümüm çıktığında, daha hiç topluluk önünde çalıp söylememiştim.
Kaç yıl modellik yaptınız?
Üç yıl. Sonra on yıl taksi şoförlüğü yaptım. Modellik çok sıkıcı geldi.
Mahçup tabiatlı olduğunuzu söylemiştiniz, modellik bu yannızla bağdaşıyor mu?
O ben değildim ki! *(gülüyor)* Seyirciler zaten size bakmıyor ki, üzerinizdeki elbiseye bakıyor, siz sadece basit bir araçsınız, o elbiseyi taşıyan bir vasıta, bir vitrin... Dolayısıyla beni hiç rahatsız etmedi. Hayatımı idame ettirmenin bir yoluydu sadece. O sayede üniversiteye gidebilecek param oldu.
Ne okudunuz?
Sinema okudum. Okulu bitirdikten sonra "The Beautiful World" adında bir film çektim. Albüm yapma teklifi aldığımda sinema endüstrisinde çalışmaya başlamıştım.
Filminizin konusu neydi?
Evsiz bir insanın öyküsüydü. New York'ta berbat bir mahallede, terkedilmiş bir arabada yaşıyor, Fransa'da oturan bir kadına mektuplar yazıyor, ona yalanlar söylüyor. Bir gün o kadından, "üç gün sonra New York'a seni görmeye geliyorum" diyen bir mektup alıyor. Ve hayatını o kadına anlattığı şekle sokmaya çalışıyor. Filmin hareket noktası bu fikirdi. East New York, Bronx gibi yerlerde çektim filmi. Benim için oraları yakından görmek için çok önemli bir imkan oldu.
Film gösterime girdi mi?
Birkaç küçük festivalde gösterildi. Berlin gibi büyüklerine giremedi, çünkü çok kötü bir uzunluktaydı, 56 dakika. "Ya 30 dakikanın altında ya da 70'in üzerinde olması gerekiyor" dediler.
"Balıkçı Kral"ı seyretmiş miydiniz?
Hayır, ama hep "mutlaka görmelisin" dediler bana. Robin Williams'dan uzak duruyorum, ondan hoşlanmıyorum. Siz hoşlanıyor musunuz?
Hayır.
Güzel. *(gülüyor)* Bu sizin zevk sahibi ve akıl sağlığı yerinde birisi olduğunuzu gösteriyor.
"Love Never Fails"de, "gerçek aşk insanın kendisini sevmesidir" diyorsunuz...
İnsanın kendisini sevmenin bir yolunu bulması gerekiyor. Yüzünde bir gülümsemeyle uykuya dalmayı öğrenmek gerekiyor. Benim için asıl zor olan da buydu. Kızımın doğumuyla birlikte kendimi sever oldum. Onu kucağıma alınca "tamam" dedim, "işte gülümsemek ve gurur duymak için bir sebep".
Bir şöyleşide, şarkı yazma tarzınızı "bir evi kiremitlerinden başlayarak inşa etme"ye benzetiyorsunuz...
Sadece şarkılarımda değil, hayatımda da hep öyle yaptım. Ancak 44 yaşıma geldiğimde hayatta bir mana bulmamın sebebi de o galiba. Eğer bir evi çatısından başlayarak inşa etmeye kalkarsan öyle yaparsan ilk 50 bini çöker. *(gülüyor)* Ama bir meziyetim varsa, o da teslim olmamaktır, pes etmemektir.
Aslında gayet iyi bir yöntem. Temelle çok uğraşınca insan evi yapamayabilir, ama çatıdan başlayınca arkası gelmek zorunda. Şarkı yazma biçiminizi tarifiniz Kafka'nın bir sözünü hatırlatıyor: "Devam et, nasıl olsa başlarsın..."
Öyle mi diyor hakikaten? *(gülüyor)* "Devam et, nasıl olsa başlarsın" ha? Çok güzel, bu sözü bir kenara yazıyorum. Okuldaki en iyi hocam derdi ki, "korkma, biraz zaman alacak, o kadar". Bana ressam olan bir arkadaşının hikayesini anlatmıştı. Resme başladığında çok kötüymüş, bütün arkadaşları "devam et, eninde sonunda olacak" derlermiş, kadın on yıl boyunca yılmamış, yapmış, bozmuş, yeniden yapmış. Arkadaşları birer birer "vazgeç istersen" demeye başlamışlar. Ona destek olan, moral veren kimse kalmamış. Ama o devam etmiş. 25 yıl boktan boktan resimler yaptıktan sonra, günün birinde sanki sihirli bir değnek değmişcesine çok güzel resimler yapmaya başlamış, olağanüstü şeyler. Hocamın yorumu şöyleydi: "O yıllar boyunca bir kelime haznesi oluşturmuştu." Tıpkı benim havada uçuşan kiremitlerim misali...
Albümde bir de J.J. Cale hissi var, onunla aranız nasıl?
Cale'i ilk seyrettiğimde daha müzisyen bile değildim. Ablam güzel müziğe tutkun olduğu için beni bir J.J. Cale konserine götürmüştü, yıl 1985'ti. Sahnedeki halim selim adam mükemmel şarkılar söylüyordu. Hayatımda iki kez keşke o insan olsaydım demişimdir. Bunlardan biri J.J. Cale, diğeri Don Cherry.
Don Cherry'nin bir İstanbul macerası var. Baldwin'le birlikte "Düşenin Dostu"nu sahneye koydular İstanbul'da.
Öyle mi? Baldwin yüzünden çok ızdırap çektim ben. New York'ta taksi şoförlüğü yaptığım günlerde çok güzel bir kızla tanışmıştım. Zengin, sosyete bir aileden geliyordu. Benimle niye çıkmayı kabul ettiğini hâlâ anlamış değilim, çünkü sonuçta ben bir şofördüm. Fakat, ilk buluşmamızda nedense bir Baldwin lafı açtım, "hep yanlış anlaşılmıştır, aslında politik bir yazardır" dedim. Kız buna müthiş bozuldu.
Politik bir yazar olmak kötü bir şey değil ki...
Tabii, politik olması onu daha da değerli kılıyor halbuki. Ben onu kötü bir şey olarak söylemedim ki, yanlış anlaşıldığı manasında söyledim. Yanlış anlaşılmak iyi bir şey değil, size bu yüzden aşık olunsa bile... Ama nedense çok bozuldu, "James Baldwin benim manevi babamdır" dedi. Ve bir daha benimle buluşmadı.
"Taksi Şoförü"nde De Niro'nun...
...Cybill Shepard'ı porno filme götürmesi gibi, değil mi? O kadar kötü değil, ama ona yakın bir şey. Bazen bana malûm oluyor, normal sınırların ötesine geçebildiğim oluyor, algılarım, duyularım o kızın James Baldwin'le bir alakası olduğunu sinyallemişti bana. Bunu hissetmiştim. Ama söze dökünce tamamen yanlış sonuç verdi. Uzun yıllar boyunca yaptığım hemen her şey böyleydi. Dolayısıyla şimdi gazetecilerin bana "doğru söylüyorsun" demeleri çok şaşırtıcı geliyor.

Söyleşi: ***Yücel Göktürk***

Charles Trenet
1913-2001

Fransa saygı duruşunda... Cumhurbaşkanı Chirac: *"Şairin ruhu uçtu gitti."* Başbakan Jospin: *"Olağanüstü bir bahçeydi."* Kültür Bakanı Tasca: *"Şarkıları yüreklerimizde ve sokakta dolaşmaya devam edecek."* Komünist Parti Başkanı Hue: *"Büyük bir halk şairiydi..."* Bu ay bir chanson devini ebediyete yolcu ediyoruz...

amiral battı

Fransız chanson'unun Amiral Gemisi battı. Fransa en kıdemli şarkıcısını yitirdi. Charles Trenet, 19 Şubat'ta Maurice Chevalier, Edith Piaf ve Yves Montand'ın yanına göçtü. "Trenet göğe çıktı, yıldızların yanına."

88 yıllık yaşamında bini aşkın şarkının beste ve güftesini yazmış olan Trenet, özellikle "Douce France" ve "La Mer" adlı şarkılarıyla tanınırdı. "Şarkı Söyleyen Çılgın" olarak tanınan Katalan kökenli mösyö, şarkı sözünün de şiir olduğunu kanıtlayan bir sanatçıydı. Vefatının ardından cumhurbaşkanından başbakana, Charles Aznavour'dan Jean Ferrat'ya kadar ünlü ünsüz binlerce kişiyi üzen Trenet'nin, Madeleine Kilisesinde yapılan cenaze törenine katılan iki bin kişi arasında Başbakan Jospin de vardı...

Trenet, Fransız chanson'unu caz ve swing'le evlendirmişti. Özellikle iki savaş arası dönemin parlayan yıldızıydı. Son albümünü 1999'da çıkardı: "Les poètes descendent dans la rue" (Şairler sokağa çıktı). Son albümünün adını aslında Cocteau koymuştu: "Trenet, şiiri sokağa çıkardı." Trenet, sadece chanson'un değil, bir dönemin Fransız sanat dünyasının da önemli şahsiyetlerinden biriydi. Jean Cocteau, Jacques Prévert, Max Jacob, Jean Giono, Charles Chaplin, Colette yakın dostlarıydı. Güneyden 1928'de Berlin'e gidip cazı orada keşfeden genç Charles, daha sonra Paris'e geldiğinde Antonin Artaud, Paul Leateau ve Henry Montherlant gibi sanatçılarla tanıştı, onlardan beslendi. Prévert'den çok etkilendi, ama onu çok da kıskandı. Hatta bir film çalışmasında onun şiirlerini söylemektense kendi şarkılarını tercih ettiği için araları açıldı. Geçen yıla kadar da Montparnasse'daki Closerie des Lilas kahvesinde haftanın belirli günleri bizim Renaud, Jacques Higelin ve Etienne Roda-Gil'le buluşup sohbet ederdi. Trenet'nin son elli yıl içindeki Fransız chanson'unu ne derece etkilediğini herhalde en iyi Jacques Brel anlatmış: "O olmasaydı, hepimiz muhasebeci olurduk!" Ölümünün ardından Le Monde ve Libération'da yayınlanan yazılarda, TV5 ve RFI'deki programlarda, Trenet'nin Georges Brassens, Claude Nougaro, Serge Gainsbourg ve Léo Ferré'yi de büyük ölçüde etkilediği söylendi. Cole Porter onu "Fransız Gershwin" olarak tanımlamış. "Chanson'un Güneş Kralı" da Trenet'nin bir başka takma adı.

Trenet'nin Fransız chanson'unu ne derece etkilediğini herhalde en iyi Brel anlatmış: "O olmasaydı, hepimiz muhasebeci olurduk!"

1913 yılında Güney Fransa'da, Narbonne'da, Katalan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Trenet, papaz okulunda aldığı eğitimin etkilerini yaşamının sonuna kadar yansıttı. Bu dönemden kaldığı sanılan eşcinselliği, daha doğrusu genç oğlanlara olan düşkünlüğü konusuna ne şarkılarında ne de söyleşilerinde değindi ama, 1960 yılında bu kimliğiyle bağlantılı bir olay nedeniyle gözaltına alındı. Babası noterdi, ayrıca amatör bir kemancıydı, annesi de Katalan halk şarkıları söylerdi. Anababa, Charles on yaşındayken boşanınca, Trenet'nin kimliğine damga vuran hüzün ortaya çıkmaya başladı: "Sevmedim annemi / Kendimi sevmedim / Sevmedim savaşı / Ölümü sevmedim..."

Trenet'nin siyasal kimliği de tartışmalı: Özellikle Fransa'nın Nazi işgali döneminde, hem işgal altındaki bölgelerde hem de direnişçilerin denetimindeki alanlarda konserler verdi. 1943 yılında Paris'teki Alman Büyükelçiliğinde konser verdiği için savaş sonunda on ay boyunca sahne yasağı cezasına çarptırıldı. Nazi işgali döneminde Alman makamları, "müziğinde judeo-negre ritmler var" diyerek Trenet'nin Yahudi olmasından endişenlendiler ve Yahudi olmadığını kanıtlamaya zorladılar. Daha önce sağcı Giscard'ı desteklemiş olan Trenet, 1981 yılında sosyalist Mitterrand'ı destekledi. Ama kendine sorarsanız, "ben politikayla uğraşmıyorum" diyordu. Böylesine popüler bir şarkıcının genel duruma göre siyasi tavır aldığı anlaşılsa da, şarkı sözlerinin çoğunda aşk, memleket ve doğa sevgisi gibi evrensel temaları işlemesi ilginç. Petain döneminde faşizan içerikli gençlik şarkıları da söylemiş olması, Trenet'yi aslında klasik Fransız sağına yaklaştırıyor.

Zenginliği ve cimriliği ise dillere destan. Aix-en-Provence, Narbonne, Montreal ve tabii ki Paris dahil sekiz kentte villa ve evleri var, ayrıca sekiz adet de büyük lüks arabası. Telif haklarından elde ettiği gelir, Beatles'ın geliriyle kıyaslanıyor. Ama son on yıl içinde bazı konserlerini "açıktan para talebi geri çevrildiği için" iptal ettiği de biliniyor.

96 yazında Montreal konserini izleyenler arasında en genç dinleyici olarak bulunduğumu hatırlıyorum. Savaş öncesi kuşağın idolü olan Trenet'nin Quebec'e özel bir zaafı var. 83 yaşındaki şarkıcı, sahneye çıkıp iki piyano ve bir kontrbas eşliğinde ilk bölümde sadece beş şarkı söyledikten sonra istirahate çekilmiş, aradan yaklaşık bir saat geçtikten sonra yeniden sahneye gelip yedi şarkıyla konserini tamamlamıştı. Şık giyimli, kırmızı suratlı bu yaşlı beyefendi, belli ki şarkı söyleyerek yaşama bağlanmıştı. Kulağa hafif bir güney şivesi çalınıyor, ama en temiz diksiyonlu şarkıcı olarak da biliniyor. Birkaç yıl içinde yaşama veda edeceğini bir sürü insan tahmin ettiği için, Montreal konserine son konser gözüyle bakıyordu dinleyiciler.

En az üç kuşak dinleyicisi ve hayranı olan Trenet, "gecelerin ve roze şarabının adamı" olarak da ün yapmıştı. Hasteneye kaldırılana kadar her gece "çıkan" Charles Bey, sabaha karşı 4 ya da 5'de evine gelir, yatağa girip uyuyacağına, lastik ayakkabılarını giyip park ya da koruda yürüyüşe çıkardı. Trenet hiçbir zaman chanson dünyasından emekli olmadı. Çünkü "bir sanatçı elveda demez, ancak onun izleyici ya da dinleyicileri etraftan çekilir"di.

Trenet'yi sürrealist akımın şairleri arasında sayan edebiyatçılar da var. Genç yaşta yazdığı bir romanı da var, ayrıca ressamlığı da ilginç. 1983'de "Mes jeunes années racontées par ma mère et par moi" (Annemin ve benim ağzımdan gençlik yıllarım) başlıklı bir yaşamöyküsü de sanatı hakkında ipuçları veriyor. 1936'daki solcu Front Populaire (Halk Cephesi) iktidarı döneminde nispi refah ortamının şarkıcısı olarak Fransızların beğenisini kazanan Trenet, haftada 40 saatlik çalışma, ilk ücretli tatil gibi sosyal refah döneminin neşesini, sevincini, mutluluğunu şarkılarına yansıttı. ("Il y a de la joie!")

Trenet'nin şarkıları, Ortaçağ'dan bu yana gelişen Fransız "troubadour" (gezici halk ozanı) geleneğini iki savaş arası caz ve swing yaklaşımıyla birleştirirken, sürrealist tarz ve sözcük oyunlarıyla güçlü şiirler yaratmıştı. Şairliği resmi makamlarca tescil edilmediği için Academie Française'e girmek istemesine rağmen kabul edilmedi. Ama sosyalist Kültür Bakanı Lang, 1982'de Trenet'yi Légion d'Honneur'e layık buldu. Artık Los Angeles'daki heykeli daha bir cansız. Maurice Chevalier'den miras kalan şapkası da artık öksüz. Yine de Fransa, Belçika, İsviçre, Kanada ve bazı Afrika ülkelerinde ilkokullarda çocuklar, Fransızcayı onun şarkılarıyla öğrenmeye devam ediyor. Paris'te Père Lachaise mezarlığında cenazesi krematoryumda kül haline getirildi, o küçük kutu daha sonra Narbonne'a aile kabristanına götürüldü. O saatten itibaren öbür tarafta neşeli bir müzik başladı.

Ragıp Duran

ONE MAN REVOLUTION

Trenet, 30'lu yılların sonunda, Jean Cocteau'yla

Charles Trenet, hafif nesnelerden tüm bir evren yarattı. Bir esintideki nesnelerden, üzerine üflenen nesnelerden, ellere dönüşen nesnelerden, nesnelere dönüşen ellerden, pencereden uçan aşıklardan, neşeli hayaletlere dönüşmüş boynu ipte sallanan neşeli adamlardan, telgraftan daha hızlı yolculuk eden mavi postacılardan. Trenet kuştüyü bir örtüyü deldi ve dağıttı. Apollinaire'in çingenelerinin bir kalp gibi taşıdığı şu örtüyü... O şarkı söylüyor. Yatağında şarkı söylüyor. Banyosunda şarkı söylüyor. Arabada şarkı söylüyor. Telefonda şarkı söylüyor. Tiyatroda şarkı söylüyor. Dalgaların kanadında şarkı söylüyor. Ve şarkı söylemezse eğer, diğerleri söylüyor. Onun bir önceki gün söylediğini. Ve tekrar şarkı söylüyor Trenet. Bir yolu döşeyen işçilerin ve penceremizin altında pedal çeviren bisikletçilerin ağzından. Şarkı hızla ona ait olmaya son veriyor ve "La mer" gibi "Marseillaise"e dönüşüp halka mal oluyor. ***Jean Cocteau***

1938 yılının bir ekim akşamı, Paris'in meşhur konser salonu ABC, aralarında Jean Cocteau, Max Jacob, Mireille ve Colette'in de bulunduğu dönemin sanat camiasının birçok meşhur ismini ağırlıyordu koltuklarında. Sahnedeyse sarı buklelerinin üstündeki şapkası, yakasında kırmızı bir karanfil, kocaman mavi gözleriyle o güne kadar ancak kitaplarda veya edebiyat dergilerinde görülebilecek "şiir"leri, geleneksel Fransız chanson'u kalıplarının çok dışında bir stilde, Amerika'dan gelen swing, caz müziğinin etkileriyle bestelemiş olan Katalan kökenli genç Charles Trenet vardı. O akşam genç şarkıcı bugün artık hepsi birer klasik olmuş, "Fleur blue", "Polka du Roi", "Y a d'la joie" da dahil olmak üzere, sekiz şarkısını ilk defa önemli bir salonda seslendiriyor ve bir gecede gençliğin idolü haline geliyordu. Birkaç senedir Maurice Chevalier, Frehel gibi önemli şarkıcılar onun şarkılarını okumaya başlamışlardı bile. Ama bu şarkıları Trenet'nin kendi sesinden dinlemek bambaşkaydı. Simone Signoret, anılarında, dönemin genç erkeklerinin Chales Trenet gibi giyinip dolaştıklarından bahsederek Trenet'nin star olarak da önemini vurguluyor.

O günden itibaren halkın büyük bir beğeni ve şaşkınlıkla alkışladığı bu şair-şarkıcı, Fou Chantant (şarkı söyleyen çılgın) adını aldı. ABC konserinden birkaç ay sonra, İstanbul'da doğmuş Rus asıllı Yahudi müzisyen Wal Berg'in olağanüstü düzenlemeleriyle 78 devirlik ilk plakları çıktı ve Fransa'nın tüm radyolarında dönmeye başladı. Chanson'da bir devrim gerçekleşmişti. Kimilerine göre Trenet'nin varlığı Verlaine'le Duke Ellington'un buluşmasıydı. Swing'i Fransız chanson'unda başarıyla uygulamış olmanın ötesinde, o güne kadar melisma tekniğiyle yazılmış şarkıların hakim olduğu Fransa topraklarında, Charles Trenet, şarkılarını belirgin bir biçimde her heceye bir nota düşecek şekilde yazıyor, bu da müziğe daha keskin ve belirgin bir ritmik yapı kazandırıyordu. (Mesela "Débit de l'eau, débit de lait".)

Aynı dönemde, fiziği ve teatral yeteneğiyle de büyük ilgi toplayan Charles Trenet'yi, dördü şarkılarının adını taşıyan beş filmle beyaz perdede görüyoruz. 1938 yılında ilkinin senaryosunu da yazdığı "La route enchantée" ve "Je chante"ı, 1941'de "La romance de Paris"i, 1942'de "Frederica"yı ve 1943'te de "Adieu Leonard"ı (Prevert'le bozuştukları film) çeviriyor. Gene Simone Signoret, anılarında Charles Trenet'nin yanında küçük bir rol aldığı bir filmin setinden bahsederken onunla film çevirmenin ne kadar keyifli olduğunu ve Trenet'nin nasıl şaşırtıcı bir hızla şarkılar bestelediğini anlatıyor.

Issız bir adaya giderken onun tüm şarkılarını götürmemiz gerekir, hepsini ezbere bildiğimize inansak da tekrar tekrar yeni şeyler keşfetmenin sonu gelmez. ***Georges Brassens***

1930'lar boyunca, ölümle sonuçlanan şiirlerini ("Je chante") bile son derece neşeli ritmlerle besleyip büyük bir coşkuyla yorumlayan, şarkılarında sık sık kelime oyunlarına, hayvan sesi, horlama, rüzgar sesi taklitlerine ("Boum...", "Il pleut dans ma chambre", "Mam'selle Clio") yer veren Trenet'nin şarkılarında, 1940'lara gelindiğinde karakterinin son derece belirgin bir özelliği olan hüzün ve melankoli de yer almaya başlıyor. Böyle bir melankolinin ürünü olan 1943 tarihli "Que reste-t-il de nos amours?" şarkısını bestelediğinde, Trenet'nin ünü artık Fransa'nın sınırlarını aşıp Atlantik'in diğer yanına kadar taşıyor. Gene aynı yıl, çocukluğunun bir kısmının geçtiği Perpignant'a yaptığı bir tren yolculuğu sırasında piyanisti Léo Chauliac'la birlikte yirmi dakika gibi kısa bir sürede bestelediği "La Mer" şarkısı da dört yıl sonra kaydedildiğinde tüm dünyada ünlenip başta İngilizce olmak üzere ("Beyond the Sea") birçok dile çevriliyordu. (En son "French Kiss" filminde aktör Kevin Kline'ın yorumuyla dinledik.)

II. Dünya Savaşı'nın ardından 1950'lerin başına kadar Amerika'da yaşayıp şarkılar ("Dans la rue de Quebec", "Voyage au Canada"...) yazan Charles Trenet, Meksika, Peru da dahil olmak üzere tüm kıtada en az Fransa'daki kadar meşhur olmasını sağlayan konserler veriyor, fakat bir süre sonra memleket hasretine daha fazla dayanamayıp ülkesine dönüyordu.

1952 yılında verdiği ve kimi eski "sükse"lerinin

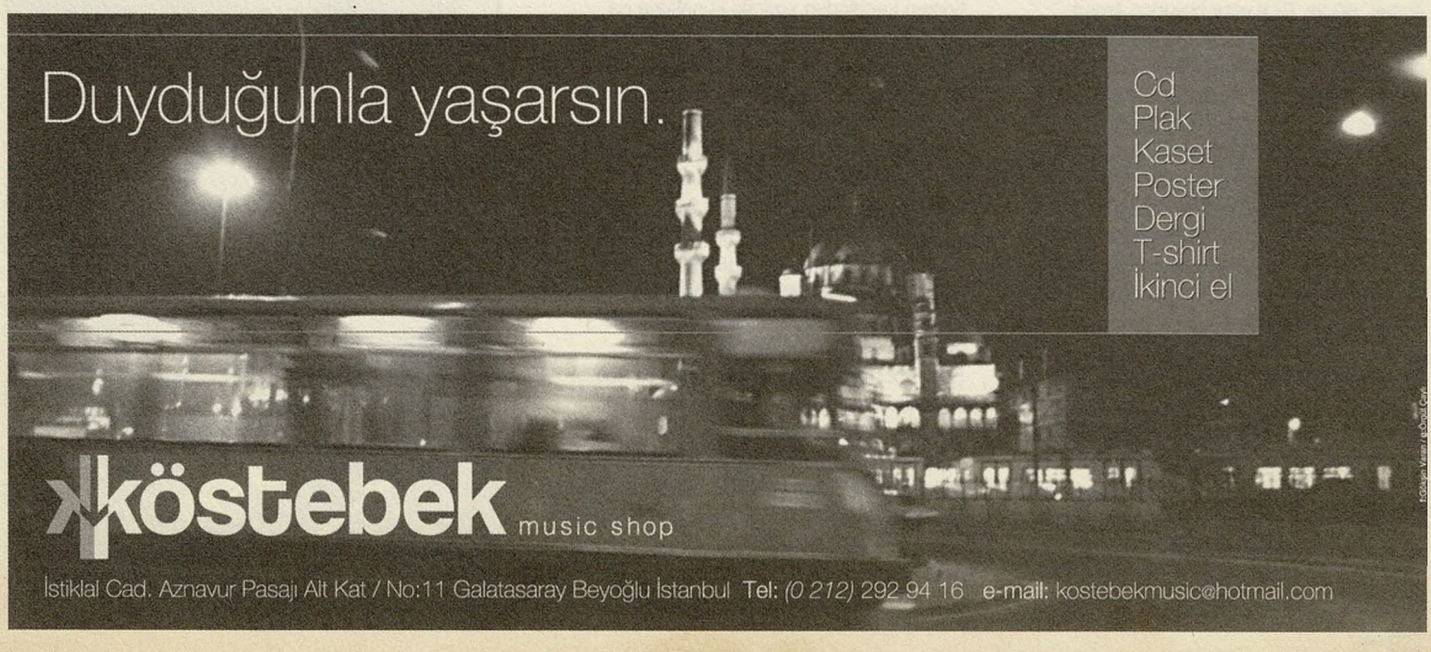

Charles Trenet piyanosunun tuşlarında, yanıbaşındaki Brassens gitarında geziniyor (yukarıda)

1951 kışından bir ev hali: Annesi Marie-Louise ve Simone Signoret'ye ikram faslı (yanda)

Ve 1947 senesinden bir enstantane: Edith Piaf'la (aşağıda)

("La vielle", "Vous oubliez votre cheval"...) yanında on tane de yeni şarkısını ("Ohé Paris", "L'ame des poètes", "Dans les pharmacies") seslendirdiği L'étoile konseriyle Fransa sahnelerine parlak bir dönüş yapan Trenet, 50'li yıllarda da "A la porte du garage", "Route nationale 7" (Güney Fransa'nın tatil beldelerine giden yeni yolun şerefine) , "Moi, j'aime le music-hall" (Tino Rossi'den Brassens'e, Greco'dan Montand'a bütün yıldızlardan bahseden şarkısı), "La java du diable" gibi şarkılarıyla tıpkı 30'lu ve 40'lı yıllarda olduğu gibi zirveyi yakaladı.

Ancak 60 ve 70'li yıllar boyunca Amerika'dan gelen rock müziğin ve ye-ye dalgasının chanson'u da etkilemesi ve dönüştürmesi nedeniyle, her ne kadar şarkılar bestelemeye devam etse de, Trenet içine kapandı ve 1975 yılında Olympia'da bir dizi veda konseri vererek sahnelerden uzaklaştı. (Yalnızca 1977 yılında Jacques Higelin'in davetiyle sahneye çıktı.) 1979 yılındaysa annesinin ölümü üzerine depresyona girdi, iki yıl boyunca kendini eve kapattı ve dostlarıyla bile görüşmeyi reddetti.

Charles Trenet 1981 yılında annesine adadığı, genelde çocukluk yıllarına, geçmiş dönemlere duyduğu özlemi dile getiren yeni bir albüm çıkardı. (Senelerce afişlerini kendi çizen sanatçı, bu albümünün kapağında kendi fırçasından bir yağlıboya kır manzarasını kullanmıştı.) Yeni kuşak Fransız şarkıcıları Trenet'yi tekrar keşfedince, 1988 yılında tekrar konserler verdi. 1992 yılındaysa "Mon coeur s'envole" albümünü yayınladı. 1993 yılında 80. yaşgünü kutlamaları kapsamında sahnelere dönen Charles Trenet, 1995 yılında "Fais ta vie!" ve 1999 yılında "Les Poètes descendent dans la rue" isimli stüdyo albümlerini yayınladı. Son kez geçen sene Charles Aznavour'un bir konserinde sahneye çıkıp birkaç şarkı okumuştu...

Trenet'nin 60 yılı aşkın bir süre durmadan şarkılar yazıp söylemesine rağmen asla demode olmamasının, yeni kuşakları peşinden sürükleyebilmesinin sebebi neydi? Neden birçok kaynak kitap Fransız chanson'unu "Trenet öncesi" ve "Trenet sonrası" diye ikiye ayırıyor, Trenet'yi de "tek kişilik devrim" (one man revolution) diye niteliyordu? Georges Brassens'e "ıssız bir adaya giderken Charles Trenet'nin tüm şarkılarını yanımızda götürmemiz gerekir, hepsini ezbere bildiğimize inansak da tekrar tekrar yeni şeyler keşfetmenin sonu gelmez" dedirten sebepler neydi?.. Şarkılarında yağmur altında gezinen hortlaklardan, olağanüstü bahçelerden, tuhaf meleklerden, ağustos böceklerinden, Artemis'ten, Rasputin'den, eski piyanolardan, jandarmalardan, eczanelerden, aşk odalarından, bir cevizin içinde parlayan binlerce güneşin altında bisiklet süren rahiplerden, aynalardaki hayaletlerden oluşan olağanüstü imgelerle kurulu bir dünyadan bahsediyor, büyülü bir biçimde hüzün ve neşeyi, fantezi ve melankoliyi, düş ve gerçeği ustaca birleştirirken kendinden sonraki kuşaklara da (Brel, Brassens, Léo Ferré, Serge Gainsbourg, Jacques Higelin, Alain Souchon, Les Rita Mitsouko, Mano Solo...) cesurca yol açıyordu. Lakabı önce "Le Patron", sonra da "Aziz Trenet"ydi... Serge Gainsbourg, acemilik yıllarında onun şarkısı "J'ai ta main"le chanson dünyasına ısınmıştı. Léo Ferré, ilk bestelerini dinletmek için onun kapısını çalmış, "şarkılarınız güzel ama, tipiniz müsait değil, bu şarkıları başkaları söylemeli" cevabıyla karşılaşınca, "Les amants de Paris"yi okuması için Piaf'a vermişti.

Son röportajlarından birinde "size bir şair olduğunuzu söylesem..."diyen gazeteciye "bundan şüphe duyarım" diye cevap veren büyük şairin ruhu, 19 Şubat 2001 tarihinde göğe yükseldi. Geriye birkaç roman, birkaç film, yığınla resim ve Fransız chanson'unun en önemli sayfalarını oluşturan bine yakın şarkı kaldı.

Donat Bayer

28→

John Fahey

1939-2001

Geleneğin ve yeniliğin aynı anda bu kadar derinliğine inen çok az gitarist vardır. Amerikan folk ve blues tarihinin gizli maden yatağı John Fahey de öbür tarafa göçtü. Uğurlar olsun.

Folk hiddeti

Bir güzel adam, bir tuhaf adam daha göçtü gitar evreninden. Kimine göre Amerika'nın Bert Jansch'ıydı, kimine göre hippilerin tahtası eksik folk dehası. Fakat galiba en düz ve akılcı tanımlamayı geçenlerde Açık Radyo'da Hilmi Tezgör yaptı: Avangard folk gitaristi. Mekânı cennet olsun, tüm müzisyenler kısa bir cehennem sürgününden sonra orada buluşur çünkü.

1939 yılında Maryland'da doğan John Aloysius Fahey, daha çok küçük yaşlardan itibaren blues ve bluegrass gibi müziklere merak salmış. Bu işlerde erken başlamak ve ustaya çırak olmak önemlidir ya, o da iki sıkı ustanın dizlerinin dibinde kanatmış parmaklarını: Hank Williams ve Eddy Arnold. 14'üne geldiğinde blues deryasına dalıp 'Blind' Willie Johnson, Son House, Mississippi John Hurt, Scrapper Blackwell gibi Delta ve Piedmont stili çalan efsanelere öyküne öyküne kendi stilini yaratmaya girişmiş. Azıcık ustalaşınca, her nedense sonraki yıllarda Mothers Of Invention ve Canned Heat gibi haysiyetli topluluklarda kaba zurna misali tonuyla pek rağbet görecek işler yapan Henry Vestine'le geze geze orada burada çalmış. Yüksek mektep dönemi gelince, Washington Üniversitesi'nde felsefe ve din üzerine lisans eğitimi almış. Bu yıllarda Uzakdoğu, Ortadoğu ve Kelt coğrafyasının halk müziklerine ilgi duymaya başlamış. Bu cihetle, bilgi ve görgüsünü arttırma amacıyla California - Berkley'de dünyaca ünlü UCLA Üniversitesi'nde Amerikan

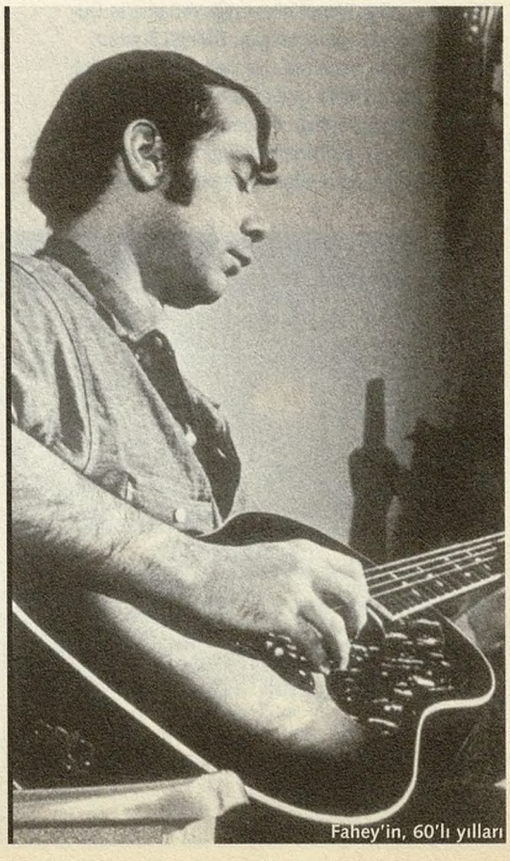

Fahey'in, 60'lı yılları

folkloru üzerine çalışmalar yapmış, hatta tezini de Charley Patton üzerine vermiş.
Bu dönemde akustik delta blues, Apalaş havaları ve ragtime stillerine yakınlaşıp açık sistem 12 telli gitarın sayılı ustalarından biri olarak ünlenmeye başlamış. Fahey'i dönemdaşları Jorma Kaukonen (Jefferson Airplane), Country Joe ve Tom Rush gibilerinden ayıran, klasik müzikle beraber farklı coğrafyaların müzikleriyle blues'u buluşturma üzerine yaptığı deneyler olduğunu söyleyebiliriz. Fahey, derlemeci olarak kaybolup gitmiş iki delta blues devi, Bukka White ve Skip James'i arayıp bulup yeniden kaydetmiş. Kendisiyle teknik anlamda büyük benzerlikler taşıyan, muazzam arpej ve slide tekniğiyle dinleyenleri büyüleyen Leo Kottke'yi keşfeden adam olarak da folk gitarcılığına büyük katkısı olmuş.
Fahey, ilk kayıtlarında "Blind Thomas" takma adını kullanmış. Hikâyenin devamı son derece ilginç ve ibret verici: 1958 yılında gerçekleştirdiği bu 78'lik kayıtlar, dönemin "ten rengine bağlı politik konjonktürü"ne göre "otantik siyah folk müziği" olarak kataloglarda yer almış. Ve bu kayıtlar, koleksiyonerler tarafından yıllarca ismi, cismi ve memleketi bilinmeyen siyah bir blues gitaristinin kayıtları zannıyla müthiş bir kadir kıymet görmüş. 1959 yılında kaydettiği ve kariyerinin çıkış noktası olarak kabul edilen "Blind Joe Death" albümünü benzin istasyonunda çalışarak biriktirdiği parayla bastırıp dağıtmış. Tahmin ettiğiniz gibi, bu sefer de Blind Joe Death mahlasını kullanmış. Bir de yalan uydurmuş, "bu blues ozanını da Güney'de gezerken buldum" diye. Koleksiyonerler bu albüme de saldırmış. Fahey, yıllar sonra bu ironik oyununun amacını şöyle açıklıyor: *"Sanki bu müziği yalnızca siyahlar çalar diye bir kanı vardı ortada. Bu dar kafalılara bir oyun oynamak istedim..."*
Fahey, 1964 ve 1967 yılında ilk dönemki kayıtları ve söz konusu albümden parçaların yeni kayıtlarına yer verdiği "The Legend Of Blind Joe Death" albümünü piyasaya çıkardıktan sonra, kendisi kadar ilgi gören folk şirketi Takoma Records'ı kurarak ilk yaptığı kayıtları yayımlamış. 1965 tarihli "The Transfiguration Of Blind Joe Death" ise gitaristin göz kamaştırıcı tekniğiyle bezediği bir albüm olarak kült mertebesine erişmiş; aynı zamanda Fahey bu albümle kimlik oyununa da noktayı koymuş. 1967 yılı itibariyle "alaşım müzik" yaklaşımına ilgi duyarak ileride kendisini Sonic Youth ve Cul De Sac gibi post rock ekipleriyle aynı torbaya sokacak işlerini kaydetmeye başlamış. "Requia And Other Compositions For Guitar Solo" albümünün yanısıra, Reprise için yaptığı kayıtlar ve bir Dixeland grubuyla yaptığı çalışmalarsa, sadece hayranlarına ulaşan işler olarak deneysel folk tarihinin karanlıklarına gömülmüş.
Michelangelo Antonioni'nin 1970 tarihli kült filmi "Zabriskie Point"in soundtrack'inde Pink Floyd, Kaleidoscope, Youngbloods ve Jerry Garcia'yla beraber yer alan Fahey, bu albümde yer alan "Dance Of Death" adlı parçasıyla tekrar keşfedilmiş. Bu arada son derece başarıyla yönettiği Takoma Records'ı da ani bir kararla Chrysalis Records'a satarak köşesine çekilmiş.
80'ler boyunca şeker hastalığı ve virütik halsizlikten mütevellit keyifsiz ve asabi yıllar geçiren Fahey'in post rocker tayfayla yakınlaşması ve geçmişini reddederek yeni bir yaklaşımla ortaya çıkması da bu döneme rast geliyor. Bu dönemde yıllardır elinden düşürmediği akustik gitarını tozlar alemine terkederek pedal takviyeli elektrik gitarı eline alan Fahey, alaşım müziğe yoğunlaşarak ses manzaraları çizmeye başlayan bir audio ressama dönüşmüş. Bu döneminin en önemli albümü olarak gösterilen "On The Death And Disembowelment Of The New Age"de yer alan ve Mazzy Star'ın solisti Hope Sandoval'a adadığı "Hope Slumbers Eternal"la gitarist, tekrar gün yüzüne çıktı. 1997 yılında deneysel müziğin en önemli isimlerinden Jim O'Rourke'la çalışmalar yaptı. Boston'lu post rock ekibi Cul De Sac ile yakınlaşarak "The Epiphany Of Glenn Jones" adlı bir albüm de kaydeden bu hiddetli ve gizemli folk kralı, 22 Şubat günü kalbine yenik düştü. Son albümü "Georgia Stomps, Atlanta Struts, And Other Contemporary Dance Favorites"ı da dinleyicilerine veda mektubu olarak bırakarak.

Sarp Keskiner

Eskiden azıcık değişik bir şey çalan herkesi iyi kafa zannetmek gibi bir ahmaklık vardı. Oysa ben Bartok, Şostakoviç ve bluegrass gibi farklı unsurları nasıl bir araya getiririm diye kafa patlatmayı tercih ediyordum.

BARTOK, ŞOSTAKOVİÇ, BLUEGRASS

İnternetten bir kısa röportaj avladık ki, meğer sonuncusuymuş. Öğrendik ki, son konserinde elinde yekten elektrikli gitar, Duane Eddy - Ventures misali trans çıkışlı riff'ler çalmış, "akustik gitarın nerede?" diyen hippi eskisi folk püristlerine de ağır konuşmuş. Bu arada, kariyerindeki ikinci plak şirketi Revenant'tan yayınlamak üzere, doğaçlama müziğin en önemli isimlerinden Derek Bailey'nin arşivinde avlanır, Cecil Taylor'ın kayıtlarını elden geçirir, arşivlik gospel ve bluegrass toplamaları hazırlarmış son günlerinde.

Son albümleriniz ilk zamanlarınızda yaptıklarınıza pek ters düşüyor...
John Fahey: O şeyleri 64-65'de falan kaydetmiştim. Yeni albümlerdeyse ses kolajları ve ses manzaraları var. Çoğu sevmedi bu işleri daha önceleri; ben de yapmayı bıraktım. 90'larda müzik çok değişti, dahası değişmiş; kafamı kutudan çıkarınca fark ettim. Dedim ki ben de yıllar önce böyle şeyler yapıyordum, bana yeni değil bunlar. Fakat hâlâ bazı eski hayranlar o tozlu blues, bluegrass parçalarını istiyorlar; o zaman ben de basıyorum küfürü. Gençlerin kafaları daha açık şimdi.
Yeni albümlerinizi kaydederken kimleri dinliyordunuz?
Cluster, Bang On A Can, Sonic Youth falan. Bir de Stockhausen. Jim O'Rourke delice şeyler yapıyor. Ayrıca yakın arkadaşım Loren Mazzacane Connors'ı da saymak lazım.
Bu radikal değişikliğin sebebini öğrenebilir miyiz?
Bir kere her şey daha eğlenceli. Yapısal anlamda sınırsız bir özgürlük alanı var deneysel müzikte. Tabii bazen dinleyiciler için her şey çok karmaşık ve sıkıcı olabiliyor. Hem şimdi doğaçlama müzikle ilgilenen daha çok plak şirketi ve dağıtımcı var.
Peki, sizce kemik dinleyici kitleniz bu yeni müzikten memnun mu?
Hippiler hiç umrumda değil, onlardan her zaman nefret ettim. Duygusal tipler; kaybolmuşlar!
Eski müziğinize nefretle bakıyor gibisiniz...
Bir kısmı fena değil. Çoğu kozmik duygusal şeyler işte. O zamanlar çok az şey biliyormuşum gibi geliyor şimdi bana...
Bir söyleşinizde punk ve alternatif müzik çevrelerine daha yakın olduğunuzu söylemişsiniz ve eski dinleyicilerinizi reddetmişsiniz. Neden kendinizi alternatif gruplara daha yakın hissediyorsunuz?
Aslında önceleri bu punk'larla ortak bir noktam olduğunu hiç düşünmemiştim. Hâtta onlardan da nefret ediyordum. Hippilerdense hep gizlice nefret ettim. Benim albümlerimi alıp beni de kendilerinden zannetme hatasına düştüler. Zannettiler ki ben de onlarla aynı fikirlere sahibim veya aynı sosyolojik çevredenim. Uyuşturucudan da nefret ederim! O yıllarda azıcık değişik bir şey çalan herkesi iyi kafa zannetmek gibi bir ahmaklık vardı. Bir de her şeyi kontrol altına almak, her bokun içine parmak sokmak gibi saçma bir huy edinmişlerdi. Tıpkı şimdi beni konserlerimde protesto eden yaşlı dinleyiciler gibi. Oysa benim kaygılarım farklıydı; Bela Bartok, Şostakoviç ve bluegrass gibi farklı unsurları nasıl bir araya getiririm diye kafa patlatmayı tercih ediyordum.

Bazıları sizin müziğinizde mistik bir taraf olduğunu söylüyor.
İnsanlar müziği hep yanlış okuyup sonra size ve yaptıklarınıza bir anlam yüklüyorlar. Ben sadece çalıyorum, elime gitarı alıp bilinçsizce doğaçlıyorum. Sonra bir kapı açılıyor ve içeri dalıp geziniyorum. Tabii kayıt sürecinde bu doğaçlamaları bir forma sokmak için çok farklı bir disiplin izlemek gerekiyor. Çok içsel bir şey, o yüzden hiç de mistik değil.
Bir ara Alman felsefesi üzerine eğitim aldınız. Bu müziğe yaklaşımınızı ve üretim sürecinizi etkiledi mi?
Yanlış sularda yüzmüşüm. Keşke psikoterapiyle ilgilenseymişim. Ama hayatta kalmama yardımcı oldu diyebilirim.
Gelmiş geçmiş en özgün folk gitaristlerinden biri olarak nitelendirilen Leo Kottke'yi siz keşfettiniz. Müziği de size benzetiliyor, ne düşünüyorsunuz?
Kottke'nin çaldıkları beni ilgilendirmiyor. Ne yapmak istediğini bilmiyorum. Onda ve onun gibilerde folk müziğe karşı üsttenci bir yaklaşım var bence. Halk müziklerine tuhaf bir sorumluluk anlayışı ve duyarlılıkla yaklaşan, ilgi duyan, kökleri kasabalı küçük burjuva yaklaşımı. Aslında bu yaklaşım bugün gerek blues gerekse folk müzikle ilgilenen pek çok kimsede var. Eski işlerime uzak durmama biraz da bu sebep oldu. Şimdilerde kentli müzisyenlere daha yakın hissediyorum kendimi. Kimseyi idolize etmeyen fakat belirli geleneklerle sadece saygı boyutunda ilgilenen adamlar ilgimi çekiyor artık.
Takoma dönemin en önemli plak şirketlerinden biriydi ve adı sizinle özdeşleşmişti. Neden sattınız?
Çünkü şirketin ofisi kokain deposuna dönüşmüştü ve ben de baş edememeye başlamıştım. Çok iyi kazanıyorduk ve dağıtımdan satışa, hiçbir problemimiz yoktu. Chrysalis şirketi satın almayı teklif edince ceketi alıp çıktım.
Takoma'nın felsefesi neydi?
Benim gibi adamların albümlerini basmak. Ayrıca gospel, bluegrass ve etnik müzik albümleri yayımlamak.
O yıllarda olmayan bir şey yaptınız ve solo gitar albümleri yayımladınız.
Evet, çünkü ben berbat bir şarkıcıyım. Sadece gitar için müzik yazarım.

Zeynep Oral

Engin Cezzar'la yaptığımız "blind test"te aklımıza düşmüştü Zeynep Oral; bugün-yarın kapısını çalalım derken, zaman aktı gitti, nisan sayısına kısmet oldu. Şu son hadiseler vuku bulmasaydı, rötarımız sürerdi büyük ihtimalle. Malûm, Roll saati durumları. Halbuki, ister inanın ister inanmayın, birkaç aydır Miliyet Sanat'ı takdirle anıyorduk. Şaka değil, birkaç kuşak o dergiyle büyüdü. Dile kolay, 29 yıl. Zeynep Oral'ın gazetecilik mazisi ise 33 yıl. Evet, dile kolay. Onca yılın emeğinin nasıl ödüllendirildiği haber olamadı, nasıl olsun ki? Basının "sahibinin sesi"nden ibaret olduğu yerde, haber de gazetecilik okullarında tarif edildiği gibi olacak değil tabii. Kartelleşme, sendikasızlaştırma derken bugünlere gelindi, Şubat kriziyle birlikte, basında son yılların en geniş çaplı işten çıkarılmaları yaşandı. İşten çıkarılan yüzlerce gazeteciden biri de Zeynep Oral'dı. 33 yılın ödülü, okurlarıyla vedalaşmaktan bile alıkonulmak oldu. Söyleşi için aradığımızda çok gönülsüzdü, "hiç keyfim yok" dedi, "güzel şarkılar dinleteceğiz, neşelenirsiniz" dedik, cebimizde 10 şarkıyla kapısını çaldık, beş saat esir aldık, konuştuklarımızı beş sayfaya sığdırmaya çalıştık...

Aşiti, Bucumbura, Sendika

Maria Rita Epik - Thalassa
(Thalassa)

Zeynep Oral: Beni yüreğimden yakaladınız. "Aghapimu" ve "irini", yeryüzünün en güzel sözcükleri. "Agapimu" canım demek, "irini" de barış. 33 yıllık gazetecilik yaşamımda tek emelim "barış kültürünü nasıl geliştiririm?" diye düşünmek oldu. Çok güzel bir şarkı bu, hem Türkçe, hem Yunanca. Kim söylüyor? Çok, çok güzel söylüyor...

Maria Rita Epik. Hemşehriniz sayılır, İzmirli, ayrıca o da İzmir Amerikan Kız Koleji'nden...

Herkes beni İzmirli sanıyor, ama İstanbul doğumluyum. İzmir'de büyüdüm. İzmir'de bütün çocukluk ve gençlik anılarım var.

Babanızın şiiri çok sevdiğini, evde yüksek sesle şiir okuduğunu söylüyorsunuz Cumhuriyet Kitap'ta. Hangi şiirler, hangi şairler merak ettik...

Babamın sesi hâlâ kulağımda Yahya Kemal şiirleriyle birlikte. Yalnız şiir okumaz, aynı zamanda müthiş şarkı da söylerdi, çok güzel bir sesi vardı. İstanbul - İzmir arasını otomobille gidip gelirdik, o zamanlar 14 saat kadardı. Dört kişilik aile, babam kullanıyor, annem yanında, ablam ve ben arkada. Bütün o yol boyunca babam opera aryaları söylerdi. Ahmet Haşim ve Tevfik Fikret'i de çok severdi. Ortaokuldayken Nâzım Hikmet'in şiirlerini defterime çekip eve getirmiştim. Babam biliyordu o şiirlerin hepsini, o kadar çok şaşırmıştım ki, o nasıl bilebilir yasak olan şiirleri diye. Belki de ilk suç ortaklığımızdı. 17 yaşımdayken babam öldü. Onu yitirdikten sonra da babama aşık olduğuma karar verdim...

Öncesinde nasıldı aranız?

Çok iyi anlaşırdık. Çocukluğumda, ilerideki yaşamımı belirleyen, bana çok büyük bir güç veren şey annemle babam arasındaki aşktı. Elle tutulabilir, koklanabilir, gözle görülür bir aşk vardı aralarında. Çok güvende hissederdim kendimi...

"Okulda çocuklara anne baba mesleğini sorarlar ya, ben 'ev kadını' derken daha ilkokulda bile rahatsızlık duyardım" diyorsunuz...

O kadar mükemmel bir insanın ev kadını olmasını hazmedemiyordum. Çünkü çok yetenekli bir insandır, çok verici, çevresine pozitif enerji yayan bir insan, o pozitif ışığı hâlâ alıyorum. Yazılarımın en büyük eleştirmeni odur.

Foto: Şahan Nuhoğlu

Jacques Brel - Les Bourgeois
(Quand on n'a que l'amour)

Bütün Fransız şansonları içinde en sevdiğim kişilik Brel. Fransa'da, öğrencilik yıllarımda tanıdım Fransız şanson okulunu. Hiç unutmuyorum, Léo Ferré'nin bir konserine gitmiştim, "Ni dieu di maître" ("Ne Tanrı ne efendi") şarkısını söylediği vakit, "eyvah, şimdi beni burada yakalarlar mı?" demiştim. *(gülüyor)* Evet, Brel en, en, en sevdiğim –şarkıcı demeyeceğim–,"ozan"lardan biri. Karşı çıktığı bütün o kokuşmuş adetleri, tavırları, sahtekârlıkları, çıkar ilişkilerini, o yoz, yalan dünyayı çok güzel dile getiren bir ozan. Ve şarkı söyleme biçimi, bu sözcükleri söyleme biçimi de çok sahici, söylediği her söze inanıyorsunuz. Bir de bütün anarşistler gibi romantik bir yanı var, Brel denince benim en çok sevdiğim şarkıları aşk şarkıları, biri ölümsüz "Ne me quitte pas", öteki "Quand on n'a que l'amour". Aşkın gücüne çok inanıyor, aşka aşık diyebiliriz. Bu şarkıya gelince...

Şarkının sözlerine gelmeden önce biraz Fransa günlerinizden söz edelim mi, Paris'e gidiş sebebinizden...

Burjuva bir aileden geliyorum. *(gülüyor)* Bu şarkı "burjuvalar domuza benzer, yaşlandıkça aptallaşırlar ve çirkinleşirler" diyor. Çok güçlü bir şarkı... Benim için çizilmiş bir yol vardı. Birkaç dil öğrenmek, bir meslek edinmek, ama sonuçta iyi bir ev kadını olmak üzere hazırlanıyordum. Buna karşı çıkmıştım. Okulda en sevdiğim yan faaliyet tiyatroydu. Fakat ailem "tiyatro ciddi bir eğitim olamaz" diye düşündüğü için daha ciddi bir okul bulmam gerekiyordu. Tiyatroyu en iyi nerede öğrenebilirim, izleyebilirim? Paris'te. Bu arada benim gençliğimde egzistansiyalizm akımı vardı, o akımın bütün kitaplarını okuyordum ve bunları Fransızcada okumak istiyordum, Fransızcayı çok şiirsel buluyordum. Fransız edebiyatı tutkusu ve mutlaka tiyatroyla haşır neşir olma arzusuyla gittim Paris'e. Kendimi çok okuyan birisi zannediyordum, hiçbir şey bilmediğimi, yaşıtlarımın çok daha bilgili olduklarını gördüm ve onlara yetişmek için bir yarış başladı. Paris'te okul dışındaki bütün hayatım sinemaya, konserlere, tiyatroya, konferanslara gitmekle geçti. Ve çok yoğun okumayla...

Neler okuyordunuz?

Aç kurtlar gibi klasiklere döndüm, okulda okuttukları bütün kitapları filan yeni baştan okumaya başladım. Klasikleri tekrar tekrar okumaktan büyük zevk alıyorum, geçenlerde "Karamazov Kardeşler"i bir daha okudum.

Tiyatro ilgisi, arzusu nasıl doğmuştu?

İzmir'de o zamanlar tiyatro yoktu, ama İstanbul'dan gelen her oyuna ailecek giderdik. Ama, tek tek oyunların iz bırakması değildi beni tiyatroya çeken. Tiyatro kurmaca bir dünya yaratıyordu, ben orada otururken, izlerken oyuncu dediğimiz insanlar bambaşka bir dünya yaratıyorlardı, bu beni çok heyecanlandırıyordu. Çok küçük yaşlarda, beş-altı yaşında, Suadiye'de, dedemin bahçe içinde bir evi vardı. Yazları bahçede uzun bir masa kurulur, akrabalar, eş-dost birlikte yemek yenirdi. Yemekten sonra bütün çocuklar toplanıp merdivenin boşluğuna çarşaftan perde gerip tiyatro yapardık. Oyunları da ben yazardım, işte biri prenses olurdu, öbürü köylü kadın... Sahneye çıkmak değildi beni ilgilendiren, kurmaca bir dünya yaratmak, o ilgimi çekiyordu. 17 yaşımda kendimi düdük gibi tek başıma Paris'te buldum. Çok yalnızdım. Kimi zamanlar günlerce kimseyle konuşmadığım oluyordu. O yalnızlıkta yazı yazmaya başladım.

68'de Paris'te miydiniz?

Hayır, kıl payı kaçırdım 68'i. 67'de döndüm.

Gelişini hissetmiş miydiniz?

Çok hissediyordum. Sürekli bir kıpırdanma, bir gerilim vardı, sık sık grevler oluyordu, öğrenciler hak istemlerini dile getiriyordu. Mao'nun kırmızı

30→

kitabı elden ele dolaşıyordu. Çin'deki kültür devriminin yansımaları Paris'e ulaştığı vakit daha henüz yakma yıkma, yok etme yoktu. Yeni bir kültür yaratma sorunu vardı. Siyasal boyut daha geri plandaydı, kültürel boyut ön plandaydı.

Şarkının sözlerine dönersek...

Yaşlanmayla ilgili önce şunu söylemek istiyorum: Ben yaşlandıkça özgürleşiyorum, buna inanıyorum. Bir de daha seçici oluyorum. Üçüncüsü de, herkes beni sevsin, beğensin derdinden kurtuluyorsunuz. Şarkıya dönersek, burjuva niteliklerinizi, o ayrıcalıkları nasıl kullandığınız önemli olan.

Varoluşçu yazarları okuduğunuzu söylemiştiniz, Sartre'la aranız nasıl?

Galiba hepimize birey olmayı biraz o öğretti. Bütün oyunlarını çok severim. "Gizli Oturum" her insanın cenneti de, cehennemi de kendi içinde hazırladığını, yetiştirdiğini çok iyi gösteren bir oyundur. Romanlarından "Bulantı"yı beğenirim.

Politik kişiliğini nasıl buluyorsunuz?

Her zaman çok sağlamdı. 68'in başlıca hazırlayıcılarındandı. Toplumsal olanla bireysel olanın birbiriyle çelişmediğini gösterenlerden biriydi. Bunu da başkaldırısıyla, direnişiyle, ön ayak oluşlarıyla hazırladı, yazarlığıyla da bunu yaptı.

Dali's Car - Dali's Car *(Waking Time)*

Oğullarım –büyüğü 32, küçüğü 30 yaşında– evdeyken onların dinlediği müzikleri bazen dinliyordum. Ama şimdiki gençlerin dinledikleri müzikleri pek bilmiyorum.

Ankara'ya yerleşen ünlü İngiliz rock'çu Peter Murphy bu, hem grubun hem de şarkının adı "Dali's Car". Sizin Dali'yle ilginç bir maceranız var, onun için çaldık bu şarkıyı...

Evet. *(gülüyor)* Öğrencilik sona ermişti. Yeni Gazete'de çalışmaya başlamıştım. Ajans haberleriyle yürüyen bir gazeteydi, pek muhabiri yoktu. Her türlü işe beni yollarlardı. Adliye'ye ben giderdim, Sovyet başkanı gelir, ben giderdim, ekonomik toplantılara da ben giderdim. O zamanki yayın yönetmeni Nezih Demirkent, bana İngiltere'de üç aylık ekonomi gazeteciliği bursu bulmuştu. Giderken Paris'e uğramıştım, bir gazeteci arkadaşım öğle yemeğine davet etti. Tam yemeğimiz bitmek üzereydi, içeri Salvador Dali girdi. Yanında kaplanı, elinde bastonu, üzerinde kürk palto, beraberinde yeryüzünde gördüğüm en güzel üç kadın, biri sarışın, biri esmer, biri kızıl saçlı. Birbirinden yakışıklı birkaç delikanlıyla büyük bir masaya gelip yerleştiler. Ağzım açık Dali'yi seyrediyorum. Arkadaşım, "şu anda hayatta en çok ne isterdin?" diye sordu. "Dali'yle röportaj yapmak" dedim. Arkadaşım garsona bir şeyler söyledi, garson Dali'nin masasına gitti, Dali'ye eğilip bir şeyler fısıldadı, Dali kalkıp bizim masaya geldi, önünü ilikledi, "buyrun, benimle röportaj yapmak istiyormuşsunuz" dedi. Düşüp bayılıyordum. "Yarın otelimde sizi bekliyorum". Sonra masasına döndü. Hemen bir fotoğraf makinesi buldum, otele gittiğimde "kral dairesine çıkacaksınız" dediler. Uzun bir koridor, koridorun sonunda kral dairesi, zili çaldım. Kapıyı açtı, ben Dali'yi görünce, geri geri koridorun öbür ucuna yürümeye başladım. Çırılçıplaktı. Ben böyle uzaklaşırken, "hani röportaj yapmak istiyordunuz" dedi, "niye vazgeçtiniz?" *(gülüyor)* Ben avaz avaz bağırıyorum, "röportaj falan istemiyorum, ben gidiyorum." "Ama neden?" Koridorun bir ucundan diğerine bağrışıyoruz. O öyle koridora çıkmış durumda. "Çünkü çıplaksınız" dedim. Eğildi baktı, "aa özür dilerim, giyinmeyi unutmuşum" dedi, "giyineceğim, lütfen geri gelin." Ben geri geri geldim. Hâlâ kapıda duruyorum ama. Biraz sonra geldi; gömlek, yelek, üzerine ceket, fular, giyinmiş de giyinmiş. Özür diledi tekrar, "dalgınlık" dedi. "Hemen söyleyeyim" dedi, "bu röportajı kabul ettim, çünkü hayatımda karşılaştığım ilk Türk yaratık sizsiniz ve bazı bilgilere ihtiyacım var, önce ben size sorular soracağım." Ben de halimden memnunum, Dali'ye Türkiye'yi anlatacağım diye. "Sizin oralarda sodomi durumları nasıl?" dedi. Ben sodomi ne demek bilmiyorum, düşünüyorum, bu acaba bir ekonomik terim mi diye. "Ne demek bilmiyorum" dedim. Bir resim defteri koydu önüme, sayfa sayfa çevirmeye başladı, o eskizleri görünce ne demek olduğunu anladım. Bu konularda bilgim olmadığını söyledim. "O zaman siz sorun" dedi. Bir saat vaktim olduğunu, bir saat sonra bir parti vereceğini, arkadaşlarının geleceğini, gitmem gerektiğini söyledi. Ben sorular sordum ama verdiği bütün yanıtlarda amacı beni şaşırtmak, yüzümü kızartmaktı. "Bakın bu hiç ilginç değil" dedim, "beni şaşırtmanız çok kolay, ben bu röportajdan vazgeçtim". Bunun

TRT Joan Baez'in Kamboçya şarkısını yayınlamadı. Sebebini sorduğumda şu yanıtı aldım: "O bölüm muhteşemdi, enfesti, göz yaşlarımı tutamadım. Gerçekten o bölümü seyreden insan yaşamının sonuna kadar savaştan nefret eder. Ama anlıyorsunuz değil mi, şu sıralar Türk halkını savaştan nefret ettiremeyiz!"

üzerine, "peki, tamam" dedi ve ciddi ciddi cevaplar verdi. Vakit doldu, "ben gideyim artık" dedim. "Fikrimi değiştirdim, siz de kalabilirsiniz partiye" dedi. Ben de sohbet olsun diye, "kimler geliyor, yemekteki o hoş hanımlar mı?" dedim. "Yemekte kadın yoktu ki" dedi. Hepsi travestiymiş. Kapı çalındı ve o "hanımlar" geldi, beni görünce hiç hoşlanmadılar. Sonra Salvador dedi ki, "partiye kalabilirsiniz, ama bir şartla: Sonuna kadar kalacaksınız". Ben de "bana müsaade o zaman" dedim. *(gülüyor)*

Sartre'la da ilginç bir maceranız var...

Babeuf'ü Türkçeye çevirdiği için Sabahattin Eyüboğlu hakkında tutuklanma kararı çıkmıştı. 1966'da. Cumhuriyet gazetesi de "Fransız düşünürler ne diyor?" diye bir haber istedi benden. Birkaç kişiden görüş aldım, bir de Sartre'dan alsam diye düşündüm. Telefon ediyorum habire, sekreter çıkıyor, durumu anlatıyorum, ama arayan soran yok. Sorbonne'da konuşma yapacaktı Sartre. Gittim, en ön sırada yer kaptım. Özgürlükler ve insan hakları üzerine yaptığı konuşmanın bir yerinde "daha yeni öğrendim, Türkiye'de bir yazar bizim Babeuf'ü çevirdi diye hapse atıldı, bu bir rezalettir" demez mi! Konferans bitti, kürsüye doğru yürüdüm, ama bir kalabalık, bir karambol, hop diye yok oldu gitti, yine konuşamadım. Ertesi gün evine gitmeye karar verdim. Bir pazar sabahı, saat 11 falan, kapıcı yok ortada, apartman kapısı açık. Kata çıktım, bir de baktım, dairenin kapısında anahtar var. Açıp girsem mi diye düşündüm. Kapıyı çalsam biri çıkacak, derdimi anlatamayacağım. Açtım kapıyı, girdim. Küçük bir antre, bir yemek masası, dantel örtüler, tabaklar, masa kurulmuş. İki adım attım, karşımda Sartre... Arkadaşlar hikayenin burasında hep "o da mı çıplaktı?" derler. *(gülüyor)* Çizgili pijamaları, ayağında terlikleri vardı. Hangimiz daha çok korktuk, bilmiyorum. "Kimsiniz, ne arıyorsunuz burada?" dedi. "Özür dilerim, kapıyı vurdum, duyan olmadı, kapı aralıktı, ittim girdim" dedim. "Ne istiyorsunuz?" dedi. "Ben günlerdir size telefon eden Türk gazeteciyim, dün konuşmanızda da bahsettiğiniz konuyla ilgili olarak arıyordum." "Sekreterim söz etti, ama vaktim olmadı" dedi, "bir bayanın yanında böyle pijamalarla olduğum için özür dilerim, ama randevunuz olduğunu bilmiyordum. Misafirlerim gelecek, şimdi konuşursam ayaküstü bir şeyler söyleyeceğim, seçimi size bırakıyorum, yarın gelin, bir saatimi size ayırayım". İki dakika ayaküstü yerine, koca Sartre'la bir saat konuşmak daha cazip geldi. "Kaçta geleyim?" deyince "bütün gün evdeyim, kaçta gelirseniz gelin" dedi. Beni kapıya kadar geçirdi, o sırada gördü ki, anahtar dışarıda. "Açıp girdiniz demek" dedi, "hep anahtarı kapının üzerinde unutuyorum, ama bunu lütfen kimseye söylemeyin"... O gece heyecandan uyuyamadım. Sabah 10'da gittim, evde kimse yok. Karşı kahveye yerleştim, 11'de gittim, kapı duvar. Akşamüstü beşte Le Monde gazetesini aldım, Simon de Beauvoir'la ikisinin resmi: "Bugün Mısır yolculuğuna çıktılar."

Nükhet Duru - Melankoli *(En Sevilen Şarkılarıyla)*

A, evet, "Melankoli". Nükhet Duru. Aslında bu şarkı bugünkü ruh halime çok uygun, hafif melankolik bir dönem yaşıyorum.

Sözlerin Sabahattin Ali'nin şiiri olması 70'lerin önemli bir özelliğini örnekliyor. O dönemde popüler müzik şiirle ve aşık geleneğiyle buluşabiliyordu.

O buluşma gençliğin ülke gerçeklerini tanıması, bilmesi açısından çok önemliydi. Fakat 70'lerde zaten edebiyatla çok daha iç içe yaşanıyordu. Değer ölçüleri, öncelikler farklıydı ve bu da şarkılara yansıyordu. 70'lerin sonlarında da edebiyat müzik buluşmasına örnek, Zülfü'nün Nâzım'ın şiirlerinden yaptığı şarkılardı. Herkes bir ağızdan söylerdi Nâzım'dan şarkıları. 80 sonrasında da, içeride ve dışarıda bu şarkılar insanları birleştiriyordu. Bugün baktığımda, pop müzik şiirden uzak olmasının yanısıra, görsel kültürün bize zorladığı bazı formlara yaklaşıyor. Küreselleşme adı altında birbirine benzeyen sözler, birbirine benzeyen ritmler, melodiler egemen olmaya başladı. Her şey birbirine benzemeye başladı. Küreselleşme adı altında aslında birkaç marka küreselleşiyor. Biz de onun taklitlerini çoğaltıyoruz. Özellikler, ara tonlar, ayrıntıların güzelliği, duyarlılıklar törpüleniyor. Sanki 70'lerde törpülenmiyordu, çok daha yürekten ve sahici olarak çıkabiliyordu, başka sahici duyarlılıklarla bütünleşebiliyordu.

Al Stewart - Year Of The Cat *(Year Of The Cat)*

Dylan mı?

Al Stewart, "Year Of The Cat". Geriye dönüp baktığınızda hangi yıllar sizin için "kedi yılları", dönüm noktaları?

Kişisel tarihimde 12 Eylül çok önemli, öncesi ve sonrasıyla. Yaşadığımız değer ölçülerinin değişimini biraz onunla somutlaştırıyorum. Atılan her

ileri adım, birey olarak, toplum olarak çok gerilere taşındı. Bütün kurumlarımızla yaşadık bunu. Bütün o baskısıyla, terörüyle çok acılı yıllar olarak hatırlıyorum. Benim için bir başka önemli tarih 1985, Kenya'daki Dünya Kadın Konferansı'na katılmam. Ama zannediyorum, 80 darbesi bana sorumluluğumu çok fazla hissettiren bir şey oldu. Özel tarihimde 1972'nin çok önemli bir yeri var, o yıl Milliyet Sanat Dergisi'ni çıkarmaya başladık. Bugün, bana yaşıtım gibi görünen koskoca adamlar gelip de "biz o dergiyle büyüdük" demiyorlar mı, kendimi çocuğuyla gurur duyan bir anne gibi hissediyorum. Sanat Dergisi'nin Türkiye'de çok önemli bir işlevi olduğunu düşünüyorum. O yüzden 72 de önemli. Şimdiki paramparça halim de, biraz çocuğumun elimden alınması gibi bir duygu... Eşime rastladığım tarih de çok önemli, hiç evlenmeyi düşünmeyen bir insanken onunla tanışınca evlendim. Abdi İpekçi'nin öldürülüş tarihi benim için çok önemli bir tarih. Daha sonra Sivas olayları, orada 37 aydının diri diri yakılması... Geleceğimizin tehlikede olduğunu hissettiğim bir tarihti. Onun hesabının hâlâ verilmemiş olması da başka bir etken önemli bir tarih olmasında. Ama böyle önemli tarihleri söyleyince, adeta acılar tarihi gibi bir şey çıkıyor.

Biraz Sanat Dergisi'nden söz edelim mi?

Şu sıralarda çok taze bir yaranın içindeyim. 33 yıl boyunca Milliyet'te çalıştım, 29 yıl da Milliyet Sanat Dergisi'nde. Benim özel yaşantım-iş yaşantım diye bir ayrımım yok. Hepsi bir bütündü. İnsanın emeği kimliğidir, buna çok inanıyorum. Benim emeğim de Sanat Dergisi'ydi, Milliyet'teki yazılarımdı. 22 yaşından bu yana yaşamımı biçimlendiren bir emekti.

Nasıl başlamıştı Sanat Dergisi?

Abdi İpekçi'nin o güne kadar yapılmamış bir sanat dergisi tasarısı vardı: Sanatın her dalına yer veren, o ürünlere ilişkin haber veren, yorum getiren, eleştirel bakan, kimi zaman sanatın gündemini yaratan, kimi zaman da ve daha çok bir iletişim ortamı oluşturan bir dergi düşünüyordu. 29 yıl boyunca bunu gerçekleştirdi Milliyet Sanat. Abdi Bey'in öldürülmesinden sonra sık sık kapanma tehlikesiyle karşılaştı. Aydın Doğan Milliyet gazetesini aldığı vakit Akal Atilla'yla beni çağırdı, aynen şunu söyledi: "Milliyet gazetesini satın alırken bir de Milliyet Sanat Dergisi'ni satın almışım. Ben sanattan anlamam, ama çevremdeki insanlar çok iyi bir prestij dergisi olduğunu söylüyorlar. Onun için bugüne kadar nasıl yapıyorduysanız, yine öyle yapın. Hiç karışmayacağım. Yeter ki bana buradan para kaybettirmeyin." O günden itibaren, çok da müteşekkirim, hiç karışmadı. Tamamen kendi bildiğimiz dergiyi yaptık. 28 Şubat'ta hem Milliyet'ten hem Miliyet Sanat Dergisi'nden atılmam, kovulmam, istediğiniz kelimeyi kullanabilirsiniz, içimi çokça yaraladı, onun için her zamanki olumlu halimde değilim.

İnsan kendini her an seçiyor. Başka şeyleri seçerken aslında kendimizi seçiyoruz. Nasıl bir insan olmak istediğimizi seçiyoruz. Dinlediğimiz müziği, okuduğumuz kitabı, göreceğimiz filmi seçerken aslında kendimizi seçiyoruz.

Nazan Öncel - Kız Bebek *(Demir Leblebi)*

Hiç kulağım yoktur. Telefonda bile sesleri tanıyamam. Sesleriyle ünlü iki arkadaşım var: Leyla Gencer ve Joan Baez. Bana "Alo Zeynep" dedikleri vakit onları tanımazsam bayağı bozuluyorlar. Haklılar tabii, ama onları dahi tanımıyorum. *(gülüyor)* Çok güzel bir şarkı bu, kim söylüyor?

Nazan Öncel. Şarkı "Kız Bebek". 1985'teki Dünya Kadın Konferansı'nın hayatınızın dönüm noktalarından biri olduğunu söylemiştiniz... Şarkı da bir kitabınızın adı gibi "kadın olmak"tan bahsediyor...

'85 öncesinde de kadın sorunlarıyla çok ilgiliydim, ama her insanın bilmesi, duyması gereken ne çok şeyin toplumdan gizlendiğini, ortaya çıkmadığını, kadınlara ilişkin ne çok bilinmeyen şey olduğunu, ne çok acı çekildiğini, ne çok kan döküldüğünü gördüm. Aynı zamanda Afrika'nın kapıları açıldı bana. Koskoca bir kıtada yaşananların vehametini gördüm. O günden sonra birçok sivil toplum örgütünde aktif olarak yer almaya başladım. Dünya Kadın Konferansı'na Türkiye'den davetli tek gazeteci bendim. 80 sonrasıydı ve Türkiye'den yalnızca resmî bir delegasyon vardı, hiçbir örgüt yoktu. Orada benim gözüm bütün dünya sorunlarına müthiş açıldı, üç bavul döküman getirdim. Bunu gazetemle, okurlarımla nasıl paylaşırım diye müthiş bir hazırlık yaptım. Milliyet'in eski binasındaki o yazı işleri toplantısını hiç unutmam. Belki yirmi kişiydik, tek kadın benim. Büyük bir hevesle dialara baktılar, sonra Çetin Emeç döndü, "bizim okurlarımız kadın sorunlarıyla ilgilenmez. Afrika sorunlarıyla da ilgileneceklerini sanmam. Siz en iyisi 'Ben Afrika'dayken' diye bir-iki röportaj yapın" dedi. Ben Afrika'dayken..! *(gülüyor)* Bu yanıtı alınca "artık bu gazetede duramam, derhal ayrılmalıyım" diye düşündüm. Bu düşünceye çok kapılmışımdır. Abdi Bey'den sonra da öyle oldu, ama ayrılamazdım, dediğim gibi, çocuğum vardı, Sanat Dergisi'ni bırakamazdım. "Ayrılmam lazım" derken Kenya'da verdiğim söz aklıma geldi. Büyük bir barış çadırı kurulmuştu ve dünyanın her yerinde barış için çalıştıkları için baskı gören kadınlardan söz ediliyordu. O sırada da Barış Derneği'ne açılan davada Reha İsvan hükümsüz mahkumdu, askeri cezaevindeydi, orada Reha İsvan için bütün dünya kadınları imza toplamıştı. "Hiç olmazsa bu dayanışmayı duyurmam lazım, ayrılamam" dedim ve Çetin Emeç'e "peki" dedim. "Ben Afrika'dayken" diye başlayıp barış çadırını anlatan, orada Reha İsvan için yapılan dayanışmayı dile getiren bir yazı yazdım. O kadar öfkelenmiştim ki, elimdeki o dökümanla oturdum, "Kadın Olmak" diye bir kitap yaptım. O kitap hâlâ herkesin elinde bir ana kitap olarak durur.

Fela Kuti - Fefe Naa Efe *(Confusion)*

Gana'dan mı?

Gana Ashanti diliyle başlıyor, Nijerya'nın Yoruba diliyle ve sonra İngilizceyle devam ediyor. Söyleyen Fela Kuti, Nijeryalı.

Her yörenin, her bölgenin çok farklı özellikleri olduğu bir kıta Afrika. Ama ortak paydaların başında müzik ve ritm geliyor. Kenya davullarıyla ilk karşılaşmamı hiç unutmayacağım, insanın yürek atışlarını yakalayan ritmini... Afrika'da müzik emekle çok bağlantılı. Bunu nasıl anlatacağım, bilmiyorum. Yapılan işle alakalı, ilişkili. Kölelikle, sömürgecilikle bağlantılı. Bütün o sömürgecilik döneminde belki de tek kendini ifade edebilme biçimi. Onun için yaşamın ayrılmaz bir parçası, ama Afrikalı "müzik" olarak görmüyor onu; eli, kolu, ağzı, burnu, kendi bedeninin bir parçası olarak görüyor. 80'lerde her yıl bir bahane bulup Afrika ülkelerinden birine gittim. Kenya, Uganda, Tanzanya... "Kara Sevda" adlı kitabımda da anlattığım gibi, Afrika'daki yabancılığım birkaç katlı. Dilimin, geldiğim yerin, kadın olmamın dışında, renginin beyaz olması bir kat daha yabancı kılıyor beni. Kuşatılmış biçimde bir yabancılık insanın kendisini bulmasına çok yardımcı oluyor diye düşünüyorum. Ya bir savaş olacak, ya açlıktan ölecekler, ancak o zaman ilgi alanımıza giriyor Afrika. Ben Afrika'yı, Afrika olduğu için tanımak istedim, ya da belki biraz kendimi tanımak istediğim için. Harikulâde bir yerdi Burundi, Tutsilerle Hutular birbirlerini kesmeden önce. Oradan ayrıldım, o katliamlar başladı. Türkiye'ye döndükten sonra –bu örneği insanlarımız bazen ne kadar meraksız diye anlatıyorum– çevremde "neredeydin?" diyorlar, "Bucumbura'daydım" diyorum. "Ha" deyip geçiyorlar, "Bucumbura neresi?" diye sormuyorlar.

Ama, "dün akşam Arif'in Barı'na gittim" desem bin tane soru gelir arkasından.

Joan Baez - Diamonds and Rust *(Diamonds and Rust)*

Aa, ben bu gitarı tanırım! *(gülüyor)* "Diamonds and Rust"... Şimdi Joannie'ye "beni hem gazeteden hem dergiden attılar" diye nasıl söyleyeceğim bilemiyorum, o beni çok yakından tanıyan iyi bir arkadaşım.

Nasıl başladı dostluğunuz?

Los Angeles'daki bir sanat festivaline davetli olarak gitmiştim. Amerika'daki evsizler konusunu da haber yapmak istiyordum. İlk önce Washington'a indim, Washington Post'un bir yazarı, ünlü bir yazar, soyadı McCarthy, Barış Davası'yla ilgilenmişti, o yüzden Reha İsvan'la ilgili kitabımı biliyordu. Kendisinden evsizlerle ilgili bilgi alırken, bir ara dönüp damdan düşer gibi "bana Joan Baez'i hatırlatıyorsunuz" dedi. Joan Baez bütün gençlik yıllarımda, seve bayıla dinlediğim, yalınayak, uzun saçlı, Meksika tipli, hippi boncuklu, en güzel protest şarkıları söylemiş, çok büyük bir şarkıcı. "Onunla tanışmak, konuşmak ister misin, öyle hissediyorum ki siz tanışırsanız çok iyi anlaşabilirsiniz, arayıp söyleyebilirim" dedi. Tabii, çok heyecanlandım. Festivalden sonra Joan Baez'i aradım, karşıma bir sekreter falan çıkacak diye bekliyorum; derinden gelen bir "alooo" çıktı karşıma. Çabuk çabuk anlattım derdimi. "McCarthy söyledi, ama yarın akşam bir konserim var, mide krampları içindeyim, beni öbür gün arasana" dedi. Herhalde atlatıyor dedim, arayıp aramamak konusunda bir tereddüt de yaşadım. Ama, "aa, Zeynep sen misin" diye açtı telefonu, "konser geçti, çok iyiyim, atla San Fransisco'ya gel"... Atladım gittim. Karşıma kısacık saçlı, benim o 60'lardaki Joan Baez'ime hiç benzemeyen bir genç kadın çıktı. Bir saat konuşacaktık, öyle bir sohbete daldık ki, o gece orada kaldım. O sıralar İstanbul Festivali Joan Baez'i davet ediyordu, konuşurken "ama faşist bir yönetim var, niye orada konser vereyim" dedi. Ben de "yönetim faşist olabilir, ama halk faşist değil"i anlattım. Konuştuk, konuştuk, "beni ikna ettin, geleceğim" dedi. Sonraki sene ilk konserine geldi.

Al Stewart, "folk şarkıcılığı müzikal gazetecilikti" diyor, Baez'in şarkıcılığı bu tanıma uyuyor galiba...

Doğru. Hiç unutmadığım bir olayı anlatayım. 88'deki ilk konserde izdiham olmuştu, büyük bir kalabalık dışarıda kaldı. Konserin bir anında sessizlik istedi, orkestrayı susturdu. "Şimdi dışarda kalanlar için söylüyorum, o dışarıdakiler ve bütün içeridekiler –hapistekiler– için söylüyorum" dedi ve en güzel şarkılarından birisini tek başına söyledi. *(gözleri doluyor)* O gün "içeridekiler, siz de duydunuz mu?" diye bir yazı yazdım. Türkiye'nin bütün hapishanelerinden mektuplar geldi, "duyduk" diye. Joannie'yle çok iyi dost olduk. Tekrar geldi konser vermeye. Efes'teki konsere birlikte gitmiştik, Kuşadası'nda denize giriyoruz, bir telefon geldi Ankara'dan, Başbakanlık'tan aranıyorum. "Bir ricamız var" dediler. O sırada "Ordu Sofya'ya" diye mitingler yapılıyor. Bulgarlar Türk kökenlilerin isimlerini değiştiriyor, Türkçe konuşturtmuyorlar. "Acaba Joan Baez bu akşamki konserinde Bulgaristan'da Türklere yapılan zulümden de söz edebilir mi?" "Ben aracıyım, sorayım" dedim. Joannie'ye söyledim, "tabii söz ederim, ama o zaman da Türkiye'deki Kürtlerden de söz etmem lazım" dedi. Ben de bunu aynen ilettim. Çok kızdılar, "tamam, hiçbir şeyden söz etmesin" dediler... İlk sene geldiğinde, TRT 2 için benden "Joan Baez'le Bir Saat" diye bir program istemişlerdi. Burada, bizim bahçede çekim yaptık. Zülfü de geldi, birlikte şarkılar söylediler. Şarkıları görsel dökümanter malzemeyle kaynaştırıp programı yaptık. Joannie konserleri verip gitti, fakat o film bir türlü gösterilmedi. Ertesi sene yine geldi, fakat "o film gösterilmeden sahneye çıkmam" diye tutturdu. Festival araya girdi, TRT "peki" dedi. Konserden iki saat falan önce gösterdiler. Baktım adı "Joan Baez'le Bir Saat", ama 50 dakika falan sürdü. Neyi kestiklerini hatırlayamadım, bir sene olmuş yapalı. Konserde "Kambodia" şarkısını söylediği anda hatırladım ki, koskoca bir Kamboçya bölümü vardı, tamamen savaşa karşı bir bölümdü. "Kambodia" isimli şarkısının bütün sözlerini çevirip görüntünün altından akıtmıştık. Ertesi gün telefon ettim, "niçin kestiniz?" dedim. Şimdi adını vermek istemediğim tanınmış bir yapımcıdan aynen şu yanıtı aldım: "O bölüm muhteşemdi, enfesti, gözyaşlarımı tutamadım. Gerçekten o bölümü seyreden insan yaşamının sonuna kadar savaştan nefret eder. Ama anlıyorsunuz değil mi, şu sıralar Türk halkını savaştan nefret ettiremeyiz!" O gün bir kez daha "nasıl bir ülkede yaşıyorum" dedim kendi kendime... Zannediyorum Bulgaristan'daki baskının çoğaldığı dönemdi, "tamam, ben dil özgürlüğü için konuşacağım" dedi. Bizim filmde Nâzım Hikmet'in şarkısı da kesilmişti, onu da biliyordu. O konser de canlı yayında veriliyor. Başladı konuşmaya, "dünyanın neresinde insanların dili konuşturulmuyorsa bunun karşısındayım, şu an Bulgaristan'da yapıldığı gibi" derken bir yandan da Nâzım Hikmet'in şarkısına başlamıştı bile. TRT'de Nâzım Hikmet yasak. TRT'nin açmazına bakın. *(gülüyor)* Hem sözleri yayınlayacaklar, hem de şarkıyı kesmeleri lazım, yapamadılar tabii. Böylece Nâzım Hikmet ilk kez sansürü delip TRT'de söylenmiş oldu... Nâzım Hikmet Vakfı ile Nâzım Hikmet'in yaşgünü için hazırlıklar yaptığımız sıralarda telefon etti, Nâzım Hikmet'in doğumgünü kutlamasını yapacağımızı söyleyince, "ben de geliyorum" dedi. "Vakfın hiç parası yok" dedim. "Hayır hayır, gitarımı alıp geliyorum" dedi. "Uçak bileti de yollayamayız" dedim. "Anlamıyorsun" dedi, "ben kendime hediye veriyorum". Atladı uçağa, geldi, Nâzım için şarkılar söyledi... Komik hikayelerim de var. Bir keresinde Yunanistan'da konseri vardı. Bana "sen de gel" dedi. İki günde vize alamayacağımı söyledim. "Sana bir faks yolluyorum, o faksı vize bölümüne verirsin" dedi. Çok da güzel resim yapar. Bana faksla karakalem bir resim yolladı, Halkidiki kıyılarını, denizi, güneşi çizmiş, kendisini çizmiş, şarkı söylüyor. Ben denizde yüzüyorum. Altına da "Zeynep'in bir an evvel buraya gelmesi lazım, vize verin" diye yazıp imzalamış. Bunu Yunanistan Konsolosluğu'na faksladım, ertesi gün vize verdiler. Birlikteyken çok eğleniyoruz. Birkaç kez Paris'te buluştuk. O da benim gibi dans etmeyi çok seviyor. Paris'te Afro-Küban müzikler çalan salaş bir diskotek var. Oraya gidip dans ediyoruz, bizden başka beyaz olmuyor.

Diyarbakır'da nelere tanıklık ettik. Kadın "çocuğum dağda öldü, mezarını bile bilmiyorum" diyor, "ben de asker anasıyla gidiyorum, onun çocuğunun başında ağlıyorum" diyor.

"Diamonds And Rust" Baez imzalı nadir şarkılardan. "Kambodia" da öyle. Ama genellikle başkalarının şarkılarını söylüyor, kendisi pek şarkı yazmıyor...

Halbuki şiir yazıyor, çok güzel şiirleri var. Ama nedense şarkı yazmıyor pek. Joan kendisiyle çok barışık bir insan. Hırslı değil, onun altını çizmek isterim. Çok belirgin seçimleri var.

Al Stewart'ın sözünü ters yüz ederek, "gazetecilik, folk şarkıcılığıdır" denebilir. Sizin gazeteciliğinizde de öyle bir ton var...

Konuşanın ben olmasını istemiyorum. Önemli olan benim söylemem değil, söylenen. Belki de okura saygımdan, bir şey empoze etmek istemiyorum. Ama biliyorum ki, Hakkari'ye gidip de 20 deyiş, 30 deyiş toplayacaksam, onu kurgulayarak, seçimimi yaparak, o deyişe yer verirken önüne, arkasına koyduğum cümleyle, sunuş bi-

çimimle, bitiriş biçimimle birlikte kendi yorumumu getireceğim. Ama bir de "bu benim yorumum" diyerek dan dan insanların kafasına vurarak bir şey söylemek istemiyorum. Bana da öyle kafama vurarak bir şey söylenmesinden hoşlanmıyorum. Dünyanın her yerinde çocuklar saklambaç oynar, Hakkari'de çocuklar nasıl oynuyor, biliyor musunuz? "Önüm, arkam, sağım, solum, sobe / asker, polis, korucu olmayan ebe." Bir çocuk "kaçıp saklanamayan ebe"yi buna dönüştürüyorsa, artık onun üzerine bir süsleme yapmaya gerek yok ki. Neyi yazacağımı seçerken yorumumu zaten getiriyorum. Ama ondan sonra yazı yazmak bence baştan sona bir seçim silsilesi. Sadece yazı yazarken değil, yaşamın her anında hepimiz seçim yapıyoruz, yapmak zorundayız. Daha 70'li yıllardaki yazılarımda şunu söylüyordum: İnsan kendini her an seçiyor. Başka şeyleri seçerken aslında kendimizi seçiyoruz. Nasıl bir insan olmak istediğimizi seçiyoruz, dinlediğimiz müziği seçerken, okuduğumuz kitabı seçerken, göreceğimiz filmi, izleyeceğimiz oyunu, sergiyi seçerken aslında kendimizi seçiyoruz. Ne yapmak istediğimizi, nasıl yaşamak istediğimizi seçiyoruz.

Sizin seçtiğiniz yazarlar kimler? Biri Eduardo Galeano galiba...

Çok sevdiğim ve kıskandığım bir yazar o.

Kıskandığınız başkaları da var mı?

İki kişiyi çok seviyorum ve kıskanıyorum. Tutup da Balzac'ı kıskanacak değilim herhalde. *(gülüyor)* Öbürü de Polonyalı...

Kapuscinski olmasın?

Evet, o.

Onu biz de kıskanıyoruz.

İkisini de çok seviyorum. Folk müziği yapıyorlar da... *(gülüyor)* Ben yıllarca uluslararası tiyatro eleştirmenleri birliğinin ikinci başkanlığını yaptım. Bunlar kovulduktan sonraki kötü huylarım. Eskiden utanırdım şunu yaptım, bunu yaptım demeye. Çok fena, inşallah alışmam. *(gülüyor)* Neyse, Uruguay'a gittiğimde oradaki tiyatrocu dostlar sayesinde Galeano'yla tanıştım, ikiüç saat sohbet ettik. Onuncu dakikada kırk yıllık ahbap gibiydik. Aynen yazılarındaki gibi: Ön ya da arka hesabı olmadan, yazdığı gibi konuşan, yüreğini ortaya seren ve, –ülkesini demeyeceğim– kıtasını çok seven, yaşamı çok seven, vermeye hazır, hiç ama hiçbir bencilliği olmayan bir insan çıktı karşıma. Yalnız tarih bilinci, toplumsal bilinci, direnişi değil, söyleme biçimi de çok güzel. Faşizmin, baskının, diktatörlüğün o korkunçluğunu, o ahmaklığını, o cılızlığını, o gerizekalılığını önümüze sererken, bir yandan da harikulade bir ironisi var, o ironiyle sana direnç veriyor. O direnci sırtlanmış üstüne. Muhteşem. Daha çok iltifatlara boğabilirim. *(gülüyor)*

Şivan Perwer - Koçero *(Roj û Heyv)*

Kürtçe, ama kim bilmiyorum.

Şivan Perwer.

Öyle mi?.. Daha iki gün evvel Diyarbakır'daydım.

İlk gidişiniz ne zamandı?

70'lerde. İlk gidişimde aklım almadı, bu kadar iki ayrı çağ, iki ayrı ülke görünümünü. Bırakılmışlığın, unutulmuşluğun korkunç boyutları, sonradan yaşacağımız bütün o pis savaşın ipuçlarını veriyordu. İlk gidişim 77-78'di. Son gidişim geçen hafta sonu. İlk gittiğim yıllarda, kimi köylerde Türkçe konuşacak tek bir insan bulamadığım oluyordu. Ve dönüşte "Kürtçe konuşuyorlar" diyemezdim, yasaktı, Kürtçe diye bir dil yoktu. Onun için "falanca köyde yerel dillerini konuşuyorlar" gibi komiklikler yazıyordum. Çok acı çekilmiş, yokluk, yoksulluk... Sonraki yıllarda buna baskı ve şiddet eklendi. Son gidişimde şunu gördüm: Kadınlar eskiden bu kadar konuşmazdı, konuşamazdı, şimdi yüreklerindeki bütün acıyı avaz avaz haykırıyorlar artık. Belki artık dayanma güçlerinin sonuna geldiklerinden, belki artık yitirecek hiçbir şeyleri kalmadığı için, belki artık bırakılmışlığın, terkedilmişliğin sınırına gelmişler. Bir tek şey istiyorlar: Yaşamak. Ayakta kalmak. Çocuklarının ölmemesi. Orada bütün bağırlar yanık olarak binlerce, binlerce, binlerce,

Aslında hepimiz kabahatliyiz, suçluyuz. Sendikadan ayrılmaya direnenlerdendim, en son, en son sendikalılardan biriydim, günün birinde "senden başka sendikalı kimse kalmadı, ayrılmak zorundasın" dediklerinde, paşa paşa ayrıldım. Kendimi suçlamıyorum dersem kesinlikle yalan olur.

binlerce kez "aşiti" sözcüğü tekrarlanıyor: Barış. Tek istedikleri o. "Kindar değiliz" diyorlar, "nefretimiz yok" diyorlar. "Yeter ki, bundan sonra ölüm olmasın, baskı olmasın" diyorlar. Oradaki kadınlar çok açık seçik şunu dile getiriyorlar: "Bu ekonomik krizin sebebi bu pis savaştır" diyorlar.

Resmî ağızlara göre "terör bitti, barış geldi"...

Mesajlar öyle, ama baskılar sürüyor. Rutin olarak, belli fasılalarla yakınların, akrabaların, beşinci, onuncu dereceden akrabaların evlerine baskın ve aramalar, taramalar sürüyor. Hele yaşlılar, yaşlı kadınlar, Türkçe bilmeyen kadınlar hastaneye gidemiyorlar bile, Kürtçe konuşmaları yasak. Terör bitti deniyor, barış sözcüğü dahi oradaki yetkilileri sinirlendiriyor. Bizim başımıza geldi, çevremiz polislerle dolu olarak dolaşıyoruz zaten, "barış, barış" haykırışlarını duydukça, "niye barış?" diyorlar... "Biz düşman mıyız ki, kiminle barış?" diyorlar. Barış sözcüğü bile bölücülük anlamına geliyor. Yöreye yokluk ve yoksulluk egemen. Bunu bir kere kabul etmek lazım. Diyelim kadın olmaktan doğan sorunlarının hemen hemen hepsi ikinci ve arka planda kalıyor. Yani sağlık koşullarıydı, yok on çocuk doğurmaktı, çocukların okula gidememesiydi, okulu olmayan köylerdi, yaşam standardının düşüklüğüydü, bütün bunların artık hiçbir önemi yok gibi. Tek bir şey istiyorlar: "Çocuklarımız ölmesin" diyorlar. Orada nelere tanıklık ettik. "Çocuğum dağda öldü, mezarını bile bilmiyorum" diyor, "ben de asker anasıyla gidiyorum, onun çocuğunun başında ağlıyorum" diyor. Barış, barış, barış. En büyük yakınmalarından biri tabii dil sorunu. Diyelim toplantı yapılıyor, çağırıyorlar bütün kadınları, Türkçe konuşuyor biri. Eğer çeviri yasaksa hiçbir şey anlamıyorlar, geri gidiyorlar.

Hep "Türkçe öğretemedik" deniyor, asimilasyon mantığıyla. "Biz" niye Kürtçe öğrenmiyoruz? Madem aynı topraklarda yaşayan iki kardeş halkız, okullarda Kürtçenin en azından seçmeli ders olarak okutulması gerekmez mi?

Tabii ki. Bizim de öğrenmemiz lazım. Ben şimdi öğreniyorum. Seçmeli ders olabilir pekala. Kürtçe televizyon meselesini de anlamıyorum. Elbette ki! Olmamasına aklım ermiyor.

Gaffar Okkan vakasına ne diyorsunuz?

O gerçekten bir simgeye dönüşmüş. Bugün Türkler de, Kürtler de arkasından ağlıyor. Kürtçe öğrenmeye başlayan bir yetkili. Düşünebiliyor musunuz? Oradan başlıyor Gaffar Okkan'ın başarısı. Bir de onun Kürtlere nefretle, öfkeyle bakmadığına inanıyorlar. Onun dışında, çok önyargılı ve nefretle bakıldıklarını hissediyorlar.

Manic Street Preachers - Freedom Of Speech Won't Feed My Children *(Know Your Enemy)*

Tanımama imkan yok.

Manic Street Preachers. Geçenlerde Havana'da konser verdiler.

A, tamam, biliyorum...

Küba'nın bugün bir ütopya adası haline gelmesine ne diyorsunuz?

Küba'nın bugün artık simgeleşen bir durumu var. Gezegenimizin imparatorluğuna direnen tek ülke olma özelliğini koruyor. Çok zor bir yaşamları var. Çok yoksullar, ama kendi dedikleri "yoksulluğu paylaşıyoruz". Çok görkemli bir devrim geçirdiler bence. O devrimden sonra bugün hâlâ gezegen imparatoruna direnmeleri, çok onurlu. Şimdi turizme açılıyorlar, çünkü tek ekonomik kaynakları o, ancak korkarım ki, işleri çok daha zorlaşacak. Çünkü şöyle bir gerçek var, diyelim öğretmen maaşıyla bir yemekte garsona bırakılan bahşiş aynı para. Bu da tabii başka etkiler getirecek.

Manics'e göre, Küba sosyalist ideallerin yüzde 60'ını gerçekleştirmiş durumda...

Bence daha fazla. Elbette düşünce özgürlüğü kısıtlı, bunun da bilincindeyim, ama şu son yaşadığımız olaylara bakınca, buradakinden daha mı az, yoksa çok daha fazla mı, bilemiyorum.

Manics'in "Know Your Enemy" (Düşmanını Tanı) albümünü seçmemizin sebebi, aslında şu son olaylar üzerine konuşmak istememiz.

Aslında hepimiz kabahatliyiz, suçluyuz. Sendikadan ayrılmaya direnenlerden biriydim, en son, en son sendikalılardan biriydim gazetede, günün birinde "senden başka kimse kalmadı sendikalı, ayrılmak zorundasın" dediklerinde, paşa paşa ayrıldım. *(içini çekiyor)* Ama, evet, değer ölçülerimiz değişiyor. Benim kendi değer skalamda, insanı insanı yapan özellikler çok önemliydi. İnsanı insan yapan değerleri yüceltmeye çalışıyordum ve haksızlığa, baskıya, şiddete karşı çıkmaya çalışıyordum. Bir de kendi alanım olan kültür ve sanat alanında fazlaca ısrar ediyordum. Birçok başka değerin çok gelip geçici olduğunu, ama kültürel, sanatsal değerlerin kesinlikle kalıcı olduklarına inanıyorum. Ve bundan mümkün olduğunca daha çok insanın pay alması gerektiğini savunuyorum. Bunda fazla ısrar ediyordum ve rahatsız ediyordum.

Basındaki krizin temel sebebi, demin değindiğiniz gibi, adım adım yapılan sendikasızlaştırmaya karşı toplu bir direnişin olmaması değil mi?

İşten atılmış bir insan olarak bunları söylemek doğru gelmiyor. Gazetenin içindeyken bunları söylemem gerekiyordu.

Biraz suçluyor musunuz kendinizi?

Suçlamıyorum dersem kesinlikle yalan olur. Hepimiz suçluyuz... Benim en çok sevdiğim şarkı hangisidir, biliyor musunuz? John Lennon'ın "Imagine"ı.

Söyleşi: **Yücel Göktürk - Serkan Seymen**

KABALCI YAYINEVİ

yeni çıkanlar

Aristoteles

DAVID ROSS

David Ross, Aristoteles'in bütün eserlerinin İngilizce basımlarında yönetmen olarak çalışmış ve kimilerini de çevirmiştir. Ross bu kez de metafizik, ahlak, fizik, biyoloji gibi pek çok farklı açıdan ele alarak Aristoteles külliyatının özünü sunuyor.

İletişimsel Eylem Kuramı

JÜRGEN HABERMAS

Jürgen Habermas, Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine'de temel taşları atılmış olan kapsamlı ve yeni bir eleştirel toplum kuramı oluşturma projesini İletişimsel Eylem Kuramı'nda doruk noktasına vardırıyor. Jürgen Habermas'ın önceki yapıtları bu çalışmanın ön hazırlıkları olarak okunabilir.

ORTA ASYA

Tarih ve Uygarlık

JEAN-PAUL ROUX

Orta Asya büyük bir uygarlık merkezi, güçlü düşünce akımlarına, dehalara, bilime ve sanata hayat veren özel diyarlandandır. Zerdüşt bu topraklarda doğmuş, Hint ve Helen burada birleşip Yunan-Buda sanatını oluşturmuştur. Evrensel dinin inananları başka coğrafyalarda birbirine düşerken, bu topraklarda büyük uyum içinde yaşamış ve bize hoşgörü dersi vermiştir.

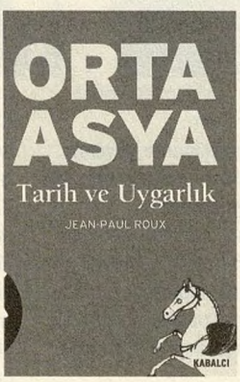

BACH

Yaşamı ve Eserleri

Aydın Büke

Aydın Büke, çok sesli müziğin en önemli ismi olan Bach'ın serüvenini, yaşadığı dönemin tarihsel çerçevesinden bizlere aktarıyor. Bach'ın bugüne dek ayrıntısıyla işlenmeyen eserleri kitapta geniş yer tutarken, tanınmış eserlerinin de farklı yönlerine işaret ediliyor.

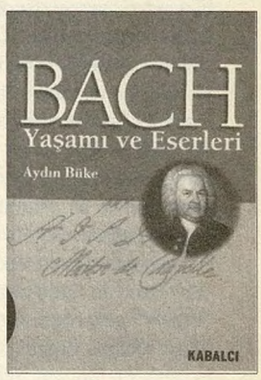

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34410 İstanbul
Tel: (0212) 526 85 86 Fax: (0212) 513 63 05

Kız Dövüşü (Karyn Kusama) Harbi "grrrl power" filmi. Diana (Michelle Rodriguez) kendisine yan bakan herkesi pataklayacak kadar öfkeli bir kız. Pon-pon kız olacak değil ya, boksör oluyor. Öfkesini kanalize ederken kendi-

sini de keşfediyor... Rodriguez çok başarılı bulundu. Yönetmenin de (Karyn Kusama), başrol oyuncusunun da ilk filmi. Sundance 2000'de en iyi yönetmen ve Büyük Jüri Ödülü aldı. *(21 ct, 21.30, Sinepop / 24 salı, 10.30, Sinepop)*

175. Madde (Rob Epstein & Jeffrey Friedman) Yönetmen yaşlı Alman eşcinsele soruyor: "Yani siz şimdi 'savaş sırasında banliyö trenlerinde seviştik' mi diyorsunuz?" Cevap: "Evet, tabii. Sende de jeton amma geç düşüyor." Hiçbir şeyin hayat kadar şaşırtıcı olamayacağının kanıtlarından biri "175. Madde". Filme adını veren madde, Nazi Almanyasında eşcinsellere karşı çıkartılan yasa maddesi. Epstein ve Friedman, eşcinsel temalı filmler yapan iki yönetmen. Daha önce de festivali, "The Celluloid Closet" adlı filmleriyle ve şahsen ziyaret etmişlerdi. Bu filmleriyle 2000 Berlin'de Panorama bölümü Fipresci ödülünü aldılar. *(26 perş, 16.00, Sinepop / 29 pt, 10.30, Beyoğlu)*

Birlikte (Lukas Moodyson) Yıl 1975. General Franco'nun öldüğü haberi radyodan yayınlandığı anda ev ahalisi sevinçten havalara uçar. Ama olay İspanya'da değil, İsveç'te geçmektedir. Bir hippi komününde. Televizyon seyretmekten sosisli sandviçe kadar her şeyin ideolojik platformda tartışıldığı bu komün bütün abuk sabukluğuna karşın gerçekten de bir alternatiftir, dışarıdaki burjuva değerleriyle örülü buz gibi soğuk yaşama. Lukas Moodyson ilk filmi "Sev Beni"yle İsveç'te gişe gelirinde "Titanik"i sollamıştı. İkincisi de çok iyi. Göran rolünde Gustaf Hammersten muhteşem. Mahalle futbolunun en güzeli de bu filmde. Festivalin en sevimlisi. *(15 pt, 13.30, Sinepop / 20 cuma, 10.30, Atlas / 26 prş, 10.30, Rexx)*

WONG KAR-WAI

Aşk Zamanı

Gerçek anlamda görsel şiirlerin sinemacısı Wong Kar-Wai, 60'lı yılların Hong Kong'undan bir "yitik aşk" öyküsü anlatıyor bu sene festivalde. Tony Leung'a Cannes'da en iyi erkek oyuncu ödülü getiren filmin iç seyrini Les Inrockuptibles aracılığıyla yönetmen Kar-Wai'dan dinliyoruz...

Vertigo durumu

Filmi çekerken elinizde senaryo yokmuş. Niçin böyle bir çalışma yöntemini benimsediniz?
Wong Kar-wai: Gayet basit: Yazmaktan nefret ederim! Bir fikirden yola çıkarım –bu sefer, 60'lı yılların başında Hong-Kong'taki çocukluğumdu mesela–, çekim yerlerini saptarım ve ancak herkes sete geldiğinde yazı masasının başına oturmak zorunda kalırım! Yazacak tutku ortaya çıkmazsa, gidip iki tek atarım. Ama bütün bunlar çalışmadığım anlamına gelmiyor. "Aşk Zamanı", hayatım boyunca, her an peşinden koştuğum bir film. Film yapmamın nedeni, annemle birlikte sinemada vaktiyle çok zaman geçirmiş olmamdır. Beş yaşında Hong-Kong'a geldim, ve orada birden sinemayı keşfettim. O duyguları yeniden bul-

mak, onları yakalayıp insanlarla paylaşmak, yönetmen olarak benim tek motivasyonum.

"Aşk Zamanı"nın çekimleri uzun döneme yayılmış. Bu kadar uzun bir çekim sürecinde projenin tutarlılığını, iç bütünlüğünü nasıl sağlıyorsunuz?
Aslında, bu bütünlüğün kafamın içinde olduğunu alttan alta biliyordum. Ama insanın bazen kendisine belirlediği hedefe varması için çeşitli sapmalar yapması gerekiyor. Örneğin, Angkor'u filmin başına koyup Singapur'da bitirebilirdim. Hong-Kong'ta da bitirilebilirdi.

Niçin Angkor'da bitti?
Angkor bir çıkış. Kendi içinde bir ağırlığı olan bir yer bulmak gerekiyordu. Aşk ilişkisinin katı çerçevesinden sıyrılması lazımdı. Filmdeki kahramanlarım Maggie (Cheung) ve Tony'nin (Leung) hikayesi küçük bir kazadan başka bir şey değil. Bu nedenle de bir mesafe katmak gerekiyordu: Angkor mükemmeldi. Ama pitoresk olmasından ziyade, zihni olarak. Sonra, Tony'nin canlandırdığı, bir gazeteci olan kahramanın orada bulunması için bir neden yaratmak gerekti. De Gaulle'lü belgesel sahneler oradan kaynaklanıyor. De Gaulle'ün 1962'de Kamboçya'ya yaptığı ziyaret sırasında çok sayıda gazeteci Angkor'a gelmişti. Filmde, Tony bir gazeteci, bu nedenle orada bulunuyor; ama olaydan sonra kalmaya devam ediyor. Film Angkor'da bitmeliydi, çünkü orası zaman dışı bir yer. Bütün o tapınaklar binlerce yıldır orada: onlara kıyasla, Tony ile Maggie'nin hikâyesi sadece küçük bir bölüm. Angkor'da bitirmek her şeyi yerli yerine oturtmaya imkan veriyor. Tarih ölçeğinde bakınca, Tony ile Maggie arasındaki duygusal ilişki tek bir saniyeye tekabül ediyor... Tony'nin canlandırdığı karakteri çok karmaşık bir tip olarak tasarlamıştım. Seyircinin çok büyük bir kısmı Tony'nin fazla pasif, fazla nazik ve bu hikâyenin mağduru olduğunu düşünecektir. Ama aynı zamanda, çok karanlık, çok içe dönük bir yanı da var. Belki Maggie'nin cazibesine kapıldı, belki onu cezbetmek istiyor, ama belki de öç almanın peşinde. Kendisini aldatan karısından ya da Maggie'nin kocasından öç almayı istiyor olabilir. Tony'ye sık sık "ruhunun karanlık bir yanı" var diyordum. Seyirciyle karşılaştığım ortamlarda, büyük çoğunluğun basit, romantik, aşık Tony yorumunu tercih ettiğini şaşkınlıkla fark ettim. Bence, bunun nedeni Tony'nin yüzü, tamamen nazik bir insanın yüzü. Bu durum, bana "Vertigo"yu hatırlatıyor. James Stewart'ın canlandırdığı karakter çok karanlık bir tip, ama onun iyi insan suratı, güvenilir adam hali yüzünden herkes bu karakteri sevimli buluyor. James Stewart'ın yerine örneğin John Malkovich'i koyduğunuzu düşünün. Sırf bu değişiklikle "Vertigo" bambaşka bir film olur. "Aşk Zamanı"nda hikâyenin karmaşıklığıyla Tony'nin iyi yürekli suratı, iyi bir bileşim oluşturuyor.

Filmin finali Antonioni'yi çağrıştırıyor, bilinçli bir tercih miydi?
Antonioni en sevdiğim yönetmenlerden biridir. Düşünülmüş bir şey değildi. Ama Angkor'daki sahneleri çekerken, yerlerin bana Antonioni'nin bazı filmlerini hatırlattığı doğru. Ama büro sahnelerini çekerken de Robert Bresson aklıma geldi. Çok minimalist bir sahneye koyma tarzı... Genel olarak mekân, yerler benim için çok temel veriler. Ben filmlerimi hikâyeden ya da karakterlerden yola çıkarak kurmuyorum, yerlerden yola çıkarak kuruyorum. Bana uygun gelen bir bina, bir lokanta, bir bar saptadım mı, filmin yolu büyük ölçüde açılmış oluyor. Yerler de tıpkı insanlar gibidir, yıllar içinde pek çok olayın tanığı olurlar.
19 prş, 13.30-19.00, Emek / 28 ct, 13.30, Rexx

Çeviren: **Siren İdemen**

CHRISTOPHER NOLAN

Akıl Defteri

Karısını tecavüz ederek öldüren katilden intikam almak için Los Angeles'ı arşınlayan Leonard, "yarı yolda" başına aldığı darbeyle hafızasını yitirir... Sundance'de en iyi senaryo ödülü kazanan "Akıl Defteri", çok başarılı bir "tersine-karafilm" denemesi. Yönetmen Christopher Nolan ve senaryoya temel olan öykünün yazarı Jonah Nolan (Christopher'ın kardeşi) Filmmaker dergisine Akıl Defteri"ni anlatıyor...

Yalanlarına inanma

Filmlerinizde farklı bir anlatım dili kullanıyorsunuz, ama hikayeleriniz belki de en bilinen tür olan kara film janrında. Neden?

Christopher Nolan: Kara filmde bakış açısı hikaye anlatmanın temel unsurlarından biridir. Ayrıca zamanda ileri geri sıçramalar ve bakış açısı değişiklikleri tamamıyla kabul edilir. Kara filmin en iyi örneklerinde hep her şeyin yenibaştan değerlendirilmesi gerekir. Özellikle kimin iyi, kimin kötü adam olduğu bağlamında. Aldatma, şaşırtma istenen ögelerdir. Seyircinin bütün hikayeyi bilmediğinin farkında olmasını, bütün karakterlere güvenemeyeceğini bilmesini istersiniz... Jonah bana hafızasında bir şey tutamayan ve intikam peşindeki bu adamın hikayesini anlatınca, kara film tarzını kullanmanın ve hikayeyi hemen hemen tümüyle bu karakterin bakış açısıyla anlatmanın en enteresan yöntem olacağını düşündüm. Psikolojik durumu ve onun bakış açısı filmin yapısında belirleyici rol oynuyor. Seyircinin onun gözleriyle çevresindeki insanları ve durumları değerlendirmesini istedim.

Bağımsız sinema yıllardır kara film tarzından yararlandı ama gittikçe daha az etkileyici sonuçlar elde etti. "Akıl Defteri"nde ise seyirci olayları birbirine bağlama çabasına kendini o kadar kaptırıyor ki, filmin öğelerinin aşinalığını tamamen unutuyor.

Christopher: Bu dediğiniz doğruysa çok iyi. Çünkü filmin yapısını bu janrın çok değer verilen kimi unsurlarını yeniden canlandırmak için kullandım: paranoya gibi, gündrelik korkularımızın abartılması gibi. Ama janr o kadar çok kullanıldı ki, gerçekten ona yeni bir enerji katmak için çok uğraşmanız gerekiyor.

Filminizin Avrupaî bir tadı var. Seyircinin çizgisel olmayan bir anlatımı hazmetmeye gönüllü olacağı gibi bir beklentiniz var mıydı?

Christopher: Belki. Ama ben "Akıl Defteri"ni bir sanat filmi olarak görmüyorum. Öyle algılanırsa da çok hayal kırıklığına uğrarım. Ben kendimi nihai olarak gayet mainstream bir sinemacı olarak görüyorum.

"Akıl Defteri"'ne temel oluşturan hikaye nasıl oluştu?

Jonah Nolan: Bir dönem okuldan izin almıştım ve geziyordum. Bu psikolojik durumla ilgili Genel Psikoloji derslerinde bir şeyler okumuştum. Ayrıca kafamda zaten kimlik ve hafıza gibi temalarla ilgili bazı düşünceler vardı. O dönem kurban olma teması kafamı çok kurcalıyordu; kurban olma durumu insanları nasıl etkiliyordu, nasıl üstesinden geliyorlardı ve iyileşiyorlardı... İyileşme döneminde, olayın ilk etkisi silinirken, olayı hatırlamaya çaba harcanır. Bazı durumlarda elbette insanlar anıların akınına uğrar ve bundan kaçamazlar. Ama beni ilgilendiren, insanların yaşanan kötü şeyleri hatırlamaya kendilerini zorladıkları durumlardı. O ana takılıp kalmış bir karakter fikri ilgimi çok çekiyordu.

Filmin kahramanı Leonard'ın (Guy Pearce) durumuna karşılık gelen klinik bir terim var mı?

Jonah: Genel adı anterograd amnezya. Retrograd amnezyanın, klasik kafaya darbe alıp kim olduğunu unutma durumunun tersi. Anterograd amnezyada hem olayın öncesi hem de sonrasına dair hatırlama zorluğu çekersiniz. Elbette bu durumu metaforik bir araç olarak kullandım. Bu durumun derin bir irdelemesini yapmayı amaçlamadım. Umarım bu durumun gerçek doğasına çok aykırı bir hikaye yazmamışımdır. Çok aleni bir şekilde felsefi olmadan, bazı felsefi sorularla uğraşmada bir metafor olarak bu durumdan yararlandım. Hafızanın doğasını, özellikle de mamûl hatıraların doğasını keşfetmek istedim. Öyle hatıralar vardır ki, son derece canlıdırlar, ama aslında kişi onları duyduğu hikayelerden kurgulamış ve bir araya getirmiştir. Bu ilgi biraz da kardeşim Chris'le ilişkimden esinleniyor. Kardeş kardeşe ilişkilerde büyük ağabey küçüğüne hikayeler anlatır. Bunlar doğru ya da bir hakikatin süslenmiş ve yanıltıcı bir versiyonu olabilirler. Kara filmin standart yaklaşımında eninde sonunda hakikata, büyük H'li bir hakikata ulaşırsınız. Bundan kaçındım.

Parçalar bir araya geldiğinde hikaye inandırıcı bir bütünlüğe kavuşuyor mu?

Christopher: Bence kavuşuyor ama seyircinin ilk izlemede her şeyi anlamasını beklemek mantıksız. Ayrıca belli ölçüde yoruma açık olmasını da istedim. Ama her şey filmde var, ikinci kez görme fırsatı bulursanız... Film nesnel gerçeğin ne olduğunu açık bir şekilde tanımlamıyor; bu zaten amacımıza aykırı olurdu. Yani nesnel gerçeklikle ilişki kuramayan kahramanın kafasının içinden bakma fikriyle çelişirdi. Bütün filmlerde olan abartma, melodram vb. gibi unsurlarla birlikte "Akıl Defteri"nde her şeyin yerli yerine oturduğuna inanıyorum.

Leonard'ın kafa karışıklığıyla seyircininki içiçe geçiyor...

Christopher: Benim için en ilginç olan şey, seyircinin filmin sonunda Teddy'nin (Joe Pantoliano) söylediklerine inanmak istememesiydi. Peki neden? Sanırım seyirci film boyunca Leonard'ın çektiği Teddy fotoğrafına bakıp üzerindeki "Yalanlarına İnanma" yazısını okuduğu için bu tepkiyi verdi. Bu imaj insanda kalıyor ve Leonard'ın görsel hafızasının tamamen güvenilmez olduğunu açık etmemize karşın bu imaja inanmaya devam ediyorlar. Çok şaşırtıcıydı ve planlanan bir şey değildi. Planlamış olduğumuz şey Leonard'ın kafasının dışına bütünüyle çıkmamak ve seyirciyi neye inanmak, neye inanmamak istediğini sorgulayan bir halde tutmaktı.

Filmde hem Carrie-Anne Moss, hem de Joe Pantoliano'nun oynaması akla "Matrix"le olan benzerlikleri getiriyor.

Christopher: "Matrix"le olan benzerliği Carrie-Anne'le tartıştık. İki film de, çok farklı şekillerde de olsa gerçekliğin öznel doğasıyla ilgilydi. Carie-Anne, ilk olarak "Matrix"de dikkatimi çekti. Aradığım ikili bir özellik vardı ki, Carie-Anne buna sahipti. Bir yandan güçlü, zırhlı olabilirken, bir yandan da duyarlı ve açık olabiliyor.

Peki ya Guy Pearce?

Christopher: Guy'ı hem "Los Angeles Sırları" hem de "Priscilla, Çöllerin Kraliçesi"nde izlemiştim, ama iki oyuncunun aynı kişi olduğu aklımın ucundan bile geçmemişti. Bunu anladığımda böyle bir oyuncunun kafasına koyduğu her rolün altından kalkabileceğini biliyordum.

Filmin yapısı Cortazar ve Borges gibi yazarları çağrıştırıyor. Sizi etkileyen yazar ve sinemacılar kimler?

Christopher: Graham Swift'in romanı "Waterland"in hayranıyım: Paralel zaman dilimleri, geçmiş ve bugün birbiriyle içiçedir. Gayet deneysel bir sinemacı olan ama mainstream bir bağlamda çalışan Nicholas Roeg'u, özellikle de "Performance" adlı filmini beğenirim. Çok bilinmeyen bir Sidney Lumet filmi vardır, "The Offense" diye... Sonra John Boorman'in "Point Blank"i; kimlik sorunlarıyla uğraşan harika bir film.

Lumet bir Amerikalı ama "The Offense"i İngiltere'de çekti; Boorman ise İngiliz ama "Point Blank" bir Amerikan filmi. Sizinle bir benzerlik var sanki...

Christopher: *(iç geçiriyor)* Evet, doğru, ben yarı Amerikalı yarı İngilizim ve iki ülkede de film yapmaktan hep hoşlandım. Amerikan kentlerinin bazı unsurları çok homojen: Uçsuz bucaksız otoyol kültürü, benzin istasyonları ve moteller "Akıl Defteri"nde çok önemli bir rol oynuyor, çünkü belli bir anonimlik duygusu veriyor. Bu filmin Amerikan peysajına ihtiyacı olduğunu düşünüyordum, çünkü insanın kaybolabileceği bir yer olmalıydı. Amerika'da, havaalanından bir kente giderken nerede olduğunuzu anlamanız mümkün değildir; şehir merkeziyle havaalanı arası her yerde aynıdır. İngiltere'de insanların konuşmasından anında nerede olduğunuzu anlarsınız.

20 cuma, 24.00, Beyoğlu / 23 pt, 21.30, Rexx / 29 pz, 16.00, Emek

Çeviren: **Cüneyt Cebenoyan**

roll over 29

Benim Kuşağım (Barbara Kopple) Woodstock 69, 94 ve 99. CSN&Y'dan Santana'ya, oradan RATM'e birçok grubun "live" görüntüleri. Bu bile yeterince heyecan verici. Ama bu filmi beğenmeyenler de var. Kopple 69'daki hippi ideallerinin Woodstock'ıyla, 94 ve 99'un şirketlerin sponsorluğundaki tüketime yönelik, şiddet-yoğun Woodstock'ları arasındaki farkları vurgulamış. "Yeni bir şey söylemiyor" diyorlar, ama yine de gitmek zorundayız. *(14 ct, 24.00, Atlas / 22 pt, 19.00, Emek / 28 ct, 10.30, Rexx)*

Rita'nın Kimlikleri (Volker Schlöndorff) Yine 70'ler, yine solcular. Ama bu kez "Birlikte"ki gibi pasifistler değil. Kızıl Ordu Fraksiyonu üyeleri ve özellikle içlerinden biri: Rita Vogt. Rita (Bibiana Beglau) Batı Almanya'yı terk etmek zorunda kalır ve Doğu Almanya'da yeni bir hayata başlar. Yeni bir kimlikle. Rita bir işçi olarak yeni hayatında sosyalizmin yılmaz savunuculuğunu sürdürürken, iş arkadaşları Batı'ya göç etmenin hayalini kurmaktadır. Ve sonra duvar yıkılır. Doğuya göç etmiş

eski eylemciler artık Alman polisi için çok daha kolay bir avdır. Bibiana Beglau, Berlin 2000'de bu filmdeki rolüyle en iyi kadın oyuncu seçilmişti. *(23 pt, 13.30-19.00, Emek / 28 ct, 16.00, Rexx)*

Babam ve Ustam (Paolo ve Vittorio Taviani) Sardunyalı bir küçük çobanın hikayesi. Babaerkil bir toplumda büyük baskı ve yoksulluk içinde büyüyen çoban, askerde okuma-yazmayı öğrenecek ve sonunda filme konu olan otobiyografisini de yazacaktır. Brechtyen bir fabla dönüşen neo-realist bir öykü. Babanın dayaktan bayılttığı oğlunu kucağına alıp dağlara bayırlara yaktığı türkü, unutulmaz sinema anları arasında yerini aldı. Ah, bir de, hatta asıl "Kaos"u seyredebilsek yeniden. *(25 çrş, 21.30, Rexx / 27 cuma, 13.30-19.00, Emek)*

Prova (Takashi Miike) "Dehşetengiz" denilen cinsten, sağlam mide isteyen bir film. Geçen sene Rotterdam'da Film Eleştirmenleri Ödülünü aldı. TV yapımcısı Aoyama, karısının ölümünden yedi yıl sonra genç bir eş peşinde. Bir filmi için başrol kadın oyuncusu ararken, provalarda bir taşla iki kuş vurmak, gelin hanımı seçmek istiyor. Ve karşısına, beyazlar içinde Asami çıkıyor. Tehlikeli madde! *(28 ct, 24.00, Atlas / 29 pz, 13.30-19.00, Beyoğlu)*

JOHN WATERS

Cecil B.

Ona ne desek az: "Majör kült"ler arasında anılan "Pink Flamingos"dan itibaren Amerika'nın nabzını tutan "pulp" yönetmen, teenage filmi gibi başlayıp son derece siyasi bir noktada biten kurdelalara, Iggy Pop'un Johnny Depp'in amcasını oynadığı rock harikalarına, nümayişli, fetişli eserlere imza attı. Absürdün, neşenin, kitsch'in doruğundan realist sesler verdi. Yeni filminde de Hollywood sokaklarında terör estiriyor... Uncut ve Les Inrockuptibles'den bir kolajla karşınızda John Waters ve "Cecil B"nin müziklerini yapan Moby...

Terörist kim, terör ne?

Filmin ismi "Cecil B deMented" (Çıldırmış Cecil B) hem ilk dönem Hollywood yönetmenlerinden Cecil B. deMille'i çağrıştırıyor, hem de sizinle ilgili bir gazete başlığından kaynaklanıyor. İyi sinema adına çete kuran ve kötü sinema yapanlara savaş açan Cecil B deMented, aslında John Waters mı?

John Waters: Benimle ilgisi yok, hayalî bir kişilik o. Gerçekten bir Cecil B deMented olsaydı, basında hakkında çıkanları dosyalardım, davalarına giderdim, idamını seyrederdim, ölümünden sonra çıkan şeyleri toplardım. "Action" ve "cut" nidalarının dışında, Cecil'in bir hayatı yok; onun için tek gerçeklik bu. Şurunu yitirmiş. Gerçek hayat onun için bir film, insanlar da figüran; eskiden buna ben de inanırdım. "Pink Flamingos"da, Divine, Baltimore sokaklarını turluyordu, insanlar da dönüp ona bakıyorlardı –ben de arabadaydım, beni görmüyorlardı. Kendiliğinden figüranlardı bunlar. "Desperate Living"de, bu korkunç bir şey ama, evsiz insanlara ihtiyacımız oldu, bir otobüs kiraladık, onları sete getirdik. Otobüsü gönderdik, böylece orada onlarla kapana girdik. Ne yiyeceğimiz vardı, ne bir şeyimiz. Kölelik gibiydi.

Cecil B deMille'in hayranı mısınız?

Özel olarak değil. O epik filmler çekiyordu, ben 'trash' epik; ama birinci dereceden imza sahibi bir yönetmen bakışı vardı. O da bir ayak fetişistiydi, onda hoşuma giden de buydu, ama öbür filmlerimde çok kullandığım için bu filmde bunu kullanamadım.

Melanie Griffith filmde "Hollywood sürtüğü" Honey Whitlock rolünde. Ona benziyor muydu gerçekten?

Melanie, Honey Whitlock değil. Sürtük değil, züppe değil. Ona dedim ki, "eğer bu iş olmazsa her halükârda beni mesul tutacaklar, sen de sinirlerin bu rolü kaldırabildiği için herkesin hoşuna gideceksin". Bir film yıldızıyla takılmak hapishaneye girmek gibi bir şey: İlk gün korkunu belli etmezsen, devamı kolay. Melanie'yle ilk karşılaşmamda evine gitmiştim, kapıyı o açmıştı: Siyah deri bir tayt ve kurukafa resimli bir tişört giymişti, yüzünde hiç makyaj yoktu. Harika diye düşündüm. Gülüştük, muhabbet ettik. Boynuna silahı dayadığı Larry Clark filmini görmüştüm ve içimden "bu iyiye işaret" diye geçirmiştim.

Daima ilgilendiğiniz terörizm teması "Cecil B deMented"da sürüyor. Bunun cazibesi nerede?

Teröristler seksidir –ya da eskiden öyleydiler. Şimdi sağ kanattalar, tarzları kötü. Kamuflajla yapabileceğiniz o kadar çok şey var ki. Politik radikaller, teröristler hep ilgimi çekti, 60'lar boyunca onları takip ettim, ama bunun nostaljisini yapan bir film çekmek de istemedim. Politikanın içeriği sinema olsaydı nasıl olurdu diye bir hayal kurmak istedim, teröristlerle tanklar caddelerde film zevkleri için savaşsalar... Herkeste en sevdiği yönetmenin bir dövmesi olsaydı, insanların buluşması daha kolay olmaz mıydı?

"Cecil B deMented"deki bütün oyuncularda meşhur kült yönetmenlerinin dövmesi var. Size benzer bir saygı duruşunda bulunuldu mu hiç?

Öyle birine rastladım. Bir kız sırtını imzalamamı rica etti, ben de her yerini imzaladım, inanın bana. Ertesi yıl geldiğinde imzamın dövmesini yaptırmıştı. İlham kaynağım da bu oldu. Hayranlarımla başıma gelen en tuhaf şey, bir imza gününde bir kızın çıkagelip orkidini imzalamamı istemesi oldu. İmzaladım. Kız sonra benim kitabı da aldı.

Kullanılmış mıydı orkid?

Evet, hem de tazeydi daha.

Krimineller de bir başka John Waters takıntısı. Neden?

Hapishanede uzun uzun düşündüm, çok ilginçti. Genellikle katillerin olduğu bir sınıfım vardı, onlara filmlerimi gösterirdim, "sen babayı yemişin, koçum" derlerdi. Kriminelleri severim, sohbetleri çok ilginçtir çünkü büyük hikayeleri vardır, düşünme biçimleri

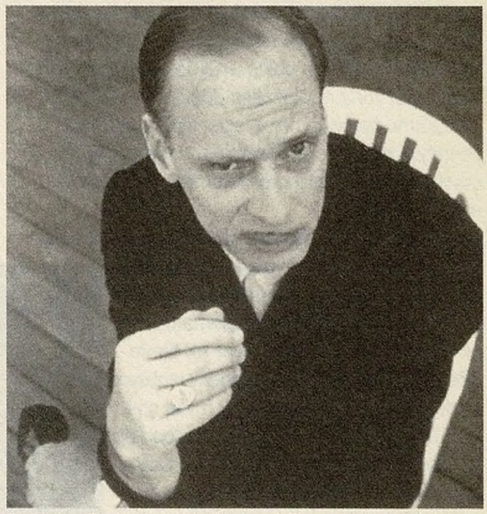

farklıdır. Cürümlerini bağışlayabilirseniz, çok iyi arkadaş olurlar.

"Cecil B deMented"ın çekimleri eğlenceli geçmişe benziyor...

Benim için eğlence, film yapmak değil. Benim için eğlence, cuma gecesi geldiğinde, iş saatleri dışında mutluluğun ardında bencilce koşmak anlamına geliyor. Filmi çekmek tatmin edici bir şeydi, çekimleri muhabbetle anıyorum, ama çok da zordu, çünkü bir aksiyon filmi çekmek için önümüzde 32 gün vardı –çektiğimiz her şeyi filme koyduk.

Filmleriniz eskisine oranla daha kibar ve cilalı. Kariyerinizi devam ettirebilmek için prensiplerinizden ödün vermeniz gerektiğini düşündünüz mü?

Kendinizi sürekli yeniden oluşturmak durumundasınız. Mesleğin gereklerine uyarak değişmek zorundasınız. Ben şanslı sayılırım, filmlerimin dünya çapında mütevazı bir başarısı var. Sürdürmemi sağlayacak kadar yeterli oluyor bu. Bütçe hakikaten düşmediği sürece mesele yok.

Filmin masraflarını neredeyse tamamen Fransızlar karşılamış. Filmleriniz Hollywood için hâlâ çok sol tandanslı mı sayılıyor?

Avrupa'ya gitmem gerektiğini biliyordum: Hollywood karşıtı bir terörizmin filmini Avrupa'da çekmek "sinematik doğru" olacaktı. Aslında esas terörist Hollywood'un kendisi: Ülkene gelirler, korkunç sinema salonları açarlar, herkes film seyretmek için buralara doluşup şikayete koyulur. Hollywood, bütün ülkelerin sinema endüstrisini yerle bir etmek için dünyayı arşınlıyor. Çok parlak bir pazarlama; buna karşı değil-

lim: Keşke ben de izleyicilerimi filmlerimi beğenmemek gibi bir tercihleri olamayacağına inandırabilseydim. Yazın herkes sinemalara doluşuyor ve izledikleri filmlerden hoşlanmayabileceklerinin farkına varmıyorlar. Çok çok parlak bir durum! Bu duruma karşı değilim, sadece kıskanıyorum.

Amerikan bağımsız sinemasından umut var mı?

Bağımsız filmlerle Hollywood filmleri arasında o kadar da fark yok. Gerçek terörist film "Blair Witch Project"ti, nereden çıktığı belli değildi, bir grup çocuk para pul gözetmeden çekmişti bu filmi. O kadar başarılı oldu ki, büyük Hollywood stüdyoları yeni filmlerinde değişiklikler yapmak zorunda kaldılar. İşte terörizm bu; harika bir şey. Eğer iş yapacağı düşünülseydi, Hollywood Cecil B deMented'ın filmini alırdı. Hollywood her zaman parodilere mevzu oldu. Para getirdiği sürece, umurlarında bile olmaz bu.

Bugünkü yönetmenlerden hangilerinin dövmesini yaptırırdınız?

Herhalde önce Todd Solondz. Mary Haron'ı ve Todd Haynes'ı da seviyorum. Harmony Korine benim kuşağımın nabzını yakalayabiliyor. "Gummo" filmini Los Angeles'da seyrettim, çok akıllı bir seyirci vardı, salonu en cool, en seksi gençler doldurmuştu. Buna saygı duyuyorum. Bu çok önemli bir şey.

Bir Dogma filmi yapar mıydınız?

Dogma parlak bir şakaydı diye düşünüyorum, William Castle'ın koltuklara ziller yerleştirmesi gibi, üç boyutlu gözlükler gibi, benim filmde Divine'ın bok yemesi gibi. Umulmadık bir şeydi, çok çok komikti. Yine de Dogma filmleri çekmişim gibi geliyor, "Multiple Maniacs" belki bir Dogma filmi sayılabilir. Ama o filmin çok zekice, nükteli bir fikri vardı.

Sizdeki provokasyon düşkünlüğü nereden geliyor? Film seyrede seyrede mi oldu?

Daha küçücük çocukken, sinemadaki ilk kahramanlarımdan biri, Walt Disney filmindeki Kül Kedisi'nin üvey annesiydi. O kadar kötüydü ki, deli olmuştum, prensle onun evlenmesini isterdim... Çocukluğum Walt Disney'in kötüleriyle geçti. O kadar başarılıydılar ki. Yatağımın üstünde, Pamuk Prenses'teki kötü kraliçenin bir resmi ve yine büyük kahramanlarımdan biri olan "Oz Büyücüsü"nde cadıyı oynayan Margaret Hamilton'un imzalı bir fotoğrafı var. Ölümünden önce onunla tanıştım, beni en çok etkileyen şeylerden biri de imzasının sonuna "WWW" harflerini koymasıydı: "Wicked Witch of the West". Müthiş şık! Plastik sanatlarda, beni en çok etkileyen herhalde Life dergisinde hakkında bir yazı okuduğumda Jackson Pollock olmuştu. Ailem onu saçma ve komik bulurdu, yaptıklarının sanatla alakası olmadığı görüşündeydiler. Kitaplardan bana en çok damgasını vuran "Peyton Place"tir. O kitabı babamın sakladığı çekmecede bulmuştum. O roman 1950'de çıktığında herkes şok edici bulmuştu. Kitabın yazarı Grace Metalious'a öylesine takılmıştım ki, yaşamıyla ilgili fotoğraflardan oluşan bir kolaj yapmıştım. Bu sene mezarına gittim. Takıntılarım hiçbir zaman peşimi bırakmaz.

Yeniyetmeliğinizde sinemayla ilişkiniz nasıldı?

Underground filmler hakkında okuduklarım beni büyülüyordu: Bu filmlerin çok az parayla, arkadaşlar arasında yapıldığı söyleniyordu... Village Voice'da ve benim için İncil'in yerini tutan Film Culture'da Jonas Mekas'ın eleştiri yazılarını okuyordum. Jonas Mekas benim hayatımı kurtardı. Sık sık annemle babama bir yalan uydurarak Kenneth Anger'in, Kuchar kardeşlerin ya da Warhol'un yeni filmlerini görmek için otobüse atlayıp New York'a gidiyordum. "Beatnik" olmak isterdim, ama Baltimore'daki banliyöde nasıl olabilirdim ki? Aynı zamanda, rezil bir film olarak görülen Bergman'ın "Monika"sı gibi yabancı filmleri de seyrediyordum. Hiçbir Ingmar Bergman filmini kaçırmazdım. En boktan filmlerin gösterildiği drive-in'lere gidiyordum. Haklarında bir şey duyulmayan fakat beni etkileyen ilk filmlerin hepsi absürd tiyatro etkisindeki filmlerdir. Absürd tiyatroya bayılıyordum. Ionesco'nun, Michael McClure'un oyunlarını görmek için sürekli tiyatroya gidiyordum. 15 yaşımda keşfettiğim Genet gibi yazarların kitaplarını okuyordum. "Çiçeklerin Meryem Anası" hayatımı kurtardı! O kitabı okuduğumda "Tanrıya şükür, farklı olunabiliyormuş!" dedim. Güzel şeyler tarafından baştan çıkarılıp yoldan saptırıldım.

Fetiş filmleriniz hangileriydi?

Jérôme Bovin'in bir köpeği anlattığı "Baxter"ı gibi ya da Alain Cavalier'nin "Thérèse"i gibi karanlık Fransız filmlerini seviyorum. "La Maman et la Putain" gençliğimin tutkularından biriydi. Üzerimde çok büyük bir etkisi olmuştur... Sonra kardeşim gibi gördüğüm Pedro Almodovar var. Onun filmlerine bayılıyorum, çok neşeli bir yanları var.

Siz aynı zamanda sanat eserleri koleksiyonu yapıyorsunuz.

Benim en çok hoşuma giden, anne babaların çocuklarının da aynı şeyleri yapmasından korktuğu çalışmalar: "Aman Allahım, ya benim çocuğum da böyle şeylerle uğraşırsa!" Beni rahatsız eden şeylerden hoşlanıyorum. Koleksiyonumda İsviçreli Fischli-Weiss'ın, fotoğrafçı Jack Pierson'un, Mike Kelley'nin eserleri var.

Beatles çıktığında plak almayı bıraktığınızı söylemişsiniz bir yerde...

Doğru, Beatles'la punk arasındaki bütün pop müzikten nefret ettim. Sadece siyahların radyolarını ve siyah müzisyenleri dinleyerek büyüdüm. Bugün beyaz çocuklar nasıl rap dinliyorlarsa, tamamen aynı nedenlerle rhythm'n'blues dinliyordum: Çünkü siyaseten doğru değil; solcu anne babaları deli ediyor. Ebeveynler Beatles'ı seviyordu, rock'n'roll onları sinirlendiriyordu. 50'li yıllarda ortaya çıktığında, Little Richard müthiş bir şok yarattı. Çok gençken, bir James Brown konserine de gitmiştim, oradaki tek beyaz bendim. Bu yüzden dayak yiyebilirdim, insanlar isyan halindeydi, ama değerdi doğrusu. Evimde bir çekmece dolusu satın aldığım ya da arakladığım rhythm'n'blues 45'liği var. Filmlerimde bu şarkılara sık sık yer veriyorum.

Tüm zamanların en iyi albümü sizce hangi albüm?

Herhalde James Brown'ın "Try Me"si. Kapağı harika: Elinde dumanı tüten bir silah olan bir kadın; ağzından da bir sigara sarkıyor. Stüdyomda duvarda asılı.

İlk aldığınız plak neydi?

Bonnie Sisters'ın "Cry Baby"si. Filmde kullanmak için şarkıyı elden geçirdik. Hâlâ her fırsatta dinliyorum bu şarkıyı. Sonra da "It's In The Book" var, John Standley'nin komedi plağı. Hep bir filmde nasıl kullanılır bu diye kafa patlatmışımdır.

Hangi müzisyenin yerinde olmak isterdiniz?

Gene Vincent. Yok, aslında Little Richard. Hayatım boyunca bıyığımı hep onunki gibi bıraktım. Birkaç sene evvel Playboy için onunla söyleşi yaptım, ama çok iyi olmadı. Seks hayatı hakkında hiçbir şey sormama izin vermiyordu. Yanında da koruması vardı, kötü kötü bakıyordu. İdollerle asla tanışmamak lazım.

Banyoda ne söylersiniz?

Banyoda şarkı söylemem, ama söyleseydim, "The Joker"ı seçerdim. Bazen 45'liğini çalıyorum, daha CD'ye geçirmediler. Kimin söylediğini hatırlamıyorum, ama galiba Billy Boy Myles'dı. Ve Ilene Rogers'dan "The Treasure Of Your Love". Bu şarkının beni niye güldürdüğünü bilmiyorum, ama beceriyor. O kadar da ciddi ki. Benim manyaklığımla örtüşüyor.

Cumartesi gecesi favoriniz ne?

Ike and Tina Turner'ın "Dynamite" albümü. Üzerimde çok tesiri oldu bu plağın.

Ya pazar sabahları için?

"Johnny Hartman and John Coltrane" albümü, Billie Holiday, Bobby Darin. En azından geçen pazar böyleydi.

18 ça, 16.00-21.30, Emek / 28 ct, 19.00, Rexx

Çeviren: **Siren İdemen - Merve Erol**

MOBY
Kendi albümüme koymazdım

Moby: Filmin son halini hâlâ görmüş değilim. John Waters müzikleri yapmamı teklif ettiğinde, bana sadece ilk beş dakikasını gösterdiler ve çok dahiyane buldum. Melanie Griffith bir otel odasında görülüyor, sahne hakikaten kâbus gibi. Bağıra bağıra gülersin. John ayrıca bana senaryoyu anlattı: Biraz terörist bir sinema öğrencisi grubu, film yapmak için ünlü bir kadın oyuncuyu kaçırıyorlar. Çok uzun zamandan beri, 70'lerin sonlarından beri tam bir John Waters fan'ıyım. Çıkaracağım albüme yoğunlaşmak için hiçbir siparişi kabul etmeyeceğimi söylemiştim, ama bunu reddedemezdim. Bu teklif gelmezden önce, onunla birlikte bir şey yapabilmek için her şeyimi vermeye razıydım. Film üç saat boyunca kapkara bir tablo önünde dikilip duran bir herifi gösteriyor olsaydı bile kabul ederdim. John'a beş farklı öneride bulundum, hoşlanmayacağını düşünerek en az şans tanıdığımı kabul etti. Minimalist, çok karanlık ve oldukça saldırgan bir müzik, görüntülere uyup uymadığı konusunda çok endişeliyim. Bence, sadece fim eşliğinde ilgi çekebilecek bir müzik, başka türlü dinlenemez. Yani asla albümlerimden birine koyamazdım.

İğrençlik ve Öfke (Julian Temple) "Yaptığımız her şey içgüdüsel olarak işçi sınıfı kökenliydi. Malcolm McLaren'ın yönettiği bir entellektüel hareket değildi. Bir hedefimiz vardıysa, o da, o güne kadar pop müzikte sesi du-

yulmayan işçi sınıfının görüşlerini, kendi görüşlerimizi mainstream'e dayatmaktı" diyor filmde Johnny Lydon (Rotten). Julian Temple, Sex Pistols'ın öyküsünü ikinci kez (ilki "The Great Rock'n'Roll Swindle") ama bu kez grubun ağzından anlatıyor. Kaçmaz. *(14 ct, 24.00, Atlas / 21 ct, 21.30, Atlas)*

Sil Baştan (Bertrand Tavernier) Günümüzün en iyi şarkı yazarlarından ve eski sinema oyuncusu Will Oldham'in favori filmlerinden. Amerikalı yazar Jim Thompson'ın romanından 1930'lar kolonyal Afrikasına uyarlanmış. Philippe Noiret herkesin ama özellikle karısının şamar oğlanı olan bir polis şefini canlandırıyor. Ama zamanla maymunun gözü açılıyor ve polis şefi, konumunu intikam amacıyla nasıl suistimal edebileceğini keşfediyor. Noiret çok iyi. Ayrıca Isabelle Hupert ve Stephane Audrane var. *(17 salı, 10.30, Emek / 19 prş, 21.30, Sinepop)*

Benny'nin Videosu (Michael Haneke) Bu yıl Haneke'den dört film var: "Yedinci Kıta", "Benny'nin Videosu" ve "Tesadüfi Bir Kronolojinin 71 Parçası" aslında bir "üçleme". Üçünü de seyretmekte yarar var. Ama birini seçmek durumundaysanız, "Benny'nin Videosu" en iyisi. Üçlemenin ortak noktasında sanayileşmiş Batı dünyasında insanın durumu yar: Alıp başını gitmiş bir tüketim çılgınlığı, mutlak yabancılaşma, her an televizyonun bakışı altındaki yürümeyen ilişkiler, derin varoluşsal bir soğukluk... "Benny'nin Videosu" üçlemenin belki en kolay anlaşılır ama nihayetinde belki de en rahatsız edici filmi. Zengin bir ailenin genç oğlu Benny zamanının tümünü kameralar, monitörler ve video cihazlarıyla dolu odasında geçirir. Mutlak kontrol sahibi olduğu yer burasıdır. Dışarıdaki hayatı kameraları aracılığıyla izler. Bir gün bir videocuda bir kızla tanışır, eve davet eder ve öldürür. Cinayet gösterilmemesine karşın, işitilen sesler, bu sahneyi sinema tarihininin en rahatsız edici sahneleri arasına sokmuştur... Haneke filmlerine karamsar diyenlere şöyle cevap veriyor: "Eğlence filmleri yapanlar asıl kötümser olanlardır. İyimser, insanları sarsmaya çalışan, duyarsızlıklarından kurtarmaya çalışandır." *(15 pt, 13.30-19.00, Atlas / 25 çrş, 10.30, Emek)*

FRANÇOIS OZON

Kızgın Taşlara Düşen Su Damlaları

Fransız sinemacı François Ozon'un bu sene festivalde iki filmi birden var. Son filmi "Kumun Altında" ve sondan bir önceki "Kızgın Taşlara Düşen Su Damlaları": Bizi 70'li yılların Almanyasına götüren bir Fassbinder uyarlaması. Ozon, Les Inrockuptibles'e Fassbinder'le arasındaki bağları anlatıyor...

Fassbinder'in evrak-ı metrukesi

Bir Fassbinder piyesi nereden aklınıza geldi?

François Ozon: Bir çiftin gündelik hayatı üzerine oldukça basit bir film yapmak istiyordum. Kendi deneyimimden yola çıkarak yazmaya başladım, ama bir türlü araya mesafe koymayı beceremiyordum. Sonra, aklıma Fassbinder'in beş-altı yıl önce tiyatroda seyrettiğim ve çok beğendiğim –sonu hariç– bu oyunu geldi. Metne daldığımda kendi yaşadıklarıma çok yakın duygular bulduğumu fark ettim. Bu aynı zamanda, çok sevdiğim bir sinemacı olan Fassbinder'e saygımı ve minnettarlığımı da göstermenin bir yoluydu. Fassbinder oyunu 19 yaşındayken yazmış ve kendisi hiç sahnelememiş, ben de kafama göre yeniden işlemekte kendimi serbest hissettim. Çünkü oyunun sonu kesinlikle baştan savmaydı, bu da bana daha fazla özgürlük sağladı. Daha kusursuz bir oyun olsa beni dizginlerdi.

Sinemacı Fassbinder'le ilişkiniz nasıl?

Geç keşfettim. İlk Fassbinder filmini seyrettiğimde lisedeydim, "İstasyon Şefinin Karısı"ydı. En iyi filmi değil ama, bazı planları hâlâ hatırlıyorum. O dönemde herkes Wenders'ten bahsediyordu, en büyük Alman sinemacısı oydu. Fassbinder'in "Maria Braun'un Evliliği"ni ve 70'li yılların bütün büyük filmlerini keşfettiğimde, büyük şaşkınlık yaşadım: Savaş-sonrasında ülkesinin tarihiyle yüzleşen tek sinemacıydı Fassbinder. Bütün 20. yüzyıl Almanyası onun filmlerinde. 70'li yılların Chabrol'u bir yana, Fransa'da onun gibisi yok. Wenders vatansız bir sinemacı, becerebildiği anda Almanya'dan kaçmış, halbuki Fassbinder, Hollywood'a gidip sirk melodramları çekmeyi

hayal etmesine rağmen kaldı. Suçlulukla ve ülkesinin tarihiyle karşı karşıya kalan bir savaş çocuğu o: İnsanı kötü eden şeylerden bahsediyor. Ve ciddiye alınıp kabul edilmesi bayağı zaman alıyor. 70'li yıllarda, "13 Aylı Bir Yılda" gibi harika bir film yerin dibine batırılmıştı. "Kızgın Taşlara Düşen Su Damlaları"ndaki karakterleri ve durumları yeniden ele alan "Güçlünün Yasası"nda Fassbinder, homoseksüel çevreyle heteroseksüel çevre için aynı saptamayı yapar. Bu filmde, homoseksüellik bir sorun olarak ele alınmamıştır, doğaldır ve Fassbinder egemenlik ilişkilerinin o çevrede de heteroseksüel ilişkilerdekinin tamamen aynı olduğunu gösterir.

Fassbinder'in artık pek moda olmaması, belki de günümüzün "gay is beatiful" anlayışından çok uzak olduğu içindir.

Homoseksüel çevre ilk çıktığında "Güçlünün Yasası"nı kesinlikle beğenmedi, çünkü bu ışıl ışıl parıldayan bir homoseksüellik tablosu değil, inanılmaz bir şiddetin gösterimi. Yine acıtan noktaya parmak basıyor, hiç kimseyi kayırmıyor. Öte yandan, düşler ve fanteziler filmi olan "Querelle" homoseksüeller için bir kült film olabilir.

Fassbinder uyarlaması size neler öğretti?

Onun filmleri, benim sevdiğim sinemanın ete kemiğe bürünmüş hali: Hem karakterlerde gerçeğin ağırlığı, hem de sahnelemede stilizasyon. Ben Fassbinder tarzında bir film yapmaya çalışmadım. Daha çok kendimi onun filmleriyle beslenmiş ve kendi yorumu-

munu ortaya koymuş biri olarak hissediyorum; tıpkı Shakespeare sahneye koyan bir İspanyolun sürekli olarak İspanya'ya dair denklikler aramak yerine, oyunun İngiliz yanını koruması gibi.

O tek dekoru, Leopold'un dairesini nasıl buldunuz?

Kapıların ve pencerelerin şekli ve karanlık, soluk renkleriyle savaş-sonrası Alman binalarıyla Düsseldorf ya da Köln gibi şehirlerden esinlendik. Gerçekçi olmaktan çok düşsel bir dekor...

Peki ya kostümler?

İlk başta, "Güçlünün Yasası"nda Fassbinder'in giydiği deri mont ve jean'den esinlendik. Anna Thomson için referansımız tabii ki "Ajan X27"deki kürk mantosuyla Marlene Dietrich ve Fassbinder'in filmlerinde yana yatmış küçük şapkasıyla Ingrid Caven'di. Fassbinder için Marlene Dietrich mutlak kadınsılığın simgesiydi.

Şarkıları nasıl buldunuz?

70'li yıllarda Fransız pop şarkıcıları Almanya'da da iş yaparlardı. Françoise Hardy'nin "Traüme"sinin Fransızca versiyonu hiç olmadı, onu çekimlerden sonra buldum ve görüntülere cuk oturuyordu. Tony Holiday'in "Tanze Samba mit mir" adlı şarkısı büyük başarı kazanmıştı, oyuncuların diyaloglar dışında kendilerini ifade edebilmelerini sağlamak için o şarkıya kesinlikle ihtiyacım vardı. Oyuna o koreografiyi, trajik sondan önce tempoyu yükseltmek için ekledim. Fassbinder "Kızgın Taşlara..."ya "yalancı trajik sonlu bir komedi" altbaşlığını koymuştu, gerçekçilikle başlayıp fars olarak bitirme arzusu vardı. Benim hoşuma giden de bu karışım oldu, aşırı duygusal anlardan gülünçlüğe kayış. Bu piyesin otobiyografik olduğunu düşünüyorum, öyle sanıyorum ki Fassbinder Leopold gibi birisiyle tanıştı, ama o intihar etmedi. Bu kişisel deneyimi içinden atma arzusu vardı, komiklikler de oradan geliyor... Filmdeki karakterlerin eşcinsel olmasının hiç önemi yok, herkes Franz'la ya da Leopold'la kendisi arasında bir özdeşlik kurabilir: Hepimizde ikisinden de bir parça var, gündelik hayatta mütehakkim bir kötü niyet ve bizi mağdur, kurban durumuna dönüştüren duygusal bir yan. Çift hayatı Fassbinder'in bütün aşk hayatını etkilemiş olmalı. Fassbinder önce Franz'dı, sahip olundu, daha sonra Leopold oldu, her şeye hakim olan ve kendi hakimiyetinden sıkılan yönetmen.

Berlin Festivali'nde en iyi gay & lezbiyen filmi ödülünü almak sizi rahatsız etti mi?

Hayır, bir kere, 30.000 frank kazandım! Ayrıca, Ayı'yı kazanmak komik, bu film militan bir homoseksüel film değil. Kendisini öncelikle homoseksüel, ardından yönetmen olarak tanımlayan insanlar beni hep şaşırtmıştır. Ben öncelikle yönetmenim, cinselliğimse sadece beni ilgilendirir.

25 çrş, 13.30-19.00, Atlas / 27 cuma, 19.00, Rexx

Çeviren: **s.i.**

AMOS GITAI

Kippur

İsrailli yönetmen Amos Gitai'nin kamerası, izleyiciyi Golan'da savaşın içine sokuyor. 1973'te Arap-İsrail savaşının "asker" tanığı Gitai, savaşın yıkımlarına ve yararsızlığına dair hatıralarını filmine aktarmış ve Les Inrockuptibles dergisine "Kippur"u doğuran sebepleri bir bir sıralamış...

Zafere rağmen koca bir niçin

Yom Kipur Savaşı hakkında film yapmak için niçin 27 sene beklediniz?

Amos Gitai: Bu savaşı çok yakından yaşadım, yaralandım, büyük bir korkuya kapıldım. İlk zamanlar, unutmaya çalıştım, ama hep o günlere dair kabuslar görüyordum. Daha sonra iki olay bu savaşın anısına beni geri götürdü. Önce 92'-de küçük bir olay oldu: Benim de içinde bulunduğum helikopterden sağ kalanlardan birisi anneme telefon etmiş –ben İsrail'in dışında yaşıyordum. Adam beni arıyordu, çünkü savaş sırasında 8 mm.'lik bir kamerayla görüntüler çekmiştim ve onları seyretmek istiyordu. O dönemde de, aldığım tavırlar yüzünden çok eleştiriliyordum. Tamamen annelik refleksi ve koruma içgüdüsüyle, bana karşı bir tuzak olup olmadığını anlamak için annem önce onu bir sorguya çekmiş, mesleğini sormuş. Adam özel dedektifmiş! Annem de eğer iyi bir detektifse, beni kendi başına bulmasını söylemiş! Telefonu kapatmış.

Peki, iyi bir detektif miymiş?

Mükemmel: Sonunda beni buldu. Her şeyi başlatan da bu oldu. Ben de onu başka bir hassas soruşturmayla görevlendirdim: Helikopterden sağ kalan bütün diğerlerini de bulmak... İkinci olay, halk açısından daha önemli. Oslo görüşmelerinden sonra, İsrail'deki atmosferi daha makul, daha yumuşak, daha açık buldum. Bu bağlamda daha barışçıydı, savaştan söz etmenin zamanı geldi diye düşündüm. Yedi yıl önce yaşamak üzere oraya döndüm... Seyirci olarak hafızama nakşolan filmler genel atmosferleri nedeniyle beni etkilemiş olanlardır. "Sapık"ı, Cassavetes'in ya da Fassbinder'in bazı filmlerini yeniden düşündüğümde, aklıma gelen, hafızamda yer eden herhangi bir ayrıntı değil, o filmlerin ruh halleri, duygularıdır. "Kippur"da istediğim, askerlerin, erlerin bakış açısını asla kaybetmemekti. Amaç, kaos duygusunu yansıtmaktı. Bu tercih piyasadaki pek çok savaş filminin tersi; onlarda düzen ve simetri vardır. Savaşı böylesi düzenli planlarla sunmak bence çok büyük bir yanlışlık. Savaş düzen değildir, kaostur.

Filmde Arapların hiç görünmemesini erlerin bakış açısına sadık kalma tercihiyle mi açıklayabiliriz?

Evet, bunun nedeni gayet basit, çünkü film benim bu savaşla ilgili deneyimimi anlatıyor. Samuel Fuller bana şöyle diyordu: "Eğer tereddüt ediyorsan, kendi tecrübene güven. Kendi yaşamış oldukların doğru sahnelerden ibarettir..." "Kippur" belgesel değil, ama askerlik mesleğine ve bir savaşın ortasında kaybolma duygusuna dair bir belge. Ben bu savaşı kesinlikle, tam olarak bu düzeyde yaşadım: Film ondan ne daha küçük ne de daha büyük olmalıydı. Biz yaralıları kurtarma birliğindeydik, en ön safta değildik, bir kere bile kimseye ateş etmedik. İnanılmaz sayıda yaralı ve ceset vardı, işimiz çoktu, "düşman"ı görmüyorduk. Bizimki gibi geri saftaki birliklerde yer alan Suriyeli ya da Mısırlı askerlerin de bizimle aynı deneyimi yaşadıklarından eminim. Bizim birliğimizde kesinlikle en ufak bir "düşman" nefreti yoktu, bitap düşürücü görevimize gömülmüştük.

Seyirci olarak çok savaş filmi seyrettiniz mi?

Evet, bir sürü kötü film. Özellikle, özel efekt konusunda hep en kolaya kaçıyorlardı. Benim karakterlerim helikopterdeyken ve kendilerine bir füze isabet ettiğinde, tam o andaki yüz ifadelerini çekmek isterim. Karşı açıdan bir maketin patlayışını çekmek söz konusu olamaz, halbuki rutin kural bu. Bütün dünyadaki özel efekt stüdyolarını dolaştık, sonunda, İngiltere'de "Full Metal Jacket" için Kubrick'le çalışmış olan şirketi bulduk. Onlara dijital değil, "eski tarz" hakiki özel efektler istediğimi söylediğim anda yüzleri ışıdı: "Nihayet, yeteneğimizi kullanmaya niyetli birisi çıktı!"

Filmde belki bir İsrail askeri için çok sıradan olan, ama bizim için yadırgatıcı sahneler var. Mesela, sanki hafta sonu tatiline gidermiş gibi arabayla savaşa gidiliyor...

Bu kesinlikle gerçekçi, ben aynen öyle yaşadım. Biraz rüzgarlı, bütün Kippur günleri gibi –kimse arabasını kullanmaz– çok sakin ve sessiz bir gündü. Şehir bir sessizlik tabakasıyla kaplıymış gibiydi, çok tuhaf ve hoş bir duyguydu. Birdenbire, saat 14'te siren sesleri bu sessizliği yırttı: Çok şiddetliydi, sanki aniden kaçırılmışsın gibi. Yom Kipur Savaşı, kendisini topluluğa borçlu hissettiği için gençliğin memnuniyetle gittiği savaşların sonuncusuydu. Ben çok anti-militaristtim, gittiğim için de hiç mutlu değildim. Ama, filmdeki meslektaşım misali, coşkuyla giden pek çok genç vardı. Bu savaşın başı, İsrail toplumunda bir araya getirici, toparlayıcı son büyük kolektif olay oldu. Siyasetçilerin masumiyetine dair duyulan hayal kırıklığı çok daha kuvvetliydi. Daha Golda Meir zamanında da şüphecilik vardı, ama bu savaş İsrail'in bilincinde bir dönüm noktası oldu, çok derin ayrılıklar ve acılar dönemini açtı. Savaşın sonunda, Moşe Dayan'ın istifasını isteyen gösteriler düzenlendi. İlk defa ülkeyi yönetenlere karşı bu denli eleştirel bir tepki gösteriliyordu. Bu yeni büyük kuşkuculuk dönemi, eleştirel yazarların, benim gibi sinemacıların ortaya çıkmasını da sağladı. Uzlaşma kırılmıştı. Birey olarak güçlü bir şekilde varolmak için, konsensusun, toplumsal anlamda bir homojenliğin olmaması gerektiğine inanıyorum. Onlarca bakış açısıyla karşılaşmak ve fikirlerin bu fırtınasında kendi yolunu, kendi kimliğini çizmek çok daha tercih edilir bir durum.

Bir sahnede askerleriyle poz veren gayet sakin subaylar görülüyor; sert komutanlardan çok, öğrencileriyle yan yana hocaları andırıyorlar.

Devletin ilk döneminde, İsraillilerin tavrı, kendilerine ve dünyaya sadece entellektüel ya da tüccar olmadıklarını, pekâlâ gayet iyi çiftçi ya da asker de olabileceklerini kanıtlamaya yönelikti. Gerçekten de, mükemmel çiftçiler olduklarını ve gayet iyi bir ordu oluşturabileceklerini kanıtladılar. Ama bu ruh hali bozulmakta gibi geliyor bana.

Çekimleri Golan'da mı yaptınız?

Evet. Bir ara helikopter bir caminin üzerinden uçuyor: Orası Golan'ın doğusu, en şiddetli çarpışmalarının yaşandığı bölge. Libération'un İsrail'deki muhabiri, Birleşmiş Milletler'in Suriye'ye bir nota gönderip merak edecek bir şey olmadığını, Golan'daki tankların, helikopterlerin film çekimi için olduğunu bildirdiğini anlattı. O bölgede devletlerin nasıl diken üstünde olduğunu bu durum gayet iyi gösteriyor.

Golan'daki manzaranın ve yer şekillerinin sizi çok etkilediği anlaşılıyor.

Volkanik bir toprak, neredeyse simsiyah, tek-renk bir manzara. Hakikaten savaş alanı görünümünde. Ordu sürekli olarak benden filmi daha az tehlikeli, daha sakin bir yerde çekmemi istiyordu... Hayır! Olamaz! O toprakların gerçekliği çok kuvvetli; film projesinin temel unsuruydu orası.

Samuel Fuller'la tanıştınız, onunla birlikte çekim yaptınız. O en büyük savaş sinemacılarından biriydi. "Kippur"un üzerinde de koruyucu bir ruh gibi süzülüp uçtu mu?

Onunla ilk tanıştığımda, Venedik Bienali'nde sergileyeceğim bir sahne çalışmasında oynamasını teklif etmiştim. Aramızda çok derin bir konuşma geçmişti. Daha sonra, ona Yom Kipur Savaşındaki maceralarımdan ve bu konuda bir film yapmaya niyetlendiğimden söz ettim. O andan sonra beni bir daha bırakmadı ve sürekli olarak bu proje için cesaretlendirdi. Onun kendi savaş filmleri de tıpkı Kubrick'inkiler gibi beni etkilemişti. Yom Kipur Savaşı, Kubrick'in "Zafer Yolları" filminde gösterdiği I. Dünya Savaşı'yla bazı ortak noktalara sahip. Her iki savaş da ülkeleri için çok önemli kolektif bir olaydı; iki çok büyük düzenli ordu arasında cepheden, çok doğrudan bir çatışma olarak yaşandılar ve sona erdiklerinde Fransa'da da, İsrail'de de arkalarında aynı acı soruları bıraktılar: "Zafer"e rağmen, büyük bir "niçin?" Böyle bir sonuç için niçin bunca ölü, bunca kayıp? Bütün çekimler boyunca "Zafer Yolları"ndaki saçmalık duygusu peşimi bırakmadı. Bu filmin yıllarca Fransa'da yasaklanmış olması hiç de şaşırtıcı değil: Kahraman Fransız ordusu mitini yerle bir ediyor. Ama I. Dünya Savaşı aynı zamanda Dada hareketine, Beckett'in oyunlarına, absürd tiyatroya açıldı.

22 pz, 16.00, Rexx / 24 salı, 13.30-19.00, Emek

Çeviren: **s.i.**

Özel Vakalar Dizisi (Erroll Morris) Günümüzün bu en önemli belgeselcilsinin daha önce festivalde "İnce Mavi Çizgi"si gösterilmişti –söz konusu filmden çok etkilenen Werner Herzog'un ayakkabısını yediği (nedense) söyleniyor. Ama daha çok etkilenen biri vardı: Bu film sayesinde bir idam mahkumunun masumiyeti kanıtlanmıştı. Kara bir mizah, Morris'in özelliklerinden. "Özel Vakalar" bir televizyon kanalı için çekilmiş. Mesela "Anamı Kesen Ben"de, annesinin başını kesip buzlukta saklayan bir gencin hikayesi var. Olur da ilerde teknoloji sayesinde diriltilebilirse diye. Yalnız bir sorun var: Annesi kafası kesildiğinde yaşıyor olabilirmiş... *(Dizi I: 21 ct, 16.00, Beyoğlu / 23 pt, 16.00, Beyoğlu // Dizi II: 21 ct, 21.30, Beyoğlu / 23 pt, 10.30, Beyoğlu)*

Paris'te Son Tango (Bernardo Bertolucci) Olağanüstü bir Brando, olağanüstü bir film. Son Berlin Film Festivali birincisi "Mahremiyet" başta olmak üzere birçok filme esin kaynağı olmuş, ismini günlük dilin ayrılmaz bir parçası yapmış bir film (son GS-PSG maçıyla ilgili manşetleri hatırlayın). Amerikalı Paul (Brando) karısının intiharından sonra genç Jeanne'la (Maria Schneider) rastlantısal başlayan ilişkisine insani iletişimi sokmak istemez. Çünkü iletişim bir hayalettir zaten. Ama Paul, Jeanne'ı kaybedeceğini hissettiğinde mevzisini koruyamaz. Bertolucci bu filmin temalarının başka bir versiyonunu daha yaptı: "Çölde Çay"da kadınla erkeğin rolleri değişmişti ama. *(16 pt, 16.00-21.30, Emek / 22 pt, 21.30, Rexx)*

Keyif Evi (Terence Davies) New York, 1905-1907 arası. Çevre, yeni zenginler. Ve bu çevrede tutunmaya çalışan yoksul ve gururlu bir genç kız: Lily Bart. Oysa bu çevrede yalnızca ilkesiz ve ikiyüzlüler tutunabilir; idealistlerse ahlâksızlıkla suçlanacak ve mahvedilecektir. Hele bir de kadınsalar ve yeterince paraları yoksa. "Keyif Evi" kostümlü bir dönem filmi, ama hiçbir zaman bu kostümlerin cazibesine kendisini kaptıran filmlerin tuzağına düşmüyor. Aksine, bu çevrenin o muhteşem zarif kostümlerinin, barbarlıklarının ganimeti olduğu gerçeğinin hep bilincinde kalıyor. Village Voice'a göre yılın en iyi üçüncü filmi. Ve Uluslararası Yarışma'nın favorisi. *(22 pz, 16.00, Emek / 23 pt, 21.30, Sinepop)*

Hızlı ve Dişi (Amos Kollek) Gülümseyen bir masal. Hem de bir New York masalı. Kafelerde garsonluk yapan 35 yaşındaki Bella'nın yolu, tutunamayan romancı/taksi şoförü Bruno'yla kesişir. Yalnız Bella ve Bruno değil, "New York köleleri" arasından seçilmiş başka sorunlu, sevimli çiftler... *(14 ct, 13.30, Rexx / 28 ct, 16.00-21.30, Emek)*

CLAUDE CHABROL

Sıcak Çikolata

Godard'la, Truffaut'yla beraber Yeni Dalga'nın harcını karan, en son "Seremoni" filmiyle gönlümüzü fetheden Chabrol Usta yine iş başında: Geçen sene Montreal festivalinden ödüllerle dönen "polisiye gerilim" "Sıcak Çikolata"yı, aramızdan bir tek Cüneyt Cebenoyan seyretti ve –başroldeki Jacques Dutronc'un hakkını teslim etse de– hiç beğenmedi. Les Inrockuptibles'den naklettiğimiz aşağıdaki söyleşiye ise bayıldı... Claude Chabrol'ün tatlı dilinden "Sıcak Çikolata"ya buyrun...

Ellibeşe kırkbeş

"Merci pour le chocolat" ("Çikolata için teşekkür", burada "Sıcak Çikolata" adıyla gösterilecek) ismi size de hafif komedi çağrışımı yapmıyor mu?

Claude Chabrol: İlk başta isim hoşuma gitmemişti, değiştirmek istiyorduk. İtiraf ediyorum ki, karım şöyle dedi: "Düşünsene, 'Merci pour le chocolat' isminde bir film olacak da ben gitmeyeceğim. Harika bir isim!" Haklı olduğuna eminim.

Uğurlu bir dönemdesiniz sanki: Prodüktörünüzle iyi anlaşılıyorsunuz, art arda filmleriniz çıkıyor... Siparişlere bağımlı değilsiniz artık...

İçimden geleni çekememek için artık biraz fazla yaşlıyım. Özür dilerim, ama birkaç senem kaldı, artık saymakta fayda var! Beş para etmez bir şey ortaya çıkarmak için bütün bir yıl çalışmak istemiyorum! Filmlerimi çeşitlendirmeye dikkat ediyorum, mutlak bir özgürlük içinde, prodüktörümle tamamen işbirliği halinde çalışıyorum.

"Merci pour le chocolat", Charlotte Armstrong'un bir kitabından uyarlama. Niçin öyle tanınmamış bir yazarı seçtiniz?

Armstrong Amerikalı, Wisconsin'li bir polisiye yazarı. Kitapları İyilik ile Kötülük arasındaki mücadele üzerine kurulu, ama bu, kesin olmayan bir İyilik ve kanıtlanmamış bir Kötülük. "The Chocolate Cobweb"i 1950'de okumuştum. Otuz küsur sene önce, o hikayeyle ne yapabilirim diye biraz bakmıştım. Isabelle Huppert'le sapkın bir film yapma fikri doğunca, bu kitaptaki karakter aklıma geldi, ki orada baş karakter değildir. Sonra, bana çok hoş gelen çocuk değiştirme hikayesini hatırladım. Otuz yıl önce, kitabı tamamen uyarlamayı düşünmüştüm, halbuki sadece bazı unsurları kullanmak gerekiyordu.

Proje Isabelle Huppert için yeni bir rol yazma arzusundan mı doğdu yani?

Evet, bir sapkını oynamak isteyip istemeyeceğini sordum. O da coşkuyla "evet!" dedi. Ona bir hoşluk yapmak istedim! Aklıma Charlotte Armstrong'un kitabı geldi. Eğer Isabelle hiç de ilgisini çekmediğini söyleseydi, işte bu onun açısından sapkınlığın doruğu olurdu!

Hikaye niçin İsviçre'de geçiyor?

Çünkü İsviçre sözümona tarafsız bir ülke, alın işte sapkınlığın şahikası! Tarafsızlık diye bir şey yoktur! Dolayısıyla da İsviçre bu hikaye için ideal yerdi. İsviçre'yle ilgili efsanelerin hepsi palavra! Tarafsızlık, palavra! Temizlik, palavra!

Karakterler İsviçreli büyük burjuvalar. Yine "burjuvazinin ressamı Chabrol" yakıştırması yapılacak...

Hıı, püff... İnsanların her taşın altında burjuvaları görmesi matrak! Mesela "Seremoni"de burjuvalar da var, burjuva olmayanlar da. Burjuvazinin ressamı olduğumu söylemektense, Paris dışında, taşrada ya da İsviçre'de çekim yapmayı sevdiğimi söylemek daha doğru olur. Ya da her şey burjuvazi! "Betty"de büyük burjuvaları anlatıyordum, ama nispeten kibarca; aslında çok daha kötüler. Korkunçlar, korkunç...

Filmdeki bütün karakterler psikolojik bir vaka mı?

Benim bildiğim kadarıyla, sonunda başlangıcındakinden çok daha az kesinlik olan dünyadaki tek film bu! Kesinlikleri üreten değil, onları yıkan bir film.

Fritz Lang'a sormuşlar: "Yoldan çıkmış kahramanlarınızın kötülük eğilimlerinin müsebbibi kim? Kendileri mi, yoksa toplum mu?" Lang, "fifty fifty"diye cevap vermiş. Harika bir cevap! Ben "55'e 45" diyorum.

Ama, gerçekçilikten uzaklaşmaması gerekiyordu. Bana şöyle diyen insanlar oldu: "Bütün olup bitenlerden sonra Dutronc'un canlandırdığı karakterin piyanosuna dönüp çalmaya başlaması olacak iş değil! Mümkün değil!.." Oysa ki tamamen gerçekçi! Sadece müziği tehlikeye düştüğünde, piyanist öğrencisi tehlikede olduğunda sıçrayarak uyanıyor, sonra bitiyor, gerisi umurunda değil, kendi kabuğuna kapanıyor! Müzik tutkusu, müzik istidadı çok kendine özgü bir şey, dünyaya kendini kapama arzusu –orkestra şefleri hariç, onlar dünyaya açık olmak zorunda.

Filmi kurarken temel prensibiniz neydi?

İçe doğru patlama. Öylesine içe doğru yöneliyor ki, bir delikle, uçurumla karşılaşıyorsunuz. Sonuçta, bütün ilişkiler havaya uçtu. Son sahnede Isabelle'e cenin pozisyonu aldırdım, çünkü tamamen gerilemişti, ama aynı zamanda nihayet doğabilir ve kendisi olabilirdi. Bu sahte gerçeklik örtüsü olmasa, bütün karakterler birbirlerine kıyasla kendileri olabilirler. Örneğin, genç kızın belki de Dutronc'un kızı olduğunu düşünmek zorunda kalmadan büyük bir piyanist olabileceği düşünülebilir. Oğlanın kendi yolunu bulacağı, filmlerini yapacağı da söylenebilir, neden olmasın?

Filmde, Huppert'in adı Marie-Claire, ona Mika diyorlar. Niçin bu lakabı kullandınız?

Tabii ki Milka çukulatalarını düşündüm. Ama ilk fikir, bu kadar aydınlık, bu kadar saf bir ismin Marie ve Claire, Marie-Claire'in, opak, saydam olmayan bir maddeye, mikaya dönüşmesiydi.

Davranışlarını açıklayan unsurlarla, opaklığının dozunu nasıl ayarladınız?

Isabelle Huppert'le ikimiz birlikte ayarladık. Metinde anlatım çok açık olduğunda, Isabelle kapalı oynamakta sakınca görmüyordu. Tersine, sahnenin gelişimi açısından opak olduğunda, o bedensel olarak daha açıklayıcı olmanın yollarını arıyordu. Aydınlık sahneyi Mika'nın, karanlık sahneyi Marie-Claire'in oynaması gerekiyordu. Isabelle'in konuşurken sırtını kaşıma hareketini, "Les Biches"i çekerken Trintignant yapmıştı, oradan aldım, huzursuzluğunu ve bedensel bütünlüğündeki eksikliği göstermek için.

Ele aldığınız konu neydi?

Sapkınlığın mümkün olan farklı biçimleri. Hangi nok-

42→

taya kadar sapkınlık mahkum edilebilir, hangi noktaya kadar edilemez? İnsanlar doğuştan sapkın değil. Sapkın oluyorlarsa, başka türlü yapamadıkları, hayatta kalmak için buna ihtiyaç duydukları içindir. Mika, varolmadığına göre, başka türlü davranamaz. Onun meselesi bu. Konu bu; sonra, izlenebilsin diye, oraya buraya küçük çakıl taşları serpiştiriyorum. Eminim hiçbir şey anlamayan bir sürü herif çıkacaktır –hiç de aptal olmadıkları halde.

Hastalıklı durumlara ilginiz, ahlakçı yanınızdan mı geliyor?

Evet, ama o kadar ahlak yapmıyorum. İnsanlar şeylerin anlaşılmasıyla kabul edilmesini birbirine karıştırıyor. Pedofiliyi, neden kaynaklandığını anlıyorum, ama yine de onu mazur görmem. Pedofil rahibi mazur görmüyorum. Buna karşılık, hiçbir şey demeyen başpapazı da anlıyorum. Ama bu, sözcüklerle oynamak. Gerçeklik şu: On yaşında çocukları rahibin düzmesine izin verecek miyiz, vermeyecek miyiz? Kendim kesinlikle hiç kıskanç olmadığım halde kıskançlığı anlıyorum. Kıskançlık saçma bir duygu, bir hastalık. Bende olmayan, ama ilgimi çeken bir hastalık. Homoseksüel değilim, ama kim olursa olsun, bir homoseksüeli mahkum etmek aklımdan bile geçmez –kıçıma el atmadığı sürece! Askerlik yaparken başıma gelmişti. Bir gece baş nöbetçiydim, nöbetçiler arasında Montparnasse'lı bir erkek fahişe de vardı, beni şoke etmek için en olmadık, en iğrenç ayrıntıları anlatıyordu. Ama ben şoke olmuyordum! İlgimi çekiyordu. "Bir denemek istemez misin? Seni uçururum. –Yoo, hayır, evliyim biliyorsun, ayrıca ilgilendirmiyor... –Neyi kaçırdığının farkında değilsin!" O geceyi büyük bir zevkle hatırlıyorum. Ve bu fahişenin varoluşunu anlıyorum.

Renoir'ın deyişiyle "herkesin kendi nedenleri vardır"ın size göre yorumu bu mu?

"Herkesin kendi nedenleri vardır, ve basta!, yeter!" Renoir'ınki bu. Ben tersiyim. Olayları biraz daha ileri götürebilmek için nasılını niçininin bilme-

nin ilginç olabileceğini düşünüyorum. Ahlakçı olduğum nokta, insanoğlunun mizacıyla ilgilenmenin gerektiği hükmüne varmam, çünkü kimseye zarar vermez. Filmde, opak olan bir şeyi aydınlık kılmaya çalışmıyorum. Mika'nın kendi opaklığını ortaya çıkarmakla yetiniyorum. Beni ilgilendiren ne iyilik ne de kötülük; her ikisindeki küçük yarığı bulmak. İnsanın kendi doğasıyla ilgilenmemesini anlayamıyorum. Kendi doğalarındaki farklı unsurları eleyenlerden kendimi sakınıyorum. İnsanları seyretmeyi ilginç buluyorum.

Bu filmde de bir başka en sevdiğiniz tema yine karşımıza çıkıyor: Doğuştan olan ile edinilen.

Bunları birbirinden ayırt etmek çok zor. Doğuştan olan, aslında çoğu zaman edinilmiştir, ama biraz tuhaf bir şekilde edinilmiştir. Fritz Lang'a sormuşlar: "Yoldan çıkmış kahramanlarınızın kötülük eğilimlerinin müsebbibi kim? Kendileri mi, yoksa toplum mu?.." Lang, "fifty fifty" diye cevap vermiş. Harika bir cevap! Benim pozisyonum da bu. Hatta kendimi ayırmak için "55'e 45" diyebilirim.

55 olan hangisi?

Hah işte onu söylemeyeceğim!.. *(gülüyor)* Ama bireyler her zaman, hangi sınıftan olurlarsa olsunlar, içinde yaşadıkları toplumdan daha ilginçtir. Gayet basit bir veri, yoksul bir it herif, zengin bir it heriften daha az ittir. Ve zengin itin bunun farkına varması gerekir. Böyle düşünmeyenler, mutlaka utanmazlar, namussuzlardır, çünkü benim teorime karşı zengin itin tek argümanı "ben yoksul itten daha az itim, çünkü zenginim" demekten başka bir şey olamaz. Buna karşılık, mert zengin, belki yoksul itten daha az it olabilir, ama bunu kabul ettirmek çok zordur. Belki tuhaf gelecek ama, mert, namuslu zenginlerin, paralarına rağmen mert ve namuslu oldukları için, mert ve namuslu fakirin mert ve namuslu olmasından daha fazla takdiri hak ettiğini düşünüyorum. Toplumumuzun nasıl işlediğini iyi anladığımı sanıyorum. Bütün toplumların, istense de istenmese de sınıflar üzerine kurulu olduğunu biliyorum. Sınıf savaşının bittiğini söyleyenler tepeden bakanlar. 15 tane Gabon'lu çöpçü çıkıp da Concorde meydanında "Tamam, sınıf savaşı artık bitti!" diye bağırırsa, işte o zaman belki inanırım –ya da daha büyük ihtimalle, onları çok naif bulurum. Sınıf savaşının bitip bitmediğini söylemek bakanlara ya da liberal ekonomistlere kalmış bir şey değil.

Hâlâ kendinizi marksist olarak mı tanımlıyorsunuz?

Marx, kendisinden önce hiç kimsenin söylemediği doğru şeyler söyledi. Ben hâlâ komünistim belki ama, bir sorunum var: 46'da Stalin'in deli olduğunu biliyordum! Bu bir sorun. *(gülüyor)* Ama, Miloseviç'in sözümona proleteryaya dayanan diktatörlüğündense, Fransız sosyal demokrasisini tercih ederim. Bu arada, Fransız sosyal demokratları iyice cıvıdı. Herifler hâlâ marksistler mi, marksistliği tamamen bıraktılar mı, onu bile bilmiyorlar, nerede oynayacaklarını şaşırdılar. Ben nerede durduğumu biliyorum.

Filmdeki en önemli konulardan biri, tekrarlar, yansımalar, aynı noktaya dönüşler...

İçe doğru patlamasını istediğim için, her ilerleyişte, aslında ileri doğru gitmemesi gerekiyordu. İlerleyenler yalnızca eksilen şeyler: O senin baban değil, o senin kızın değil, o annen değil... Şeyleri kaldırmak, eksiltmek...

Filminizin sonu yine hiç de alışıldık bir film sonuna benzemiyor: Jenerik geçerken perdede bir şeyler oluyor.

Kendi kendime filmi tam olarak bitiş jeneriğinde sona erdireceğim demiştim. Aynı zamanda, bazı müşterilerin son gelmeden, Mika cenin pozisyonunda kıvrılmadan kalkıp gideceklerini ve hiçbir bok anlamayacaklarını biliyordum. Onlara yazık! Hiçbir şey anlamamaya ya da her şeyi kıçından anlamaya mahkumlar! *(gülüyor)*

14 ct, 13.30-19.00, Emek / 21 ct, 13.30, Rexx

Çeviren: **S.İ.**

JACQUES DUTRONC

Sinemaların yangın kapıları

Anne babanız sizi sinemaya götürür müydü?

Jacques Dutronc: Hayır, kendim giderdim ve bütün filmleri seyrederdim. Büyük bulvarlardaki sinemaların yangın kapılarından girerdim içeri. En çok sevdiğim de Palace'ın karşısındaki küçücük le Club salonuydu. "La Grande Illusion"u orada seyretmiştim. O küçücük salonda öyle bir hava vardı ki, kendimi filmin içinde hissediyordum. Lüks sinema Rex'di, balkonda yıldızlar, peluşlar ve asıl önemlisi sigara içebiliyordunuz. Onun dışında, en iyi yerde olan Clichy caddesindeki Les Agriculteurs'dü: Devasa koltukları vardı, dolayısıyla da filmin müziğiyle beraber milletin horultularını da dinlerdiniz.

Bütün filmleri seyrettiğinizi söylediniz, ama zamanla zevkinizde bir incelme olmadı mı?

Yavaş yavaş, bir süre sonra kendi kendime "bütün filmleri gidip görmenin de alemi yok, biraz seçim yapmak lazım" dedim. Örneğin, Hitchcock'un "Vertigo"sunu 52 kere, yoo hayır, geçen akşam evde DVD'de bir daha seyrettiğime göre, tam 53 kere seyrettim. Kim Novak-James Stewart ikilisine aşık olmuştum. Aynı zamanda, Andrej Wajda'nın "Küller ve Elmas"ı da beni çok derinden etkilemişti. Sinemada her şeyin bir anlamı olabileceğinin bilincine bu filmle vardım: Sarkan çarşaflar, kan lekesi, ve arkalarında saklanan adam.

Godard ve Pialat gibi çok büyük sinemacılarla çalıştınız, gönlünüzde nasıl bir yer bıraktılar?

Godard çok iyi bir orkestra şefi, ama partisyonları dağıtmıyor, öyle olunca da çalmak çok zor oluyor. Ortada bir film olsun ya da olmasın, bu insanlarla tanışmak ilginç. Onların çalışmalarına katılmak da ilginç, ama her zaman o kadar eğlenceli değil.

Peki, seyirci olarak filmlerini seyretmek?

Çok iyi, ama sıkıntım şu, mekanizmanın nasıl işlediğini biraz biliyorum: Yönetmenin herhangi bir numarayı nasıl gerçekleştirdiğini tahmin edebiliyorum. Bazı Lelouche filmlerindeki kahkahalar gibi; nasıl yapıldığını biliyorum ve bu biraz canımı sıkıyor.

Satın aldığınız ilk albümü hatırlıyor musunuz?

Satın aldığım mı, çaldığım mı?.. Plakları çalardık, ama hepimiz yapardık bunu. Feci bir trafikti. Benim çaldıklarımı benden çaldıklarında deliye dönerdim. Daha kötüsü olamaz, racon kalmamış! Posta yoluyla satın aldığım ilk plaklarsa Art Tatum, Dizzie Gillespie, Chet Baker ve Gerry Mulligan'dı. İlk arakladığım plaksa, üstelik bir kızın evinden araklamıştım, "Les Nuits de l'armée"ydi, çünkü Napoléon dönemi marşlarına bayılırdım. Ama orduya düşkünlüğüm yoktu.

Hâlâ çok caz dinler misiniz?

Çalışıyorum. Yani, sonuçta, Françoise *(eşi Françoise Hardy)* bir şey dinlemediği zamanlar. Çünkü o bir şey dinlediği zaman, bütün mahalle neye takıldığından haberdar olur.

Hiç ortak olarak hoşlandığınız bir şeyler yok mu?

Onun dinledikleri iyi de, mesele şu: Bir parçayı sevdi mi, bütün gün onu dinliyor. Zavallı Perry Blake, aslında tanımam etmem, ama bütün gün aynı şarkı çalınca, sonunda onu öldürmek istediğimi itiraf etmem lazım!

Emir Kusturica & The No Smoking Orchestra

"Reggae'den bu yana en önemli müzik": Emir Kusturica ve arkadaşları kendi tarzları "unza unza" için böyle diyorlar... Balkanlar üzerinden gelen fırlama bir big band No Smoking Orchestra. "Aralarında Kusturica'nın ne işi var" derseniz, grubun beyni, anadan doğma rock şarkıcısı Dr Nelle Karajlic şöyle cevaplıyor: "Rock'u çok sevdiğini biliyoruz, çoktandır tanışıyoruz, bir de gruba gitar ve ampli satın alınca, hayır diyemedik, onu da gruba aldık..." Şaka bir yana, Kusturica, filmleri etrafındaki polemiklerden usanmış, takır takır rock çalıyor. Nasıl çaldığını da Telerama ve Libération'a anlatıyor...

BANA DERLER SERGIO LEONE

Hayatınızdaki ilk müzikal heyecanları hatırlıyor musunuz?

Emir Kusturica: Benim ve Saraybosna'da yetişen akranlarımın hayatında müzik pek de önemli bir rol oynamadı. Tabii, Adriano Celentano'nun gelişini saymazsak... Gerçi onunki tam bir rock sayılmaz ama, tıpkı kot pantolon gibi bizi cezbeden modern sembollerden biriydi, Batıya açılmanın ilk sinyallerini onunla aldık. Hele "24.000 Baci" (24.000 öpücük) şarkısı, ilk aşklarımla, ilk kavgalarımla, otoriteye karşı hissettiğim ilk isyanlarla örtüşmesi bakımından çok önemlidir benim için. Sanki bunların tamamını bu şarkı bir araya getirmişti.

İlk zamanlar grupta bas çalıyordunuz, şimdi ritm gitardasınız.

Öyle. Bas çalmayı çabuk öğrendim. Şimdi de gitar çalıyorum. Onu da çabucak öğrenirim. İkisi de gitar neticede. *(gülüyor)*

Öteden beri gitarla haşır neşir miydiniz?

Evet, ama sadece küçük kulüplerin sahne arkalarında. Zaten, 81'deki ilk uzun metrajlı filmim "Dolly Bell'i Anımsıyor musun"da anlattığım hikayenin bir parçası da budur. No Smoking'in müziğine ilk zamanlar o kadar da bayılmıyordum, pek ahım şahım çaldıkları söylenemezdi –ne mutlu ki şimdi durum değişti. Ama provokatif bir tarafları vardı ki, çok hoşuma gidiyordu. Açık bir şekilde sistem karşıtıydılar. Benim de saf tuttuğum yerde, kurulu düzenin öbür tarafındaydılar.

İlk tanıştığınız zamanı hatırlıyor musunuz?

Ben ilk filmimi çevirirken, onlar da ilk albümlerini kaydediyorlardı. Aslında farklı yöntemlerle aynı şeyi yapıyorduk. Galiba ilk karşılaşmamız bir radyo istasyonunda olmuştu. "Dolly Bell'i Anımsıyor musun", bir rock grubuna takılan bir kahramanı anlatıyordu. Rock, ithal bir tutkuydu bizim için. Tıpkı İtalya'dan gelen çikletler, kot pantolonlar, diş macunları gibi. Ben sonradan No Smoking'e katılıp punk çalmaya başladığımda, kendimi filmimdeki kahraman gibi hissetmiştim.

Kendinizi bir punk olarak mı tarif ediyordunuz?

Tarzları, o acayip saç şekilleri falan ilgimi çekmezdi, ama punk'ın fikrî yapısını, hayata dair sorduğu soruları beğenirdim. Bence Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza"sının kahramanının önüne çıkan tercihler de punk'tır: Ötesine geçemeyeceğin bir sınır çizgisi var mıdır? Toplumsal kabul gören davranışla başkaldırı arasındaki sınır nedir? Mesela Napolyon'un bir kahraman mı, yoksa bir katil mi olduğuna kim karar verecektir? Bütün bu sorgulamalar, komünist bir toplumda, düzene ve aileye karşı müthiş potansiyel çatışmaların taşıyıcılarıydı.

Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza"sının kahramanının önüne çıkan tercihler de punk'tır: Ötesine geçemeyeceğin bir sınır çizgisi var mıdır? Toplumsal kabul gören davranışla başkaldırı arasındaki sınır nedir?

Peki Çingene müzikleri? Öteden beri Çingene müzikleri dinler miydiniz?

Yoo, pek alakam yoktu. Henüz gençtim, nostaljinin ne demek olduğunu kavrayacak kadar tecrübeye sahip değildim. Aslında bu müziklerle ilk temasım, Prag Sinema Akademisi'ne yazılmak için Saraybosna'yı terketmemden hemen öncesine rastlar. O zamanlar, kısa metrajlı filmlerine kullanacak müzik arayan yeniyetme bir sinema delisiydim. Aklım fikrim rock'n'roll'daydı, ama müzikolog bir arkadaşım bana Çingene hazinelerinden üç-beş örnek dinlettiğinde, bunları sinemada değerlendirmenin enteresan olacağını düşündüm. Çok eklektik müziklerdi, Macar olsun, Ermeni olsun, Türk olsun, her tür etkiyi içinde eritmiş gibiydiler. Ayrıca rock riff'leri, caz elementleri, Batı pop müziğinin kimi unsurları Çingenelerin bayrağı altında bir araya getirilmişti sanki.

Önceki filmlerinize Goran Bregoviç'in yaptığı müziklerle, "Ak Kedi Kara Kedi"deki No Smoking Orchestra'nın müzikleri arasındaki benzerliği nasıl açıklıyorsunuz?

Bregoviç, geleneksel müziklerden fazlasıyla yararlanıyordu ve kendi besteleriymiş gibi altına imzasını atıyordu. No Smoking, orijinallerini reddetmiyor, onları tanıyor.

Bregoviç'le ortaklığınızı neden bitirdiniz?

İşte tam da bu sebepten. Dostum Iggy Pop'un "Arizona Dream"de yorumladığı şarkıları, aslında Çingene müziğinden alınma olduğu halde Bregoviç'in kendine mal ettiğini öğrendiğimde çok büyük hayal kırıklığına uğradım... Bir de şu var: No Smoking, hayatıma serin, püfür püfür, temiz bir hava getirdi.

No Smoking'i "Çingeneler Zamanı"nı çevirmek için terkettiniz. Gruba geri dönmek için niye bu kadar beklediniz?

Bir tarafıyla tam zamanı olduğunu düşündüm, diğer yandan ise politik bir karar... İkinci filmim "Babam İş Gezisinde"yle Cannes'da Altın Palmiye alınca, yapılacak en iyi gösterinin gitarı elime alıp No Smoking'le herkesin gözü önünde çalmak olduğunu düşünmüştüm. Tam da skandala yol açacak bir davranıştı. O dönem Yugoslavya'da filmlerime el konulmuştu, "Babam İş Gezisinde"yi Cannes'da gösterebilmek için bobinleri yasadışı yollardan ülke dışına çıkarabilmiştim. Ve Saraybosna'da öğrenim gördüğüm dramatik sanatlar okulunda, punk grubunda gitar çaldığım için, hocalık hakkım elimden alınmıştı... Şimdi aradan geçen onca seneden sonra kendimi gençleşmiş hissediyorum ve kişisel ifade özgürlüğüm adına, yeni bir yaratım sürecine girmek istiyorum. Büyüdüğüm topraklardaki savaşın ve "Underground" filmi etrafındaki polemiklerin ardından, her şeye yeniden başlamak için gereken motivasyonu müzikte buldum, içinde yetiştiğim sirk atmosferine bu grupla yeniden kavuştum.

No Smoking Orchestra'nın bugünkü müziğini nasıl tarif ediyorsunuz?

"Unza unza" diyoruz. Grupta altı senedir davul çalan oğlum Stribor'un fikri: İtalya'da turnedeyken Belgrad barlarında dinlediği müziği anlatmaya başladı. Hard rock, reggae karışımı 4 zamanlı bir müzik. Ve ağzından "unza unza unza" lafları döküldü. Enerjik ritmik yapıyı ve farklı müzikal harçların bir aradalığını vurgulayan bir terim. Bence, reggae'den bu yana en önemli müzik. Çabamız, punk'ın doğrudanlığıyla Slav nostaljisini yüzleştirmek, kent çılgınlığıyla eski Çingene

Emir Kusturica, No Smoking Orchestra'yla birlikte sahnede aslan kesiliyor: "No Smoking'den pozitif bir enerji yayılıyor. Tıpkı son filmim 'Ak Kedi Kara Kedi'deki gibi..." Sağda büyük fotoğrafta ise "Ak Kedi Kara Kedi"den unutulmaz bir görüntü...

ve Macar şarkılarındaki akordeon ve kemanın romantizmi arasında, müziğin dışında da, bir diyalog kurmak... Bence gözüpek, yürekli bir müzik. Neşeli, anti-depresif. Bugünlerde sık rastlanan keder dolu müziklerin çok uzağında.

Kendinizi öncelikle bir müzisyen olarak mı görüyorsunuz, yoksa sinemacı olarak mı?

Ben filmlerimi müzisyen gibi çekerim, şarkılara da bir yönetmen gibi yaklaşırım. *(gülüyor)* Müzikten aldığım tat, sahnede de, filmlerimde de aynı. Filmlerimin yapısını müzikten yola çıkarak kurarım. Gözlerinizi kapatıp filminizin neye benzediğini düşünmeye başladığınızda vizyonunuzu besleyecek müzikal muhtevanız yoksa, hayal gücünüz gelişmez, kuru kalır. Kendine saygısı olan bütün yönetmenlerin iyi bir çift kulağa ihtiyacı var bence. Sahneleriyle, diyaloglarıyla, aktörleriyle bir film oluşturmak için elinde bulunan farklı elementleri uyum içinde bir araya getirmek için müzikal duyarlılık en büyük yardımcıdır. Fellini, "sinema müziğe herhangi bir şeye olduğundan daha yakındır" demişti. Tamamiyle katılıyorum.

Filmlerimi müzisyen gibi çekerim, şarkılara da bir yönetmen gibi yaklaşırım. Kendine saygısı olan bütün yönetmenlerin iyi bir çift kulağa ihtiyacı var bence.

Tersi durumlar olmadı mı? Yani, yönetmenlik tecrübenizin "Unza Unza Time" albümünün oluşumuna yardımcı olduğu anlar?

Bir şarkıyı tasarlamaya, mesela ıslıkla çalmaya başladığınızda, sonra da enstrümanlara uyarladığınızda, öncelikle müziğin içindeki bir takım esleri, veya melodiyi düzayak olmaktan çıkaran bazı noktaları belirliyorsunuz. Aranjmanı yaparken gene aynı mantığa uyuyorsunuz, tıpkı sahneleri, diyalogları yazıyormuşsunuz gibi. Neticede aynı iş. Bir yönetmen, orkestra şefidir. Ama başlangıçtaki fikrinizle selüloit üzerindeki sonuca baktığınızda, olan biten bir yok olma, yitip gitme, erozyon sürecidir. Edebiyat, okuyucunun zihninde bir takım hayaller uyandırır, ama sinemanın sınırları vardır: Görüntüleri dayatırsınız. Bir yönetmenin en önemli işi, plandan plana geçerken, izleyicinin fantezilerini budamamaya çalışmaktır. Elbette, bir zanaat olarak sinemadan bahsediyorum, yoksa epeydir dönüşmüş bulunduğu o kocaman endüstriyel makina tezgahından değil.

"Turnedeki müzisyen hayatı"na kolayca uyum sağlayabildiniz mi?

Hiç kolay değil. Ama birbirini seven, birbirinin dilinden anlayan insanlarla aynı sahneyi paylaşmak harika bir duygu. 46 yaşındayım, artık olgunluk çağına girdim. Ve bu yıllarımı arkadaşlarımla paylaşmak, onların sürdürmek istediği açıklığa, coşkuya ortak olmak istiyorum.

Peki oğlunuzla paylaştıklarınız?

Bu bir imtiyaz. Herkese nasip olmaz. Tam büyüme çağında, onun yanında, evde olamadığım zamanları bu sayede telafi etmeyi umuyorum. Normalde bir oğul, arkasına baktığında destek olarak babasının varlığını görmek ister. Bizde tersi: Gitarı elime aldığımda arkamda oğlum davul çalıyor.

Seyircilerle, hayranlarınızla sahneden iletişim kurmak nasıl bir duygu?

Aslına bakarsanız, kendimi sahnede film çekiyormuş gibi hissediyorum. Zaten konser sırasında öyle şeyler olup bitiyor ki: Kemancı arşesini ayakkabısının içinden çıkarıp çalıyor, bir bakıyorsunuz seyircilerden birinin vücudu bir enstrüman haline gelmiş, sahnede sürekli ordan oraya koşuşturan üç-dört müzisyen var. Bütün bunlar grubun olağanüstü canlılığının göstergesi. Sahnede bir futbol takımı gibiyiz, zaten neredeyse 11 kişiyiz. Deli gibi enerji sarfediyoruz. Sahnede zıplayıp durarak gitar çalınca sanki estetik ameliyat geçirmiş gibi hissediyorum kendimi.

Konsere gelen izleyiciler, sizce grup için mi geliyor, yoksa iki Altın Palmiyeli yönetmeni görmek için mi?

İki işi birden yapabilmenin bir imtiyaz olduğunu düşünüyorum. İma etmeye çalıştığınız gibi kendim için kariyer planları filan yapmış değilim. Tıpkı benden bir filmde oynamamı istemeleri gibi bir şey. Senaryoyu okudum, ama ilk elde gerçekten çok ilgilendiğimi söyleyemem. Beni çeken, yeni bir tecrübenin kollarına atılmak, öbür tarafa geçmekti. *(Emir Kusturica, Patrice Leconte'un "Saint-Pierre'in Dulu" filminde rol aldı)* Bir aktör gibi olmaktan ziyade, bu role kendi kişiliğimi yansıttığımı söyleyebilirim. Kendi duygusal dünyamı bu karaktere tercüme ettim: Adam öldüren, ama katil olmayan biri. Bu durumda da en büyük yardımcım müzik oldu. Oyunculuk yaparken zaten vücudunuzu bir enstrüman gibi kullanıyorsunuz.

Müziğinizi anti-depresif olarak tanımladınız, filmleriniz için de aynı şeyi söyleyebilir misiniz?

No Smoking'den pozitif bir enerji yayılıyor. Tıpkı son filmim "Ak Kedi Kara Kedi"deki gibi. Biliyorsunuz hayatımda ilk defa "happy end"li bir film çektim. Tabii bu bir marifet değil, boktan Hollywood filmleri de mutlu sonla biter. *(gülüyor)* Amerikan sinemasının kötü olduğunu söylemek istemiyorum ama, Hollywood filmleri malûm... Bana anlattıklarına göre, birçok ülkede sinema

Nisan Programı

Shaman
World Music Club

Salı:
Hindistan Lezzetleri
Hintli Şefimizin Özel Mönüsünden..

Çarşamba:
Rong Dhonu
Hindistan'dan Fas'a...

Cuma:
!!Balkan Brass Band!!

Cumartesi
VIRUS LATINO

sıraselviler cad. no:49 taksim tel: (212) 249 96 06 shaman@dilson.com

salonlarında "Ak Kedi Kara Kedi"nin finalinde insanlar ayağa kalkıp alkışlamaya başlıyormuş. Alkışladıkları ne benim ne de bir başkası. Bu sadece duygusal bir dışavurum, bir boşalma.

Çingene müzikleri ve punk dışında ilham kaynaklarınız da var mı? "Unza Unza Time"ı dinleyince, kabare şarkıları da geliyor akla.

Evet, bilinçli bir seçim. Şarkıyı söylemenin yanısıra şarkıyı canlandırmanın, oynamanın söz konusu olduğu kabare stilini ben önerdim Dr Nelle Karajliç'e. Onun tonuna bayılıyorum. Bu adama sokakta rastlasanız bir fındık faresine benzetebilirsiniz, ama sahneye adım attığında aslan kesiliyor. Olağanüstü enerjiye sahip az sayıda rock şarkıcısından biri. Diğer üyelerin sergilediği ruhu da çok seviyorum. Şarkı sözlerimiz fazlasıyla direkt, sert, insanı ısıran cinsten. Rock sanatçılarının çoğunun depresif ve ağlak işler çıkardıkları bir dönemde bu çok önemli bence.

Dr Nelle Karajliç tarafından seslendirilen şarkıların bir kısmının sözleri size ait...

Evet, bir şarkı, Şeytan'ın ikibin yıldır ortalığı kasıp kavuran propaganda savaşlarında nasıl kurban durumuna düştüğünü anlatıyor... Bir diğeri Romeo hakkında: Büyükşehirde spermini satarak geçinmeye çalışan bir göçmenin hikayesi... Provokatif sözler bunlar. Bir bakıma, oldukça punk. Ama çok daha duygusal şarkılar da var.

Ennio Morricone'nin "İyi, Kötü, Çirkin" için yazdığı temalar da kendine yer bulmuş albümde.

Zaten müzisyenler bana "Sergio Leone" adını taktı, sahnede puro tüttürdüğümden ve giydiğim şapkadan dolayı. Çok gülüyoruz. Ennio Morricone ve geleneksel Çingene havaları: Her şeyi iç içe geçirmeye bayılırım!

Sergio Leone'nin spagetti western'lerinin sinema geçmişinizde önemli bir yeri olmalı.

Kimlerdir etkilendiğiniz sinemacılar?

O kadar çok ki. Hayatımın her merhalesinde başka bir şeyler var. Aslında, ilkgençliğimde western'lerin tutkunuydum. Beni ciddi filmlere tesadüfler yöneltti. Lokal bir sinematekte cep harçlığımı çıkarmak için haftasonları çalışmaya başlamıştım. İşim kalorifere kömür atmaktı. Sizin anlayacağınız, kömür sayesinde sinemacı oldum ben. *(gülüyor)* O sinematekte gördüğüm ilk ciddi film Visconti'nin "Senso"suydu. Hiçbir şey anlamadım, ama ekranda önemli bir şeylerin olduğu belliydi. Bir süre sonra Fellini'nin "La Strada"sını gördüm ve allak bullak oldum. Sinemanın sihrine attığım ilk gerçek adım da buydu. No Smoking'in "Sanela" şarkısını ona adıyoruz zaten, 20. yüzyılın Shakespeare'ine... Sonra mesela Bunuel... Ayrıca Jean Vigo'nun "L'Atalante"ını gördüğümde çok büyük bir şiir tadı almıştım. Bir filmin içine nasıl olur da bu denli şiir konulabilir diye kendi kendime sorduğumu hatırlıyorum.

Bundan sonraki filmleriniz için kimin müzik yapacağını düşündünüz mü?

No Smoking yapacak. "Unza Unza Time"daki bazı şarkıları da kullanacağız... Aslında müzikte aradığım çok şeyi buluyorum, şu sıralar otobiyografimi de yazıyorum. Galiba bir film yapmamak için bütün koşullar mevcut. Ama bir filme giriştim bile. Adı "Burun" olacak. "Cyrano de Bergerac" piyesinin prömiyerine hazırlanan bir oyuncunun hikayesi. Ama sahneye çıkmak yerine mafya tarafından kaçırılan karısını kurtarmaya gidiyor. Sonra rolünü oynamak için tiyatroya dönüyor. Burnu kırılmış. Artık bir takma buruna ihtiyacı kalmamış. Oyun esnasında burnu dev gibi şiştikçe şişiyor...

Yugoslavya'daki güncel durumlardan mı hareket ediyorsunuz gene? Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Politik sorulara artık bulaşmamayı tercih ediyorum. Ben Paris, New York ve Montenegro arasında yaşıyorum. Kendimi bir dünya vatandaşı gibi hissediyorum.

Şarkı sözlerimiz fazlasıyla direkt, sert, insanı ısıran cinsten. Rock sanatçılarının çoğunun depresif ve ağlak işler çıkardıkları bir dönemde bu çok önemli bence.

1995'te "Underground" filmi etrafında dönen polemikler konusunda bugün ne düşünüyorsunuz? Pek çok insan Cannes'da filminizi Sırp yanlısı olmakla suçlamıştı. Moskova'dan yükselen tepki ise Sırp karşıtı olduğu şeklindeydi.

Bütün bunlar benden ziyade polemiği yaratan insanları ilgilendirir. Beni propaganda yapmakla suçluyorlar ama, gerçekte bana karşı progaganda yapanlar onlar. Ben her halükârda siyaseten doğru olmayan bir adamım ve şimdiden sonra da öyle olacağım. Benim için yaşamsal bir duruş bu...

Çeviren: **Derya Bengi**

SENE 1995: "UNDERGROUND" TARTIŞMALARI

Sartre'ların devrinde değiliz

1995 senesinde "Underground"un Cannes'dan ödülle dönmesinin ardından, Emir Kusturica hedef tahtası haline geldi... Film sahiden Miloseviç yanlısı mıydı?.. Vaktiyle Express'te yayınladığımız bir söyleşide, Kusturica, Fransız gazeteciye filminin ve kendisinin "pozisyon"unu anlatıyor.

Emir Kusturica: Benim yaklaşımım, ülkesinin yokoluşunu görmekten derinden etkilenen bir insanın yaklaşımıdır ve sürüp gitmekte olan güncel duruma kendini kaptıranların hedef tahtası haline geldim. Onlarla aynı dili konuşmayı reddettiğim için ete kemiğe bürünmüş şeytan rolündeyim. Filmi beş dakika bile seyreden ya da aklı selim sahibi birisi, nasıl bunun Miloseviç'in propagandasını yaptığını söyleyebilir ki? Bütün mesele, ben siyaseten doğru noktada değilim ve bu durumdan hoşlanıyorum. Balkanlardaki savaşta Batı'nın oynadığı role temelden katılmıyorum. Bunun çok geç olduğunu, fazlasıyla kendilerine yontulduğunu ve iğrenç olduğunu düşünüyorum. Ve ruh sağlığımı korumak için, tanıdığım insanları iyiler ve kötüler diye sınıflamayı reddetmeye devam edeceğim. Saraybosna'dan müslüman ve Sırp çocukluk arkadaşlarım var, onlar hâlâ benim arkadaşım.

Cannes festivalinden sonra filminizi Belgrad'da gösterdiniz... Zagreb'de, Lubyiana'da ya da Saraybosna'da göstermeyi denediniz mi?

Hayır, çünkü beni öldürürlerdi. Onlar benden nefret ediyorlar. Benim düşmanları olduğumu düşünüyorlar, ben de onları bu yanılgıdan kurtarmaya kalkışmadım. Ailemin Saraybosnalı olan bir kısmı, bugün Belgrad'a göç etmiş durumda. Ben Bosna'da büyüdüm, müslümanlıktan ziyade hıristiyan eğitimi aldım, ve damarlarımda bir Doğulunun heyecanı ve melankolisi dolaşıyor. Ancak bütün bunlar, bir araya gelemeyen şeyler. Yugoslavya'yı milliyetlerden farklı bir temel üzerinde bir arada tutarak korumayı hedefleyen Ante Markoviç'in partisine girdiğimden beri bunun farkındayım. Biz kaybettik, ve milliyetçi muhafazakârların yükselişini gördüm. Benim en büyük dileğim, çok-etnili bir Bosna. Ama Sırplar bunu istemiyor, Hırvatlar da, müslümanlar da... Müslümanlar ya da Hırvatlar aleyhinde bugüne kadar tek kelime bile etmiş değilim. Ama bu yetmiyor: İlla İzzetbegoviç'in yandaşı olmam gerekiyor. Oysa ben ona da inanmıyorum. Ama yaşadığımız devir, Sartre'ın ya da Malraux'nun devri değil. Bugün, bilgisayarlarının arkasına kurulmuş bürokratların dönemindeyiz. İşte tarihi kimler yapıyor ortada...

Cannes festivalinin sonunda "Miloseviç'in faşist olduğunu söylemeyeceğim" demiştiniz. Halâ aynı kanıda mısınız?

Evet. Ortalıktaki faşist sıfatı enflasyonuna dikkatinizi çekerim. Miloseviç için her şey söylenebilir, ama faşist olduğu söylenemez.

Miloseviç'in bütün Sırpları aynı devlet altında toplama fikrine, "Büyük Sırbistan" fikrine ne diyorsunuz?

Miloseviç'in üstüne çok fazla şey yüklendiğini sanıyorum. Ama lütfen dikkat edin, onu bir kurban gibi göstermek gibi bir niyetim de yok. Miloseviç'in adamı değilim, bana bugüne kadar hiçbir şey vermedi, onun sisteminden yana da değilim, onun sistemine karşıyım. Ama tarihi kendime göre yorumlarım.

Ama Miloseviç'i mahkum etmiyorsunuz?

Siz yabancısınız, gözlemcisiniz, olayları benim hissettiğim gibi teninizde hissedemezsiniz. Size imreniyorum. Böylesi çok daha kolay. Sizin kullandığınız dil çok basit: O saldırgan, bu kurban... Ama benim sizin dilinizi kullanmam mümkün değil. Sırpların Bosna'da yaptığını tabii ki kimse savunamaz. Bu, tıpkı bir filmdeki gibi, ilk plan. Ama bu arka planı, yani tarihi kavramak için biraz fazla kaba. Eğer Miloseviç'in hakikaten bir Hitler olduğunu düşünseydim, size söylerdim.

Sizin durumunuzu şöyle özetleyebilir miyiz: Yugoslavdınız ve Bosnalı olmayı kabul etmiyorsunuz...

Evet, öyle. Bu çok da mantıklı gözükmese de, tercih edilebilecek tek pozisyonun kenarda durmak olduğunu farkettim. Zaman zaman, bazı Fransız entellektüellerinin Bosnalılardan daha fazla Bosnalı haline geldikleri hissine kapılıyorum. Ben, bu duyguları kaybettim. Bu filmde kendime tanıdığım tek lüks nostalji oldu. Ama bunu bile bana çok gördüler.

Saraybosna'ya geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

Hayır, bu hikaye kapandı. Bu savaşla benim ilişkim yok. Artık kendimi hiçbir şeyle özdeşleştiremem; kendime hâlâ Yugoslav demekten başka yapabileceğim bir şey yok. Bu da benim siyaseten yanlış olduğum nokta. Bu Balkanların halkının dramı: Elli yıl sonra her şeyi hatırlayacaklar.

46→

Enrico Macias

Duruşu, bakışı, oturuşu, kalkışıyla Charles Aznavour - Coşkun Sabah arası bir tip. Müziğiyle de öyle: 40 yılda yüzlerce oryantal şanson. "Güzelmiş" deyip geçtiğimiz ya da dudak büktüğümüz şarkılar. O şarkıların arkasındaki adamı ne kadar tanıyoruz? Bayanlar baylar, o sizin bildiğiniz Enrico Macias'lardan değil.

Mektub

Enrico oraya, Enrico buraya, Enrico aşağı, Enrico yukarı... Enrico Macias, son zamanlarda Fransa'da ve Cezayir'de çok konuşulan, çok tartışılan bir isim. Çoktan ununu eledi eleğini astı zannettiğimiz 62 yaşındaki bu karayağız Akdeniz şansoncusunun adı, niye bu kadar sık anılır oldu acaba? Bu ilginin bir ucunda elbette ki şarkılar (üstelik bu sefer "başka türlü" şarkılar) var, diğer ucundaysa Enrico'nun doğdu doğalı bir "alınyazısı" gibi yaşadığı siyaset... Biz önce müziğin kapısından içeri girelim, o müzik bizi Akdeniz'in siyasi tarihine nasıl olsa götürecek.

Enrico Experience

Yıllardır milyonlarca sattığı halde pek de ciddiye alınmayan Enrico Macias şarkıları nasıl oldu da birdenbire kıymete bindi böyle? Libération gazetesi 2000 yılının en iyi albümleri değerlendirmesinde "Enrico Experience"ı Johnny Cash, Radiohead, Henri Salvador, Idaho albümleri arasında ilk beş içinde göstermiş. Nedir bu "Enrico Experience"? Çok çok güzel bir proje, çok çok güzel bir albüm. Bir kere, çağrıştırdığı isimler gibi güzel. (Jimi Hendrix Experience, Yeni Zelandalı rock grubu Jean Paul Sartre Experience, Haitili Boukman Eksperyans...) Ve bir deneyim, bir "hayat tecrübesi" olarak güzel: Enrico Macias kendi köşesinde kaydettiği gitarını, udunu, vokalini genç arkadaşlarına ulaştırmış, New Yorklu kurt Bill Laswell başta olmak üzere kalburüstü DJ'ler, elektronik müzikçiler oturup Enrico Macias şarkılarına tekno remiksler yapmışlar, dub teknikleriyle eğip bükmüşler... Endülüs'te raks eden bu Arap-Yahudi kırması mükemmel ezgiler Concorde Music Club, Gilles de Camion, Mike Ladd, Qaballah Steppers, Grand Popo Football Club, Freddy Jay, Ric-Rac gibi komplekssiz müzisyenlerin cihazlarında dünya değiştirmiş, yepyeni bir kılık kıyafete, yepyeni bir ruha bürünmüş. İstediği kadar popüler olsun, yıllarca hep "yabancı" kalmış, hep burun kıvrılmış bu adama, "Enrico Experience" sayesinde itibarı iade edilmiş.

"Hayatı roman" desek kafi gelmez, kimin hayatı roman değil ki? Enrico Macias'ınki romandan ziyade, bir toplumsal dram, bir siyasi tarih kitabı.

Enrico Macias'ın son zamanlardaki bir diğer önemli işi, tarihî bir borcun ödenmesi hüviyetinde. 40 yıl öncesinin Cezayir'inde, Konstantin kentinde, ona müziği öğreten Raymond Leyris'in ezgilerini geleneksel tarzda bir orkestrayla seslendirdiği bir double tribute albüm: "Hommage à Cheik Raymond". Yıllar boyunca özellikle konserlerinde, mostralık da olsa mutlaka bir-iki Arapça şarkıya yer veren Macias'ın, "broken french"-ten vazgeçip, baştan aşağı anadilinde şarkı söylediği ilk albümü bu. Onunla aynı tezgahtan geçmiş Arap müzikolog Taoufik Bestandji (Tevfik Bestanci diyelim) ve Foundok ekibiyle birlikte, Fransa'nın göbeğinde, bir nevi Konstantin Musiki Cemiyeti gibi takıldıkları, Türk sanat müziğinden aşina olduğumuz makamsal ezgilerin benzerlerini icra ettikleri bir albüm. Judeo-Arap, Arap-Endülüs, ya da Cezayir'de adlandırıldığı biçimiyle "mâluf" müziği bu...

Cezayir'de, Arapların chaabi'si, rai'ı ve Berberilerin Kabiliye müziklerinden gayrı, Yahudilerin de özgün bir şarkı geleneği var: Örneğin, birkaç sene evvel hayatını yitiren kadın udi Reinette l'Oranaise (Oranlı Reinette) ve uzun yıllar sonra sahnelere dönen 70'lik Lili Boniche (o da Bill Laswell'la çalıştı) küçük cemaatlerinin sınırlarını aşıp bütün Fransa'ya yayılan iki önemli sima. 1999'dan beridir bu içerikte birçok konser veren Macias, "Hommage à Cheik Raymond" albümündeki "Koum Tara" şarkısında Cheb Mami'yle düet yapmayı da ihmal etmemiş. Yahudi ve Arap, bu iki Cezayirli star, nasıl bir Cezayir'i özlediklerini de cümle aleme göstermişler böylece: Kültürlerin çatışmadan, birbirlerini gırtlaklamadan yakıcı güneşin altında bir arada yaşadığı bir Cezayir. Bugünkü gibi olmayan bir Cezayir.

Ye, iç, eğlen, çok kısa ömrün

Enrico Macias'ın bugüne kadar çok büyük satış rakamlarına ulaştığı Türkiye'de ne yazık ki bu iki albüm de yayınlanmadı. Kısacası onun en önemli, en gururlu işlerinden mahrumuz. Kendi kendimize yarattığımız uydurmasyon resmî tarihle idare etmek durumundayız: Biz onu vaktiyle Ajda'nın kucağına ittik, Sezen Cumhur'un ellerine emanet ettik, üç-beş şarkısını mırıldanıp bir köşeye attık, "Zingarella"da bıraktık. Onun bestelerine reva görülen saçmasapan Türkçe sözlere aldanıp Enrico bahsinde fena halde yaya kaldık.

Türk pop tarihinde her taşın altından Enrico çıkıyor. Başta Ajda Pekkan olmak üzere, Tanju Okan, Yeliz, Engin Evin, Semiramis Pekkan, Ömür Göksel, Nilüfer, Kamuran Akkor, Juanito, Mavi Çocuklar, Füsun Önal, Hümeyra, Berkant, Selçuk Ural, Gökben, Aşkın Nur Yengi, Yeşim Salkım onun melodilerini seslendirdiler. "Aşk eski bir yalan, Adem'le Havva'dan kalan"-dan tutun "Hoşgör sen affet gitsin aldırma"ya, "Koy koy koy"dan "Seni bir yerden tanır gibiyim"e kadar yığınla şarkı. Juanito'nun okuduğu "Gurbet" (J'ai quitté mon pays) ve "Arkadaşımın Aşkısın" (La femme de mon ami) dışında Enrico'nun dünyasından fersah fersah uzak sözler hepsi... Mesela hatırlar mısınız şu şarkıyı: "Ne bir kürk ister bu şen gönlüm / Ne bir han ne de saray / La la lay la lay lay / Ye iç eğlen çok kısa ömrün / Sev çünkü sevmek en kolay..." Yeliz'in 70'li yıllarda söylediği "Bu Ne Dünya Kardeşim"in orijinali "Aux talons de ses souliers". Hakiki sözleri ise şöyle: "Şehrini her yere ayaklarının ucunda sürüklersin / Daha huzurlu bir hayatsa niyetin / Her şeyi terketmelisin..."

Enrico Macias, şehrini, ülkesini terketmek zorunda kalmış, ama bütün hayatını "yitik ülke"sinin peşinden koşarak geçirmiş bir adam. 40 yıla yaklaşan kariyerinin neredeyse tamamında, tek bir şarkı yazmış gibi. Yüzlerce şarkıyı toplayın, tekrar tekrar toplayın, sağlamasını yapın, tek bir şarkıya varıyorsunuz. O şarkının dizelerinde, 60'lı yılların başında terketmek zorunda kaldığı, bir daha dönemediği Cezayir'e, Cezayir'in Konstantin kentine adanmış koca bir hayat var... "Hayatı roman" klişesi kafi gelmez, kimin hayatı roman değil ki? Enrico Macias'ınki romandan ziyade, bir toplumsal dram, bir siyasi tarih kitabı.

Kanun namına Fransız

Enrico Macias'ın ailesi Ghrenassia'lar, Cezayir'e İspanya'dan, engizisyondan kaçarak gelen Sefarad Yahudilerinden. Enrico, Araplarla birlikte Fransız istilacılara karşı savaşmış bu insanların soyundan geliyor... Ama 19. yy. sonlarında Fransız hakimiyetinde olan Cezayir'deki bütün Yahudilere Fransa vatandaşlığı hakkı tanınıyor... Enrico, 1938 yılında, ailesinin yüzyıllardır yaşadığı bu topraklarda "kanun namına" bir Fransız olarak, o toprakları sömürgeleştiren ülkenin vatandaşı olarak dünyaya geliyor. Gerçek adı Gaston Ghrenassia. Küçük Gaston, ünlü udi ve orkestra şefi Raymond Leyris'in ve ünlü bir kemancı olan babası Sylvain Ghrenassia'nın yanında pişiyor: Bir taraftan Yahudi düğünlerinde, Müslüman bayramlarında vur patlasın çal oynasın gitar tımbırdatan bir müzisyen, bir taraftan sabah dokuz akşam beş mesaisinde Arap sınıflarına ders veren ilkokul öğretmeni... Fakat Bağımsızlık ayaklanmaları esnasında Araplarla Yahudiler arasındaki husumet yükseliyor. Raymond Leyris'in FLN (Ulusal Kurtuluş Cephesi) militanları tarafından hunharca öldürülmesinin ardından yaşanır yer olmaktan çıkan Konstantin'i sonunda terketme zamanı geliyor: Sene 1962, Cezayir'in bağımsız-

→47

lığı... 120 bini Cezayir Yahudisi, toplam bir milyon Fransız vatandaşı için Fransa yolu gözüküyor... 23 yaşındaki Gaston'un kolunda, bugün hâlâ evli olduğu sevgilisi Suzy var: Hocası Raymond Leyris'in küçük kızı.
Gaston Ghrenassia'nın ondan sonraki hayatı, vatandaşı olduğu ülkede kendini sürgün hissetmenin şarkılarıyla geçiyor. Önce, Paris'in göçmen mahallesi Barbès'in, bohem mahallesi St. Michel'in barlarında birkaç ayda acemiliğini tamamlıyor. Enrico Macias adıyla, ilk şarkısı "J'ai quitté mon pays"nin (Ülkemi, evimi, güneşimi, denizimi terkettim / Acılı hayatım sebepsizce sürükleniyor ordan oraya) Fransa listelerinde bomba gibi patlama tarihi de 1962. Ondan sonra hep aynı temanın etrafında, aynı istikamette dönüp duran, son derece naif, belki biraz "sığ", hatta "kitsch", ama sıcak ve etkileyici sözlerle dile gelen nağmeler... Her halükârda "meselesi olan" şarkılar...
Enrico Macias, Cezayirli Fransızlar için kullanılan tabirle, bir "pied-noir" (piyenuar, kara-ayak). Üstelik Yahudiliğini de düşünürsek, katmerli "pied-noir". (Bir diğer pied-noir, "Yabancı"nın yazarı Albert Camus, "bizler Fransa'nın Yahudileriyiz" demişti. Bu durumda Enrico, Yahudiler Yahudisi olmuş oluyor.) Ama bu son derece "parçalı" kimliğini, başından beri son derece "net" biçimde ortaya koyuyor Enrico Macias. "Vatansız" desek değil, çünkü tam "üç vatanlı". Cezayirli, Yahudi, Fransız. Akdeniz'in, Ortadoğu'nun kültürel renklerine boyanmış bir barış adamı. Belki de bir şarkısında söylediği gibi, "Bir İspanyol Yahudisi / Ermeni bir Yunanlı / Sömürgede doğmuş bir Fransız / Paris'te bir yabancı..."

Valizim 40 yıldır hazır

Bu kimliklerden birinin diğerine baskın çıktığı zamanlar da var elbet hayatında. Hep bir şeylerin "elçi"si olmak durumunda kalan, bu uğurda çok "zeval" gören bir şarkıcı Enrico Macias. Geçtiğimiz sene "siyasi" olarak da iki kere gündem maddesiydi: Cezayir lideri Bouteflika tarafından 39 yıl ayrı kaldığı, rüyalarında yaşattığı ülkesine konser vermeye davet edildi, ancak FIS'ten (İslami Selamet Cephesi) gelen tehditler sonucunda, konser bilinmez bir bahara ertelendi. Tehditlerin görünür sebebi şuydu: Enrico, hocası ve kayınpederi Raymond Leyris'in Konstantin'deki mezarını ziyaret etmek istemiş, gezi programına bunu da almıştı. Ülkede varolan tek Yahudi yerleşimi, yani bakımsız mezarlıklar bile fundamentalist müslümanları rahatsız etmeye yetiyordu demek ki... Aslında "Türkiye Türklerindir" misali, tek dilli, tek dinli, tek milletli bir Cezayir, iktidardaki askerî FLN yönetiminin de pekala paylaştığı bir düşünce. Zaten Bouteflika'nın Enrico'yu davet etmesini "ikiyüzlü" bir jest olarak değerlendiren çok sayıda insan var: Asıl niyeti "barış" veya "çokkültürlü bir Cezayir" falan değil, Cezayir'deki bütün kötülüklerin kaynağı olarak İslâmcı militanları göstermek ve İslâmcılarla mücadelenin "meşruluğu"nun arkasına sığınıp ülkedeki baskıcı yönetimi güçlendirmek...
Arada kaynayan yine bizim Enrico olmuş, kimin umurunda! Oralarda her zaman resmî olarak yasaklı olmasına karşın el altından kasetleri dağıtılan, Cezayirli Araplar tarafından çok sevilen Enrico Macias'a sorarsanız, "bugün olmazsa yarın olur, valizim 40 yıldır hazır" diyor.
2000 yılından bir olay daha: Enrico Macias ekim ayında, Paris'te, İsrail yanlısı bir gösteriye katıldı ve Filistin-İsrail çatışmalarındaki tavrını ortaya koydu. Nerden bakarsanız bakın, ellerinde taştan gayrısı olmayan mazlum insanlara karşı tüfeklerin, topların tarafını seçmiş oldu!.. Arap ve Yahudi halkları arasında kalbi ikiye bölünmüş bir barış elçisi kimliğinde görmeye alıştığımız Macias, fikirlerinden çark etmiş olabilir miydi? Gerçi 1967 yılındaki 6 Gün Savaşları'nda İsrail ordusu için şarkı söylediği biliniyordu ama, şimdi bu koşullarda hâlâ gönül rahatlığıyla İsrail'in safında nasıl yer alabildi? Yoğun eleştirileri, boykotları şu sözlerle göğüsledi Macias: "Şiddeti tırmandıran her şeye karşıyım. Evet, gösteriye katıldım, ama sadece İsrail için değil, bu antisemitizm dalgasına, 'Yahudilere ölüm' çığlıklarına karşı çıkmak için katıldım. Eğer 'Araplara ölüm' diye bağıranlar olsaydı, onlara karşı da yürürdüm..." Gerçekten de, ılımlı Yahudilerin düzenlediği bu gösterinin, bir noktadan sonra İsrailli ırkçı Likud Cephesi yandaşlarının hakimiyetine geçtiği, dolayısıyla Macias'ın da bu emrivakiden paçayı sıyıramadığı yazıldı Fransız basınında...
Nereden baktığınıza göre değişiyor Enrico'nun sıfatları: Kimine göre "sömürgeci", kimine göre "siyonist", kimine göre "pis Arapların dostu", kimine göre "vasat bir salon şarkıcısı", köylü, kıro, yaban, yabancı... Bugün var yarın yok bir pop hengamesi içinde değerlendirilen şarkılarından yayılan "hayat tecrübesi"ne başka gözlüklerle bakmanın zamanı geldi artık. Herhalde ömrü boyunca sevgili Konstantin'inde yaşayıp mâluf tarzında ilahi aşk şarkıları söylemek isterdi. Ama siyasî koşullar, kapışmalar, savaşlar, cinayetler onu başka yerlere sürükledi. Tarihin hükmü, siyasetin cilvesi böyle... Arapların kullandığı tabirle bir tür "mektub", yazgı, kader bu. Enrico, doğduğu topraklara kök salmış bu "mektub"un, bu kaderin şarkıcısı. Tarihin onu sürüklendiği yerde kör öfkeye, hınca, intikama değil, barışa tutunan bir folk sanatçısı.

Derya Bengi

Bir sessizlik duvarı

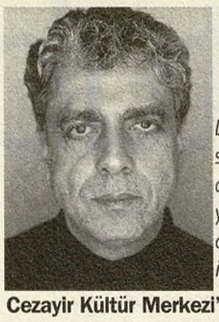

Le Monde, l'Humanité gazeteleri ve Le Nouvel Observateur dergisinden derlediğimiz aşağıdaki söyleşide, Enrico Macias, küçük bir salondaki konserle başlayıp boyutları büyüyen "Üstad Raymond'a saygı" macerasını anlatıyor ve "çokkimlikliliği" üzerine mühim ipuçları veriyor...

Cezayir Kültür Merkezi'ndeki küçük konserden nasıl anılar kaldı sizde?

Enrico Macias: Olağanüstü bir geceydi. Kayınpederimin trajik ölümünün üstünden 38 sene geçtikten sonra, böyle bir konserin uluslararası bir yankı uyandıracağını ummazdım. Bütün seyircilerin Arap olmasına gösterilen tepkinin farkındayım. Bazı arkadaşlarım, böyle bir saygı konserini İsrail'de yapmamın daha doğru olacağını söylediler. Reddettim. Bu ülkeye duyduğum bütün sevgiye rağmen, neden bu konserin yeri orası oluyormuş, hiç anlam veremiyorum. Ama etkiyi genişletmek için Paris'in göbeğinde büyük bir salon daha idealdi. Gettolara sıkışıp kalmak beni çok sıkıyor. Konserin yeri elbette ki Cezayir olmalıydı, ama oraya gidemiyorum. O halde büyük bir Arap ve Yahudi cemaatinin yaşadığı Fransa çok uygun. Çünkü bu müzik bir Yahudi müziği değil, Yahudi-Arap müziği. Tarihe bakarsanız, Yahudi halkına en iyi muamele edenlerin İslâm toplumları olduğunu görürsünüz. Hele ki Polonyalılarla, Ruslarla, Almanlarla karşılaştırırsanız... 1492'de engizisyon, Yahudileri İspanya'dan kovduğunda Osmanlı İmparatorluğu bize kucak açtı. Arap-Endülüs müziği bu tarihin meyvesidir. Sonraları flamenkoyu, rai'ı, bendenizin Enrico tarzını doğuran sebep de budur.

Bize biraz Üstad Raymond'dan bahseder misiniz?

Cezayir müziğinin, özellikle de Konstantin müziğinin büyük bir temsilcisiydi. Daha 15 yaşındayken orkestrasında çalıyordum. Fitilimi ateşleyen oydu, onun sayesinde sanatçı oldum. İlk başlarda sıradan bir talebesiydim, sonra beni mirasçısı gibi algılamaya başladı. Ama Fransa'ya yerleştiğimde kendimi bu müzikal lisanla ifade edemez oldum: Oyunda ne dekor kalmıştı ne diğer oyuncular... Kendimi bir duvarın önünde hissettim, bir sessizlik duvarının... Şimdi bu müziği yeniden öğreniyorum...

Üstad Raymond nasıl öğretirdi bu müziği?

Ona "kayıt cihazı" derlerdi. Korkunç bir hafızası vardı. Beş bin kaside ezberindeydi. O da Tevfik'in (Bestanci) dedesi Üstad Abdülkerim Bestanci'nin talebesiymiş, daha orkestrada çalacak kapasitede değilken, gizlice binanın dışından merdivenlere tırmanır, ustasının çaldıklarını dinler, sonra dinlediklerini evde uygularmış. Sonra bu müziğin zirvesine çıktı, kendi orkestrasını kurdu, bu orkestranın ustalarından biri de kemancı Sylvain'di, yani babam: Sylvain Ghrenassia. Bu müziğin içine İspanyol gitarı sokan Üstad Raymond'du, bu bir devrimdi: Ondan önce hiç kimse geleneksel enstrümanlarla gitarı yan yana getirmeye cesaret edememişti. Piyano için de aynı şey söz konusu. Ama Konstantin'de piyanist yoktu.

Tevfik Bestanci ve siz, aynı paranın iki yüzü gibisiniz, yazı ve tura...

Tamamıyla öyle. Tevfik'in olağanüstü bir ruhu var. Bu kültürün yaşatılması için aynı tutkuyu paylaşıyoruz... Arap-Endülüs müziğinin güzelliği kesinliğinde, sertliğinde, şarlatanlığa tahammülü olmamasındadır. Gün ışırken çok özel bir renk alır; gece çalarsanız, tıpkı çölde kürk mantoya bürünmek gibidir. Birçok unsur Türk geleneğinden taşınmıştır. Babadan oğula, ustadan çırağa geçer. Yazılı sınırları yoktur, bu yüzden de hafızaya çok iş düşer, üstadların takdirine bağlıdır.

Üstad Raymond'la "jam session"lar yapar mıydınız?

Neredeyse bütün zamanlarımı onun yanında geçirirdim. Birlikte yemek yerdik, ben ona gitar çalardım, o bana şarkılar öğretirdi. Cumartesi akşamları şabat gününün bitimiyle başlardı her şey. O geceler hayatımın en güzel zamanlarıydı. Udunu eline alırdı, ben de kendi udumu veya gitarımı alırdım, karşılıklı oturur çalardık. Onun yanında şarkı söylemeye asla cesaret edemedim. Bir kere, şarkı söylemeyi doğru dürüst bilmiyordum. İkincisi de, saygımdan. O varken, şarkıcı oydu. Onun yanında şarkı söylemek, onunla yarışmak demek olurdu.

Üstad Raymond'un orkestrasıyla birlikte hiç ayırt etmeden, Yahudi, müslüman ve hıristiyan düğünlerinde, bayramlarında çaldığınız söyleniyor...

Hıristiyan mı? Hayır. Sadece müslüman ve Yahudi bayramlarında. Olayların ilk kızıştığı günlerde, hatta olaylar esnasında da müzik, iki toplum için de tek ilaç gibiydi.

Yine de Konstantin'in Yahudi cemaati, Avrupa'da olup bitenlere paralel ola-

rak, 1934 yılında korkunç kıyımda kurbanlar verdi.
Müslümanları Yahudilere karşı kışkırtan faşistlerdi. Yalnız annemin ailesinden yetmiş kişiyi kaybetmişiz. Şokun etkisiyle annemin saçları bir saniye içinde bembeyaz olmuş.

Sömürgecilik döneminde, Konstantin Yahudileri, müslümanlarla birlikte Fransız istilacılara karşı savaşmışlar, öyle değil mi?
Doğru. Yahudiler bin senedir orada. Cezayir'de yerleşik ilk nüfus Berberilerdi. Yahudi Berberiler. Yedinci yüzyılda Berberi kraliçesi Kâhine, Arap istilacılara karşı savaşmıştı. Bir Kohen'di.

1870'lerde Fransız sosyalist milletvekili Crémieux'nün çıkardığı yasayla Cezayir'deki Yahudiler Fransız vatandaşlığına geçirildi...
Crémieux yasası, derinden derine Cezayir savaşının sebebidir zaten. Yahudilerle müslümanlar arasındaki çatlağı yaratan odur. Fransızlar kendi iktidarlarını kurmak için bizi böldü. Bir keresinde Paris'te Arap Kültür Enstitüsü'nde bir panele katıldım ve bana şu soruyu sordular: "Gençliğinizde Fransız Cezayirinden yana mıydınız?" Ben de cevap verdim: "Evet." Peki neden? Savaş başladığında 15 yaşındaydım ve Fransız vatandaşıydım. Nasıl hain olmamızı isteyebilirsiniz? Şimdi, bunca zaman geçtikten sonra, Tarih'in verdiği hükme şapka çıkarıyorum. Bağımsız Cezayir'e saygı duyuyorum ve artık başka bir bayrak altında yaşasalar da, Cezayirlileri kardeşlerim olarak görüyorum.

Paris'teki Cezayir başkonsolosu Reinette l'Oranaise'in cenazesine katıldı, siz Tevfik Bestanci'yle birlikte konserler veriyorsunuz. Artık barışma zamanının geldiğini söyleyebilir miyiz?
Artık anlıyorum ki, bütün bu yaraları tek bir şey iyileştirebilir: Kültür. Bugün öldürülmüş bir adamın müziği sayesinde bir araya gelebiliyoruz. Ne politikacılarla, ne başkanlarla, ne hükümet ne de din görevlileriyle becerebilirdik bunu.

1988'de, Fransız Cezayiri savunucuları, Mitterrand'a olan desteğinizi size pahalıya ödettiler. Konserinizi iptal etmek zorunda kaldınız. Afişlerinizin üstüne "istenmeyen adam", "Arap dostu" diye yazmışlardı...
İftihar ederim. Eğer olaylar esnasında onların dostu olsam, bir hain, bir işbirlikçi olmuş olurdum. Ama bugün Araplarla barıştan yanayım.

1979 yılında "Le Grand Pardon" (Büyük af / tövbe günü / Yom Kipur) isimli şarkınızı Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın önünde, Kahire'de söylemiştiniz.
O şarkıyı, 1972 ya da 73'te, Sedat, İsrail yönetimine elini uzatmadan birkaç sene önce yazmıştım. O dönemde Araplarla İsrailliler arasındaki tansiyon çok yüksekti. Bu şarkı yüzünden Araplar tarafından olduğu kadar İsrailliler tarafından da bir köşeye fırlatıldım... 1977'de Başkan Sedat benim bu şarkımın sözlerine atıfta bulundu: "Şarkıcı Enrico Macias'ın dediği gibi, bağışlamak bizim alnımıza yazılmış, acele edin, acele edelim, ondan bir gerçeklik yaratmak için..." İki sene sonra da, sadece İsrail'le değil, bütün Yahudi diasporasıyla da barışın peşinde olduğunu göstermek için beni Mısır'a davet etti. Ben Arap ülkelerinde hâlâ yasaklıydım, böylece onun daveti bu yasağı da ortadan kaldırdı. Kahire'de piramitlerin önünde Sedat'a ve 20 bin kişiye bir konser verdim. O kadar altüst olmuştum ki, sahnede neredeyse beş dakika ağzımı açıp tek kelime edemedim. Şarkı söylemeye başlamadan evvel Arapça bir konuşma yaptım: "Affınıza sığınıyorum, Mısır Arapçasıyla konuşamıyorum. Ben bir Cezayirliyim ve ülkemdeki Arapçayı kullanıyorum..." Bu konser benim için olağanüstü bir andı. Ertesi gün de Sedat benden kendisini özel olarak ziyaret etmemi, gelirken yanımda gitarımı da getirmemi istedi. Onun arzusu üzerine bir kez daha "Le Grand Pardon"u okudum. Bir saat başbaşa konuştuk. Ona bir soru sordum: "Öldürülmekten korkmuyor musunuz?" Şöyle cevap verdi: "Bütün müslümanlar gibi ben de kadere inanırım, ve bütün insanlar gibi ölümden korkarım. Yine de bir müslüman olarak, sıram geldiğinde, sükûnet içinde ölmeyi bilirim." Ve ekledi: "Sen bütün dünyada şarkılar söylüyorsun. Gittiğin her yere, girdiğimiz bu yolun geri dönülmez olduğu mesajını iletebilir misin?" 1981 senesinde, ölümünün ardından "Un berger vient de tomber" (Bir önder can verdi) şarkısını yazdım.

95'te bu kez öldürülme sırası İtzak Rabin'e geldi.
Onun ardından da bir şarkı yazmam istendi benden. Reddettim: "Özür dilerim ama, ben Rabin için daha önce bir şarkı yazdım: Sedat için yazdığım şarkı..." Evet, bir önder daha can verdi.

Genellikle sadece bir pop şarkıcısı, bir varyete şarkıcısı gibi değerlendirilmek sizi rahatsız ediyor muydu bugüne kadar?
Bu rahatsız olunacak bir şey değil, ama yetersiz, eksik bir tanımlama. İçine doğduğum müzikle kırk seneye yakın bir kopuş yaşadım. Ama şarkılarımdaki esin kaynağı yine orasıydı, bu eşsiz Arap-Endülüs müziğiydi. Bu sesleri Batı müziğinin içine katan ilk kişi ben oldum. Rai'ın öncüsü olduğumu söylemekten gurur duyuyorum. Eğer köklerimiz olmasaydı, ne Macias olurdu, ne de rai. Dolayısıyla bu belki de tam bir kopuş sayılmaz. Kanımda bu müzik var. Ama ilk defa tamamıyla, derin bir şekilde bu müziğin hizmetine giriyorum, köklerime geri dönmüş oluyorum. Bu çalışmayı mutlaka günün birinde yapacağımı biliyordum, bu adeta benim sanatsal kaderimdi. Başlangıçta sadece kişisel zevkim için gerçekleştirdim. Sanatsal bir meydan okuma gibiydi, bu kadar başarılı bulunacağı hiç aklıma gelmedi. Hakikaten inanılmaz geliyor: Bu albümle Victoires de la Musique ödülü aldım, halbuki şimdiye kadar dünya çapında 60 milyon albüm sattığım halde böyle bir ödül için adım anılmamıştı.

Mami'yle düet, bir şarkının çok ötesinde önemli. Cezayir için, Ortadoğu barışı için çok şey yapabiliriz. Ping pong oyuncularından farksız politikacılardan çok daha önce Mami ve Khaled oradaydı. Bu benim ödevim.

Siz Fransızca bir şarkıyla "J'ai quitté mon pays"le Kuzey Afrikalı Fransızların baştacı olmuştunuz, fakat Victoires de la Musique ödüllerinde Cheb Mami'yle birlikte Arapça şarkı söylediniz. Sizi şu ya da bu şekilde eleştirenler oldu mu?
Hayır. Ayrıca, 40 seneye yakın kariyerin ardından artık hiçbir ticari kaygım yok. 1962'de Cezayir'den buraya geldiğimde bu müziği tanıtmak için en ufak bir potansiyel yoktu. Ben Fransa'da yaşayan Cezayirli bir Yahudiyim, ama artık her şeyden önce Birleşmiş Milletlerliyim. 1962'de kendi kendime, belki de insanlara batan şeyin lisan olduğunu, Arapça olduğunu söylüyordum. Belki de insanlar ırkçılıklarından değil de, şarkı sözlerini anlamadıkları için rahatsız oluyorlar diye düşünüyordum. Büyülerinin yitip gitmesi pahasına, sözleri tercüme ettik. Sonra da içinde kendimi bütünüyle hissedebileceğim bir repertuar hazırladım. Ve yapabildiğim andan itibaren bu müziğin içine elekrik gitar yerine bir ud, bir darbuka yerleştirmekten kaçınmadım. Bu sefer de mektuplar başladı: "Şarkılarını çok severdik, ama şimdi nerden çıktı bu arabesk sesler!.." Sonra aradan zaman geçti, rai müziği patladı, tıpkı kuskus gibi, Fransız yaşam biçiminin bir parçası haline geldi... Mami'yle yaptığım düet, bir şarkının çok ötesinde anlamlı bir şey. Cezayir için, Ortadoğu barışı için çok şeyler yapabiliriz. Ping pong oyuncularından farksız politikacılardan çok daha önce Mami ve Khaled oradaydı. Bu benim için bir ödev. Bütün samimiyetimle bu işin öncülüğünü üstleniyorum. Daireyi tamamlıyorum.

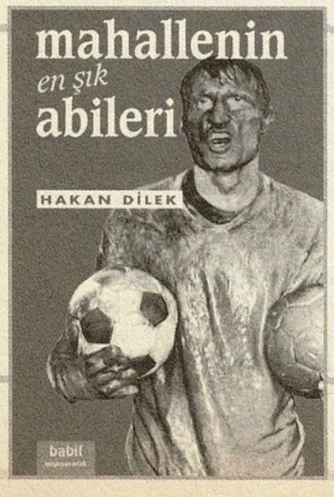

Hakan Dilek futbol dünyamızın iç karartıcı köşelerinden bulup çıkardığı gerçek yaşam öyküleriyle bakış açımızı değiştiriyor. Görmediklerimizi gösteriyor. Madalyonun öteki yüzünü çevirip önümüze koyuyor. Yere düşmüş yıldızları yakamıza takıyor. Hakan Dilek bu kitabıyla futbol kültürümüze olağandışı bir katkı yapıyor. Dilerim, örnek olur.
Semih Gümüş

Eski Topçuların hikayeleri... Futbol işte, maç bitiyor mukayese bitmiyor. Her kuşağın futbolcuları ve her kuşağın tribünleri için yalnızca kitap değil, defter de galiba Mahallenin En Şık Abileri. Tek sayfaları hatıra defteri, çift sayfalar muhasebe defteri mesela...
Can Kozanoğlu

Hakan Dilek'in eski topçu hikayelerinde insan çocukluk arkadaşlarıyla karşılaşmış gibi oluyor. Daha doğrusu, çocukken erişilmez devler olarak gördüğü efsane adamlar "dengiymiş" gibi çıkıyorlar karşımıza ."Eski topçu'nun", bugünün starlarına kıyasla aslında ne kadar "yakın", ne kadar "bizden" birisi olduğunu farkediyoruz.
Tanıl Bora

Rıhtım Cad. No: 16 Kadıköy / İstanbul, Tel-Faks: 0216 330 07 24-25 babil

Savaş Çağman

Geçtiğimiz ay Unkapanı'ndan sessiz sedasız bir albüm süzüldü: Trakya'dan Urfa'ya pek çok yöreden ezgiler taşıyan "Sevda Harfleri", bizi az rastlanır bir sesle ve iyi bir besteciyle tanıştırdı. Punk'tan klasik müziğe, halk şarkılarından caza, Şaman müziğinden Balkanlara, Anadolu türkülerine, Klezmer şarkılarına, pek çok müziğe kulağını ve sesini yakıştıran Savaş Çağman'dan, punk'tan etnik müziklere uzanan yolculuğunu, türlerarası maceralarını, ilk albümünün çıkışını dinledik...

Grekoromen şarkılar

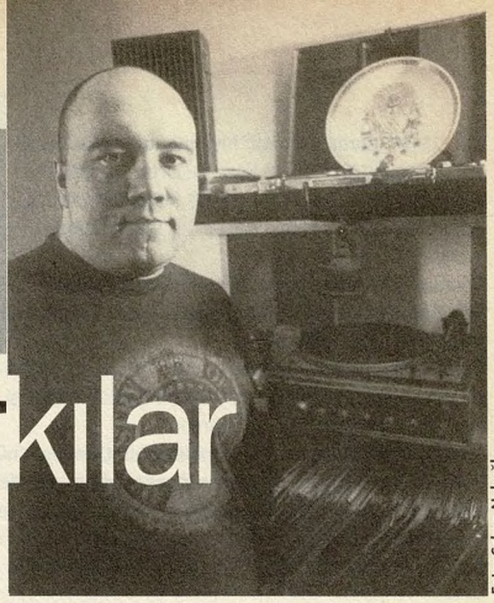

Foto: Şahan Nuhoğlu

Pek çok müzik türüyle sıkıfıkısın. Müzikle ne zamandır ilgileniyorsun?

Savaş Çağman: Üniversiteye girdiğimde müzikle ilgili bir şeyler yapmayı düşünüyordum. Hacettepe'de okurken hardcore ve punk gruplarında gitar çalıyordum. Bir grupta vokal de yapmıştım. Bazen beste yapardık, ama daha çok Ramones çalardık. Ankara'da büyük çoğunluk trash dinliyordu, ama Yüksel sokağında sağlam bir punk ortamı vardı. 1990'a kadar böyle gitti, sonra bir şekilde klasik müzikle ilgilendim. Kontrtenor olduğumu ve bunun bir şans olduğunu öğrendim.

Nedir kontrtenor?

Aslında 16. ve 17. yüzyılda yoğun olarak kullanılmış. O dönemin mimarisi ve orkestralarıyla çok ilgili. Kontrtenor, Rönesans, ön Barok, Barok dönemi müziklerini söyler. Kilise müziklerinde, Ortaçağ troubadour müziklerinde kullanılır. Genelde bir koro sesidir. Tenorların birçoğu tiz partileri de söyleyebiliyorlar. Bu daha çok İngilizlere has bir gelenek; hâlâ sürüyor orada. Bir de kastrato geleneği var; soprano, yani kadın sesli solistler bunlar. Katolik ülkelerde kadınların sahneye çıkması yasak olduğu için tiz erkek yani kadın sesi önemli. Mimari de sesi büyüttüğü için böyle bir teknik var. Fakat bu sesin bir erkekte bulunması iki türlü: Ya benim gibi tenor olup tiz partilere bir şekilde çıkabilenler, ya da bariton olup tiz tonlara da sahip olanlar. 1930'larda bunun eğitimi verilmeye ve canlandırılmaya başlandı. Daha sonra Benjamin Britten, Philip Glass gibi insanlar operaya kontrtenor roller yazmaya başlayınca tekrar gündeme geldi.

Sahnede Alevi deyişi, Musevi şarkısı, ilahi ve Rumeli türküsünü art arda söylediğimde insanların kafası karışıyor. Alevi deyişi söylediğinde bir siyasi görüştesin, Musevi şarkısı söylediğinde daha başka bir siyasi görüştesin, Şaman ezgileri çaldığında bambaşka bir kimliktesin. Herkes üstüne bir etiket yapıştırıyor.

Nasıl öğrendin kontrtenor bir sesin olduğunu?

Şan hocam sayesinde. Çok ince seslere kadar çıkabiliyordum. O dönemde Rönesans, Barok müziklerine ilgi duymaya başladım ve şarkıcılığa doğru kaydım. Hayalim operaya veya bir koroya girmekti. ODTÜ'de şan derslerine gidiyordum. Bir yerlerden para bulup iki ay ders alıyordum, para bulamayıp bırakıyordum, sonra tekrar başlıyordum. Türkiye'nin en iyi hocalarıyla çalıştım, Flarmoni Derneği'nin korosuna girdim. Fakat Türkiye'de kontrtenorla ilgili eğitim verilmiyor, dünyada az olan bir şey olduğu için "sen bunu yapma, sen öyle değilsindir" gibi şeyler söyleniyor. Başka bir tarafa doğru yönlendiriliyor. Bir tenor gibi çalıştırıldım ve bir ara sesimi kaybettim, bir ay filan konuşamadım. Türkiye'de "kolun kısa kalırsa uzatırız, uzun kalırsa kısaltırız" gibi bir eğitim sistemi olduğu için başınıza her şey gelebiliyor. Ben Türkiye'deki tek kontrtenor değilim. Tanıdığım başka insanlar da var. Mesela Bilkent Üniversitesi'nde bir çocuk var, benim yaşadıklarımın aynısını yaşıyor. Hocası, "vücudunda bir delik bulmuş, oradan çıkarıyor sesleri" gibi çok ayıp laflar ediyor çocuğa. Şan için döktüğüm gözyaşını hayatımda hiçbir şey için dökmemişimdir herhalde. O dönemden sonra belki klasik müzikten soğumadım ama, Türkiye'de klasik müzikle ilgili bir şey yapmama kararı aldım.

O dönemde başka müziklere ilgin yok muydu? Punk'la ilgini kesmiş miydin?

Pek çok müziğe ilgim vardı, ama Afro-Amerikan müziğe ilgim çoktu. Cazla ilgilenmeye, Betty Carter dinlemeye başladım. Beni caz söylemeye iten o oldu. Yaklaşık dört-beş sene Ankara'nın pek çok yerinde caz söyledim. Bazen tek piyano - tek vokal söylüyordum. Türkiye'deki caz müzisyenlerinin problemlerini görebildim bu arada.

Nedir o problemler?

Kafaları çok dar. Aralarında bir erçavuş ilişkisi var. Yaşadığım olayları anlatsam, siz de soğursunuz caz müziğinden. Benim için müzik, hatta hayatımdaki her şey, paylaşmak ve insanların özgürlüğü üstüne kurulu. Ben böyle bir dünya görüşünden geliyorum, müziğimde de bunu yapmaya çalışıyorum. O dönemde uzun mektuplaşmalar sonunda Fransa'da bir caz okulundan burs kazandım, ama ailem destek olamadı, gidemedim. Türkiye'de kalıp standart caz şarkılarını söylemek istemiyordum. Biraz beste yapabilmek, çalabilmek istiyordum. Beraber çalışabileceğim kimse yoktu, herkesin burnu havadaydı. Caz piyasasında Neşet Ruacan ve Sibel Köse dışında bana iyi davranan kimseyi görmedim. Mesela, isim vermeyeyim, ünlü bir caz grubuyla çalarken beni sahneye davet ettiler. Çıktım sahneye, "isterseniz saba makamında bir şeyler çalın, ben de bir şeyler söyleyeyim" dedim. "Sen ne çalıyorsun" dedi adam bana. "Ben şarkı söylüyorum" dedim. "Ben şarkıcılara karşıyım" dedi. "İyi o zaman" dedim, indim sahneden. İnsanların bağnazlıklarını gördüm. Bir de İngilizce söylemek beni itti. Niye Türkçe söylemeyeyim ki? Türkçe düşünüyorum sonuçta. Bunları düşündüğüm dönemde "madem burada belirli müzisyenlere ulaşamıyorum, madem istediğim şeyi yapamıyorum, kendimi daha da açayım" dedim. O dönemde Türkiye'de Kusturica filmlerinin de etkisiyle Balkan müzikleri moda olmuştu. Benim de bir tarafım orada olduğu için kan çekiyordu.

Ailen nereli?

Baba tarafım Giresun'a yerleştirilmiş Balkan göçmeni. Anne tarafım Karadenizli. Babam bir zamanlar bağlama çalmış. Annemin de sesi çok güzeldir, ama ailem bir müzik geleneğinden gelmediği için gelenek içine doğan biri değilim maalesef. Babam hep "Giresunluyum" der. Giresun'un bir şehir kültürü vardır. Bizim evde türkü dinlenilmezdi, klasik Türk müziği dinlenirdi. İnsanın geçmişiyle kurmak istediği bir bağlantı var, mübadelenin yarattığı bir patoloji var insanlarda. Mübadeleyle bu topraklara gelen insanlar bu topraklarla hemen bütünleşmek, ahali içine karışmak istemişler, dönmek istememişler. Bu patolojiyi ben baba tarafımda gördüm. Ondan dolayı buradan ayrı olan bütün şeylerini silmişler, yok etmişler. O yüzden babamın geldiği Makedonya yöresiyle ilgili hiçbir türkü, hiçbir anı bilmem.

Balkan müziklerine ilgi duymanda bu anlattıkların büyük rolü olsa gerek...

Elbette. Kendimi birdenbire Balkan halklarının içinde buldum. Bulgar, Arnavut, Makedon, Rumen halk müziklerini çok dinledim, araştırdım. Onların şarkılarını hissederek söylemeye başladım. Ermeni müziğini de çok seviyorum, çok içli bir gelenek. Karadeniz Rum şarkıları buldum, Pontus şarkılarını söyledim. Oset, Azeri, Kırım, Laz müzikleri üstüne çalıştım. Bunların hepsini değil belki ama, bazılarını duyarlılığıma yakın buldum.

Neden duyarlılığına yakındı bu müzikler?

Sonradan çözdüğüm kadarıyla, belirli makamlara, belirli havalara karşı duyarlılığım var. Neden bilmiyorum, ama sevdiğim ezgilerin büyük çoğunluğu Romanya'nın Oltenia bölgesinden çıkıyor. Pentatonik müziklere çok ilgim var. Müzikte makamsallık anlayışını, tekrarları seviyorum. Çocuklar masalları bilirler, ama yine de dinlemeyi severler. Niye? Çünkü tekrarlanmasını severler. Bundan büyük haz alırlar. Bu belki benim çocuk kalmış yanım, ama tekrarlı müziği seviyorum. Şamanlarla ilgili çok şey okudum. Bulduğum dört-beş Şaman duasını kendim besteledim. Sonradan Şaman müziği ya da Kuzey Asya müziği dinlediğimde yaptıklarımın hemen hemen aynı olduğunu gördüm. İnsan bir şeyin üstüne çok düşerse, o duyarlılığa kendini çok açarsa, hiç farkında olmadan esasa yakın şeyler çıkarabiliyor. Mesela Klezmer müziğini çok seviyorum. Almancayla hiç aram olmamasına rağmen, Klezmer söylediğimde telaffuzumun orjinale yakın olduğunu söylediler. Daha çok kulağının hırsız olmasıyla ilgili bir şey.

Sözleri, telaffuzu nasıl hallediyorsun?

Kasetlerden dinleyip çıkarıyorum, o dilleri bilen insanları buluyorum. Onlar tamam demeden peşlerini bırakmıyorum. Birol Topaloğlu'nun "Didou Nana" şarkısını hem kendi yazdığım sözlerle, hem de orjinal dilinde okudum. Albümü Birol Topaloğlu'na gönderdikten sonra konuştuğumuzda "ben kötü bir şey

bekliyordum, ama telaffuzun doğru, birkaç küçük şey dışında gayet güzel olmuş" dedi. Çok dinlemekle de alakası var. Konuşamasam da, birçok dilin, mesela Balkan dillerinin okuma kurallarını bilirim. Kiril alfabesini de öğrendim. Böyle bir repertuar okuyorsan bilmen gerek diye düşünüyorum.

Nasıl söylüyordun bu şarkıları?

Enstrüman yapımcısı bir arkadaşıma bir cümbüş yaptırdım. Biraz gusla sazını, biraz da tamburitzayı taklit etmeye çalıştım, üste bas teller taktım, değişik bir akor sistemi buldum. Klavyesi gitar gibiydi. Bu müzikler Türk müziğine taşıdı beni. Rumeli türküleri söylemeye başladım. Kent türküleri, İstanbul türküleri sesime çok yakışır. Bozlağı çok severim ama söyleyemem. O ayrı bir şey istiyor. Karadeniz türkülerini, Ege türkülerini çok sever ve söylerim. Üç kişinin etkisi var üzerimde: Ezginin Günlüğü'nden Emin İgüs, Hakan Yılmaz ve Hale Gür. İngilizce müzikten geldiğim için kelime yanlışlarım ve telaffuz bozukluklarım vardı, bu üç kişi sayesinde onları aştım. Lise yıllarında yabancı müzik dinlerken bir arkadaşım Ezginin Günlüğü getirmişti, çok hoşuma gitmişti. Adnan Saygun düzenlemeleri filan vardır ya, kendi içinde güzeldir belki, ama çok kompleksli bir şeydir; hiç öyle "çokseslendirelim" kompleksi yoktu Ezginin Günlüğü'nde. Türkiye'de müzik çok politize olmuş bir alan. Ben sahnede Alevi deyişi, Musevi şarkısı, ilahi ve Rumeli türküsünü art arda söylediğimde insanların kafası karışıyor. Alevi deyişi ya da Yunus Emre ilahisi söylediğinde bir siyasi görüştesin, Musevi şarkısı söylediğinde daha başka, Şaman ezgileri çaldığında bambaşka bir kimliktesin. Herkes üstüne bir etiket yapıştırıyor. Bütün derdim, o etiketler içinde olmadan müzik yapabilmek. Elbette politik bir insan olabilirsin, ama müziğinde slogan atmamalısın. Bunun en güzel örneği Ruhi Su: Son derece politik bir insan, ama hiçbir şarkısında slogan yok.

Beste yapmaya nasıl başladın?

Etnik müziklerle ilgilenmemle beraber oldu. Etnik müzik yapan insanları gördüğümde yeni bir umutsuzluk sürecine girdim. Geleneksel bir müzisyen değilim, kırsaldan gelmiyorum. Bir kent insanı olarak bazı şeylere ayrıksı bir bakışımın olması çok doğal. Bahsettiğim bir sürü müzik geleneğini bilmek, dinlemek ve sonra ucundan kıyısından da olsa biraz icra etmiş olmak bir yorum farkı getiriyor. Dolayısıyla, geleneksel müzikleri seslendirmek yerine kendi şarkılarımı yazmak istedim. Türküler bu konuda bana şablon oldu. Mesela albümdeki "Yağmur" parçasını yazdığım dönemde Ege türküleri dinliyordum ve bir Ege parçası yazmak istiyordum. Halk şiirinin ne olduğunu araştırdığım bir dönemdi. İstiyordum ki, halk şiirine yakın, ona öykünen bir şeyler üreteyim. Çünkü benim kökenlerimle bağlantım kopartılmış, orta sınıf kentli bir aileden geliyorum, istesem de o bağlantıyı kuramam. Kendi ürettiğim şeyler olsun ki, başkalarının üzerime kurduğu şeyler azalabilsin istedim, o zaman çok özgürleşebilirdim. Bir şeyi ben besteledikten sonra kimse bana "o yörede böyle bir şey yok" diyemez. Öyle bir şey yapabilmek için bir tek yöre konusunda uzmanlaşmak gerekir. Gördüğünüz gibi bende biraz da hercailik var. Her şeyi birazcık bilmek, yapabilmek istiyorum. Tek şeyde sabit kalsam mutsuz olacağım.

Savaş Çağman, Ankara Tenedos Kafe'de

Albmündeki "harf" teması nereden çıktı?

Benim bu albümü yaparken en büyük amacım "Türk popüler müziği" içinde haysiyetli bir yer edinen, bir fikirden yola çıkan, bir konsepti olan bir şeyler yapmaktı. Belden aşağı olmayan yani "grekoromen" şeyler yazmak, söylemek istedim. Basmakalıp, ortalama şeyler yapmak istemedim. Bilhassa şarkı ve şarkı sözü olarak bunu nasıl kırarım diye çok düşündüm. "Sevda Harfleri" albümünün bütün esprisi "harf" üstüne kuruldu. Kabala metinleri, Tasavvuf'ta Hurufilik harflerle ilgileniyor. Fazlullah Hurufî şöyle yazmış: "Allah ilk önce sesi yarattı. Her şey isimler, sesler üstüne yazılmıştır." Bu beni çok etkiledi, müzikle ilgilenen herkesi de etkileyeceğini düşünüyorum. Eskiden takvimler üstüne küçük küçük notlar alırdım. Bir gün eski bir takvim geçti elime. Bir baktım "F. geldi, Y. gitti." gibi insanların isimlerinin baş harflerini yazıp notlar almışım. Bunları görünce çok üzüldüm. O insanları sadece bir harf ve nokta olarak hatırlamak çok kırdı beni. Albümün konsepti bunun üzerine kurulu. Orada herkes için bir parça var. "Sevda Harfleri"ndeki parçalar benim türkülere bakışımı anlatıyor. Eğer yapabilirsem, bu albümün devamını bir üçleme olarak düşünüyorum: İkinci albümde Kent müziği ve klasik Türk müziğine bakışımı, üçüncü albümde eğlence, meyhane ve belki arabesk müziğine bakışımı anlatacağım.

Albümünün son halini nasıl buluyorsun?

Maurice Blanchot, "sanatçı her zaman ürettiği şeye yabancılaşır" diyor. "Tüh, şurasını şöyle yapsaydım" demek çok doğal, o memnuniyetsizlik hep var. Asıl sorun şu: Bu piyasada bazı şeyleri acaba nasıl sürdüreceğim? Yaptığım albüm bütünüyle etnik bir albüm değil, bütünüyle pop bir albüm de değil. İki arada bir derede bir albüm yaptım. Şimdi ben bunu nerede çalacağım? O kadar muğlak bir alan ki... Çalıştığım şirket kendi eğiliminden dolayı benim şarkılarımı popa çekti düzenlemecileri eliyle. Ben de elimden geldiğince kendi bildiğimi yaptım. Onlara göre bu bir pop albüm. Bence değil. Ama etnik bir albüm de değil. Bakalım neler olacak...

Peki başka projelerin var mı?

Genel bir şarkı yazma ritmim yok. Üç ay hiçbir şey yazmam, ama bir günde dört şarkının temasını yazabilirim. Tema kolay çıkıyor, ama şarkı sözü daha zor çıkıyor. "Kafkas Mambo" diye bir projem var: Kafkas müziği çok sert, bunu mambo gibi bir müzikle yumuşatayım dedim. Elimde Karayip'ten davul, bas sample'ları vardı, Oset, Çeçen şiirleri toplamıştım. Onları üst üste bindirerek bir ev demosu yaptım. Sonradan bir grupla uygulamaya çalıştık, ama öyle kaldı. Bunun dışında, notasyonlarıyla bir dosyada duran "dini müzik" projem var. Bizans çoksesliliğiyle ilgili bir demo yaptım. Bu projede sadece insan sesini kullanmak istiyorum. Şimdi tek kişilik bir oyun yazıyorum. Kendim oynayacağım. Müziklerini de kendim yazdım. Abu-Lasia adında bir adam var, Kabalacı. Haçlı seferi sırasında bir yolculuğu var, yolda bir melekle karşılaşıyor. Ondan yola çıkarak yazdım oyunu. Aşka, insanlara, insan olmayan varlıklara bir bakış; insanların bir hayal için yapabilecekleri üstüne kurulu bir oyun. 1994'ten bu yana radyoya oyunlar yazıyorum. Yirminin üstünde oyunum yayınlandı bugüne kadar. Bunların dışında yayınlanmamış iki öykü kitabım ve bir romanım var.

Söyleşi: ***Ulaş Özdemir***

NİSAN KONSERLERİ

01 Nisan Pazar, 19:00 OĞUZ BÜYÜKBERBER
04 Nisan Çarşamba, 22:00 AFRO AWAKADO (African Music)
08 Nisan Pazar, 22:00 TELVİN (Erkan Oğur - İsmail Soyberk - Turgut Alp Bekoğlu)
11 Nisan Çarşamba, 22:00 AFRO AWAKADO
14 Nisan Cumartesi, 19:00 SARP MADEN - MAHMUT YALAY - CENGİZ BAYSAL
15 Nisan Pazar, 22:00 TELVİN ve YARKIN RİTM GRUBU
21 Nisan Cumartesi, 19:00 REYENT BÖLÜKBAŞI - SARP MADEN - MAHMUT YALAY
29 Nisan Pazar, 19:00 NİLÜFER VERDİ - MAHMUT YALAY - SARP MADEN - CEM AKSEL

SHAFT
BLUES & JAZZ CLUB

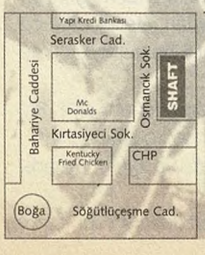

Serasker Cad. Osmancık Sok. No: 13 Kadıköy / İstanbul Tel: 0216 349 99 56 - 0216 349 48 65

Moe Joe

İstanbul barları anında insanı Chicago'ya götüren bir blues'la haşır neşirdi birkaç senedir, şimdi bizim buralı genç çocukların gönül işi müziği plağa döküldü, Moe Joe'nun "Chicago - İstanbul Mainline" albümü yayınlandı. İstanbul Blues Kumpanyası'ndan tanıdığımız Sarp Keskiner, Feramerz Ayadi, Vefa Karatay, İlhan Babaoğlu, Tuğrul Aray ve Asuman Ürer'den oluşan grubun iki demirbaşının, gitarların ve vokalin önüne teybimizi koyduk...

Zenci gibi yapmadan

Moe Joe, epeydir tanıdığımız fakat genelde bar performanslarında rastladığımız bir grup. Nasıl çıktınız yola?

Feramerz Ayadi: 94 yılında kurduk grubu Vefa Karatay'la beraber. Sarp'ın katılışı 96 gibi oldu. Asuman 97'de, Tuğrul da 98'de katıldı. Blues'u çok seviyorduk, sevdiğimiz müziği çalabileceğimiz bir platform oluşturmak için Moe Joe'yu kurduk. 96'da vokalistimiz ayrılmak zorunda kalmıştı, Sarp'la da tanışıyorduk, kaldığımız yerden beraber devam edelim dedik...

Sarp: Feramerz'ler çok da farklı bir şey yapmıyorlardı 96 döneminde. İstanbul Blues Kumpanyası'nın davulcusu "seni Feramerz'le tanıştırayım" dedi. Baktık ki aynı şeylerden zevk alıyoruz, aynı şeyleri dinliyoruz. Bir de Feramerz'in özelliği, benim bugüne dek çalıştığım gitaristlerin haricinde, gerçekten sevdiği şeyi çok stilize olarak, derinliğine bilebilen ve gerçekten o şekilde icra edebilen bir gitarist olması. Beraber bir şeyler yapalım diye kurduk grubu, iş için kuruldu, bir yere gidecektik çalmaya. Sonra o iş olmadı, ama İstanbul'da provalara başladık ve öyle devam ettik.

Moe Joe'nun ilk dönem repertuarı daha mı farklıydı?

Feramerz: Çok farklıydı, çünkü elemanlar da farklıydı. Çok büyük bir stilizasyon yoktu, bir turne için kurulmuştu. Ama bize ileriye dönük güzel ipuçları verince, oturduk Sarp'la, bu müziği nasıl şekillendirmeliyiz ve hangi doğru insanlarla birlikte çalmalıyız diye düşündük.

Ne zaman başladın gitar çalmaya?

Feramerz: Lisedeyken. 15 yaşımda filandım. BB King çok severdim.

Sarp: Aynı BB King belgeselini izlemişiz televizyonda, aynı gün, aynı saat. Ben o dönemde çok farklı şeyler dinlerken bu belgesel sayesinde bir anda böyle bir şeyin varlığına tanık oldum ve kendimi çok yakın hissettim, ait hissettim. Daha önce haberin yoktur, karşına çıkar ve vurulursun, öyle bir şeydi. Ondan sonra merak başlıyor zaten. Tabii sonuçta, tıpkı İngiliz blues'unda olduğu gibi, biz dışarıdan öğreniciler olduğumuz için, hep aktarmalardan takip ettik. Led Zeppelin'in bir parçasını dinliyorsun, bakıyorsun altında Willie Dixon yazıyor, gidip bu sefer Willie Dixon aramaya başlıyorsun. Böyle bir arşivcilik kesinlikle gerekiyor blues'da, yoksa üstten üstten öğrenip üstten üstten çalan bir insan olursun. Feramerz'le beraber olmanın getirdiği bir sürü şey de oldu bana, mesela Albert King'i ilk defa Moe Joe'ya girdikten sonra dinledim. Daha önce West-Side söyleyemezdim, Moe Joe itibariyle bu vokal cümlelerini ve tekniğini de öğrendim, söyleyebiliyorum.

Müzik nasıl yapılıyor, önce yaşamak mı gerekiyor, yoksa dinleyerek, uzaktan takip ederek de aynı marifete ulaşılabiliyor mu? Enteresan sorular bunlar.

Bir sürü blues var. Sizin "stilizasyon"unuzun tavrı ne?

Feramerz: Blues bir halk müziği, Afro-Amerikan kesimin etnik müziği olduğu için, yöresel tavırlar gösteriyor bölge bölge. Chicago blues bize çok yakın bir tür olarak görülse de, birçok farklı yöreden, farklı stilden de etkilendik. Fakat bunları bir araya getirmek, farklı stillerle blues icra etmek için, bu stilleri çok iyi bilmek ve özümsemek lazım. Her bir parçaya ayrı ayrı hakim olmak gerekir.

Sarp: Geçişkenliği ve geçişemeyen tarafları da çok iyi bilmek lazım. Avrupa gruplarına baktığımız zaman bu konuda çok zayıf olduklarını veya böyle bir nosyona sahip olmadıkları için çok karmakarışık, özelliksiz, daha çok teknik etkinliğe yaslanan fakat ifadeciliğin az olduğu bir tavır görünüyor. Dünyanın pek çok yerinde böyle. Bence Moe Joe'nun bu anlamda en büyük şansı ve grubu ayakta tutan şey, herkesin o stilleri oldukça iyi bilmesi... Mesela Feramerz Chicago West-Side geleneğine yakın hissediyor kendini, ben Mississippi etkisinden dolayı South-Side'a aitim.

İkisinin arasında nasıl farklar var?

Feramerz: Delta blues müzisyenleri belli bir dönemde kuzeye, Chicago'ya göç etmişler ve bıraktıkları yerde çalmakta oldukları akustik müziği aynen amplifiye etmişler. Akustik gitarla çaldıkları şeyleri, elektro gitarla, davullu baslı bir formasyonla, yani bildiğimiz çekirdek Chicago blues kadrosuyla çalmışlar; bu South-Side. Fakat gel zaman git zaman Chicago'da doğup büyüyen ya da çok küçük yaşta orada müziğe başlayan müzisyenler –bir nevi ikinci kuşak, West-Side olarak anılanlar–, daha şehirli etkileşimlerden yola çıkmışlar ve özellikle gitarda, tek tel stili olarak bilinen, yani tek notalı sololarla büyümüşler. Ki bunların eklendikleri müzisyenler arasında caz gitaristleri de var, Wes Montgomery, BB King, Albert King gibi... Gitar çalmayı öğrenirken en çok etkilendiğim, en çok zevk aldığım gitaristler genellikle West-Side gitaristleriydi. Sarp da daha çok delta blues şarkıcılarından ya da o tarz gitaristlerden hoşlanıyordu, Fred McDowell'ın gitarı, Son House vokali gibi...

Daha mı kırsal South-Side?

Sarp: Sayılabilir, çünkü birinci kuşak. 1930'ların sonunda, 40'ların başında göç eden kuşak, savaş sonrası Chicago blues dediğimiz zaman South-Side'ı oluşturmuş ağırlıkla. West-Side ondan biraz sonra başlamış, arada 10-15 sene var. İlk gelenler, diyelim 20'li yaşların başındalar, zaten geldikleri yerden çalarak gelmişler, burada sadece onu elektrikli hale getirmişler. Cumartesi günleri evlerde yapılan işçi toplantılarında, eğlencelerde, "barrel house" dedikleri, varillerin yakılıp beyazlardan gizli eğlencelerin yapıldığı yerlerde akustik olarak bu müzik yapılırken, şehre göç edildiğinde çalınan yerlerin kalabalığı ve hacmi büyüdüğü için elektrifiye olma durumunda kalmışlar... Muddy Waters, Sonny Boy, Howlin' Wolf, klasik Chicago South-Side blues... Otis Rush, Buddy Guy, Magic Sam, Freddie King, onlar da klasik West-Side blues... Dinlediğin zaman South-Side çok daha geleneksel gelir ama, West-Side'ın da köklü bir geleneği var.

Feramerz: Diyelim James Cutton'la konuştuğunuz zaman, "niye West-Side - South-Side diye ayırıyorsunuz ki" diye sorar. Çünkü bunlar bizim gibi sonradan takip eden, müzikle ilgilenen insanların kitaplardan, literatürden öğrendikleri kavramlar. Aslında onlar çıkıp da "ben West-Side çalıyorum" demezler, bildikleri, zevk aldıkları şeyi çalmaya çalışırlar.

Sarp: Bize bir soru gelmişti, ikisi iç içe geçiyor mu, geçmiyor mu diye. Bir zaman sonra, özellikle 1950'lerin ortalarından sonlarına kadarki dönemde, iki yakanın müzisyenleri de birbirleriyle çalmış. Zaten o ayrım, aslında o dönemki beyaz endüstrinin koyduğu bir tanım.

Feramerz: Bizim müziğimizle ilgili bir yanlış anlamadan korkuyorum, çünkü

52→

"hadi oturup West-Side çalalım" diye bir eğilim yok. Burada doğal çalma şeklimizden, kendimizi en iyi ifade edebildiğimiz stillerden bahsediyoruz, ama bir eleştirmen çok rahat bazı yerlerin West-Side'a yakın olduğunu farkedebilir. Ama kasten yapılan bir oyunculuk meselesi değil bu.

Coğrafya farklı, dil farklı; ne kadar uğraşılsa, o müziği yaratan havayı koklamak, o atmosfere gerçekten nüfuz etmek, onu yaratan sosyal temellere oturmadan zor, hele böyle nispeten kapalı bir müzikte...

Feramerz: Müzik nasıl yapılıyor, önce yaşamak mı gerekiyor, yoksa dinleyerek de, uzaktan takip ederek de aynı marifete ulaşılabiliyor mu? Enteresan sorular bunlar. Zamanında İngilizler de aynı şeyi yapmış. Coğrafyası, yaşam stili, kültürü çok farklı ama, bugün dünyaca tanınmış, hatta Amerikalı blues çevrelerince de saygınlık kazanmış bir sürü İngiliz gitarist var. Bu noktada insan, demek ki dinleyerek de takip edebiliyorsun, hatta aynı duygu şekline ulaşabiliyorsun diyebiliyor.

Sarp: Böyle bir durumda ilk etapta bir taklit dönemi geçiriyorsun, bir persona yaratıyorsun. Bu tür müziklerde kendini belli bir stile ait hissedip bir hedonist dönem yaşarsın. Ben blues'cuyum, ben cazcıyım dersin. Yaşla çok alakalı bence. O dönemde onları yaşarken belirli sembol adamların vardır kendine örnek aldığın, onlar gibi olmaya çalışırsın. Daha sonra kendiliğinden o dönem biter, o Feramerz Ayadi olur, ben Sarp Keskiner olurum. Hepimiz bu dönemleri yaşadık. Ben saatlerce John Lee Hooker gibi gitar çalmaya çalışırdım, ama bugün böyle bir kaygım tabii ki yok, çünkü ben ne John Lee Hooker'ım ne de olmak isterim... Albümü dinleyen yabancı müzisyenlerin en çok takdir ettikleri şu oldu: "Siz filanca gibi çalmaya kalkmamışsınız ama bunu çok iyi içselleştirdiğiniz belli, bu anlamda çok başarılısınız." Çünkü Avrupalı, hatta birçok Amerikalı blues grubuna baktığınız zaman, oturulup albümlerden çalışılmış, çok belirgin başlıkların, isimlerin kopya edilip onların kolajının yapıldığı bir takım müzikler ortaya çıkmış oluyor. Fakat bizde farklı. Bunun nasıl olduğunu bilmiyorum, bence çok büyük bir şans sadece. Bu insanlar bu müziğe kendilerini yıllarca ait hissetmişler ki, oturup aynı şeyi paylaşabiliyorlar ve kimse de burada zenci taklidi yapmıyor, öyle bir yaşam da sürmüyor, sahnede İngilizce de konuşmuyor...

Amerikalı blues'cular da metropolde gayet modern bir yaşam sürüyorlar, modern yaşam da ülkeden ülkeye o kadar fazla bir farklılık göstermiyor. Belki New York'un binaları bizimkilerden biraz daha yüksek ama, yine de benzer televizyon programlarını seyrediyoruz.

Feramerz: Amerika'da blues'culardan röportajlarını okuyorum, onlar da blues yaşam tarzı denen klişeden, pamuk tarlalarında çalışan, ırkçılığa maruz kalan blues'cu klişesinden rahatsızlar. Bugün doğup büyüyen bir sürü siyah insan da o tarz bir yaşam sürmüyor ki. Onlar da metropolde gayet modern bir yaşam sürüyorlar, modern yaşam da ülkeden ülkeye o kadar fazla bir farklılık göstermiyor. Belki New York'un binaları bizimkilerden biraz daha yüksek ama, yine de benzer televizyon programlarını seyrediyoruz. İstanbul'da olmanın bir avantajı var: Amerika'daki herhangi küçük bir şehirde izleyebileceğinden çok daha fazla konser izleyebiliyorsun, çok önemli isimlerle haşır neşir olabiliyorsun. Bir sürü blues müzisyeniyle, cazcıyla oturduk, tanıştık, müzik konuştuk, beraber çaldık. O yüzden Amerika'da herhangi bir insandan daha az şansımız olduğuna inanmıyorum. Blues, bir dil gibi: Bir Türk aksansız bir biçimde çok iyi İngilizce de konuşabilir, önemli olan anlatım gücünü yakalamak ve parçaları aksansız bir biçimde bir araya getirmek. Şunu çok rahat söyleyebilirim: Avrupalıların çaldığı blues'un aksanı çok rahatsız edici. Kulağa kötü geliyor. Türkler genellikle başarılı ya da bariz bir yetenek var Avrupa ülkelerine nazaran. Tanıdığım bazı müzisyenler çok başarılılar, doğru aksanla, iyi bir blues diliyle kendilerini ifade etmeyi başarıyorlar. King Bees mesela. Yavuz Çetin dünyanın neresine giderse gitsin, çok iyi bir blues rock gitaristidir, bunu kimse değiştiremez.

Sarp: Halk müzikleri ve yöresel tavırlardan bahsettiğimiz zaman, sen nasıl burada Türk halk müziği çalıyorsan, ilgi duyduğun yörelerin tavırlarını bilmek ve onları hakkıyla çalmak ihtiyacını, sorumluluğunu hissedersin. Blues'da da aynı şey var. Ama en önemli noktalardan bir tanesi, ne kadar hissettiğin. Öyle bir şey ki, sen bunu oynayamazsın, hissetmeden yapabileceğin işler değil bunlar, halk müziği çalıyorsan. Bizimki, bir halk müziğinin kentli formu. Biz Amerika kırsal kesiminde yaşamıyoruz; İstanbul'da yaşayan, blues'u seven, sevdiği için öğrenmeye gayret eden, iyi çalmaya çalışan insanlarız. Sonuçta, geleneği, kökü olan, kendine ait şarkı aileleri olan, büyük bir sözlü geleneğe yaslanan, bir sürü coğrafi transfer yaşamış bir kültürün ağırlığı altındayız ve bunu hakkıyla yerine getirmeye çalışıyoruz.

Organik bir bağımızın olmadığı bir kültürün müziğini yapmak, müzik tarzında pürist bir tavra yaslanmak gibi meseleler, İstanbul Blues Kumpanyası'nda daha baskın ve sanki biraz daha gergin bir şekilde kendilerini gösteriyordu...

Sarp: Doğal olarak, çünkü Kumpanya bir blues grubu değil, blues'dan yola çıkmış bir topluluktu. Kendi yolunun, kendi formülasyonunun peşindeydi. Ben şuna inanmışımdır: İstanbul'da gerçekten söyleyeceği sözü söyleyen, o müziği de çalan bir punk'çı da sonuçta punk kültürüne ait bir şey yapıyor demektir, bu onun Londra'da doğmuş olmasını gerektirmez, burada bunu yapma özgürlüğü vardır, tıpkı buradaki cazcılar gibi. Fakat önemli olan kendini ona ne kadar ait hissettiğin, kendinde ne kadar içselleştirdiğin. Pürist bir müzik yapmak çok farklı bir şey. Ben pürizme bir ayağının durduğu noktanın sağlamlığı olarak bakarım. Bu, sadece bu müziği dinlememi gerektirmiyor. Ama Moe Joe bir konsensüs grubu; belirli bir geçmişi, belirli bir izleği var ve bu noktada Kumpanya'dan büyük bir farklılık gösteriyor. Kumpanya her şeye çok daha fazla açıktı.

Feramerz: Biz müzikal anlamda tutucu değiliz. Pürist olduğumuz nokta, blues duygusunu korumakta. İçinde blues duygusunun olduğu farklı müzik türlerine, farklı ritm varyasyonlarına her zaman açığız. Bu albümde bossa nova da var, klasik Chicago anlayışının dışında olan parçalarımız da. Moe Joe'da pür kalan hadise, Afro-Amerikan duygusu, bu işin ilk başladığı geleneklerin içselleştirildiği bir müzik olması.

Sarp: Bu arada bir hata yapılmasın, pamuk tarlalarına ait olan şey blues değil, spiritüeller. Batı Afrika'dan siyahlar geldiği zaman, Batı Afrika'dakine en yakın olan müzikal form bu. Blues'un çekirdeklerinden bir tanesi. Ama blues doğduğu ve kendi adını taşımaya başladığı andan, 1910'ların sonundan itibaren çalanın, okuyanın kendi derdini ifade eden bir müzik. Sü-

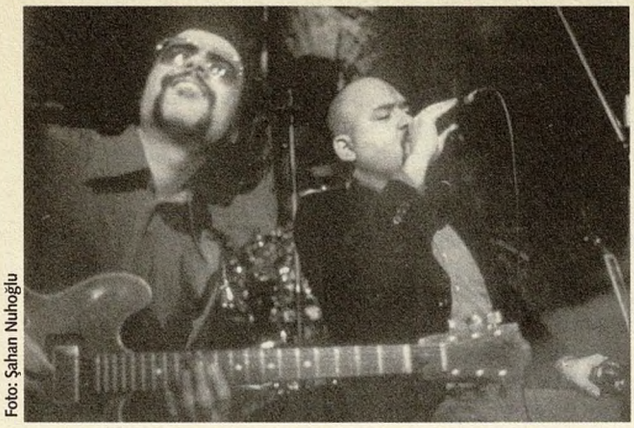

Foto: Şahan Nuhoğlu

İçinde blues duygusunun olduğu farklı müziklere her zaman açığız. Moe Joe'da pür kalan hadise, Afro-Amerikan duygusu, bu işin ilk başladığı geleneklerin içselleştirildiği bir müzik olması.

rekli hüzün, ezilme değil, hayata dair her şey var bu müzikte. Fakat çok kalender bir müzik. Şarkı sözünde adam diyor ki sürekli, "kötü şansım var, kötü şansım var, kötü, kötü, ama eminim ki bir gün düzelecek"...

Feramerz: Müthiş kara mizah var. "Bende kötü şans olmasaydı, şans namına hiçbir şey olmayacaktı" diyor adam...

Sarp: Seksist ve maço bir müzik, erkek ağırlıklı olduğu için. Kadınların blues'a bulaştığı dönemler daha çok 1920'lerin sonu ve 1930'lar olmuş. Orada daha çok kabareye yakın, dixieland stilinden etkileşimli bir müzik doğmuş. Bizim yakın durduğumuz müziklerden kadın blues'cu saymaya kalkarsak, çok az var. En bildik Memphis Minnie, Big Mama Thornton, Elisabeth Cutton var.

Şimdilerde kırıldı mı erkek yoğunluğu?

Sarp: Çok az olsa da var, ama hâlâ erkek egemen. En bilindik bir kadın topluluğu var, Saphire, üç kişilik. Orta karar blues gitaristleri var bir de son zamanlarda. Blues'dan sayarsanız, Bonnie Raitt var bir de.

Blues duygusu diye anıyordunuz; nedir bu, tarife gelir bir şey mi?

Sarp: Değil. Birçok blues müzisyeninden blues tarifleri okudum, herkes kendisi ne hissediyorsa onu söylüyor. Neysen osun, en basit ifadesiyle. Kendini bu müzikte buluyorsan busun, başka müziklerde buluyorsan osun, ya da her ikisi birdensin.

Feramerz: Bu bir eğitim meselesi. Informal da olsa, uzun zaman dinleyerek biz bu işin eğitimini aldık. İçselleşmiş bir durum. Kim kendinden önceki blues'u bilirse, kendi blues'unu yaratma şansına sahiptir.

Sarp: Blues, kişinin kendine göre konuşması demek. Blues'un bir alfabesi, bir dili var. Şarkı da söylesen, söz de yazsan, enstrüman da çalsan, o dili öğrenmek, kendinden öncekilere bakmak zorundasın. Türkiye'de blues'la ilgilenen bazı isimleri dışarıda tutarsak, adamın grubunda blues ismi geçiyor, blues çaldıkları söyleniyor. Bakıyorsun, öyle bir şey yok; kendine Stevie Ray Vaughan'ı idol bellemiş, onun gibi çalmaya özeniyor. Bir zamanlar Muddy Waters'ı kendime idol bellememe rağmen, bugün oturup onun gibi slide gitar çalmak yerine, ne hissediyorsam onu çalıyorum. Ama blues aynı zamanda neredeyse tamamen taklide dayanan bir müzik. Şarkı ailelerı dediğimiz zaman, ta 1920'lerin sonundan gelip bugün hâlâ kaydedilen bir sürü parça var. Kimi zaman bu parçaların aksanları değişmiş, sözleri değişmiş, omurgasını oluşturan riff değişime uğramış, kimi zaman yavaşlamış, kimi zaman süratlenmiş... Ama 50-60 sene gelmiş o şarkı ve ona benzeyen yirmi-otuz şarkı var. Bunları hep bilmek lazım.

Blues'un bir dil olmasının ötesinde bir de şarkı sözlerin dili meselesi var. İngilizce değil de Türkçe olamaz mı bu müzik?

Sarp: Bu sonuçta bir halk müziği olduğu için kendi dilini kullanmakta fayda var. Bu albüm Türkçe olmazdı. Olsaydı da, blues'dan yola çıkılmış bir başka müzik olurdu. Ben Türkçe blues yazmaya kalkınca, "Viscotin" gibi, "İzmir Blues" gibi Kumpanya şarkıları ortaya çıkıyor. Bunlar blues değil, ama blues'dan yola çıkılıp yapılmış başka şeyler. Halbuki burada geleneksel formları ve bu müziğin öz dilini kullanarak bu şarkıları yazdık. Blues İngilizce daha iyi yapılır, Türkçenin sentaksı uymuyor gibi bir derdimiz yok bizim. Yapılır, ama Bulutsuzluk Özlemi'nin "Boyalı Kuş"u blues değil mesela. Form olarak blues formu kullanılmış, ama artık o başka bir şey. Halbuki Türkçe son derece uygun, her yere gidebilen, son derece yuvarlak, harika argosu olan, kelime hazinesi dünyadaki en zengin dillerden bir tanesi. Ama eğer gelenekli bir müzik yapıyorsan, o gelenekten de kopmaman lazım.

Feramerz: Ama bu bizim görüşümüz ve illa da doğru demek değil. Bir tane yol olmayabilir, ama bizim gitmeyi tercih ettiğimiz yol bu.

Sarp: Kiminin, sözünün kime ulaşacağı konusunda bir ozanlık kaygısı vardır. Ben ozan değilim bir kere, net olarak. Sesin beni daha yakından ifade ettiğine inanıyorum. Derya benim için ses; söz değil.

Albümde Mick Jagger'a teşekkür ediyorsunuz; nasıl bir maceranız olmuştu?

Sarp: İstanbul konseri olduktan sonra, barda çalarken biri geldi, "Mick Jagger burada" dedi, biz tabii titremeye başladık. Çok heyecan verici bir olay, çok önemli bir adam; hâlâ bizim en sevdiğimiz rock grubu Rolling Stones. On dakikalığına getirmişler mekana bir bira içmeye, 45 dakika kaldı. Teker teker tebrik etti grup elemanlarını, grupla çok ilgilendi, çok beğendi.

Söyleşi: ***Merve Erol***

AYLIK KİTAP VE ELEŞTİRİ DERGİSİ

virgül, YENİ SAYISIYLA BAYİLERDE

ESKİ SAYILARIYLA İNTERNETTE

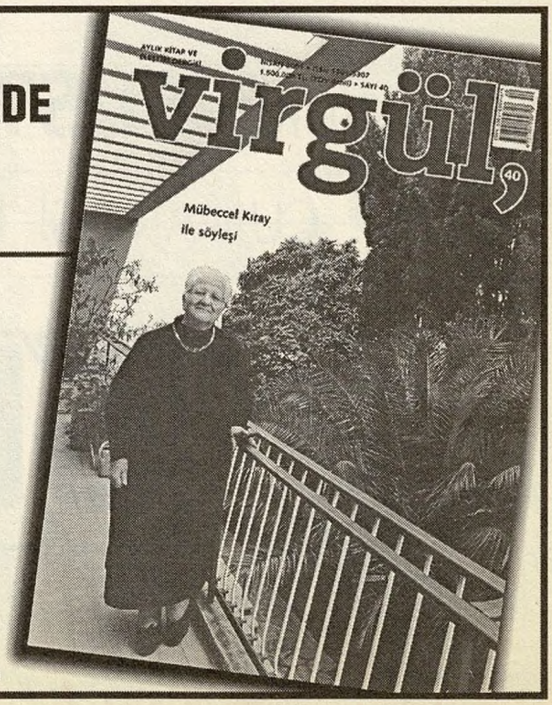

Pusula Yayıncılık ve iletişim Ltd. Büyükparmakkapı sok. 1/2 80060 Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: 212.252 42 80 • Fax: 212.293 15 44 • e-posta: pusula@pusula.com • web: www.pusula.com

ROLL KİTAPLIĞI

Abidin Dino Kültür, Sanat ve Politika Üstüne Yazılar (Adam)
Ambrose Bierce Karanlığın Kahkahası (İş Bankası)
Cemal Süreya Sevda Çiçekleri (YKY)
Charles Bukowski Pulp (Parantez)
D.Hopper/P.Fonda/T.Southern Easy Rider (Roll)
Gustave Flaubert Bilirbilmezler - Bouvard ile Pécuchet (Can)
Halil Turhanlı Ütopyanın Sesleri (Çiviyazıları)
Jean Baudrillard Baştan Çıkarma Üzerine (Ayrıntı)
Jean Luc Godard Godard Godard'ı Anlatıyor (Metis)
Jean Paul Sartre Hepimiz Katiliz (Belge)
Jean-Pierre Vernant Evren, Tanrılar, İnsanlar (Dost)
Jim Morrison Tanrılar Yeni Yaratıklar (Çiviyazıları)
Korkut Boratav Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm (Gerçek)
Leonard Cohen Görkemli Kaybedenler (Altıkırkbeş)
Martin Jay Adorno (Der)
Mehmet Ergüven Gölgenin Ucunda (Sel)
Oscar Wilde Sosyalizm ve İnsan Ruhu (Roll)
Sönmez Güven (haz.) Karanlıkta 33 Yazar - Korku Öyküleri Antolojisi II (İthaki)
Terry Eagleton Azizler ve Alimler (Ayrıntı)
Witold Gombrowicz Pornografi (Ayrıntı)

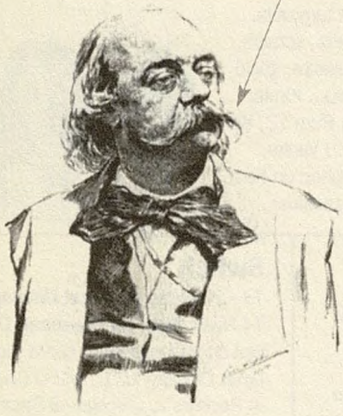

Küba 1970

"Bir parmak ot bile kesemeyeceğimizi söylüyorlardı, halbuki biz bir milyon arrobas (1 ar.=11,5 kg.) şekerkamışı keseceğiz" diyordu, Venceremos birliğine bağlı genç bir Kuzey Amerikalı. Bugün 219 Kuzey Amerikalı ile 59 Kübalının beş haftadır süren çabaları sayesinde takım, "milyoner" oldu. ABD hükümeti, 10 milyonluk ürünün nasıl sağlandığını kolayca izah edemeyeceği gibi, birçoğu daha önce –hele bu derece ağır bir şekilde– hiç çalışmadıklarını itiraf eden, ama işlerini, herhangi bir maddi menfaat dışında, yararlı bir şey yapmış olmanın huzuru içinde başaran bu gençlerin çabalarının sonuçlarını nasıl kabul edeceğini bilemiyecek.

"Grubumuzda beyazlar, siyahlar, Güney Amerikalılar ve Asyalılar var. Siyasal eğilimler çok çeşitli. Gençler ve daha az genç olanlar var. Ama hepimiz Sosyalist Küba'nın kalkınmasının katkıda bulunmak için verdiğimiz sözle bağlıyız birbirimize" diyor Joe Bartell. Gerçekten de, ABD'nin çeşitli kentlerinden gelen 125 erkekle 91 kadın, on milyonluk şekerkamışı kampanyasına katılacak Amerikalıların ilk bölüğünü oluşturuyorlar. Bazıları hiçbir örgüte bağlı değiller, başkaları SDS üyesi, Kara Panterler örgütü üyesi ve Meksika ABD ya da Portoriko örgütlerine üyedirler.

Çoğunlukla öğrencidirler ama, aralarında işçiler de var. En gençleri 16 yaşında, en yaşlılarıysa 61; ama çoğu 20-30 yaşlarında bulunuyor.

1850'de İspanyol Juan Pedro Averhoff Morales, sonraları santral olan bir şeker değirmeni inşa etmişti. Değirmen önce Morales, sonra Rosario adını aldı. Daha sonra, sahibinin Julio Lobo olduğu ABD şirketi Atlantic Golf Co.'nun malı haline gelecekti. Şimdi santralın adı Ruben Martinez Vilena, sahibi de halk. İşte bu santralın kamış tarlalarında kuruldu Venceremos birliğinin kampı.

Bir korucuğun gölgesinde birçok çadır yükseliyor. Hemen yanıbaşlarında bugün ne kadar kesildiğinin görülmeye gidildiği denetleme mevkii var. Postahaneyi barındıran, okuma odası olarak kullanılan ve şekerkamışı suyu standı olan çadırlar da hep aynı yerde bulunuyor. Spor sahaları, bir eğlence salonu, bir açıkhava sineması, küçük bir hastahane, bir dişçi muayenehanesi, mutfak ve yemekhane, Venceremos birliğinin kampının tesislerini tamamlıyorlar.

Her cumartesi gecesi, Kuzey Amerikalılar çeşitli grupları alkışladılar: Aragon orkestrası, Bravo kardeşler, Papines'ler, Ela Calvo, Omara Portuondo... Ulusal Folklor Topluluğu tarafından canlandırılan konga, rumba ve öbür Afrika-Küba danslarını görmek ve köylülerle tanışmak imkanını sağlayan "Palmiyeler ve Şekerkamışları" programını izlediler. Havana üniversitesinin Vietnamlı öğrencileri, onlara ülkelerinin şarkı ve danslarından düzenledikleri bir gösteri sundular. Öbür geceler, palmiye konuşmalarında koltuklarda, "Palm's Movies" adını verdikleri açıkhava sinemasında, konulu ve belgesel Küba filmleri seyrettiler. Çeşitli sporlar da yaptılar ama, onları en çok ilgilendiren, Küba'yı ve Devrim'i tanımak ve aralarında tartışmak için Kübalılarla uzun uzun konuşmak oldu.

24 Aralık gecesi kamp kaynıyordu: Javier, Fidel Castro'nun ertesi gün onlarla birlikte kamış kesmek üzere kampa geleceğini bildirmişti. Bazıları erken yattılar, "yarın her zamankinden çok kamış kesmek" gerekiyordu.

25 Aralık günü, öğleye doğru, Fidel oradaydı. "Bende en büyük izlenimi uyandıran şey, onu kamış tarlalarında görmeden önce, Fidel değil, Castro oluşuydu, benim için. Kendisi gibi bir devrimcinin, bir ülke yöneticisinin halka o kadar yakın olabileceğini, insanlarla böylesine konuşabileceğini hiç bir zaman düşünemezdim. Gerçekten öyle, bizimle ve genellikle de insanlarla konuşma şekli çok çarptı beni" diyor Bostonlu bir genç kız, Gene Glustey.

25 Aralık, Noel günü, devrimci bir genel çalışma günüydü. Kuzey Amerikalılar için, bir başka savaşa, "10 milyon" savaşına katılmak için Küba'ya gelen Vietnamlı savaşçılarla karşılaşmak da silinmez bir anıydı. Venceremos birliklerinin kestiği 1 milyon "arrobas", Küba-Vietnam dayanışmasına ithaf edildi.

Abidin Dino, Forum, 1970 *(Kültür, Sanat ve Politika Üstüne Yazılar'dan)*

3 Nisan, 21:30 **Bilgi Ün. Ensemble**
4 Nisan, 22:30 **Der Rote Bereich**
5 Nisan, 22:30 **Louis Sclavis Trio**
6 Nisan, 23:00 **DJ Spice:** Drum'n'bass aleminin nadir kadın DJ'lerden. "Beats Back", "Dynamite", "Step Off" gibi, çokça başvurulan pek çok hiti mevcut. Hepsini Babylon'da dinleyeceğiz...
7 Nisan, 23:00 **DJ Food (Patrick Carpenter):** Patrick Carpenter, DJ kollektivitesi DJ Food'un arkasındaki isim; breakbeat akımının da yaratıcılarından. Latin'den caza, lounge'dan hip-hop'a, funk'a, ucu açık, köşeleri itinayla törpülenmiş bir çizgide seyreden Carpenter'ın sevenleri, en çok onun turntable'ı bir enstrümana çevirişine, çaldığı şarkılarla oynaşıp onları tekrar üretmesine, plakları yerleştirmekle yetinmeyip icracılığa meyletmesine bayılıyorlar.

10 Nisan, 21:30 **Zipİstanbul Partisi**
11 Nisan, 21:30 **Laço Tayfa**
12 Nisan, 22:00 **Urban Grooves by Radio Oxi-Gen Vol.9**

DJ Food

DJ Spice

13-14 Nisan, 23:00 **Alfredo De La Fé:** Elektronik kemanın Kübalı üstadı, kemanından ses verdiği salsa nağmeleriyle iki adet ateşli Babylon gecesi yaratacak. Santana, Celia Cruz, Tipica 73, Chick Corea, Eddie Palmieri gibi isimlere eşlik eden De La Fé, klasik Küba müziğinden rap'e, caza, çağdaş Latin müziğine sıkı bir hat çekecek.
17 Nisan, 19:00-21:00 **Sibel Kasapoğlu Dans Projesi**
18 Nisan, 21:30 **Habbecik**
19 Nisan, 21:30 **Erkan Oğur**
24 Nisan, 21:30 **Oğuz Büyükberber Sextet**
25 Nisan, 21:00 **Hüsnü Şenlendirici ve Saz Arkadaşları**
26 Nisan, 21:30 **Kompania Ketencoğlu**
27-28 Nisan, 23:00 **The Russian Percussion:** Namlı bir hiphop bandosu: Dört turntable, beatboxing, bass, scratch, perküsyonlar, klavye, güçlü vokaller, sıkı rap... Kimler var kimler: Blu Rum 13, Kela, Mr. Thing, DJ Vadim, John Ellis... Hiphop'un has yerinden konuşacaklar...

BEYOĞLU BEAT
Babylon'dan bir minör festival: Kitaplara sığmayan Beyoğlu'nun ne eski ne yeni, ama illâ ki İstanbullu müziği, iki gün boyunca, Beyoğlu Beat gecelerinde Asmalımescit'te çalınacak. 20 Nisan gecesi önce Mor ve Ötesi, sonra Duman, 21 Nisan gecesi önce Replikas, ardından Baba Zula, Mazhar Alanson'un "neyiz ve nerelerdeyiz" sorusunu cevaplandıracaklar...

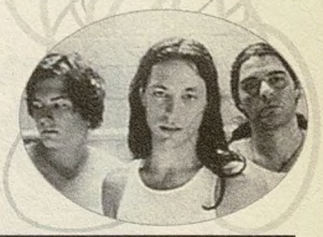

[festival] ↓

Elektronikten caza Yeni Caz

"New Jazz Line - Millennium of Jazz 2000" festivali, bu yıl ağırlayacağı sanatçıların ve mekanların sayısını artırarak gerçek bir festival kimliğine bürünüyor. Caz ve elektronik merkezli festival, bu sene Emek sinemasında açılışını yapıyor, Dulcinea, Roxy, Babylon, Milk ve Urban Café'de devam ediyor, 4. Levent Oto Sanayi Sitesi'nde nihayete eriyor...

Richard Galliano

3 Nisan, 21:30, Emek sineması **Richard Galliano:** Claude Nougaro ve Astor Piazzolla'yla yaptığı çalışmalardan hatırladığımız akordeon üstadı Galliano, festivalin açılış konserinde bas ve davul eşliğinde maharetini konuşturacak, swing'den tangoya, avantgarde cazdan Debussy - Ravel eksenli bir klasik müziğe uzanacak...
4 Nisan, 22:30, Babylon **Der Rote Bereich:** Berlinli avant-garde üçlü, kendi konserlerinin ve kayıtlarının dışında, Aki Takase, Chet Baker, Joe Lovano, Maria Joao, Carlos Bica gibi isimlerle yaptıkları ortaklaşa çalışmalarla da meşhur. Dördüncü albümleri "Love Me Tender", fırından daha yeni çıktı.
5 Nisan, 22:30, Babylon **Louis Sclavis Trio:** Sclavis, Avrupa'nın en faal müzisyenlerinden biri: 1984'de "Clarinets" albümünün ardından kendi dörtlüsünü kurmuş, dans gösterilerine katılmış, ayrıca tiyatro ve sinema için besteler yapıyor.
6-7 Nisan, 23:30, Dulcinea **Mr. Thing & Kela:** Ağzıyla türlü çeşit enstrümanın yerini tutan beatboxer'lığıyla tek adamlık bir orkestra olarak tanımlanan hiphop'çu Kela, geçen sene tek başına 250 konser verdi ve Rock Steady, Plus One, Jungle Drummer gibi hiphop'çularla çalıştı. Scratch tekniğiyle meşhur olan ve arkasında pek çok müsabakadan birincilik bulunan Mr. Thing'le beraber, seyrine doyum olmaz bir gece yaşatacaklar.

Louis Sclavis Trio

8 Nisan, 17:00, Urban Café **Reyent Bölükbaşı / Mahmat Yalay / Sarp Maden Trio**
11-12 Nisan, 23:00, Roxy **Frederic Galliano Electronic Sextet "Frikyiwa":** Cazla elektroniğin kesiştiği kavşakta önemli adamlardan biri olan Frederic Galliano, 70'lerdeki Latin Amerika, Afrika ve Küba müzikleri merakını 90'lardan bu yana DJ'liğe ve prodüktörlüğe evriltmiş durumda. "Frikyiwa" projesiyle gündemde olan Galliano, geleneksel ile modernin kesişim noktasını, Afrika müziğiyle caz, house, tekno ve dans müziğinin ortak yanlarını aramakla meşgul.
13-14 Nisan, 23:30, Dulcinea **İlhan Erşahin**
15 Nisan, 18:00, Switch **Sinan Bökesoy**
18 Nisan, 23:00, Milk **DJ Arkın Allen aka Mercan Dede**
20 Nisan, 22:30, Dulcinea **Jam session**
21 Nisan, 22:00, Sanayi Sitesi **Kapanış Partisi (Swayzak Live - Rood Chakra - Coldcut):** Swayzak, geçen sene de ülkemizi ziyaret eden David Brown'dan ve James Taylor'dan oluşuyor. İkili, deep minimal house, techno, dub, electro semalarından dolaşıyor. Festivalin sürpriziyse Coldcut. Grup hakkında malûmatlı bilgi, Halil Turhanlı'nın kaleminden, sağ sayfada. Rood Chakra ise Matt Black'in tek başına yürüteceği bir proje. Bu üçlü bombardımanın ardından gece, DJ'lerin nabız yoklamalarıyla sürecek...

İş-Sanat Festivali

3 Nisan **Ametist Klarinet Beşlisi**
10 Nisan **Gonzalo Rubalcaba - Joao Bosco:** Piyano Küba'dan, gitar Brezilya'dan. Bossanova, bolero, caz ve flamenko el ele verecekler, bizi şimdiden yaza hazırlayacaklar...
12 Nisan **Cristina Branco:** Amelia Rodriguez'in açtığı yollardan ilerleyen Portekizli genç fadocu, ayrılıklardan dem vuracak, yürek sızlatacak...
14 Nisan **Özdemir Asaf:** "Şiir ve Müzik"in bu ayki konuğu, en çok özlediğimiz "şaiğleğden" Özdemir Asaf. Şiirlerinden besteler, okumalar...
17 Nisan **Dimitry Sitkovetsky** (keman) **- Boris Petruchansky** (piyano)
21 Nisan **Tango Turc:** Akordeonsuz bandosuz, kanunlu udlu Türk tangoları, Fehmi Ege'den Necip Celal'e...
26-27 Nisan **Yo-Yo Ma:** Dünyanın en ünlü viyolonselcilerinden; 50'nin üzerinde albüm, 13'ü Grammy'li... Bir klasik müzik devi İstanbul'da...
İş Kuleleri, 4. Levent. Biletix rezervasyon: 0.216.454 15 55
Konserlerin başlama saati 19:30

Switch

13 - 20 Nisan **DJ Murat Uncuoğlu**
14 Nisan **Felix Da Housecat:** DJ Pierre ile Londra'ya gittikten sonra yıldızı parlayan Chicago'lu DJ, ününü Radikal Fear Records'a, Chicago All Stars ve Classhback ile yaptığı çalışmalara borçlu. İlk albümü "Aphrohead" 1999'da yayınlandı.
21 Nisan **Gazla Live Feat. DJ U.F.U.K. & Ateş Bey**
27 Nisan **DJ REMY:** Amsterdam Roxy'nin "resident DJ"i. Dimitri From Amsterdam ve Marcello'yla beraber Hollanda'nın üç silahşörlerinden biri.
28 Nisan **Funk Science Feat. Cure-Shot**

Milk

6-7 Nisan **DJ Heaven:** Umumi istek üzerine yeniden İstanbul'da. İki kez DJ Magazine'e kapak olan Heaven, sayılı kadın DJ'lerden biri. Mix CD'leri kapış kapış gidiyor, kritik mekanlarda unutulmaz partiler kotarıyor. Şu anda New York Limelight'ın resident DJ'i. Elektronik camiasının göbeğinden Milk'te canlı yayın...
13 Nisan **Hybrid**
14 Nisan **Mert Yücel- DJ Emin**
18-19 Nisan **Arkın Allen**
20-21 Nisan **Jamies Zabiela**
27 Nisan **Göknil Gökmen & Tutankamon**
28 Nisan **S.G & DJ Emin**

Mayısta Marmaris'te Bob Dylan festivali... Ayrıntılar gelecek sayıya...

[sinema]

Bilgi'de Belçika filmleri

Bilgi Üniversitesi'nin Kuştepe kampüsü sinema salonunda bu ay gösterilecek filmleri üç başlıkta toplamak mümkün: "Anime Günleri"nde, 1-7-8 Nisan günleri, saat 14:00 ve 16:30'da Japon animasyon yönetmenlerinin çalışmaları gösterilecek. "Designers' Aphrodisiacs" bölümündeyse iki Fransız filmi var: 5 Nisan günü 18:00'de Chris Marker'dan "La Jetee" ve 12 Nisan günü 18:00'de –favorimiz– Jean Luc Godard'dan "Alphaville"... Ama asıl, Bilgi sinemasını nisan ayı boyunca Belçika filmleri istila edecek: Ay başından itibaren, aralarında Jan Verheyen, Wilhelm Wallyn, Robbe de Hert, Luc Plen, André Delvaux, Marion Hansel gibi yönetmenlerin bulunduğu Belçika filmleri kuşağı, sinemasını çok fazla bilmediğimiz ve yakından takip edemediğimiz bir Avrupa ülkesini kuşbakışı öğrenmemizi sağlayabilir. 13 Nisan günü saat 20:00'de ise, Belçikalı yönetmenlerin elinden çıkma sekiz kısa film, birbiri ardına gösterilecek. Fotoğraftaki güzel bayan ise Fanny Ardant; André Delvaux'nun 1983 yapımı "Benvenuta" filminden...

[festival]

Kısa film cilası

Sinema mevsimine girdik, uzun metrajların yanında, kısa filmlerle cilamızı çekeceğiz. **13. Uluslararası Kısa Film Günleri**, 5-11 Nisan günleri arasında düzenlenecek. İtalyan ve Fransız kültür merkezlerinde her gün dört seans yapılacak (11:00, 14:30, 17:00 ve 19:30). Bir hafta boyunca Türkiye dahil 14 ülkeden 110 film gösterilecek. Seanslar ücretsiz. Kültür Bakanlığı'nın katkılarıyla gerçekleştirilen kısa film günleri kapsamında, yabancı filmlerin yönetmenleriyle söyleşiler ve toplantılar da yer alacak.

5. Uluslararası Çevre Filmleri Festivali ise 8-15 Haziran tarihleri arasında düzenlenecek. Bizi bugünden ilgilendiren, festivalin içinde yer alan **Halikarnas Balıkçısı Kısa Film Maratonu**. Tüm üniversite öğrencilerine açık olan bu yarışmaya, dört kişilik ekipler halinde katılınıyor. 2 Mayıs gününe kadar, Türsak Vakfı, G. Erol Dernek Sok. Hanif Han No:11/2 Beyoğlu - İstanbul adresine proje dosyalarının gönderilmesi gerekiyor. Yarışmanın teması, "Doğadaki Ayak İzlerimiz". Kabul edilen projeler, festival sırasında çekilip kurgulanacak ve ödül töreni akşamı gösterilecek. Kamera, bant, ışık ve ses malzemeleri, kurgu için her türlü imkan onlardan. Ayrıntıları Türsak Vakfı'ndan öğrenebilirsiniz. Telefonları, 244 52 51 ve 251 67 70.

[kitap]

Ütopyanın Sesleri

Halil Turhanlı'nın Çiviyazıları'ndan çıkan yeni kitabı, evvelki üçünün yanına yerleşti, kütüphanemizi zenginleştirdi. "Ütopyanın Sesleri", Turhanlı'nın daha önce çeşitli yayınlarda yazdığı yazıların bir derlemesi. "Müzik ve Muhalefet" gibi, bu kitap da sevdiğimiz isimlerin ince ayar okumalarından oluşuyor. Yeni Caz İstanbul-2 festivalinde, Sanayi Mahallesi'nde boy gösterecek topluluklardan Coldcut da Turhanlı'nın kalemine takılmış. Coldcut için "Ütopyanın Sesleri"nden bir okuma parçası:

Coldcut, 1980'lerin sonlarında patlak veren rave kültürü içinde yetişmiş Matt Black ve Jonathan Moore adlı DJ'lerin oluşturduğu bir ikili. DJ'lik onların asıl meslekleri değil. Matt Black bilgisayar programcısı, Jonathan Moore ise sanat tarihi öğretmeni. Ne ki, 1980'lerin hazcı rave kültürü onları cezbetmiş ve salt iyi vakit geçirebilmek için "plak döndürmeye" başlamışlar. Londra Kiss FM istasyonundaki programlarını halen sürdürüyorlar. Bu programın ayırt edici özelliği, dinleyicide sanki bir rave'den 'canlı' yayın yapılıyormuş izlenimi uyandırması. Bundan yaklaşık on yıl önce sample teknolojisinin İngiltere'de öncülüğünü yapan ve dans çevrelerine gerçeküstücü bir mizah enjekte eden ikili, o günlerde "tekno hippy"ler ya da "acid house pop yıldızları" nitelemeleriyle anılıyordu... Coldcut ikilisi, müziklerini software kullanarak, bilgisayar programlarıyla yaratıyorlar. Bu yolla başka plaklardan bölümler topluyor, bunları birleştiriyor, birbirine uyduruyorlar. Bilgisayarları birer oyuncak gibi kullanıyor ve müziği bir oyun süreci içinde yaratıyorlar. Onlar için bilgisayarlar salt eğlendirici değil, aynı zamanda özgürleştirici oyuncaklar. "Let Us Play", Coldcut ikilisinin müzik kariyerlerindeki dördüncü, fakat kendi plak şirketleri Ninja Tune etiketiyle yayınlanan ilk albümleri. Ninja Tune'u müzik endüstrisine egemen olan büyük şirketlerin denetim ve dayatmalarından kurtulabilmek ve sınır tanımaksızın, gönüllerince müzik yapabilmek için kurmuşlar. Ninja Tune müziğinde miks tekniği de büyük önem taşıyor. Çalışmaları Ninja Tune etiketiyle yayınlanan DJ'ler, miks tekniğinden ve teknolojinin melezleştirici etkisinden yararlanarak değişik türleri karıştırıp kaynaştırıyorlar. Geniş bir ses paleti üzerinde eski ve özellikle de tanınmamış, popülerlik kazanmamış, pek az dinlenmiş plaklardan vuruşları ve diğer ses parçalarını alıp bunları yeniden bağlamlandırıyorlar. Müziğe bu tarz bir yaklaşımda DJ'lerin birer sonik simyacı ya da ses arkeologu olarak çalıştıklarını pekala söyleyebiliriz...

[gösteri]

Kürt kaset satıcısı ve Romanlar

Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü'nün yeni dans-müzik gösterisi, nisan ayından itibaren izlenebilir. Geçen seneki "Günebakan" gösterisinden sonra bu yıl BÜFK'nün yeni oyunu, bir Kürt kaset satıcısının hayatından Roman dans ve müziklerine uzanan bir seyirde ilerliyor. Gösteri, Boğaziçi Üniversitesi Murat Dikmen Salonu'nda, Kuzey Kampüs'te şu tarihlerde izlenebilir: 15 Nisan - 15:00, 16 Nisan - 19:30, 17 Nisan - 19:30, 18 Nisan - 17:30, 21 Nisan - 15:00, 22 Nisan - 15:00, 24 Nisan - 17:30, 25 Nisan - 19:30...

[kayıntı]

Şamanın mutfağı

Shaman world music kulübü, artık aynı zamanda world mutfak kulübü. Çaldığı müzikler kadar geniş bir yelpazeye yayılmasını istediğimiz mutfağın ilk hizmeti Hindistan taraflarından. Salı günleri Hint aşçının spesiyaliteleri, Hint müziği eşliğinde, biraz da dekor değişikliğiyle Shaman'da. Rezervasyon için 249 96 06...

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü • Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar • Her perşembe "plak günü" • Her cumartesi "video gösteri günü" • Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...) • Enstrüman alımlarında indirim • Özel organizasyonlarınıza yardım edilir • Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

Ramis Ekinci'nin "Kopuşkılar" albümü Ada Müzik'ten çıktı
2000 yılının en ilginç albümü (Kanal 6, Number 1)

Asgerliğe kandılar / Eyi bir şey sandılar / Dünyalarına doymadan / Ateşlerde yandılar *(Kıbrıs'tan asker türküsü)*

Birisi uykuda uyanın uyanın diye bağırmaya başlamış evdekiler kalkmış başında toplanmışlar adam hala uyuyor ama bağırıyor uyanın uyanın diye bağırıyor uyandırmak istedikçe de büsbütün bağırıyormuş çünkü düşünde adam uyumuyormuş ki ötekiler uyuyormuş. **LALE MÜLDÜR**

Bakmakla olsaydı, kediler kasap dükkanı açardı

içimde bir türkü tutuklandığım günkü
ATTİLA İLHAN

Vücudundan kurtul, sadece zihnin ve ruhunla yaşa, o zaman toprak altında da nefes alabilirsin. **CÜNEYT ARKIN** *("Dünyayı Kurtaran Adam"dan)*

Benim için, dünyada en kolay şey, dikkat etmektir. **SUSAN SONTAG**

Sigarayı bırakıyorum, beş dakkada bir.
SERGE GAINSBOURG

MANIC STREET PREACHERS

Know Your Enemy

(Sony Türkiye)

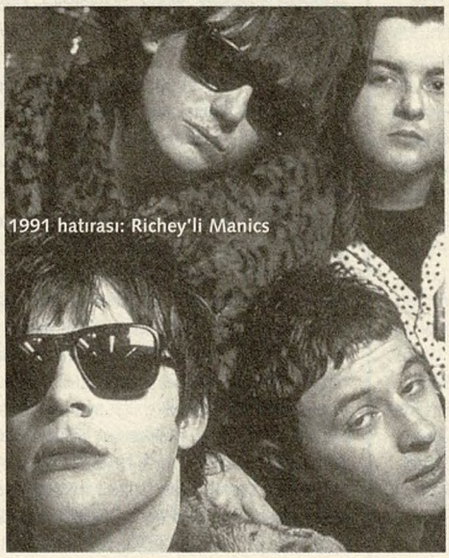
1991 hatırası: Richey'li Manics

Geçen sene çıkardıkları "Masses Against The Classes"ın kapağını kocaman bir Küba bayrağıyla süsleyen Manic'ler, bu seneyi de Küba'da bir "debut gig"le açtılar. En "mainstream" haber bültenlerimize bile sızan bu konser sayesinde Castro'yla yakın temaslarda bulundular. Nicky Wire, hem Muhammed Ali'den sonra ikinci "hero"suyla tanıştı, hem de grupça Amerika'nın bu "Amerikalılaştıramadığı" kitleye şapka çıkardılar. Sonuçta yerinden oynaması planlanan taşlar oynadı. Hem "popülist", hem de "devrimci" oldular. Arkalarında, insanlığın gerçek düşmanının "Amerikanizasyon" olup olmadığından, Castro'nun ne ölçüde bir "halk kahramanı" sayılabileceğine kadar pek çok soru kaldı. Ve işte Manic'ler grup olarak altıncı, Richey'siz üçüncü albümleri "Know Your Enemy" ile Havana, Karl Marx salonundan sonra şimdi de bizim için çalıyorlar.

Iki sene önce, "bu benim doğrum, sen kendininkini söyle" diyorlardı; ama "This Is My Truth..." albümünün zayıf, ortalama-rock hassasiyeti takipçilerini epey yaralamıştı. Şimdi "Know Your Enemy" ile bu kayıpları kazanmak için yeni "reality" hikayeleri yazıyorlar, yeni özdeyişler yaratıyorlar. Belki yola çıkış noktasındaki güzelliği varışa taşıyabilmiş değiller, ama en azından yeni albüm "Know Your Enemy" bile Manic'lerin ters giden bir şeylere kafa yorduğuna işaret ediyor. Biraz "sansasyon" içermekle birlikte aslında bu Küba çıkartmasına da pek şaşırmamalı. Manic'ler, doksanlar kuşağının gönüllü teröristleri olarak yola çıktıkları günden beri sadece "eğlendirici" değil, aynı zamanda fazlasıyla "politize"ydi. Ama bugün eski ve yeni Manics arasına politik değil, "artistik" açıdan bir hat çekilmiş durumda. Bu hattın başında da elbette Richey duruyor. Daha doğrusu ortadan kaybolduğu için "duramıyor". Richey şimdi kim bilir hayatın hangi tarafında, bilen yok; ama kendisinin olmadığı dönemde Manic'lerin puan kaybettikleri su götürmez. Gerçi Nicky Wire, Richey'in Hendrix/Morrison/Cobain kategorisine dahil edilmesinden hiç hoşnut değil: "Richey'e Jim Morrison muamelesi yapılıyor. Onunla yaptığımız son albüm 'The Holy Bible'a, Richey'nin votka şişeleriyle bir ustura arasında gidip gelirken yazdığı albüm gözüyle bakılıyor, oysa o albümde ciddi bir politik bakışımız olduğunu kimse görmek istemiyor. Onunla ilişkimiz bir şekilde devam ediyor gibi geliyor bana. Onun seveceği ve sevmeyeceği şarkıları hissediyorum. Mesela bu albümü 'This Is My Truth'dan daha çok seveceğini biliyorum. Grupta, sınırları Richey gibi zorlamadığımızı kabul eden ilk ben oldum. Onun gibi 24 saat kitap okuyup, uyuşturucu alıp, içmek, benim altından kalkabileceğim bir şey değil." Nicky Wire böyle diyor ama, Napster'dan Galli bayrağına düşkünlüğüne kadar muhtelif fikirleriyle kimi zaman yaman çelişkiler yaşamaya devam ediyor. Sormadan edemiyoruz: Richey olsa acaba bugün nerede olurlardı? Bütün bunlar bugünün Manics'ini reddetmek için değil elbette. Yoksa "Know Your Enemy"yle yüklü bir puanı hakediyorlar. Ama "teknik" puanları.

Gelelim albümün hikayelerine... Geçmişine kıyasla daha bildik, yine kimi zaman "sloganize", "agit-rock" hikayeleri yazıyor Wire. O günlerdeki "kendiliğindenliği" pek yok. Şarkıları hem daha gösterişli, hem de daha planlı programlı. Sanki "The Holy Bible"ın çiğliğine ve görkemine yaklaşmak istiyorlar. Albüm, glam ve punk'ın kesişmesi değil, ancak çarpışması denebilecek "Found That Soul" ile ilk vuruşunu yapıyor. Punk için fazla melodik, glam için fazla keskin. "Dostunu düşmanını tanı" diyen bir albümde tam onikiden vuracak bir atış... Sonra "Ocean Spray": Davulcuları Sean'in trompet solosuyla albümün en yakıcı şarkılarından biri. James Dean Bradfield'in de ilk lirik denemesi... Sonra "If You Tolerate This..."in takipçisi yepyeni baladlar... Yoğun "sembolize" klibiyle Pink Floyd'unkilere taş çıkartan, ama içinden geçen org sesleriyle yürek titreten "So Why So Sad"; Castro-ABD-Medya üçgenine sıkışmış Elian için "Baby Elian"; Nicky Wire'ın sesinden, 70'lerin diskolarıyla kafa buldukları "Miss Europa Disco Dancer"...

Nihayetinde, yine "provokatif" ve "politize" kanallardan akmaya devam eden bir Manics albümü "Know Your Enemy". Müzikal tadı yerinde, ama sözlerin çiğliği mideyi delecek ağırlıkta. "Ifade özgürlüğü, çocuklarımın karnını doyurmuyor" diyorlar, öbür tarafta Camus'nün "köle, işe adalet talebiyle başlar, taç giyme isteğiyle bitirir" sözünü baştacı ediyorlar. Castro'nun politik nesnesi haline gelmiş Elian için Amerika'ya "bir milleti satın alamazsın" diye ihtar veriyorlar, sonra Küba da dahil, bütün memleketlerde fikirleri yüzünden emniyet güçlerince "alıkonanların" hesabını soruyorlar. Hepsi birbirinden albenili, bazen kırılgan, bazen de ortalığı ateşe veren şarkılar, ama kıtır kıtır sözler... Kendi doğrularını söylemek istiyorlar, fazla "dosdoğru" söylüyorlar. Şarkıların kıvraklığı, sözlerinin ve "duruşlarının" hamlığıyla örtüşmüyor. Dedik ya, "teknik" açıdan sözümüz yok; derdimiz Manic'lerin "artistik" yönüyle...

Gökhan Pamuk

JJ72

JJ72

(Sony Türkiye)

Irlanda'dan dünyaya açılan son büyük isim JJ72. Uzun zaman müziğin içinde pişip sonra bütün birikimini bu ilk albümlerine taşıyan yeni bir grup. Grubun albümü geçen sene içinde çıkmış, sene sonunda da Doves ve Coldplay ile birlikte altın-gümüş-bronz hep bu üç yeni isim arasında paylaştırılmıştı. Öncesinde yaptıkları bir-iki single ve kurucuları Mark Greaney'in aklıbaşında sözleri, onları da "yeni umutlar" arasına sokmaya yetti.

Yaş ortalaması orta-yolun epey altındaki JJ72 ekibi üç kişiden kurulu. Elinde gitarıyla grubun başında, bütün şarkılara imza atan Mark Greaney var; diğer tarafta da, çaldığı bas gitardan çok traktör gibi ezici bakışlarıyla ağa takılan Hillary Woods ve ruhunu davula teslim etmiş okul arkadaşları Fergal Matthews... JJ72, çoğunlukla ortayaşlıların hüküm sürdüğü rock kazanında en diri "angst"ın hâlâ genç nüfusun elinde olduğunu gösteren, klasik bir rock triosu. Tepeden bakışla oyun sahası, Suede'in inceliğiyle Placebo'nun bıçkınlığı arasında bir yerlerde. Grup isimlerinin anlamı da henüz kimseye açıklanmış değil; ama söylediklerine göre U2'yla bir alakası olmadığını anlatmaktan hepsi bunalmış durumda.

JJ72'nun, daha doğrusu Greaney'in şarkıları, yüksek perdeden, öfkesini bağırarak değil tane tane anlatan, "angst" baladları. "October Swimmer"dan "Oxygen"a, "Not Like You"dan "Snow"a, çoğunlukla sonlarına doğru ivmenin yükseldiği, "hızlı" biten baladlar... Biraz içiçe geçmiş, nerede, hangisinde olduğunuzu kimi zaman karıştırabileceğiniz türden. Ama kuru gençlik öfkesinin müziğe akmış haliyle değil.... "Not Like You"da, "belki ben hatalıydım ya da sen güçlüydün; işler doğru yürüdüğü vakit onların ters gitmesine ihtiyacım var" diyor Greaney. Camus'nün "Yabancı"sını okuduktan sonra gitarına sarılıp yazdığı "Algeria"da da, "zehirden kaçmak zor bir eylem; şeytandan, akbabalardan korunmak için kış uykusuna yatmak istiyorum" diyor. Geçmişinde Joy Division, Nick Drake veya Jeff Buckley gibi "aziz"lerin kendisinde derin yara izleri bıraktığını söylemekten çekinmiyor. Yirmilerinde bir "songwriter" için biraz çetrefilli bir dil, ama harcı sağlam bir "birikme" hali...

Greaney bir söyleşisinde de, Dublin radyolarına gönderdiği ilk bestesi "Oxygen"dan beri hep aynı şeyin peşinde olduğunu söylüyor; daha önce hiç hissetmediğimiz şeyleri hissettirecek şarkılar yazmak... Yirmilerinde bir "songwriter" için iddialı sözler, ama takibe değer bir hedef.

Gökhan Pamuk

58→

MANTHYS
fiberparty | 2 edition
14 april 2001
20:00 04:00
tel sk. no:4 kat:2 taksim
0 212 252 66 60
www.manthys.com

Tayyareler vızılar / Hep yürekler sızılar / Yazık oldu gençlere / Gitti ana kuzular *(Kıbrıs'tan asker türküsü)*

Malımız ve kanımız vatan için! Peki ya sinirlerimiz? **KARL KRAUS**

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey, bir insanı sevmekle bitiyor. **SAİT FAİK**

Kötüler gözyaşı bilmez, gözyaşından sonra da nelerin geleceğini bilmez. **CÜNEYT ARKIN** *("Dünyayı Kurtaran Adam"dan)*

Bir çiçeği üç ay boyunca seyredip üç saniyede çizen Japon ressamları düşünmeli insan. **SERGE GAINSBOURG**

Şaraphane tenhaydı. Boynunda yedi delikli mavi boncuğuyla radyo, Beyrut'tan bir yalelliyi, sızmak üzere bir sarhoş gibi, mırıldanıyordu. **ORHAN KEMAL**, Sarhoşlar

THE FALL
The Unutterable
(BMG Türkiye)

"Sadece ben varsam ve büyükannen de bongoların başına geçmişse, bu hâlâ The Fall'dur," diyen tabii ki Mark E. Smith. 24 yıldır müzik yapan ve neredeyse "büyükbaba" diye çağırılacak olan Mark E. Smith'in The Fall'u 40 küsuruncu albümünü yayımladı. Hatta bu yeni albümün Türkiye'de de çıktığını görüp bu yazıyı yazana kadar Fall bir albüm daha kaydetti. Neyse ki o bir konser albümü.

Tabii ki Fall'un yeni bir albüm yapmış olması hiç de şaşırtıcı değil, ama albümün Türkiye'de güncel olarak dolaşıma girmesi biraz öyle. Bu 40 küsur albümün hepsinin iyi olduğunu söylemek yanlış olur ama, "eskimiş ve tembel" olduğunu iddia ettiği ekibini bırakarak yeni kadrosuyla kaydettiği 1999'daki "The Marshall Suite" ve bu yeni albüm "The Unutterable" çok sıkı plaklar. Hatta prodüktörleri Grant Showbiz yeni albümün "en az on yıldır yaptıkları en iyi şey" olduğunu söylüyor. Konuşmayla şarkı söyleme arasında duran, daha doğrusu gidip gelen vokalleriyle indie ve alternatif rock müziğinin en kült figürlerinden olan Mark E. Smith ve Fall topluluğu, 1977'de Manchester'da kurulduğundan beri tabii ki tüm dünyada birçok grubu etkiledi, ama daha ilginci, hiçbir zaman "mainstream" olmadı (zaten herhalde olamazdı da) ve bin-bir stilin içinden geçerek ve hiçbir zaman çok satmayarak bugüne dek geldi.

İsmini Fransız yazar Albert Camus'nün aynı adlı romanından alan (Düşüş) grubunu kurmadan önce kentin limanlarında çalışan Smith, ilk zamanlarında heavy metal gruplarına takılmış ama pek tutunamamış ve esas olarak deneysel rock'n'roll (Velvet Underground) ve avangart art-rock (Can) gruplarından etkilenmiş. O zamanlar ne new wave'e, ne de punk'a yakın durdukları için bir plak şirketiyle anlaşabilmekte güçlük çekmişler. İlk albüm "Live at Witch Trials"ın çıkış yılı 1979. Konserleriyle birlikte grubun en büyük fanlarından biri olan ünlü BBC Radio 1 DJ'i John Peel, tanınmalarında başrolü oynamış (Peel hâlâ da büyük bir Fallsever). Grubun ilk dönemlerinde yaptığı albümler kulak tırmalayıcı, karmaşık ve atonal. 1984'te Smith'in Amerikalı eşi Brix gruba gitarist olarak dahil olmuş ve grubun müziğine pop melodilerini katmış (Bu arada İngiltere listelerinin ilk 40'ına iki parçayla girmişler). "The Wonderful and Frightening World of the Fall", "I am Kurious Oranj" ve "This Nation's Saving Grace" gibi bilindik Fall plakları bu döneme aitler.

1988'deki "The Frenz Experiment" albümünün ardından Brix'le Smith'in ayrılmasıyla grubun müziği eski dönemlerinden daha kaotik ve karanlık bir atmosfere bürünmüş. Fall'un kadrosundaki değişikler saymakla bitmez, ama 1995'te Brix'in tekrar gruba katıldığını ve "Cerebral Caustic" albümünün ardından yine ayrıldığını belirtmek gerekir.

Fall'un birçok albümü arasında ancak koyu Fallcular ayrım yapabilirler belki ama, "The Unutterable" (Türkçede tarifi imkansız, korkunç anlamına geliyor) bu albümlerden biri değil. Yeni ekibiyle Mark E. Smith modern bir sound'a sahip, yüksek tempolu, sözleri açısından da güçlü bir plak yapmış. Açılıştaki Julia Nagle bestesi "Cyber Insect", Fall'un pop yüzünü gösteren bir parça, ama yine de albümün genel havasına ters düşmüyor. Gitar ağırlıklı bir plak "The Unutterable". Bu, "Two Librans", "Way Round", "Serum" gibi parçalarda gayet belirgin. Neville Wilding'in keskin ve sert "fuzz" gitarlarının bu parçalarda yarattıkları tekinsiz hava biraz Girls Against Boys'u çağrıştırıyor. Bu şarkıların yanısıra hızlı, rockabilly şarkılar ve Fall garipliğinde birkaç "track" albümü tamamlıyor. Bunların arasında "Pumpkin Soup and Mashed Potatoes" brass'ları, flütleri, piyanoları ve farklı vokaliyle albümün en aykırı duran parçası. İlk dinleyişte dikkat çeken "Dr. Buck's Letter", distore gitar ritmlerinin üzerine yumuşak melodiler, ağır bas loop'ları ve Smith'in çok sevdiği Iggy Pop'u andıran vokaliyle çoğu dinleyici için bir favori olabilir. Albümde Nagle synthesizer'ı çok iyi kullanmış. "Devolute" sadece Smith'in sesi, klavyeler ve elektronik seslerden oluşan politik bir şarkı. Punk tarzı "Sons of Temperance" da öyle. "WB"de ise William Blake'in şiirinden esinlenilmiş. Bir başka favoriyse bir balad: "Ketamine Sun".

Müzisyenlerden pek hoşlanmayan; H. P. Lovecraft, Philip K. Dick, Charles Bukowski seven; sorulduğunda Amerikan ve İngiliz rock müzisyenleri arasında ne fark olduğunu bilmediğini, çünkü ikisi de olmadığını söyleyen, indie müziğin en karakteristik isimlerinden Mark E. Smith bu yeni Fall ekibinden memnun görünüyor, çünkü ortaya çıkan şey gayet tatminkâr. "The Unutterable" tabii ki çok satmayacak ve pek dikkat çekmeyecek (hatta çekmedi), ama iyi ve iyimser bir Fall plağı olduğu da su götürmez. Mark'ın Gezegeni'nde hâlâ hayat var! *Hilmi Tezgör*

DIDO
No Angel
(BMG)

Dido'nun albümü çam ağacına benziyor. Bodur, çiçek açmayan, ortamın şartlarına kolay uyum sağlayan, yıkılmamış, ayakta kalmış bir albüm... Artık dünya alem biliyor ki Dido, Eminem'le "Stan"de düet yapan kız. Gerçi bu bir düet değil aslında, bir "sampling" olayı... Dido da son Grammy töreninin yapıldığı gece yerini Elton John'a bıraktı. Gene de bu, şarkının gidişatını belirleyen sesin ona ait olduğu gerçeğini değiştirmiyor. "Stan" geçen yıl "Marshall Mathers"la Eminem'e düşman kesilen birçok kesimden insanı, "eh, bu parça iyiymiş, ama Eminem kötü adam" noktasına kadar da olsa taşımayı becerdi. Biz o albüm hakkındaki müspet beğenilerimizi, bu kez Dido'nun "No Angel" albümü için tekrarlayamayacağız maalesef. Vokalin yer yer sağanak halinde Cranberries'in Dolores'ine benzediği şarkılar, hemen hemen aynı tempoda ve bir bayrak yarışı neferi misali vazifelerini yapıyor ve sürüp gidiyor. Bu şarkıların göbeğinde de albümün medar-ı iftiharı, "Stan"in karındaşı "Thank You" duruyor. "Dido eskiden Faithless'in elemanıydı" referansına da kanmayın; örneğin, efsane Faithless albümü "Reverence"da sadece bir şarkının ana vokalinde yer alıyor. Solo olarak yaptığı müziğinse Faithless'le hiçbir ilgisi yok. Keltik rüzgarına kapılmış Sinead O'Connor, hezeyan içinde kalmış Cranberries, henüz çiçek açmamış Tracy Thorn diyebiliriz, ama Faithless'e benziyor diyemeyiz. Peki Dido'yu kimler sevebilir diye sorarsanız, sanırız cevabımız müziği yaşamaktan çok yakasına takmak isteyenlere olacaktır. Ama yakalarına taktıkları çam kozalağıymış, işte bu duruma da biz takılıp kalıyoruz. *Atilla Aydoğdu*

60→

GRİPİN

every

bronx

Saturday

00:30

Yesilcam sokak no:34
istiklal Caddesi
tel: 2924334

hangi sokak arasında misket oynar çocuklar
nerde ip atlarken eteği havalanan
o kızların ülkesi
orta asyadan geldik de, burası neresi?
ALTAY ÖKTEM

Gerçek, gerçeklik, hakikat dümdüz değildir, ona doğru tırmanmak sert iniş çıkışlar, kavisler, merdiven boşlukları ile yüzleşilmesini bekler, ister. Bir seferinde sokağa çıkılır ve geri dönülmez. **JAMES JOYCE**, Ulysses

- Yahu, şöyle bir-iki kişinin ağzını burnunu dağıtsam da rahatlasam.
- Dikkat et de seni dağıtmasınlar.
- Daha ne kadar dağılacağız ki...
(Bahariye Caddesi'nden bir "kriz sonrası" diyaloğu)

Hakikat, yıkarken tabakları kıran, beceriksiz bir uşaktır. **KARL KRAUS**

Çömlek demiş dibim altın, kepçe demiş girdim gördüm

PAUL "EARTHQUAKE" PENA & KONGAR-OL ONDAR

Genghis Blues

(Six Degrees / Equinox)

Bugüne dek blues'la pek çok şey yan yana geldi ya da iç içe geçti. Taj Mahal-Toubani Diabate, Ali Farka Touré-John Lee Hooker ve John Spencer-R.L. Burnside ortak albümleri, Corey Harris'in son albümü "Greens From The Grass", Moby, St.Etienne, Ry Cooder ve Beck'in deneyleri, blues'u modern zamanlarda vareden özlü ve akıllı projeler olarak dikkat çekti. Şimdi de bir albüm var ortada, kapağında iki yumuk gözlü adam, birinin elinde dombra, öbüründe dobro... Mississippi'den rüzgâr bir damla nehir koparsa, onu da bulutlara bindirip Güney Sibirya taygalarına düşürse... Blues tarihinin en önemli alaşım albümleri arasında sayılması kesinlik arz eden "Genghis Blues", gerçekten de albüm kapağında iddia edildiği gibi hayalden de öte bir projenin ürünü.

1950'de Massachusets'de doğan Paul Pena, aslen Cabo Verde asıllı bir aileden geliyor. Doğuştan kör olan Pena, beş yaşında piyanoyla başladığı otodidakt müzik eğitimini yardım almadan ilerleterek gitarın yanısıra keman, kontrbas ve trompette de ustalaşmış. İlkgençlik yıllarını babasının yanında caz ve geleneksel Cabo Verde şarkıları çalan bir grupta geçirdikten sonra, 1969'da Newport Folk Festivali'nde James Taylor, Joni Mitchell ve Kris Kristofferson'la sahneyi paylaşarak adını duyurmuş. 1971'de kaydettiği ilk albümünden sonra Steve Miller'in yorumladığı "Jet Airliner" adlı hit parçasıyla tekrar gündeme gelen Pena, bugüne dek John Lee Hooker, B.B. King, Muddy Waters, Mississippi Fred McDowell, T. Bone Walker ve Bonnie Raitt gibi blues efsaneleri ile sahneyi paylaşmasına rağmen, blues terminolojisine göre söylersek, "dereceyi hiç tutturamamış".

Bizde bilinen adıyla "boğaz havaları"na, yani "kargyraa"ya heves edişi, tesadüf eseri. ("Kargyraa" tekniğinde, ses çıkarmak için ses telleri kullanılmıyor, sadece ciğerden gelen hırıltılarla şarkılar söyleniyor.) 1984 yılının sonlarına doğru kısa dalgadan Moskova Radyosu'nda Tuvalıların kayıtlarını dinlemiş Pena: "Bu multi-armonik vokal tekniği beni ilk duyduğumda büyüledi. Bir de müziğin hüznü. İşte dedim, iki ortak nokta. Vokal teknikleri bana Blind Willie Johnson ve Howlin' Wolf'u hatırlatmıştı. Hüzün de ortak çıktı." Pena, dokuz yılını boğaz havalarını öğrenmeye harcadıktan sonra, 1991 yılında edindiği ilk CD ve sözlüklerin yardımıyla "khoome" ve "sygyt" gibi diğer tekniklere de çalışmaya başlamış. 1993 yılında Amerika'ya gelen Kongar-ol Ondar'ın konserini haber alınca, topuğu kıçında, bir sevinç koşturmuş. Konser bitince oturup sabaha kadar çalmışlar, "gırtlak eskitmişler". İlk defa Amerika'ya gelen Tuvalı da bir Amerikalının, hele de bir blues gitaristinin bu merakına çok şaşırmış. Ondar, teknik anlamda çok beğendiği Pena'yı 1995 yılında Tuva'da düzenlenecek Kargyraa Trienali'ne davet etmiş.

Hayallerini gerçekleştirmek üzere Ondar'ı Amerika'ya getiren Tuva Dostları Derneği'nin sponsorluğunda yola çıkan Pena, bu hikâyeyi başından beri filme alan yönetmenler Adrian ve Roko Beliç'i de yanına alarak Moskova aktarmalı uzun bir yolculuktan sonra başkent Kyzyl'a (Kızıl) varmış. İlk olarak "kargyraa" dalında yarışmaya katılmış ve birinci gelerek "zelzele" lâkabıyla onurlandırılmış. Dahası, bir azim çalışarak belleğiği Tuvacasının da yardımıyla, "seyirci ödülü"ne de layık bulunmuş. Bu arada Ondar'la da dostluğu ilerletmiş ve albüme hazırlanmaya başlamışlar.

"Genghis Blues", bu yarı belgesel hikâyenin film müziği olarak piyasaya çıkmış. Dolayısıyla ne prodüksiyon bir albüme benziyor, ne de sentez durumu söz konusu. Ondar ve Pena yan yana, gönül gönüle boğaz havaları okuyorlar. Yer yer Ondar, dombrasıyla Pena'nın slide dobrosuna eşlik ediyor. Albümde kısalı uzunlu 17 parça yer alıyor. Aralarda ve sonda Pena'nın diyalogları da var. Açılış parçası Leadbelly-Son House kırması "What You Talkin' About?", Tuvalıların favori enstrümanı ağız tamburu eşliğinde kargyraa, khoomei ve sygyt tekniklerinin beraber kullanıldığı durumun genel özeti niteliğinde bir parça. Pena'nın yola çıkışını öykületen Taj Mahal-Freddie King melezi "Gonna Move"u takip eden "Kaldak Hamar (Dağın Öteki Tarafı)" adlı parçada gözlerin yaşarmasına şaşırmamalı. Pena'nın Mississippi John Hurt benzeri düzenlemesiyle bu parça, Cabo Verde-Tuva-Mississippi arası gezinip duran bir "Tuva spiritüel"ine dönüşmüş. Sonra da "Tras D'Orizao" ile Cabo Verde havası esiyor, Cesaria Evora'yı anımsıyorsunuz. Ondar'ın dangır dungur domrası eşliğinde seslendirdiği sonraki parça, neden Tuva müziğinin punk'a yakın bulunduğunu, İstanbul'a da konuk olan (bkz. Roll sayı 1) Yat-kha'nın çıkış noktasını işaret eder mahiyette. Albümün en ilginç parçalarından biri de, Ondar'ın ağız tamburuyla şov yaparak tüm boğaz tekniklerini kullandığı, espirili bir dille "Tuva raggası" olarak nitelendirebileceğimiz "Fast Talk". "Sünezin Yry"ı Taj Mahal dinlediğinde ne düşündü acaba? Ondar'ın vokaliyle parıldayan bu geleneksel Tuva, saf ve topraktan bir delta blues.

Pena, şimdilerde çok geç kalmış başarısının tadını çıkarıyor. Pankreas kanserinin yıprattığı vücudunu kargyraa'lar vasıtasıyla savuşturmuş. Gene de mutlu. Hangimizin adı İstanbul Belediyesi himayesinde, meclis kararıyla yılın bir gününü onurlandırıyor ki? Artık San Fransisco Belediyesi, her yıl 11 Temmuz'u "Paul Pena Günü" olarak kutluyor. *Sarp Keskiner*

Gitar Dersleri
<<Özel Pena stili>>
Rock, Blues, Country, Jazz, Heavy Metal, Pop severler için geniş kapsamlı eğitim.
((20 YILLIK DENEYİMLİ HOCADAN))
>Nota Eğitimi ve Solfej >Teknik ve Kondisyon Çalışmaları
>Ustalardan Örnek Parçalar ve Sololar >Harmony Eğitimi
>Harmonik ve Melodik Analiz >Akor-Gam İlişkileri
>Improvisation Tekniği >Aranjman Tekniği.
Konularıyla ilgili yüzlerce metod... Ayrıca sıfırdan başlayanlara özel eğitim ve pratik çalışmalar...
İzi Eli Tel: (0212) 241 6261, 231 4521
www.geocities.com/izieli
Not: Özel anlaşmayla evlere gidilebilir.

Çocuklar! Hepimizin yaptığı gibi siz de ana babalarınızı hayal kırıklığına uğratmak için doğdunuz, çünkü ana babalarımız, bize içinde sonsuza kadar mutlu yaşayacağımız, yumuşak minderlerle döşeli, yaldızlı kafesler hazırladılar, oysa şu olanlara bakın: Sürgün, yoksunluk, çılgınlık, yolculuklar, umutsuzluk, esriklik, hastalık, aşk, ölüm; bir fahişenin öpücüğü gibi tek bir bıçak darbesinde bütün hayat. **LAWRENCE DURRELL**, Sebastian

Hayatlarının büyük bölümünü ıstırap içinde, suçlamalar, ihanetler ve pişmanlıklarla dolu geçirenler öldüklerinde daha güzel görünürler. Birden ani bir huzur. Öfke ve pişmanlık bir anın içinde erir. Bütün yüz nihayet anlaşılmış gibi açılır, içini döker. **JACKIE KAY**, Trompet

Bir tek iyimserler intihar eder; artık iyimser olamayan iyimserler... Diğerlerinin, hiçbir yaşama nedenleri olmadığına göre, niçin bir ölme nedenleri olsun ki?
CIORAN

Pembeler arasında

uçup duran beyaz kelebek

kim bilir kimin ruhu

ŞİKİ

LEONARD COHEN
Field Commander Cohen
(Sony Türkiye)

"Field Commander Cohen, bizim en önemli casusumuzdu." Böyle başlıyor Leonard Cohen konsere. Elimizde, 1997 yılındaki "More Best Of" toplamasından bu yana çıkan ilk Cohen albümü var. 27 Aralık 1967 tarihli "Songs Of Leonard Cohen" dahil sekiz stüdyo albümü, iki toplama ve üç konser albümü yayınlayan Cohen, bizim betlikler diyarından uzun süre uzak kalmamızı istemiyor belli ki. Tam da biraz unutur gibi olmuşken bu kez bir konser, hem de kariyerinin en sönük albümü olarak bilinen ve de çok haksızlık edilen "Recent Songs"un turnesinden bir seçki. 1979'un 4, 5 ve 6 Aralık günleri, Brighton'da Dome Theatre ve muhteşem bir icra. Jennifer Warnes geri vokalde: Daha başka bir şey demek gerekir mi? "Recent Songs"a tınısını veren Rafi Hakopian kemanda ve John Bilezikjian ud ve mandolinde. Biraz Akdeniz, hatta biraz Anadolu ezgileri; her daim yanında olan Paul Ostermayer'ın saksofonuyla uçup gittiğimiz rhythm and blues havaları, Warnes ve Sharon Robinson'ın geri vokalleriyle gospel dolaylarında gezintiler... Yıllarca birlikte çalıştığı Steve Meador davulda, Roscoe Beck bas gitarda, ki bu zat daha sonra üstadın takımında müzik yönetmeni olarak da görev yapmıştır. Bill Ginn klavyelerde ve Mitch Watkins gitarda. Adeta bir yıl önce Bob Dylan'ın Budokan konserinde çaldığının benzeri bir konser sesörgüsü. Zaten Cohen her zaman konserlerinde şarkılarını farklı havada çalmaktan hoşlanan bir ozan olmamış mıdır? 72 tarihli "Live Songs" olsun, 94 tarihli "Cohen Live" olsun, bu hep böyleydi ve biz bunu hep çok sevmiştik. Tüm ketumluğuna karşın Cohen hep bir konser adamı olmuştu, stüdyo kayıtları, onun seslenişini yansıtmaktan hep uzak kalmıştı gözümde. Hayranlarının taktığı lakâbı, "King Of The Cool"u hep gururla taşımıştı kara giysilerinin üzerine giydiği bir pardösü gibi. Onun "cool"luğu, ünlü mavi pardesüsü gibi ondan hiç ayrılamaz bir gerçekti. Gerçi onu bugüne değin kimse mavi pardesüsüyle görmedi, ama kapkara giysileri ve kara gözlüğüyle, yüzünden hiç silinmeyecek gibi duran umursamaz hüznüyle, elinden düşmeyen sigarasının müsebbibi kısık ancak kararlı sesiyle soğukkanlı bir keşişti hep. Hiç çıkmadığı bir hac yolculuğundan dönmenin düşünü kuran bir "serdengeçti". Serden geçmişti belki ama, sırlarını vermekten hiç imtina etmedi. "Görkemli Kaybedenler" (Beautiful Losers) ve "The Favourite Game" gibi iki "cult" roman, deste deste şiir ve "gönüllerin peygamberi" katına ulaştığı şarkılarıyla onu yücelttik bir türlü bizi terk etmemekte direnen hüzün anlarımızda. Hep hüzün, hep hüzün... Hüznün ansiklopedisinin hemen tüm maddelerini o Kanadalı duyarlılığıyla yansıttığı, bazen bir tek gitar, bazen bir taverna orgu, bazen şu anda dinlediğimiz konser grubuyla tınlattığı şekliyle dinledik ve Bülent Somay'ın deyişiyle "okumaya" çalıştık. Kimi zaman okuyamadık belki hakkını vererek, ama kimi zaman kana kana içtik onları, kimi zaman ise ağladık "onları" ve güldük "onları". Ve bu kaldırılması hiç de kolay bir yük değildi...

Sonra... Sonra ona gönlümüzde "limitsiz" bir hesap açtık ve beklemeye koyulduk. Bir şarkı, bir şarkı daha, belki bir roman daha... Heyhat! Sermayeden yemeye devam... Tabii elde böylesine bir sermaye olunca, diyecek bir şey yok. Son stüdyo albümü "The Future"ı 1992'de yayınladı Cohen. Nerdeyse on yıldır ses soluk yok. O zaman üstadın mevcut kayıtlı arşivinden çıkacak olan teselli armağanlarıyla yetineceğiz.

"Salonun kuytu bir köşesine götürürsen beni / Her şeyi yapmana izin verebilirim / Azmış olduğunu biliyorum, sesinden anlıyorum / Ve vücudumda dokunabileceğin bir dolu yer var, seç birini / Ama asla göremeyeceksin / asla göremeyeceksin dedi / asla göremeyeceksin dedi / çırılçıplak bedenimi..." İşte unuttuğumuz bir şarkı, "Death Of Ladies Man"den efsanevi müzisyen ve yapımcı Phil Spector'la birlikte yazdığı muhteşem "Memories". Bence seda açısından Cohen müziğindeki ekstrem noktalardan biri olan bu "kolej şarkısı"ndan bir kıtayı burada zikretmeden geçemedim, 50'li yıllardan bir anı kırıntısı gibi ve son derece naif, yalın, çırılçıplak... Onu konserde dinlemek ne kadar heyecan verici... "Recent Songs"un açılış şarkısı ve Jennifer Warnes'un vokaliyle devleşen bir "dergâh" anısı "The Guests"; adeta bir Mevlevi ayini... John Bilezikjian'ın uduyla tadından yenmeyen bir Akdeniz havasına bürünmüş "Lover Lover Lover"; bir dilinize takıldı mı günlerce düşmeyecektir. Cohen'ın müzikal sarayının taşıyıcı sisteminin depreme "ultra" dayanıklı betonarme perde duvarları "Hey That's No Way To Say Goodbye", "Bird On The Wire" ve "So Long Marianne"...

Hepsi bu... Eğer bulabilirseniz, resmi konser albümlerinin yanında, Zurich 1993 korsan konserini de edinin. Ben İstanbul'da bulmuştum yıllar önce. Onu bulamasanız da tüm Cohen konserlerini edinin ve keyfini çıkartın. Ama sormadan edemeyeceğim: "Kuzum, siz kimsiniz?" *Gökalp Baykal*

VAN MORRISON & LINDA GAIL LEWIS
You Win Again
(EMI)

Van The Man için güvenilir adam dedik; sözümüzün de arkasında duruyoruz. Ama bu albümü dinledikten sonra, insanın zihninde bir istifham doğuyor ki, önce onu koparıp atmak gerek: John Lee Hooker'la kaydettiği "Don't Look Back" (1997), Chris Barber ve Lonnie Donnegan'la kaydettiği "Skiffle Sessions" (1999) albümlerini takiben, sanki taze bir şeyler yaratmaktan çok, sırtını folk ve blues'a yaslayarak kolaya kaçıyor gibi geliyor. Artık İrlandalı dahi ozan olmaktan gayrı yeni bir Hank Williams, ikinci bir John Lee Hooker olma özlemi, özentiliği var sanki ortada. Hani nehir kenarında çok yürümüş de yorulmuş, yıllanmış bir meşeye sırt verip en sevdiği parçaları ıslıkla çalan bir adam var bu fotoğrafta.

Morrison, efsanevi rock'n'roll piyanisti Jerry Lee Lewis'in halefi, kızkardeşi Linda Gail Lewis'le çalışmış. İlk defa 1993 yılında Lewis'in Galler'de verdiği bir konserin sonrasında tanışmışlar. İş, yıllar sonra geçen sene çıktıkları bir akşam yemeğinde bitmiş. Bir bakmışlar, ortak sevdikleri çok şarkı var. Sonra Lewis, geçen kış Morrison'ın Cardiff konserini izlemeye gelmiş; konser bittikten sonra jam session başlamış: "Bana şarkı söyletmeyi planladığını bilmiyordum" diyor Lewis: "Önce birkaç blues parçası çaldık, ben de piyanoyla ona eşlik ettim. Kardeşimin kaydettiği bir şarkıyı, 'Let's Talk About Us'ı çok beğenmişti. Şarkıyı, babamı ünlendiren 'Great Balls Of Fire'ı da yazan Otis Blackwell yazmış. Sözleri bir kağıda yazdım ve beraber söylemeye başladık..."

Morrison sonuçtan memnun kalınca bir stüdyo ayarlamış. Lewis, kaydettikleri parçalardan biri belki Morrison'ın düet projelerinden birinde yer alır diye hayal ederken, Van işi albüme evirmiş. Kayıtlar başlamış ve her şey canlı kaydedilmiş. "Hem piyano çalıp hem sözleri hatırlamak, bir yandan da Van'e yetişmek pek kolay değildi. Ama orada ilk defa dehasını fark ettim" diyor Lewis. "You Win Again"de 12 country-rockabilly klasiği yer alıyor. Hank Williams'ın albüme adını veren parçasının yanısıra, Fats Domino imzalı köşe taşı "Jambalaya", country-folk-blues çizgisindeki "Crazy Arms", taze Morrison şarkısı "No Way Pedro", "Old Black Joe"nun rockabilly versiyonu, Bo Diddley'nin pek bilinmeyen "Cadillac" adlı nefis eseri ve "A Shot of Rhythm And Blues", ilk akla gelenler. Van, artık "öz dedesi" John Lee Hooker repertuarından iki parçayı da eklemiş: "Boogie Chillun" bu haliyle pek üzücü, "Think Twice Before You Go" ise onu vareden her şeyini kaybetmiş. "You Win Again", gerek atmosfer gerek müzisyenlik anlamında "Skiffle Sessions" kadar basit ve sıcak. Belki de sırf bu yüzden biraz sıradan. Fakat albüm içi yazıyı kaleme alan İngiliz boogie-woogie piyanisti, şovmen Jools Holland'ın (İngiltere'nin Ercü'sü olarak nitelendirebiliriz; O Ercü ki bir ara TGRT'de boy gösteriyordu ama eskiden güzel rock'n'roll söyleyen talihsiz bir şovmendi) tespiti yerinde: "Van ne söylerse söylesin, seçtiği parçalar hangi zaman dilimine ait olursa olsun, yeni bir kimlik kazanıp aynı potada eriyor." Lewis'in vokaliyse Van'in yanında çok müteredditi. Bir de country şarkıcısı beyaz kadınlar blues söyleyince pek iyi olmuyor. Buna mukabil, Lewis piyanosuyla babasını aratmıyor. Artık böyle albümler yapmıyorlar; güzel tabii... *Sarp Keskiner*

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Alpay Güven Parkı
Azer Bülbül Ağıt
Black Box Recorder Facts Of Life
Calexico Hot Rail
David Bowie Let's Dance
dEUS My Sister Is My Clock
Einstürzende Neubauten Total Eclipse Of The Sun
Eminem The Marshall Mathers LP
Enrico Experience Enrico Experience
The Fall The Inutterable
Jim White No Such Place
Jimmy Scott Holding Back The Years
Lou Reed New Sensations
Manic Street Preachers Know Your Enemy
Neil Young & Crazy Horse Zuma
Nizamettin Ariç Zînê
Pulp Master Of The Universe
Saul Williams Amethyst Rock Star
Violent Femmes Violent Femmes
Yo La Tengo And Then Nothing Turned Itself Inside-out

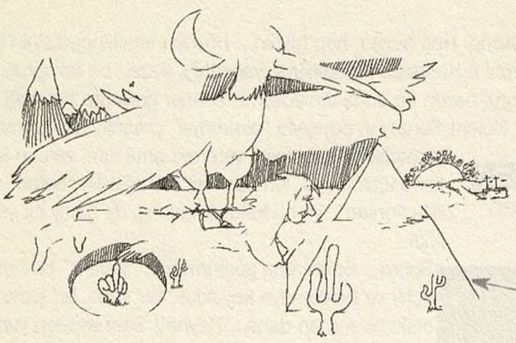

ONŞARKI

Aylin Aslım Senin Gibi
Everything But The Girl Before Today
Jimi Tenor Sugar Baby
Jonathan Richman Que reste-t-il de nos amours?
Mercury Rev Opus 40
Mort Shuman Brooklyne By The Sea
Paul Simon Still Crazy After All These Years
Sigur Ros Staralfur
Urfalı Babi Esmerim Biçim Biçim
Yves Simon Mass Média Song

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Eva Cassidy** Songbird
2. **Daft Punk** Discovery
3. **Dido** No Angel
4. **David Gray** White Ladder
5. **Coldplay** Parachutes
6. **Anastacia** Not That Kind
7. **Aerosmith** Just Push Play
8. **U2** All That You Can't Leave Behind
9. **Nelly Furtado** Whoa Nelly
10. **Lionel Richie** Renaissance

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Eva Cassidy** Songbird
2. **My Vitriol** Finelines
3. **Eva Cassidy** Time After Time
4. **Gary Moore** Back To The Blues
5. **Turin Brakes** The Optimist
6. **James A. Johnston** WWF The Music Vol.5
7. **Stereophonics** Performance and Coctails
8. **Moby** Play
9. **Badly Drawn Boy** The Hour of Bewilderbeast
10. **Pixies** Complete B-Sides

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Shaggy** Hotshot
2. **Dave Mattheus Band** Everyday
3. **Aerosmith** Just Push Play
4. **Dido** No Angel
5. **Eric Clapton** Peptile
6. **Eve** Scorpion
7. **Tank** Force Of Nature
8. **DJ Clue** DJ Clue? The Professional 2
9. **Jaheim** [Ghe Ho Love]
10. **Limp Bizkit** Chocolate Starfish...

OTUZBİR ŞARKILARI

All I Have To Do Is Dream - **The Everly Brothers** • Astral Plane - **The Modern Lovers** • Back and Forth - **Devo** • The Beat - **Elvis Costello** • Better Off Without A Wife - **Tom Waits** • Blinded By The Light - **Bruce Springsteen** • Blue Moon - **Elvis Presley** • Buttered Popcorn - **The Supremes** • Captain Jack - **Billy Joel** • Cool Jerk - **The Capitols** • Dancing With Myself - **Generation X** • Darling Nikki - **Prince** • Fiddle About - **The Who** • Going Home - **Rolling Stones** • Imaginary Lover - **Atlanta Rhythm Section** • In My Room - **Beach Boys** • Jamaica Jerk-Off - **Elton John** • Just Out Of Reach (Of My Two Empty Arms) - **Percy Sledge** • Love Or Confusion - **Jimi Hendrix** • Move It On Over - **Hank Williams** • Only The Lonely (Know How I'm Feel) - **Roy Orbison** • Pictures Of Lily - **The Who** • Pump It Up - **Elvis Costello** • Rattlesnake Shake - **Fleetwood Mac** • Rocks Off - **Rolling Stones** • Rosie - **Jackson Browne** • She Bop - **Cyndi Lauper** • Slippery Fingers - **Grin** • Solo - **Ellen Shipley** • Walk The Dog - **Aerosmith** • When Something Is Wrong With My Baby - **Sam and Dave** • Whip It - **Devo** • Whole Lotta Rosie - **AC/DC** • Whole Lotta Shakin' Going On - **Jerry Lee Lewis** • You'll Never Get Cheated By Your Hand - **Stumblebum**

Madonna

=16

Dört kere dört eşittir onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Godspeedyoublackemperor** Slow Riot For New Zero Kanada EP
2. **Stephen Malkmus** Stephen Malkmus
3. **Richie Hawtin** Decks, EFX & 909
4. **Red Snapper** Our Aim Is To Satisfy

KARGA / Atlas
1. **Coldplay** Parachutes
2. **Dandy Warhols** 13 Tales From Urban Bohemia
3. **Kruder & Dorfmeister** "DJ Kicks"
4. **Kemistry & Storm** "DJ Kicks"

KÖSTEBEK / Aznavur
1. **Bob Dylan** Live 1966
2. **Rage Against The Machine** Renegades
3. **Dracula 2000** "Soundtrack"
4. **Doves** Lost Souls

ÇALINTI / Sadri Alışık Sok.
1. **Dhafer Youssef** Malak
2. **St. Germain** Tourist
3. **Anouar Brahem** Astrakan Café
4. **Calexico** Hot Rail

BABYLON / Asmalımescit
1. **Alfredo de la Fe** Asomate a la ventana
2. **Orlando "Cachaito" Lopez** Redencion
3. **MC Solaar** Solaar Pleure
4. **Outside** Tears

MILK / Galatasaray
1. **Mercan Dede** Neyname
2. **William Orbit** In A Landscape
3. **The Advent** Megaton Bomb
4. **Josh Wink** Untitled

SHAMAN / Taksim
1. **James Asher** Tammy Tama
2. **Transglobal Underground** One For Our Dholaks Is Missing
3. **Nitin Sawhney** Displacing The Priest
4. **Deepak Ram** A Night In Lenasia

BRONX / Yeşilçam
1. **Mansun** I Can Only Disappoint You
2. **Supergrass** Moving
3. **Coldplay** Yellow
4. **Reamann** Supergirl

Robert Johnson

80'lerin ortalarında, plakçıların raflarına Çekirdek kasetleri birer ikişer yerleştiğinde serap gördüğümüzü sanmıştık. Bu sayede, üç-beş aşina isimle tekrar buluşurken, Robert Johnson'la da tanışmış olduk. Suadiye'deki Çekirdek'in 38 kişilik salonunda çalan bu tek kişilik blues orkestrası, bugün hâlâ aramızda. "İstanbul'da bir Amerikalı"yı Roll'a davet ettik, 15 sene önce sormak istediğimiz her şeyi sorduk...

NİYE İSTANBUL'DA BU KADAR az MÜZİK VAR?

Robert Johnson bir lâkap mı, yoksa gerçek adınız mı?

Robert Johnson: İstersen pasaportumu göstereyim! Bu yüzden "One Man Johnson" adını kullanıyorum, 1937'de vefat eden büyük blues ustası Robert Johnson'la karıştırılmamak için. Yalnız şu da var: Amerikan kültürünü pek tanımayan birçok kişi Robert Johnson ismini çok özel bir ad olarak düşünüyor. Oysa bu Amerika'da sizdeki Ali gibi sıkça rastlanan bir isimdir. Ama şunu da itiraf edeyim, Amerika dahil her yerde bana bu soru şüpheci bir ifadeyle soruluyor.

Biraz geçmişinizden, çocukluğunuzdan söz eder misiniz? Amerika'nın neresindensiniz?

Kuzey Orta Batı'da, neredeyse Kanada sınırında, Wisconsin'da doğdum. Chicago'ya 300 mil uzaklıkta. 13 yaşındayken büyük bir trafik kazası geçirdim, kamyonun altında kaldım. Kolum kırıldı ve işlemez oldu; ben de fizik terapi olarak gitar çalmaya başladım. 16 yaşımda ilk grubumu kurdum, rock'n'roll çalıyorduk. 1958-59 gibi Amerikan halk müziğine ve blues'a merak saldım. Üniversite yıllarımda meşhur "one man band" Jesse Fuller'la tanıştım. Bu yaşlı siyah adam bizim memlekete konser vermeye gelmişti. İlk defa böyle bir şey görüyordum: Adam kucağında gitarı, ağzında armonikası ve kazusu olduğu halde, bir ayağıyla sekiz tuşlu garip bir piyano çalıyor, bununla bas eşlikleri yürütüyordu; diğer ayağındaysa kontra zilin pedalı vardı. "Vay be, ben de böyle bir şey yapabilirim!" dedim. Bir şekilde bu aletleri tedarik edip ben de tek kişilik orkestra olayına girdim; fakat bir yenilik olarak ayak piyanosunu 12 tuşlu yaptım. Böylece her tondan blues çalabilecektim. Yalnız, enstrümanlar arasında koordinasyonu sağlamak için epey gayret sarfettim. Tek başına yeterli olmak iyiydi hoştu da, çok ciddi bir problemim vardı: Amerika'da böyle "one man band" olarak sahneye çıkanlar, müzisyenlikten ziyade şaklabanlık yaparlar. Böyle birisini görünce, izleyici ciddi müzik yerine, komedi bekliyordu. Oysa ben ciddi ciddi şarkı söylemek, müzik yapmak istiyordum. Bu arada, adımın Robert Johnson olması da karışıklık yaratıyordu. Ben de "One Man Johnson" olarak kendimi kabul ettirmeye çalışıyordum.

O günlerde geleneksel parçaları mı yorumluyordunuz, yoksa kendi şarkılarınızı mı çalıyordunuz?

O aralar geleneksel şarkıları yorumluyordum. Ama daha sonraları kendi şarkılarımı söylemeye başladım. Arada iki yıllık bir blues grubu hikayem de var, ama ondan sonra hep kendi şarkılarımı çaldım. Albümlerim de hep kendi parçalarımdan oluşur. Tabii bunların yanında, Türkiye'de ve Japonya'da edindiğim müzisyen dostlarımla yaptığım konserler ve kayıtlar da var. Biliyorsunuz, Türkiye'den Bülent Ortaçgil, Erkan Oğur, İlkin Deniz, Yaz Baltacıgil...

"One man band" hadisesi nedir? Amerikan müziğine nasıl girmiş?

Bu aslında vodvil, kabare kaynaklı bir tarihi fenomen. 1929 Amerikan ekonomik buhranında bir sürü yetenekli ama işsiz, aç müzisyen, meydanlarda, küçük kafelerde, hemen hemen her yerde ellerinden gelen her türlü mahareti göstererek insanları eğlendirmeye çalışırlardı. Yani bir nevi müzikle madrabazlık yapmak. Burada amaç iyi müzik yapmak değildir; insanları güldürüp birkaç kuruş kazanmaktır. Yani önce komedi, sonra müzik...

Nasıl sözler vardı bu müzikte?

Amaç insanları güldürmek, eğlendirmek. Kafiyeli, basit sözler, kaba espriler, belden aşağı muhabbetler... Seks çok önemlidir bu müzikte, hatta bazen pornografi bile olabilir. Çok nadir olmakla birlikte ince espriler, alttan alta politik taşlama ihtiva eden sözler de vardır, ama mutlaka komik olması gerekir. Bu müziğe ABD'de "hokum" da deniliyor. Bu "hokum" esprisini başka müziklerde ya da başka türlü orkestralarda da görebiliriz. Mesela jug band'ler de hokum müziği yapıyorlardı. Bu gruplar enstrüman alacak parası olmayan kişiler tarafından oluşturulduğundan, mutfak aletlerinden, varillerden, çeşitli ev eşyalarından uyduruk enstrümanlar yapmışlar. Mesela basları bir testiyi üfleyerek çalmışlar. Jug band adı da ordan geliyor zaten; testi bandosu demek. Sonra varillerden davul, tencere kapaklarından zil yapmışlar. Tavalardan iptidai banjolar, çamaşır tahtası ve kaşıklardan perküsyonlar imal etmişler. Bir de çalması gerçekten büyük maharet isteyen bir kontrbas yapmışlar. Çamaşır kazanının ortasından kalınca bir tel geçirip uzun bir sopaya bağlamışlar, sopanın üzerinde klavye, perde filan yok, sadece sopayı ileri geri hareket ettirmekle notalar elde ediliyor. Zor iş değil mi? Artık bu müzik, sadece festivallerde, bu konuyu araştıran genç, entellektüel müzisyenler tarafından, kültürel bir aktivite olarak yapılıyor.

Bence blues evrensel bir ruh hali. Sende bu ruh varsa, bunu hissedersin ve anlarsın. Müzik tarihi açısından siyah kökenli bir müzik; ama bu müziği dinlemen ve çalman için siyah olman gerekmez.

Sizin gelenekle, geleneksel olanla ilişkiniz nedir? Geleneksel bir müzik mi yaptığınızı düşünüyorsunuz?

Geleneğe saygılıyım, bunu müziğimde rahatlıkla görebilirsiniz. Ama bugün kendi şarkılarımı çalıyorum. Sözler, melodiler tamamen bana ait, ama geleneğin açtığı yoldan yürüyorum. Amerikan halk müziği geleneği içinde yer alan bir müzisyenim. Kendimi blues müzisyeni olarak tanımlamayı istemem, çünkü blues aslında homojen bir müzik değil; içinde çok farklı alt türler ve akraba müzikler barındırıyor: Blues, ragtime, dixieland, woogie-boogie, New Orleans, Chicago, Texas... Bu türler hakkında saatlerce konuşabilirim, ama nasıl olsa kitaplarda yazıyor. Ben, bunlardan bazılarına yakın müzikler yapıyorum, ama öyle şarkılarım da vardır ki, blues'un içine girmez. Ben genellikle 1920-1950 arası eski tarz şarkıları seviyorum. Konserlerimde mutlaka bu dönemden en az bir parça çalarım. Howlin' Wolf, Muddy Waters, Robert Johnson filan... 42 yıldan beri müzik yapıyorum. Artık kendi şarkılarımı çalsam daha iyi olur. Bu zaman zarfında müzikteki yolumu bulduğumu düşünüyorum.

Biraz önce Amerikan halk müziği ve blues'u ayrı ayrı zikrettiniz. Gerçekten bunlar farklı müzikler mi? Blues, Amerikan halk müziği içinde değerlendirilmiyor mu?

Blues Afro-Amerikan kökenli bir Amerikan halk müziğidir. Kuzey Amerika'daki siyahların halk müziği olarak doğmuş. Bu anlamda Amerikan halk müziği içinde yer alır. Ancak blues o kadar çeşitli alt türlere ayrılıyor ki; bir de ikili ayrımlar var: Kuzey blues'u-güney blues'u, köy blues'u (country blues)-şehir blues'u, akustik blues-elektrikli blues, minör blues-majör blues, neşeli blues-hüzünlü blues... Çok geniş bir alan. Böylesine geniş bir müzikten bahsederken ayrıca blues ismini zikretmeye ihtiyaç duyuyoruz. Mesela B.B. King'in olayı minör blues'dur, yedili akorları çok sever. Blues müziği içinde apayrı bir B.B. King ruhu ve sound'u vardır. Benim favori adamlarım ise sırasıyla, Muddy Waters, Howlin' Wolf ve Robert Johnson'dır. Tabii etkilendiğim ve saygı duyduğum daha birçok isim var... Hatta birlikte sahne aldıklarım dahi var; mesela Sonny Terry ve Brownie McGee ile Chicago taraflarında küçük bir turneye çıkmıştık.

Peki bir şarkınızda da sorduğunuz gibi, blues'-

→65

un rengi var mıdır? Siyah mıdır, beyaz mıdır blues? Beyaz adamın blues'u olur mu?
Evet, böyle bir şarkı yazmıştım. Çekirdek kayıtlarından birinin de adı budur: "Blues Siyah mıdır, Yoksa Beyaz mı?" O kasette bu konuda ufak bir yazı da vardır. Bence blues evrensel bir ruh hali. Eğer sende bu ruh varsa, bunu hissedersin ve anlarsın. Yani blues'un ırklarla ve milletlerle hiçbir ilgisi yok! Müzik tarihi açısından siyah kökenli bir müzik; ama bu müziği dinlemen ve çalman için siyah olman gerekmez. Yalnız blues çalan için şu gerekir: Siyahların çaldığı müziği dinlemek, o müzikten gelmek, ondan beslenmek... Evet, blues başlangıçta Kuzey Amerika'daki zenci kölelerin dinmez acılarını biraz olsun unutmak için yaptıkları bir müzikti. Ama sonuçta ne oldu? Bu müzik, rock ve caz gibi evrensel müziklerin doğuşuna kaynaklık etti.

Belki de burada kullanılması gereken sözcük empati, değil mi?
Kesinlikle! Sadece anlama, hissetme, paylaşma, kendini birazcık onun yerine koyma... Bunun dışında blues, Tanrı'nın sadece karaderili kullarına ihsan etmiş olduğu bir lütuf değildir.

Biz Amerikalı olmayanlar için, belki fazlaca romantik bir diğerkâmlık ile, blues, ezilenlerin, hor görülenlerin müziği olduğundan, sanki daha soldan tınlıyor. Ama country müziğin muhafazakâr, sağcı, emperyalist bir kovboy imajı var gibi...
Evet. Bu gözleminiz kabaca doğru. Yani blues için biraz daha sola yakın diyebiliriz. Çünkü, alttaki, fakir, dışlanmış, ırkçılığa maruz kalmış, suça itilmiş insanların müziği. Ve bu müzik, bizim bu insanlarla empati kurmamızı sağlıyor. Oysa country müzik genelde, Amerika Birleşik Devletleri'nin en tutucu bölgeleri olan güney eyaletlerinde, beyazlar tarafından rağbet gören, milliyetçi bir köylü müziği olarak değerlendiriliyor. Ama bana sorarsanız, bu yüzeysel bir değerlendirmedir. Bir kere fakirlerin, ezilenlerin her yerde solcu, devrimci olmadıklarını biliyoruz. Hatta bazen çok da sağcı olabiliyorlar ya da solculuk gibi bir dertleri olmayabiliyor. Ayrıca Howlin' Wolf gibi bir blues devinin ilham kaynağının country müzik olduğu düşünülürse, blues ve country arasında salt bir politik zıtlıktan ziyade, karşılıklı ve çok yönlü bir ilişki olduğu anlaşılır. Sonra country müziğini tamamen sağcı sayarsak Pete Seeger, Woody Guthrie gibi Amerikan devrimci tarihinin büyük simalarını nereye yerleştireceğiz? Tabii bir de Elvis Presley fenomeni var: Güneyli, beyaz, muhafazakâr bir toplumdan çıkan bu adam, siyahların müziğini, beyaz gençlere sevdirmiştir. Bu, dünya müzik tarihini değiştiren bir dönüm noktası olmadı mı? İşte rock'n'roll!

Sizin geldiğiniz yerde yaptığınız müzik popüler miydi?
Etrafımda bu müzikler dinleniyordu. Ancak şunu unutmayın ki, Amerikan halk müziği ve blues, artık yöresel müzikler değildir. Kuzey Amerika'nın her yerinde bu müziklere rastlayabilirsiniz. Bu yüzden benim memleketim Wisconsin'in müziğimde çok büyük bir etkisi yok. Hatta diyebilirim ki, blues artık bir "world music" olmuştur. Bugün dünyanın birçok yerinde, Rusya'da Polonya'da, Japonya'da blues festivalleri düzenleniyor. Türkiye'de Efes Pilsen Blues Festivali on yıldan beri yapılıyor. Düşünsenize, İstanbul'da Moe Joe diye bir grup çıkıyor ve gayet de güzel Chicago blues icra ediyor.

World music'ten kastettiğinizi biraz açsak...
Bence belirli bir evrenselliğe ulaşmış müzikler world music'tir, tüm dünyanın müziğidir. Bu müzikler dünyanın birçok yerinde insanlar için bir şeyler ifade eder. Gerçi bu da aylarca tartışılabilecek kaypak bir konu ama, bence blues da artık böyle bir dünya müziğidir. Eğer hepimizin aynı küre üstünde yaşadığımızı düşünürsek, aynı müziklerden zevk almak hiç de fena fikir değil!

Sizce bu kadar yalınkat bir bakış ahlâklı mı? Yani bazı müziklerin ticarî olarak tekelci bir şekilde dünyaya yayılması, kültür emperyalizmiyle ilgili değil mi? Ya da en azından dünyanın kültürel çoğulluğunu tehdit etmiyor mu bu tekelcilik? Amerikan müziği, Hollywood filmleri...
Tabii, işin bir de bu yönü var. Şimdiki moda tabirle globalizmle ilgili bir şey bu. Yalnız, kültürdeki uluslararası alışveriş imkanlarının artmasıyla bu küresel tekeli birbirine karıştırmamak gerek. Bunları konuşmak için galiba biraz erken; bekleyip göreceğiz. Ama şu var; kimse kendi kültürünü kaybetmemelidir. Yani bu world music denilen müzikler, evrensel platforma yerleşmemiş, daha yerel müzikleri öldürmemelidir. Ama bence hiçbir müzik türü, bir ülkenin ya da kültürün tekelinde değildir, olmamalıdır da. Mesela, artık Küba müziği sadece Kübalılarındır diyebilir miyiz? Hayır, hiç sanmıyorum. Bu müzik artık tüm dünyaya aittir.

Parayla hiç işi yoktu Çekirdek'in; konserlere giriş ücretsizdi, müzisyenler de hiç para almıyordu. Dinleyicilerden biri şarap getirse, herkesle paylaşıyordu. Barışçıl, açık kafalı, sol kanatta bir yerdi. Çekirdek bir cennetti...

1975'in "uzun saçlı" Robert Johnson'ı. Foto: Douglas Jarvar

'ONE-MAN' ROBERT V. JOHNSON

Müzisyenliğinizin yanında, mesleğiniz nedir?

İngilizce öğretmenliği... Aslında müzik yapmayı seven bir İngilizce öğretmeni mi, yoksa İngilizce öğreten bir müzisyen mi olduğumu ben de pek bilmiyorum. 1983-1988 arasında Üsküdar Amerikan Koleji'nde öğretmenlik yaptım. Araya üç yıllık bir Japonya ve Suudi Arabistan macerası girdi. Sonuçta yine İstanbul'dayım. Resim öğretmeni olan eşim Marta ve ben İstanbul'u çok seviyoruz. Gerçekten hayatta olmak isteyeceğiniz bir yer, dünyanın en güzel şehirlerinden biri. Sadece sizin tanıdığınız müzisyenler değil, başkaca birçok iyi dostumuz var burada. Ama Türkçemiz hâlâ pek iyi değil, "kusura bakma".

Grup çalışmalarınız nasıl bir seyir izledi?
Bildiğiniz gibi şu an herhangi bir grupla çalışmıyorum. Albümlerimi de "One Man Johnson" olarak yapıyorum. Müziğe ilk 1958 yılında bir rock'n'roll bandosunda başladım. Buradan bir folk grubuna, oradan da Chicago blues çalan bir orkestraya transfer oldum. Uzun bir süreden beri de One Man Johnson olarak müzik yapıyorum. ABD'de 13 yıl kesintisiz müzik yaparak turladım. Üniversitelerde, barlarda, kafelerde, meydanlarda, sokakta, her yerde çaldım. İlk albümümü 1976'da, ikincisini 1978'de ABD'de yaptım. Daha sonra Türkiye'de 1984-1988 yılları arasında, Çekirdek Sanatevi kaydı olarak üç albüm yaptım. 1989'da yine ABD'de, 1991'de de Japonya'da yaptığım albümler var. En son albümüm "Primitive" yine Türkiye'de doğdu. Şimdi de çocuklar için bir albüm hazırlıyorum.

Çekirdek günleri size neyi hatırlatıyor? Bizim için hep çok güzel kayıtlardı Çekirdek albümleri. O günkü piyasa müziğinin yanında adeta ayrık bir ada gibi duruyordu Çekirdek; mütevazı ve sıcak kasetler...
O yıllarda Üsküdar Amerikan Lisesi'nde öğretmendim. İstanbul'da doğru dürüst müzik dinlenebilecek tek bir bar bile yoktu. İstiklal Caddesi pavyonlarla doluydu. Sadece birkaç kulüpte salon cazı çalınıyordu. Rock yoktu, blues yoktu, folk yoktu. Türkçe pop ve türkü bile yoktu. Tahmin edebileceğiniz gibi, çok sıkıcıydı yani. Bir arkadaşım Çekirdek'ten bahsetti. Ben de bir hafta sonu elimde kayıtlarla Çekirdek'in yolunu tuttum. Kadıköy'de, Bağdat Caddesi üzerinde, Çatalçeşme durağında bir evdi. Daha sonra kendisinin Fikret Kızılok olduğunu öğrendiğim çok kibar ve fevkalade iyi İngilizce konuşan bir bey açtı kapıyı. Albümlerimi takdim ettim ve Çekirdek'te çalmak istediğimi söyledim. Fikret Kızılok da pazar günü öğleden sonra gelmemi ve bir konser izlememi önerdi. Böylece Çekirdek'in havasını daha doğal bir şekilde teneffüs edebilecektim. Pazar günü konsere gittim. Çok iyi hatırlamıyorum, ama yanılmıyorsam Erkan Oğur birileriyle çalıyordu. Çok sıcak bir atmosfer vardı. Parayla hiç işi yoktu Çekirdek'in; konserlere giriş ücretsizdi ve müzisyenler de hiç para almıyordu. Dinleyicilerden biri şarap getirse, herkesle paylaşıyordu. Barışçıl, açık kafalı, sol kanatta bir yerdi. Çekirdek bir cennetti kısacası. Ben Çekir-

dek'te üç defa çaldım. Once yalnız, sonra Erkan Oğur ve İlkin Deniz'le, üçüncü konserimizde ise hemen hemen herkes vardı: Yeni Türkü, Jak-Janet Esim, Bülent Ortaçgil, Fikret Kızılok... Salonda dinleyiciden çok müzisyen vardı. 13 yıl hayatımı kazanmak için her türlü kötü şartta çalmış bir müzisyen olarak para için müzik yapmaktan bunalmıştım. Müzikle barışmamı Çekirdek'e borçluyum diyebilirim. Yıllarca beş kuruş için boğucu sigara dumanı altında sarhoşlara müzik yaptıktan sonra parasız müzik yapmak, size, özgürlüğün ne demek olduğunu hissettirir. Böyle bir mekan kurduğu için Fikret Kızılok'a teşekkür etmek lazım. Ben kendi adıma minnettarım.

Çekirdek'te kayıtlar nasıl yapılıyordu? Hepsi canlıydı galiba...

Tabii, hepsi canlıydı. Başka yolu da yoktu zaten. Çekirdek kayıt imkanları olan bir stüdyo değildi. Fikret'in iki kanallı, basit bir teybi vardı. Tek mikrofonla çok naif ambiyans kayıtları yapıyorduk. Dikkat ederseniz, Çekirdek kayıtlarında "reverb" dışında efekt yoktur ve pek mixing de yapılmamıştır. *(Eşi müdahale ediyor: "Benim resim sergilerim de oldu Çekirdek'te. Ayrıca küçük çocukların koşuşturmaları, bağrış çağrışları da hiç eksik olmazdı...")* Hatta bazı albümlerde bu çocuk seslerini de duyarsınız. Yani böyle bir yetişkinler hegemonyası yoktu Çekirdek'te. Barışçıl bir aile evi gibiydi.

O günlerde Türk müziği hakkındaki izlenimleriniz nelerdi?

Her şeyden önce, Türkiye'de birbirinden çok farklı müzik türlerinin olduğunu biliyordum. Türkü, klasik Türk müziği, pop, caz, arabesk... İlk geldiğimde Türkçe şarkı çalmak, söylemek hususunda çok hevesliydim. Hemen bir saz satın aldım. Ama hiçbir zaman çalmayı beceremedim. Kolay gözüküyor, ama bence gitara nazaran mantığı oldukça farklı. Bir de türkü müziğini bilmeniz, anlamanız, hissetmeniz lazım saz çalabilmek için. Yoksa hep metottan öğrenilmiş gibi oluyor. Erkan'sa tanıştığımız ilk günlerden beri bana kendi müziğimi yapmamı ve Türk müzisyenlerin sadece enstrümanlarıyla müziğime katkıda bulunmalarının doğru olacağını söyledi. Şimdi çok haklı olduğunu görüyorum. Sonuçta olaylar zaten böyle gelişti. Bazen Türk müzisyenler Türk müziğinden sesleri de müziğime kattılar ve sizin sentez dediğiniz, benim çok sevdiğim o müzikal büyü oluştu. Hatta bir yaz boyunca, 1986-87 filan olacak, Bodrum Mavi Bar'da Erkan, Bülent ve ben program yaptık.

Siz herhalde Fikret Kızılok ile Bülent Ortaçgil'in ayrılmalarına da tanık oldunuz. Nasıl bozuldu o büyü?

Büyü kelimesi çok doğru; gerçekten ikisi birlikte çok iyi müzik yaptılar. Konserleri de hiç şov barındırmamasına rağmen çok etkileyiciydi. Müzik, sözler, atmosfer, dinleyiciyle kurulan ilişki bambaşkaydı. Evet, bazı şeyleri birlikte yaşadık; ama benim Türkçem pek kıt, hele o günlerde hiçbir şey anlamıyordum. Bu yüzden benim söyleyeceklerim sadece kişisel ve yüzeysel izlenimler olacaktır. Her ne kadar birlikte yaptıkları şarkılar muhteşem güzellikte olsa da, Bülent ile Fikret ayrı dünyaların insanlarıydılar. Bülent çok özel bir müzisyen; belki de dünyanın en önemli birkaç ritm gitarcısından biri. Hayatta duyup göremeyeceğiniz akorlarla şarkılar yapan bir armoni sihirbazı. Yüreğinizi yerinden sökebilecek ezgiler, sözler üretebilen bir üstad ozan. Fikret ise bambaşka bir kişilik; hali, tavrı, oturup kalkması, konuşması ile çok okuyan, araştıran, düşünen ve dünyayı dert eden bir adam. Benim için ağır bir entellektüel imajı var. Ben herhangi bir olumsuz tavrıyla karşılaşmadım ama, insanların Fikret'e yaklaşmaları biraz zordur. Yani Fikret'le ilk önce entelektüel bir yakınlık kurmak gerekiyor. Tabii Fikret'in müzik dünyası da farklı, daha Doğulu. Türkülerden çok etkilenmiş, Doğu şiirini iyi biliyor. Bir de Fikret hep bende Doğu Avrupalı bir müzisyen edası uyandırır. Rusya, Polonya, Romanya filan geliyor aklıma. Karanlık, hüzün dolu ezgiler... Bülent'le Fikret'in müziklerinin farklılığını belirtmek için şunu söyleyeyim: Bülent, içinde coşkulu ritmleri barındıran bir müzisyendir. Bu yüzden şarkıları grup müziğine de gider. Fikret'te ise belirgin bir ritm yoktur. Onun derdi daha çok melodiyledir. Bu yüzden Fikret'in müziği daha içseldir, grup müziğine daha uzaktır. Ortak yanlarıysa, ikisinin de birinci sınıf şarkı yazarı olmaları. Bence onlar birer edebiyatçı. Ama tekrar belirteyim, bunlar sadece benim yüzeysel gözlemlerim. Olan biten hakkında her şeyi bilmeme imkan yok.

1996 Japonya hatırası: Naoyuki Ishishiro, Koichiro Taniguchi ve Robert Johnson

Erkan Oğur'un müziği sizde ne uyandırıyor?

"Telvin" çok özel bir caz projesi. Erkan'ın İsmail Demircioğlu ile söylediği türküler çok etkileyici, "Fretless" albümü ise mükemmel. Bence Erkan dünyanın en önemli gitaristlerinden biri. Böyle bir müzisyene çok nadir rastlanır.

Erkan Oğur'la tanışmanız nasıl oldu?

İlk tanıştığımızda Erkan, Türkçeden başka Almanca konuşuyordu; İngilizce bilmediği için anlaşmamız çok zor oluyordu. Perdesiz gitarından çok etkilenmiştim. O zamanlar yeni yapmıştı o gitarı ve çok yoğun teknik çalışıyordu. Erkan da benim müziğimden etkilenmiş olacak ki, biz ufak ufak takılmaya başladık. Çekirdek günlerinde hep beraber müzik yaptık. Daha sonra 1988-89'da Erkan ABD'ye geldi. Iowa'da bizim evde kaldı. Etrafta gezerek ufak tefek konserler verdik; Mineapolis'te ve Chicago'da birlikte çaldık. Sonra Erkan New York'a gitti. Orada Night Ark'la, Arto Tunçboyacıyan'la, daha başka birçok müzisyenle caz kulüplerinde çaldı. Tekrar bizim eve döndü ve benim albümüm için "Mor Dağlar" ve "Two Birds" (İki Keklik) şarkılarını kaydettik. Daha sonra sanırım Erkan Almanya'ya gidip "Fretless" albümünü yaptı.

Amerika'da birlikte ne çalıyordunuz? Amerikan folk müziği mi, yoksa Türk müziği mi?

Kendi parçalarımızı çalıyorduk, benim şarkılarım ve onun getirdikleri... Ama Türkçe çalmıyorduk. Türk müziklerini enstrümantal çalıyorduk.

Çekirdek günlerinden sonra ne oldu?

Yüksek lisans yapmak için ABD'ye döndüm. Zaten Erkan da bunun üzerine bizim yanımıza geldi. Erkan, "Fretless" albümünü yaptıktan sonra askere gitti. Ben de eşimle üç yıl için Japonya'ya gittim. Sonra Suudi Arabistan'a geçtik. Bu dönemde bile arada İstanbul'a gelip Erkan'larla birlikte çalıyordum. İşte bu sırada Bülent Ortaç-

Bülent Ortaçgil
Çalmaktan bıkmaz

Ben Robert'ın esprisini hep sevdim. Onda bulduğum özelliklerden en belirgin olanı, hiç çalmaktan bıkmayan bir adam oluşu. Çalmayı çok seven bir adam. Koşullar ne olursa olsun, kiminle çalarsa çalsın, çalmayı bir eğlence haline dönüştüren biri. Böyle birini çok az tanıdım. Her zaman şarkı üretme işini kolay hale dönüştürmüştür. Yazdığı şarkıları her zaman sevmişimdir. Onunla beraber çalmaktan hep çok keyif aldım. Robert'la çalmam için hiç prova yapmama gerek yoktur. O çalmaya başlasın önümde, ben de ona hemen eşlik ederim. Şarkılarının özü, söylediği şeyler, müzikal esprisi ve bereketi benim için önemlidir. Şimdi o öğretmenlik yapıyor. Bizler çalışıyoruz. Zaten kırk yılın başı bir yerlerde çalıyor. O nedenle birlikte pek çalmıyoruz şu sıralar. Ama ne zaman "çocuklar, şunları çalalım" dese, gider çalarız.

Erkan Oğur
Crossroads filmi gibi

Çekirdek yıllarında "One Man" olarak gitarı, ayak piyanosu, ağız armonikası ve bir ayağında simbaliyle sahnedeydi. Biz de o sıralarda çeşitli projelerle Çekirdek'te çalıyorduk... 1989 yılında onunla birlikte "gidiş bu gidiş" diyerek Amerika'ya gittim. Orada çok çaldık. Köyleri, kentleri çok dolaştık. Biraz "Crossroads" filmi gibi oldu yaşantımız. Profesyonel olmasına ve uzun yıllardan beri bu işi yapmasına rağmen, amatör bir zihniyetle, çok severek yapıyor. Müziğinin lirik tarafı çok enteresan. Yaşadığı ülkelerin getirdiği hissiyatla çok güzel şeyler yazıyor. Burada bizimle çalıştığı gibi, Japonya'da da Japon müzisyenlerle çalışmış... Amerika'da gittiğim günlerde Iowa'daki evinde kalıyordum. Bir yandan da Amerika'yı anlamaya çalışıyordum. Zaman zaman başka eyaletlere gidiyorduk. Sonunda bir gün bana "sen artık New York'a gidebilirsin" dedi. Tek başıma New York'a taşındım. Orada hanyayı konyayı anladım. Gerçekten film gibiydi. Onunla Amerika'daki birlikteliğim, benim için blues ve gitarla ilgili esaslı bir tecrübe oldu. Geriye dönüp baktığımda "iyi ki gitmişim" diye düşünüyorum.

Foto: Şahan Nuhoğlu

gil'le Erkan Oğur birlikte çalışmaya başlamış.

Suudi Arabistan'da ve Japonya'da müzik nasıl? Oralarda da çaldınız mı?

Dini yasaklar yüzünden Suudi Arabistan'da müzik yapacak yer yok. Sinema, tiyatro, konser salonu, bar, kulüp, kafe, böyle şeyler yok. Amerikan okullarında müzik yaptım ve sık sık Türkiye'ye gelip arkadaşlarla çaldım. Yani Suudi Arabistan çok sıkıcı bir yer, epey zorlandık orada. Ama Japonya bambaşka! Belki dünyanın en hareketli müzik sahnesi Japonya'dadır! Hiçbir yerde duyamayacağınız kadar canlı müzik var Japonya'da. Japonlar müziği çok seviyorlar. Ufacık kulüplerden dev konser salonlarına, açık havada yapılan caz festivallerine kadar her yerde müzik var. Ordayken o kadar çok Amerikalı müzisyen izledik ki... George Harrison, Paul Simon, Los Lobos, Robert Cray, Buddy Guy, B.B. King... Hatta bazıları iki-üç sefer geldiler üç yıl içinde. Amerikalı müzisyenler de Japonya'da çalmayı çok seviyorlar; çünkü Japonların ilgisi müthiş. Ben size şunu soracağım: Niye Türkiye'de, İstanbul gibi bir dünya kentinde bu kadar az müzik var? Burada festival çok az, turne yapılmıyor. Çok yeni bir gelişme olarak Babylon'u saymazsak, müzik dinlemek için yapılmış kulüpler de yok İstanbul'da.

Anadolu daha da fena. Orada hiçbir şey yok. Ekonomi yüzünden olsa gerek. Konser maliyetleri çok yüksek. Sponsorluk müessesesi pek sağlıklı işlemiyor. Bu maliyetleri de biletlere yansıtmanız gerçekçi olmaz, dinleyicinin bu kadar parası yok.

Lütfen bana ekonomi demeyin! Bunun tek nedeni ekonomi olamaz.

Bırakın cazcıları ya da alternatif müzik yapanları, popüler şarkıcılar bile doğru dürüst turne yapamıyorlar.

Peki Arif Sağ nerede çalıyor?

O da pek çalmıyor. Video klip ve kaset satışlarıyla dinleyiciye ulaşıyor. Galiba biraz da bu video klipler, televizyonlar canlı müziği öldürdü.

Hayır, buna inanamıyorum. Canlı müziğin keyfi bambaşkadır. Bülent bu işi beceriyor ama... Ankara'ya, İzmir'e, Antalya'ya filan gidiyor. Üniversitelerde, barlarda filan çalıyor. Belki bu durumda müzisyenlerin daha girişken olmaları gerekiyor, çalacak yer bulmak konusunda.

Neyse, biz Japonya'ya dönelim. Japon müzisyenlerle bir çalışma yaptınız mı?

Japonların "L" harfini telaffuz etmeleri imkansız. "L" yerine "R" harfini ikame ediyorlar. Yani blues yerine brues diyorlar. Ben de Brues Music adında bir grup kurdum Japon müzisyenlerle ve aynı isim altında bir de albüm yaptık.

Bülent Ortaçgil belki de dünyanın en önemli birkaç ritm gitarcısından biri. Fikret Kızılok'unsa ağır bir entellektüel imajı var. İkisi de birinci sınıf şarkı yazarı. Bence onlar birer edebiyatçı.

Gelelim otomobillere: Arabaları çok seviyorsunuz, onlar için şarkılar yapmışsınız. Anadol, Chevrolet, başka aşklarınız var mı?

Mercury'yi unuttum. Hatta 1978'de yayınladığım albümümün adı "54 Chevrolet Panel Truck Blues"dur. Arabalar, kadınlar, içki... Bunlar hayatın olduğu kadar müziğin de mütemmim cüzleri. Sizce değil mi? Hayatta en çok neyle probleminiz olur? Tabii ki arabanızla. Bu durum da müziğe yansıyor tabii.

Bu biraz fazla Amerikalı bir düşünce: Uzun otobanların sıcak asfaltı ve büyük Amerikan arabalarının rock'n'roll çalan radyoları...

İşte bu! Unutma ben Orta Batılıyım.

Mesela arabalar yerine niye yemeklerden bahsetmeyelim? Onlar da hayatın bir parçası değil mi?

Evet, ikindi kahvaltısı hakkında bir parçam var!

Türkiye ile ilişkiniz nasıl?

Ben ve eşim Türkiye'yi çok seviyoruz. Yedi yılımız burada geçti ve belki bir o kadar daha burada kalabiliriz. Türk insanıyla anlaşmak kolay, açık bir kültürünüz var. Yemekler ve coğrafya çok güzel. Türkiye'de birçok yer gezdim, sevmediğim bir yer olmadı. Sonra Türk müziği ilginç geliyor; aksak ritmler, büyülü makamlar. Ama saz çalma işini Erkan'la İsmail'e bıraktım. Onlar bu işi kesinlikle çok iyi yapıyorlar. *(gülüyor)* Benim için en doğrusu kendi müziğimi yapmam.

En severek dinlediğiniz Türk müzikleri neler?

Tabii ki Bülent Ortaçgil, Sezen Aksu'nun ilk zamanları, Okay Temiz, Erkan Oğur, Arif Sağ, Yeni Türkü... Barış Manço'yu bir yerde eskaza duyarsam hoşuma gidiyor; ama ne yalan söyleyeyim, gidip albümünü almış değilim.

Yeni kuşaktan kimleri seviyorsunuz? Mesela rock'çulardan?

Geçen gün televizyonda kliplerini gördüm, Duman ilgi çekiciydi. Özellikle solistleri çok başarılı. Sertab Erener de iyi ama, o uluslararası oyunlara kendini fena kaptırdı. Sertab'ın Ricky Martin'le düet yapması ne ifade eder ki, kime ne bundan?

Klasik Türk müziğine ilgi duyuyor musunuz?

Birkaç konsere gittim. Bu müziği anlamak için epey gayret sarfettim. Ama çok zor bir müzik. Yani gerçek klasik Türk müziği ağır ve takibi zor bir müzik. Bir sanat müziğiyle, büyük bir gelenekle karşı karşıya olduğunu seziyorsun, ama tam içine giremiyorsun. Benim durumum bu. Mevlevileri izlerken görsellikle birleştiği için kafamda bir şeyler canlanıyor. Ama bana uzak bir müzik. O ağdalı makamlar, ağır ritmler, ruhani hava bende yok açıkçası.

Dünya müziğinden neler dinliyorsunuz?

Herkes gibi ben de Küba müziğine kaptırdım kendimi. Ayrıca Brezilya müziği de dinliyorum. Ry Cooder'ın keşfettiği, Japonya'nın Okinawa adasından müzisyenler var, onlara takılıyorum. Bence Ry Cooder müthiş bir adam! Dünyanın en ücra yerlerindeki harika müzikleri bize ulaştırıyor. Amerikalı müzisyenlerden Johnny Lang'i dinliyorum. 16 yaşındaki bu genç blues adamını size hararetle tavsiye ederim. Lütfen bir dinleyin. Ama genel olarak bugünün müziğiyle aram pek iyi değil. Bu iş çok ticarileşti. Artık müzik değil, seksi videoların çekiciliği ön planda.

Hazırlamakta olduğunuz albüme gelelim. Bu bir çocuk şarkıları albümü. Herhalde küçük çocukların eğitimi hakkında pedagojik kaygılarla yaptınız...

Ben artık çok küçük çocuklara öğretmenlik yapmıyorum. Türkiye'deki ilk yıllarımda beş-altı yaşlarındaki çocukların bulunduğu sınıflara girerdim. Şimdi ise daha çok hazırlık ve ortaokul sınıflarında derse giriyorum. Bu albüm, hazırlık, ortaokul düzeyindeki çocukların fen bilgisi derslerine yönelik pedagojik şarkılardan oluşuyor. "Don't Make a Dinosaur Sore" (Sakın Bir Dinozoru Kızdırmayın) adlı bu albümümde mesela bütün canlıların suya ihtiyacı olduğunu öğreten bir şarkı var. Ancak albüm daha bitmedi, sanırım bazı kayıtları ABD'de yapmam gerekecek. Bu çocuk şarkıları albümünü bitirdikten sonra, tamamen kendi blues şarkılarımdan oluşan bir albüm yapacağım. Muhtemelen ismi "İstanbul Blues" olacak. Bu iş herhalde önümüzdeki kışı bulur.

Öğrencileriniz müziğinizi beğeniyorlar mı?

Bu çocuk şarkılarını derslerde kullanıyorum ve ufaklıklar bayılıyor. Daha büyüklere ise blues çalıyorum. Aslında Metallica dinlemeyi tercih ederler, ama öğretmenleri Mister Johnson'u kırmayacak kadar kibarlar. *(sinsice gülüyor)* Sanırım öğretmenlerinin müzisyen olmasından gizli bir gurur duyuyorlar. Okulda bir gitar kulübü kurdum. En çok öğrenci bizim kulüpte var. Ayrıca hâlâ çalışmakta olduğum Robert Kolej'de depremzedeler yararına, görmeyen öğrenciler yararına hayır konserleri de veriyorum. Vallahi salon dolup taşıyor.

Söyleşi: **Salih Nazım Peker - Ulaş Özdemir**

Bütün Eserleri

Sweet Mama Don't Let It Fall (1976), 54 Chevrolet Panel Truck Blues (1978), One Man (1979), Bir Amerikalı İstanbul'da (1984), One Man Live at Çekirdek (1985), Blues Ne Renktir (1986), Mideast/Midwest (1989), Bruise... Live in Nagoya (1990), Let's Get Primitive (2000), *henüz yayınlanmamış projeler:* Don't Make a Dinosaur Sore, İstanbul Blues, *web adresi:* www.housedogmusic.com

Olan şu: Hopper, Hollywood'a eski moda sistemini neresine sokması gerektiğini söyledi, endüstri tarafından kara listeye alındı, peyote çiğnedi, esrar içti, Billy The Kid gibi giyindi, sütlü kahverengi saçlarını taramadan saldı uzattı, Peter Fonda'yla tanıştı, perde dışında ve perdede beraber asit attılar, esaslı bir film çekebileceği konusunda ısrar etti ve "Easy Rider"la da haklı olduğunu kanıtladı; güneybatıyı motosiklet üzerinde kateden genç uyumsuzları anlatan etkileyici bir hikaye yazdı ve başrollerden birini üstlendi, ama filmi kendisi yönetti ve hemen ardından 1969 Cannes Film Festivali'nde yeni bir yönetmenin çektiği en iyi film ödülünü kazandı.

Tom Burke

"Easy Rider" özgürlük hakkında değil, özgürlüğün *olmayışı* hakkında. Kahramanlarım haklı değiller, hatalılar. Filmi bitirmek için yapabileceğim tek şey, karakterimi öldürmek. Ben de sonunda intihar ediyorum; Amerika'nın da bunu yaptığını söylemiş oluyorum.

Peter Fonda

"Easy Rider" güzel olduğu için politiktir; fotoğraflar güzel ve sakin olduğu için, müzik güzel olduğu için, Peter Fonda'nın hareketleri güzel olduğu için, Dennis Hopper'ın yalnızca oynamadığı, aynı zamanda Los Angeles - New Orleans arasında bir film yaptığının anlaşıldığı için politiktir.

Wim Wenders

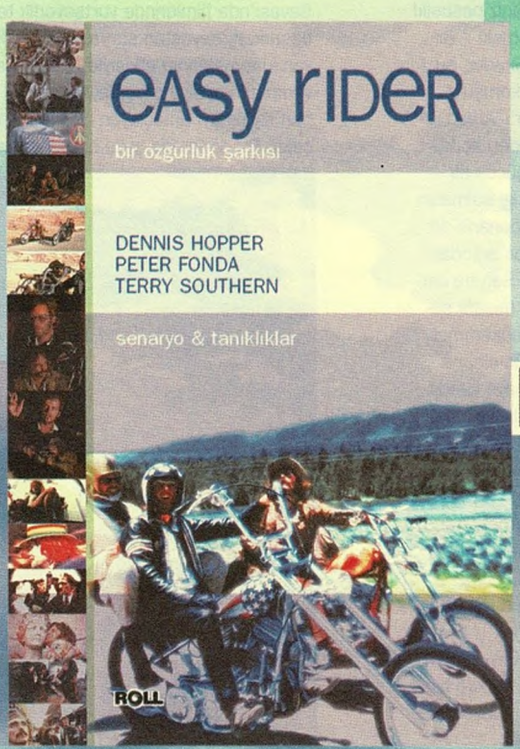

ROLL

Kitabevlerinde
(kenarda köşede)

b→

BARTOK, BELA

Macaristanlı kompozitor, etnomüzikolog. 1881 yılında bugün Romanya sınırlarında kalan Sinnicolao Mare kasabasında doğdu. Küçük yaşta babasını kaybetti. Annesinin gayretleriyle piyano eğitimi almaya başladı. Budapeşte Müzik Akademisi'nde müzik eğitimi aldı. Pek çok piyano yarışmasında ödüller aldı. 20. yüzyılın başlarında besteciliğe yöneldi. Eserleri orkestralar tarafından yorumlandı. 1912 yılından itibaren arkadaşı Macar besteci Zoltan Kodaly ile birlikte halk şarkılarını derlemeye başladı. 1919 yılında Macaristan'da Bela Kun'un komünist rejimiyle, bir süre rahat edeceği, ancak daha sonra başına pek çok dert alacağı günler başladı. Bu yıllarda opera ve bale eserleri yazdı, Amerika ve

Bela Bartok ve Ahmet Adnan Saygun Anadolu yollarında

Rusya'da konserler verdi. 1929 yılında Budapeşte Konservatuarı'nda hocalığa başladı. 1932 yılında Kahire'de toplanan Doğu Müziği Kongresi'ne katıldı. 1935 yılında konferans vermek için Türkiye'ye geldi. 1936 yılında Ankara Halkevi'nin davetiyle yine Türkiye'ye geldi. Arkadaşı Ahmet Adnan Saygun'la beraber Türk halk ezgilerini kaydetmek üzere Adana'da birkaç gün kaldı. Yüzlerce türkü derledi. Kovanlara kaydettiği bu derlemeler notalarıyla birlikte yıllarca arşivlerde kaldıktan sonra kitap ve CD olarak yayınlandı. 1939 yılından itibaren 2. Dünya Savaşı'nın etkisiyle zor günler geçirdi. En yakın arkadaşı Kodaly'nin kırkırtmalarıyla "vatan haini" olmuştu. Bir süre Türkiye'de yaşamak istediyse de, 1940 yılından itibaren karısı ve çocuklarıyla Amerika'da yaşamaya başladı. Colombia Üniversitesi'nde halk müziği araştırmalarıyla ilgilendi. Daha önce yapılmış derlemeleri notaya aldı, arşivledi. Ancak asıl geçimini kendisine ısmarlanan orkestra eserleri sayesinde sağlıyordu. Bir süre sonra rahatsızlandı. Savaş sonrasında Macaristan'da kurulan yeni hükümetin, bütün saygınlığını iade etme ve geri dönme çağrısını yanıtlayamayacak kadar kötüydü. 1945 yılında New York'ta öldüğünde, bitirmeye çalıştığı eserleri başucundaydı. Bugün halk müziği repertuarımızda yer alan pek çok türkünün ilk derleyicisi Bela Bartok'tur.

c→

CELENTANO, ADRIANO

CYRANO DE BERGERAC

De Valvert, kendisini süzen Cyrano'ya yaklaşır ve azametli bir tavırla karşısına dikilir.

DE VALVERT: Burnunuz ne kocaman!..

CYRANO: *(pür ciddiyet)* Evet... Pek kocaman!.. Hepsi bu mu?

DE VALVERT: Daha?..

CYRANO: Bu kadarı az / Delikanlı! Halbuki neler, neler var / Söylenecek! Asıl iş edada. Meselâ bak, / Hoyratça: "Burnum, böyle olsaydı, mösyö, mutlak / Dibinden kestirirdim!" / Dostça: "Yana yatmaz mı? / Senden önce davranıp kadehine batmaz mı?" / Tarifle: "Burun değil bir kere, coğrafyada / Böylesine dağ denir, dağ değil, yarımada!" / Mütecessis: "Acaba neye yarar bu alet? / Makas kutusu mudur, divit midir, izah et!" / Zarifâne: "Kuşları sevdiğiniz besbelli! / Yorulmasınlar diye yavrucaklar, temelli / Bir tünek kurmuşsunuz!" Pür neş'e: "Birader, şu / Koskocaman burunla tütün içince, komşu / Yangın var! demiyor mu?" Müdebbir: "Aman yavrum! / Bu ağırlıkla yere düşmenden korkuyorum!" / Müşfik: "Yaptırın ona küçücük bir şemsiye, / Yazın fazla güneşten rengi solmasın diye!" / Âlimane: "Görmüşüm Aristophane'da belki / Hippocampelephantocamêlos adındaki / Hayvanın burnu gayet büyükmüş! Sen ne dersin?" / Nobran: "Zaten bilirim, sen misafir seversin; / Bu şapka asmak için ne mükemmel bir icat!" / Şairane: "Ey burun, bütün cihana inat, / Seni baştan aşağı nezle etmeye kaadir / Tek rüzgâr bulunamaz, karayel müstesnadır!" / Hazin: "Bir de kanarsa, Kızıldeniz! Ne belâ!" / Hayran: "Lavantacıya ne mükemmel tabelâ!" / Lirik: "Bu Tanrıların bindiği gemidir!" / Sâfiyane: "Abide ne günleri gezilir?" / Hürmetkârane: "Mösyö, kibarsınız muhakkak, / Yoksa imkânı var mı cumba sahibi olmak!" / Köylü: "Vış anam! Bu ne? Bilmem, guş mu, balıh mı? / Yoğusa bir tohuma gaçmış salatalıh mı?" / Sivri akıllı: "Bunu tombalaya koymalı! / Kim elinden kaçırmak ister böyle bir malı?" / Ve hıçkıra hıçkıra, nihayet, Pyrame gibi: / "Bu ne felâket! Bu ne musibettir, yarabbi! / Böyle berbat edip de yüzünü sahibinin, / Şimdi de utancından kızarıyor, bak hain!" / Olsaydı biraz nükte, biraz malûmatınız, / İşte karşıma geçip bunları sayardınız. / Fakat sizde nükteden eser yok zerre kadar, / Neyleyim Cenabıhak ihsan buyurmamışlar! / Zaten bir parça icat kudreti olsa bile, / Böyle seçkin, muhterem hüzzar önünde hele, / Bana bu şakaları yapamazdınız elbet. / Ağzınızdan çıkmaya daha olmadan kısmet / Bunlardan bir tekinin en ufak başlangıcı, / Karşınıza çıkardı Bergerac'ın kılıcı! / Ben bunları söylerim, oldukça belâgatle! / Başkasından dinlememem fakat tekini bile.

Edmond Rostand, Cyrano de Bergerac
Türkçesi: Sabri Esat Siyavuşgil

d→

DE MILLE, CECIL B.

Cecil Blount deMille, bir oyun yazarının oğlu olarak 1881'de Massuchusetts'de doğdu. Askeri okulda ve tiyatro sanatları akademisinde okudu, bir süre oyunculuk, bir süre de kardeşiyle beraber oyun yazarlığı yaptı. Ama asıl ününü tabii ki sinemaya borçlu: Hollywood'un kurulması ve gelişmesiyle deMille, neredeyse aynı şey demek. Büyük sanayicilerin, gazete sahiplerinin sinemaya büyük paralar yatırmaya, birbiri ardına çekilen filmleri gazetelerinde tefrika ettirebilmek için silahlı çeteler kurmaya başladıkları, Nickel Odeon denilen derme çatma yerlerin bugün bildiğimiz sinema salonlarına dönüştükleri dönemde, 1914'de deMille, ilk filmi "The Squaw Man"i çekti. Yönetmenin bilinmediği, böyle bir kurumun yerleşmediği bir dönemde, adını "yönetmen" olarak duyurdu. I. Dünya Savaşı'nda filmlerinde yurtseverlik teması ağır basarken, savaştan sonra, Danimarka ve İtalyan sinemalarının etkisiyle, Theda Bara gibi ilk vampların ortaya çıkışıyla, katı ahlâk kurallarından sıyrılmayı amaçlayan cüretkâr komediler çekti. Bu dönemde ayda bir film çeken deMil-

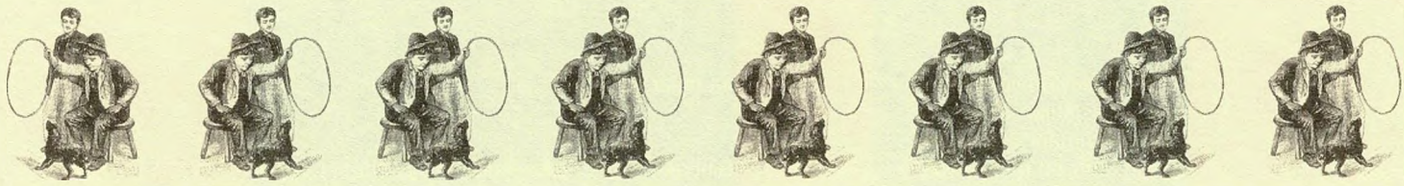

le'in 1915'deki filmi "The Cheat" (Hile), Amerika'dan ziyade Avrupa'da yankı uyandırdı. Bu filmde, bir Japondan bol para kabul ettikten sonra kendisini ona teslim etmeyen düşkün bir kadın, kızgın bir demirle dağlanıyordu... Bu tür filmler tepki alınca, ününü borçlu olduğu epik filmlere, konularını Kitab-ı Mukaddes'ten alan destanlara yöneldi. Salonlara milyonlarca izleyiciyi dolduran, büyük kadrolarla ve dekorlarla çekilen, büyük paralara malolan bu filmlerin en meşhurları arasında 1923 tarihli "10 Emir", 1927 tarihli "Hazreti İsa" gibi filmler vardı. Büyük mizansenlerin ustası olan deMille, yine aynı tür filmlerle meşhur olan, fakat giderek ticari başarısızlığa mahkum olan David Griffith'in aksine, nüfuzunu artırdı ve Hollywood'un ileri gelen şahsiyetlerinden biri oldu; kâr merkezli bir sinemanın, ticarî zekanın, gösterişli yaşam biçiminin, hatta Amerikan kapitalizminin gelişkin bir temsilcisi oldu. Sette megafon kullanan ve emirlerini iletmek için hoparlör sistemi kuran ilk yönetmendi. Bankacılık alanında da etkinlik gösteren deMille, 1919'da dünyanın ilk ticarî havayollarından biri olan Mercury havacılık şirketini kurdu. Büyük yapımlarının doruklarından olan "Samson ve Delilah"nın (1949) ardından çektiği "Harikalar Sirki" (The Greatest Show On Earth", 1952) "en iyi film" Oscar'ını aldı. Arada oyunculuk da yapan deMille, en ilginç rolünü aldığı Billy Wilder'ın "Sunset Boulevard" (1950) filminde kendi kendisini canlandırmıştı. "Autobiography" adlı kitabı 1959'da, ölümünden sonra yayımlandı.

h→

HURUFİLİK

İranlı mutasavvıf Fazlullah Hurufi'nin harf ve rakamların çeşitli yorumları üzerine kurduğu inanç sistemi. Harf ve rakamların yorumlarına ilişkin bütün eski birikimlerle tasavvufi, Batıni ve Şii inançların bir sentezinden oluşan Hurufiliği bir tarikat ya da mezhepten çok, başlı başına bir din sayanlar da var. İslam dünyasında harflerin simgeselliği ve sayısal değerleri önemli bir uğraş alanıydı. İlm-i huruf (harfler bilimi) olarak adlandırılan bu alanda, harflerin gizlerini ve simgelediği anlamları araştıran çalışmalar, lugaz, muamma, remil, fal, cifr, vefk, azaim ve nücum gibi bağımsız bilgi dallarını ortaya çıkardı. Kur'an surelerinin başlarında yer alan harfler de yorumlandı. Fazlullah Hurufi, bütün birikimleri yeniden değerlendirip Batınilerin yöntemlerini kullanarak Hurufiliği sistemleştirdi. Hurufilik, ortaya çıktığı Esterabad bölgesinden kısa zamanda İran, Irak, Azerbaycan, Anadolu ve Rumeli'ye yayıldı. Fazlullah'ın öldürülmesinden sonra Anadolu'ya kaçan Hurufiler özellikle Bektaşiliğin gölgesinde inançlarını sürdürdüler. Hurufiliğe göre Tanrı gizli bir hazinedir. Varlığın özü ise sesten oluşur. Sesin ortaya çıkmasıyla evren var olmuştur. Tanrı kendisini insanın yüzünde görünür kılmıştır. İnsanı ayıran da "söz"dür.

k→

KÂHİNE

7. ve 8. yüzyıllarda yaşamış, yarı-efsaneleşmiş Yahudi-Berberi kraliçesi. Babasının ölümü üzerine Cezayir topraklarındaki Avras'ta yaşayan ve Yahudiliği benimsemiş bir Berberi kabilesi olan Carvaların başına geçti. Gerçek adı Dumya ya da Dihya iken, kabile reisi olduktan sonra, "gaipten haber veren kadın" anlamında Kâhine adını aldı. Avras üzerine yürüyen Arap orduları komutanı Hasan Bin El-Numan'ı ağır bir bozguna uğratarak İfrikiye sınırları dışına attı, Berberi kabilelerini kendi yönetimi altında birleştirdi. Arapların yeni istilasını önlemek için kentleri ve ormanları yaktırıp yıktırınca, kendi halkının da düşmanlığını kazandı. Hatta iki oğlu bile, Arapların ordusuna katıldı. Tabarka'da yapılan savaşta kuvvetleri yok edilen kraliçe, 702 yılında yakalanarak öldürüldü. İntihar ettiği de söylenir... Metis Yayınları'nca basılan "Cezayir'de Kadın Olmak" isimli söyleşi kitabının kahramanı, insan hakları savaşçısı Halide Mesudi, onun hakkında şunları söylüyor: "Beyaz tenli, kızıl saçlı Yahudi-Berberi kraliçesi Kâhine, hepimizin hafızasında yaşayan bir mitostur ve onu kimse öldüremez. Ben ona tapınarak büyüdüm. Bizde cesur bir kıza 'sen bir Kâhine'sin' derler. O, 8. yüzyılda ordusunun başına geçip yıllarca Arap işgalcilere karşı direnmişti. Sonunda düşmanın eline düşmemek için intihar etti..." Kâhine'nin hayatı hakkında derli toplu bilgi edinmek için Daniel Bermond'un tarihsel roman "İfrikiye Kraliçesi Kâhine"ye (La Kahéna-Reine d'Ifrikia) başvurulabilir. Bu roman, eleştirmenler tarafından, "bugün Cezayir'deki Berberi sorununun kökenini anlamak için birebir" şeklinde değerlendiriliyor.

m→

MELİSMA

Melisma tekniği, Ortaçağ'da, metni Gregoryen melodilerinin üzerine oturtma yöntemlerinden biriydi. Metin, uzun nota grupları üzerine dağıtılırdı –yani bir heceye birden fazla nota düşer, şan bu notalar üzerinde bir hecede gezinirdi. Melisma tekniği Doğu kültürlerinin rapsodik emprovizasyonlarından doğdu Batı müziğinde büyük bir etki yarattı... 14. Louis dönemi troubadour'ları bu geleneği terkederek bir heceye bir nota sistemine ve armonik anlayışa yöneldiler... Seneler önce Siyaset Meydanı'nda cereyan eden Fikret Kızılok-Zülfü Livaneli atışması da aslında "melisma"ya dayanıyor. Fikret Kızılok'a göre "Karlı kayın ormanında yürüyorum geceleyin" dizesi 16 hece olduğuna göre, 16 notadan oluşmalıydı. Oysa Livaneli'nin bestesinde tam 19 hece-19 nota vardı... Kızılok soruyordu: "Bu iş 14. Louis ya da 3 Selim zamanında halledilmemiş miydi?"

t→

TUVA

Güney Sibirya ve Kuzey Moğolistan sınırında yer alan, Rusya Federasyonu'na bağlı özerk Tuva Cumhuriyeti. Dağlarla çevrili coğrafi yapısı ve SSCB döneminin kapalı politik yapısı sebebiyle son yıllara kadar bilinmezliğini koruduysa da, özellikle 90'ların ortasından itibaren, başta müzik olmak üzere pek çok etkenin de yardımıyla daha bilinir hale geldi. Kuzeyinde yer alan ormanlık bölgenin doğal güzellikleri, irili ufaklı gölleri ve Yenisey nehri vasıtasıyla son yıllarda Orta Asya'ya meraklı gezginlerin uğrak ülkelerinden biri olarak popülerlik kazanan Tuva'nın ekonomisinde madencilik, dericilik, süt ürünleri, dokumacılık, ahşap işçiliği ve oto tamirciliği önde geliyor. SSCB döneminde kolhoz sistemiyle yerleşikleştirilen Tuvalılar, hükümet tarafından ilgiye mazhar olan, en sorunsuz Sovyet devletlerinden biri olarak dikkat çekiyor. Türkî halklardan biri olarak nitelendirilen Tuva'nın resmi dini Tibet Budizmi. Yaklaşık 366.000 kişilik nüfusun %65'ini kırsal alanda yaşayan Tuvalılar oluştururken, %32'sini ağırlıkla kentlerde yaşayan Ruslar oluşturuyor.
13 - 18. yüzyıllar arasında Moğol egemenliğinde kalan Tuva bölgesi, 1757 - 1911 yılları arasında Çin hakimiyetinde kaldı. 1911 Çin Devrimi sırasında bağımsızlık mücadelesi veren Rusya destekli ayrılıkçıların çabalarıyla, 1914 - 1917 döneminde Rus himayesinde kısa bir yarı bağımsızlık dönemi yaşadı. 1917 Bolşevik Devrimi'nin kargaşasından yararlanarak bağımsızlığını ilan eden Tuva, 1921'de Tuvalılar Cumhuriyeti (Tannu-Tuva) adını aldı ve SSCB'ye bağlandı. 1944 yılında özerk bölge kimliğine kavuşan Tuva, 1961 yılında özerk cumhuriyet kimliğini kazandı. Tuva, halen 1992 tarihli anlaşma esasınca, Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyet olarak varlığını sürdürüyor.

V→

VERTIGO

James Stewart ve Kim Novak "Vertigo"da. (Alfred Hitchcock, 1957)

F tipi cezaevlerinin kapatılması için başlatılan ölüm oruçlarının ilk kurbanı Cengiz Soydaş'ın, "hayati tehlike yok" raporunun verilmesinden bir gün sonra öldüğü anlaşıldı.
21 mart sabahı fenalaşan Soydaş hastaneye götürülürken yaşamını yitirdi.

Gökçer Tahincioğlu
Milliyet, 23 Mart 2001

Ya onlar haklıysa?

Sincan F Tipi Cezaevi'nde ölmeye yatan Cengiz Soydaş, eylemin 151. gününde yaşamını yitirdi. Sahi, 19 Aralık'taki operasyonun adı "hayata dönüş" değil miydi? Ölüm orucundakileri kurtaralım derken, 30'u tutuklu ve hükümlü, 2'si güvenlik görevlisi 32 kişi öldü. F tipi cezaevlerinin "kanlı kurdelesi" böylece kesilmiş oldu ve "konforlu" hücreler hizmete açıldı.
Cengiz Soydaş, Bartın Cezaevi'nden Sincan F tipine nakledilmişti; iki ay geçmeden ölü bedeni kaldırıldığı hastanede ailesine teslim edildi. Oysa Soydaş'ın ailesi görüş günü için Ankara'ya gelmişti. Nevruz coşkusunun ülkeyi sardığı 21 Mart baharında F tipinde ilk ölüm yaşandı. Trajik bir çelişki, Adalet Bakanlığı'nın aynı gün "daha iyi ve kaliteli beslenme" programını açıklamış olmasıdır.
Tabldotu ölüm olan hücrelerde daha iyi beslenme rejimiyle ilgilenen kaç kişi çıkar?
Cezaevlerinden listeler geçiyor, ölmeye yatmış siyasilerin sağlık raporlarını iletiyor barolar...
Nefes almada zorluk, baş ağrısı, kol ve bacaklarda uyuşma, bulantı... Ve kilolar:
Tamer 43, Yalçın 55, Ulaş 43, Kenan 46, Sedat 49, Mehmet 55, Ali 51... Cılız vücutlar, Nazi kamplarındaki soykırım kurbanlarını göz önüne getirmiyor mu? Örgüt baskısı falan hikaye, insanlar çaresizlik içinde ölümü seçiyorlar. Cezaevlerindeki durumu görmezlikten gelenlere, sağlık raporlarına kuşkuyla bakanlara yanıt, Cengiz Soydaş örneğindeki "kanıt vücutlar"dır.
Bu kadar kayıtsızlık, vurdumduymazlık olur mu?
22 yaşındaki Yeliz, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kaleme sarılmış, "insanca yaşayamayacaksam, ölüm hoş geldi sefa geldi" diye yazıyor.
"Ya onlar haklıysa..." diye soran çıkmayacak mı?
Hayata dönüş buysa, ölüm nasıl bir şey?

Derya Sazak
Milliyet, 23 Mart 2001